

IHSAN OKTAY ANAR

Atlasul continentelor înceţoşate

*El întinde miazănoaptea asupra golului
şi spânzură pământul pe nimic.*

Ihsan Oktay Anar

ATLASUL
CONTINENTELOR
ÎNCEȚOȘATE

Traducere din limba turcă și note de
LUMINIȚA MUNTEANU

LEDA

GRUPUL EDITORIAL CORINT

Ihsan Oktay Anar, scriitor turc născut în anul 1960, a urmat cursuri de filosofie la Universitatea Mării Egee din Izmir, unde predă la ora actuală istoria filosofiei. A publicat până în prezent cinci romane, care se definesc printr-o remarcabilă unitate stilistică: *Puslu Kıtalar Atlası* (*Atlasul continentelor încețoșate*), 1995; *Kitab-ül Hiyel* (*Cartea mecanicii*), 1996; *Efrasiyâb'ın Hikâyeleri* (*Poveștile lui Efrasiyâb*), 1998; *Amat* (2005); *Suskunlar* (*Taciturnii*), 2007. Cărțile sale s-au bucurat de un imens succes în Turcia, atingând statutul de bestseller și aducându-i scriitorului o mare popularitate. În anul 2009, Ihsan Oktay Anar a fost distins cu Premiul pentru Literatură Erdal Oz.

Pentru N. Y. (Novae Fulguri)

*tui lucent oculi
sicut solis radii
sicut splendor fulguris
lucem donat tenebris*

*El întinde miazănoaptea asupra golului
și spânzură pământul pe nimic.
Iov, 26:7*

*Cum ai căzut din cer, Luceafăr strălucitor,
fiu al zorilor! Cum ai fost doborât la pământ,
tu, biruitorul neamurilor! Tu ziceai în inima ta:
„Mă voi sui în cer, îmi voi ridica scaunul de domnie
mai presus de stelele lui Dumnezeu; voi ședea
pe muntele adunării dumnezeilor, la capătul miazănoaptei;
mă voi sui pe vârful norilor, voi fi ca Cel Prea Înalt.”
Isaia, 14:12-14*

CÂȚIVA OAMENI LA KONSTANTINIYE

I

CĂRTURARI, NEȘTIUTORII ÎNTR-ALE BUCHIILOR ȘI POTLOGARII, fețele preacinstite, pilangiii și poponarii au zvonit, dezvăluit, povestit și destăinuit că la 7079 de ani de la Facerea Lumii, la 1681 de ani de la venirea lui Iisus Mesia și la 1092 de la împlinirea hegirei¹ se afla pe lume un oraș faimos prin zarva sa, care se numea Konstantiniye. Umbla vorba că vasele marinarilor genovezi care ajunseseră aici pentru prima oară fuseseră călăuzite de un pescăruș alb ce zbura în întuneric, numai că, după ce aceștia puseseră piciorul pe uscat teferi și nevătămați, lifta pe nume Pundus, care le era cârmaci, iscodise și dibuise cuibul pescărușului, pe care-l socotea a fi Mesia, și cum, după credința lor, era legiuit să mănânci din carnea lui Iisus, îl fripsese și se ospătase cu el. Oamenii de odinioară răspândiseră zvonul că neamul genovezilor ridicase un turn înalt pe locul unde se afla altădată cuibul acelui pescăruș, așa încât se spunea mereu că din vârful maiestuosului foișor, căruia avea să i se ducă mai apoi vestea sub numele de Turnul Galata, se putea desluși muntele cel mândru ce străjuia orașul Bursa – cei însărcinați cu paza țărmurilor îl zăreau cu binoclul, iar tinerii, cu ochiul liber. O vreme a umblat însă și vorba că la mijloc nu se afla decât o minciună sfruntată scornită de străjerii de incendii din turn, din dorința de a le stoarce bacșișuri vizitatorilor. Acești inși, care erau dăruți cu câte douăzeci de aspri pentru fiecă pârjol vestit la timp, iar dacă n-o făceau erau osândiți la câte

¹ Strămutarea profetului Mahomed de la Mecca la Medina, survenită în anul 622, care urma să devină primul an al calendarului islamic.

douăzeci de pălituri de ciomag pe oră, până la stingerea focului, erau plătiți cu câte zece aspri legiuți pe zi, de la Vistieria Imperială.

Într-o noapte geroasă de iarnă, când paznicii mahalalelor fuseseră nevoiți să se pripășească pe la cuptoarele ce încălzeau hamamurile, străjerul din Turnul Galata a prins a-și îmboldi tovarășul, tolănit pe niște paie, cu binoclul frânc pe care-l ținea în mână și i-a șoptit, de parcă i-ar fi dezvăluit cine știe ce mare taină, că galera lui Ihsan Arabul tocmai intra în Cornul de Aur. Numai că tovarășul său, care părea să se fi deșteptat dintr-un somn adânc, nu se arăta prea interesat de această veste; se uita la cel care-l trezise cu un ochi deschis și cu celălalt închis, se uita cu un singur ochi, în vreme ce cu celălalt continua să viseze și, buimăcit de somn cum era, nu prea lua seama la ochiul care-i dezvăluia realitatea. S-a înfășurat în țol și s-a întors pe partea cealaltă, dar i-a fost greu să se cufunde iar în somn din pricină că, simțind nevoia să se ușureze, i se-nvârtoșase ștremeleagul. S-a ridicat în capul oaselor, cu toate că pica de somn. În vreme ce-și dezlega băierile nădragilor, a privit pe de-o parte spre Cornul de Aur, iar pe de altă parte spre silueta galerei care trecea prin fața Porții Matrozilor. Se auzea nelămurit sunetul tobei care ritma mișcările robilor de la vâsle, chezășuind viteza corăbiei. După felul cum arăta, era cu neputință să-ți dai seama dacă era sau nu galera lui Ihsan Arabul. Cu toate acestea, străjerul stăruia în ideea sa; și-a apropiat chipul de cel al tovarășului său, care nu-l credea, și i-a spus, ciupindu-și pleoapa de jos cu degetul, de parcă l-ar fi înfruntat, că ochiul acela zărise până și stele de rangul al șaptelea, ba mai mult, că din pricina agerimii lui fusese-n primejdie de a fi dat afară din slujbă de către Mai-marele străjilor de noapte, care socotea că, sub pretextul observării posibilelor incendii care s-ar fi putut isca în Konstantiniye, dădea foc tuturor lucrurilor de lemn doar ațintindu-și privirile asupra orașului. Celălalt era însă convins că străjerul nu vedea mai mult decât el. Dacă galera aceea ar fi fost cu adevărat corabia pe care o știau ei, n-ar fi avut cum să nu audă din turn suduielile pe care Ihsan Arabul obișnuia să le sloboadă la adresa bărbăției Mai-marelui vameșilor, ori de câte ori trecea prin Karaköy. Cu siguranță că vocea aceea tunătoare putea răzbate cu ușurință și de pe țărmul dimpotrivă al Cornului de Aur. Era limpede că paznicul urmărea, de fapt, să-l ațâțe la vorbă și să-i înhațe galbenii aceia strălucitori din pungă, atrăgându-l într-un rămășag pungășesc.

Galera tocmai se pregătea să acosteze la schela șantierului naval, când chila ei s-a lovit de fund. Apa care se revărsase prin gaura căscată la tribord de o ghiulea ce țâșnise dintr-un tun culverin cu cap de dragon îngreunase corabia și săltase nivelul apei. Greutatea-i era sporită și de nenumăratele proiectile care țâșniseră ba din vreo flintă, ba din vreo țeavă de arcebuza, pentru a o nimeri apoi mai pretutindeni în flancuri. Corabia purta și câteva urme de incendii, care păreau să fi fost stinse cu mare trudă. A durat destul de mult până când sclavii veniți de pe șantierul naval au târât galera pe talpă, cu niște frânghii, și au tras-o la chei. La vremea când fierarii ȝigani fărâmau niturile lanțurilor și prindeau să-i dezlege pe robii de la vâsle, leventii tocmai săreau de pe corabie, purtându-și pe umeri cuferele cu pradă, și, de cum pășeau pe uscat, sărutau pământul. Dar leventul care săruta pământul mai abitir decât ceilalți era un zurbagiu semeț, care mergea pe cincizeci de ani. Nu se poate spune însă că Ihsan Arabul din Kocamustafapașa nu încerca o strângere de inimă de când aflase, în Malta, că incendiul izbucnit în Samatya spulberase toate cârciumile de pe acolo. Pentru că nu-i mai rămâneau decât cârciumile din Fanar și Galata. Cum era certat cu aproape toate haimanalele, nu se putea întinde prea mult la vorbă prin Fanar, deși acolo se aflau nenumărate cuptoare de hamamuri la care putea înnopta². Cât despre Galata, acolo nu se afla niciun cuptor la care să se poată aciua și, pe de altă parte, era în pericol să se ia la harță cu un marinar pe nume Călcâi-de-Fier. Dar, totuși, n-avea de ce să-și bată capul cu o asemenea problemă: putea să poposească în Galata, la nepotul lui; cât despre Călcâi-de-Fier, oamenii sfârșesc prin a se împăca mai devreme sau mai târziu, după câteva gâlcevi – asta dacă n-au mierlit-o între timp.

Ihsan Arabul s-a oprit în fața găleții în care ȝiganii ce se-ndeletniceau cu lanțurile tocmai răceau niturile înroșite în foc și, scoțându-și tichia roșie, a prins să se spele, pentru prima oară după luni de zile, cu apă dulce pe mâini și pe față. După ce și-a stors smocul de păr pe care și-l lăsase să crească după ce se răsese-n cap, și-a scos cămașa și s-a șters. Pieptul lui brăzdat de răni dobândite în luptă era năpădit de păr, aducând cu o blană de animal, iar de firele de păr ce răsăreau pe osul pieptului erau

² Partea rezervată încălzirii hamamurilor și anexelor acestora era separată și, de obicei, suficient de spațioasă pentru a putea găzdui câteva persoane. În perioada otomană, încăperile de acest gen erau folosite de persoanele fără adăpost, ca azil de noapte.

prinse cu-ngrijire mărgele de sticlă colorată și câteva perle. În vreme ce se ștergea pe față și-a netezit cu degetele sprâncenele stufoase, care atârnavă în jos și aproape că-i acopereau ochii. Și-a răsucit mustățile lungi și bogate, care semănau cu niște iatagane negre ce țâșneau din nări, iar în adâncul ochilor i s-au cuibărit lucirile acelea pline de însuflețire care-i țintuiau locul pe vrăjmași la vremea luptei. Bărbatul acesta, care purta la brâu un iatagan împodobit cu nestemate și încrustat cu preasfinte versete din Coran lucrate în argint, ce străluceau de-ți luau ochii, umbla desculț chiar și pe gerul cel mai năprasnic prin cele șapte piețe ale orașului Konstantiniye și pe la cele șaptezeci și două de cuptoare ale acestuia, cu ceacșirii lui până la genunchi, care-i lăsau pulpele la vedere. Pe brațul stâng purta o brasardă cu farmece sortite să-l apere împotriva gloanțelor de archebuză, a săgeților tătărăști, a focului grecesc, a ghiulelelor venețiene, a privirilor pizmașe, a tifosului și a febrei galbene, a fiarelor din largul mării și a durerilor de dinți. Pusese să i se scrie pe unul dintre mușchii strașnici ai brațelor formula „din dragoste”, iar pe celălalt, „pentru lucrurile demne de mirare”. Cu toate acestea, semeția sa părea să fie umbrită de un prizonier pe care-l luase cu prilejul unui raid făcut în Maghreb cu douăzeci de zile în urmă. Prizonierul său era un copilandru netăiat împrejur, care nu părea a avea mai mult de șapte ani și care spunea, juruindu-se pe Allah, că-l chema Alibaz. Copilul fusese cel care stricase lăcașul tunului, ceea ce-i împiedicase să mai ochească când dăduseră peste un galion venețian în largul apelor Maltei și se apucaseră să pregătească tunul galerei. Tot el îi dăduse de gol și în fața venețienilor, bâzâind de zor pentru că încasase o scatoalcă răsunătoare și luând-o la fugă ca disperatul când pătrunseseră într-o ceață ivită ca prin minune. Tot secătura aceea fusese cea care coborâse ancora prinzându-se de manivela cabestanului în vreme ce juca leapșa, care iscase un incendiu în cabina căpitanului când de-abia scăpaseră teferi și care spărsese toba ce ritma mișcările robilor de la galere. Ca să-l sperie, îl amenințaseră, ascuțindu-și cuțitele, că aveau să-i jupoaie pielea și să peticească toba cu ea. El însă nu izbutise să-și țină vorba decât până la asfințitul soarelui, deși se jurase stăruitor pe Allah că n-avea să mai facă năzbâtii. În cele din urmă, partea de pradă cuvenită lui Ihsan Arabul, care nu apucase să-l cotonogească pe băiatul acela oacheș și slăbănog pentru simplul fapt că n-avea cum să știe cât de grea îi era palma, deși, când era să se bată, lovea fără cruțare, fusese redusă la o șaptezecime, iar după ce

pierduse în felul acesta cea mai mare parte a galbenilor egipteni și a țechinilor venețieni, mai rămăsese cu câteva pungi pline nu atât cu florini, cât cu niște păcătoși de kuruși și cu un cufăr doldora de hărți.

Când s-a repezit să ia sipetul cu prada, pe Ihsan Arabul l-au apucat toți dracii: Alibaz îl deschisese și tocmai cotrobăia printre hărțile din pântecul lui. Nu se putea spune însă că făcea lucrul acesta cu prea mare luare-aminte. În vreme ce desfăcea hărțile făcute sul, stând sub felinarul de pe cheiul șantierului naval îmbrăcat doar cu un cămeșoi lung, în noaptea rece de iarnă, le sfâșia fără voie, ștergea fără să-și dea seama, mănjindu-le cu salivă, mările, munții, corăbiile și fiarele zugrăvite pe hărțile care nu-i erau pe plac și mâzgălea, din obișnuință, cu degetul murdar de cerneală, numele târgurilor, porturilor și cetăților însemnate pe ele. Ihsan Arabul, care plănuia de nu știu câte zile să deseneze la-ntâmplare câteva cruci pe hărțile acelea, pentru a li le vinde apoi căutătorilor de comori, și-a ieșit de-a binelea din fire. Cu toate acestea, a izbutit să îngaime, strângând din pumni și stăpânindu-și mânia: „Huo! Bastardule! Ia mai lasă tu alea!” Mulțumit de impresia pe care-o lăsase, Alibaz a rânjit, arătându-și dinții care luceau în întuneric ca niște perle. A ridicat în sus, spre felinar, așa încât stăpânul său s-o poată zări mai bine, harta Continentului de la Miazăzi, pe care tocmai o ținea în mână, și s-a apucat s-o sfâșie cu mare încetineală, de parcă ar fi gustat din plin momentul acela. Scos din sărite, Ihsan Arabul l-a apucat pe băiat de încheieturile picioarelor, subțiri ca niște găteje, și l-a săltat în aer cu capul în jos, așa încât din cămașa lui Alibaz au prins să se reverse ducați venețieni, kuruși spanioli, *esedi*³, *zolota*⁴ și bănuți de aramă. Astfel au ajuns oamenii să priceapă de ce prada adunată pe corabie ieșise în minus la fiecare numărătoare.

Când muezinii care se pregăteau să rostească chemarea la rugăciunea de dimineață au început a-și duce mâinile la urechi, Ihsan Arabul a ajuns în fața Porții Matrozilor, care dădea spre șantierul naval din Galata, împrejmuț de ziduri. Își purta cufărul cu pradă pe umăr, în vreme ce pe Alibaz îl ducea de ureche. Înaintau pe străzile care se preschimbaseră într-o mare de noroi, din pricina ploii căzute cu o zi înainte. Când au pătruns pe

³ Monedă de argint „cu leu”, de origine olandeză, folosită cu precădere în tranzacțiile comerciale.

⁴ Monedă otomană de argint, bătută după modelul talerului german, cu valori de 60, 30 și 15 *para*; a fost în circulație până la sfârșitul domniei lui Abdulhamid I (1789).

Poarta de Dinlăuntru a Matrozilor, a prins să se audă chemarea la rugăciunea din zori. Au lăsat în urmă drumul pe care se afla Moscheea Arabă și s-au afundat pe străzile întortocheate, printre casele de lemn lăsate-ntr-o rână, care înfruntau gravitația și care păreau să se fi lipsit de mult de firul cu plumb. În vreme ce înotau prin mocirlă, băgau de seamă ca nu care cumva să calce pe leșurile de șoareci și câini ori pe hârcile de cai cu oase ascuțite care li se iveau în cale. Alibaz cerceta cu uimire orașul acela în care venea pentru prima oară în viața lui. Când au cotit pe una dintre ulițe, a văzut un bătrân ce ieșea din casă îmbrăcat în cămașă de noapte, cu o scufie pe cap și o cană în mână, care se uita la ei chiorăș și, mai apoi, intra într-o privată. După ce s-au mai îndepărtat puțin, a luat o piatră grea de pe jos și a azvârlit-o cu toată puterea în privată, iscând trosnete în peretele de lemn. Dată fiind purtarea sa, Ihsan Arabul i-a răsucit urechea și mai abitir. În cele din urmă au ajuns în fața unei case de lemn cu două caturi aflate în apropierea Porții Blănarilor, în imediata vecinătate a Hanului Velarilor. Ihsan Arabul a bătut cu pumnii în ușă până când aceasta s-a deschis.

Bünyamin îi visase din nou. Ienicerii, îmbrăcați în cămăși de zale de mult ruginite, se îndreptau într-o direcție necunoscută, înaintând printr-un soi de negură, cu făclii în mâini. Își coborâseră apărătorile de nas ale coifurilor și își acoperiseră chipurile cu văluri de fier. Aveau scuturile sfoiegite și săbiile, iataganele ruginite. Bünyamin s-a trezit din visul acela, de care avusese parte adeseori în ultimele zile, din pricina tărăboiului care răzbătea dinspre ușa de la stradă. Cineva bătea în ea stăruitor. Dar nici vorbă ca tatăl său, care dormea în patul aflat chiar alături de el, să se deștepte din somn. Acesta se afundase în vis cu o seară înainte, cu gândul de a desluși niscai abstracțiuni. Tânărul cu ochi mari și mustață castanie, a cărei piele nu aducea defel cu pielea oacheșă a tatălui său, și-a luat iataganul de sub saltea, pentru orice eventualitate, și a coborât scara. Ușa continua să se zgâlțâie sub loviturile de pumnii. Bünyamin a strigat:

— Cine-i acolo?

Dar bărbatul aflat afară renunțase să mai lovească în ușă cu pumnii și se apucase să abată asupra ei niște lovituri de picior atât de grozave, încât nu putea fi vorba decât de un om cu însușiri anume. Când a deschis ușa, l-a văzut în fața sa pe unchiul lui taică-său.

Ihsan Arabul a spus, uitându-se la iataganul din mâna tânărului:

— Ce-i acela, Bünyamin? Doar n-ai de gând să-l faci arșice pe unchi-tău cu bazaconia aia din mâna ta? Dacă ții cu tot dinadinsul să bucățești pe cineva, ia-i gâtul bastardului ăstuia, căci m-a ușurat de taman trei sute de galbeni *esedi*. Dar bagă de seamă că e țigan!

L-a împins pe Alibaz, pe care-l ținea de ureche, spre tânăr. Bünyamin se fâstâcise, iar Alibaz era înspăimântat, poate pentru prima oară în viața lui. Credea, în orice caz, că voiau să-l hăcuiască de-adevăratelea. Când l-a văzut însă pe tânăr lăsând iataganul deoparte și sărutându-i mâna lui Ihsan Arabul, a răsuflat ușurat. A devenit apoi curios, căci a zărit o maimuță cu coadă lungă care urca scara, țopăind. Tocmai era pe cale să se avânte spre scară, pe urmele ei, când mâna aceea ca o menghină l-a apucat iar de ureche. Ihsan Arabul îi spunea lui Bünyamin:

— Nu-l trezi pe taică-tău! O să urcăm mai pe urmă, să vedem ce face amărâtul acela. Adu mai întâi un lighean, ca să ne spălăm pe picioare.

În vreme ce-l spăla pe Ihsan Arabul pe picioare, Alibaz îl apăsa dinadins pe bătătura de la degetul mic. În cele din urmă s-au arătat vederii niște picioare cu talpa tare ca tovalul, acoperită parcă de o platoșă, cu degetul mijlociu mai lung ca celelalte. În ciuda tărăboiului pe care-l făceau, bărbatul de la catul de sus nu se deșteptase din somn. Pe când tânărul pregătea în bucătărie micul dejun, Ihsan Arabul a urcat scările, făcând treptele să scârțâie sub greutatea pașilor săi, și a pătruns într-o cameră din care răzbătea un sforăit nelămurit: era o încăpere în devălmășie, care slujea atât ca odaie de culcare, cât și ca odaie de lucru. Încăperea aceea răvășită era ticsită de tot soiul de lucruri, de astrolabi, de cvadrante, de busole care arătau direcția Ka'bei⁵, de instrumente astronomice și maritime de felul relevmentului cu oglindă, de lentile, de sticle colorate care nu era limpede la ce foloseau, de ceasuri cu pendulă și cu arc. Pe rafturile aflate de-a lungul pereților se găseau manuscrise, pergamente și hărți rulate, ronțăite stăruior de cari, care nu izbutiseră însă să le dea gata. Cât despre masa lungă de lucru din fața ferestrei, pe ea se aflau compasuri de felurite mărimi și soiuri, cerneluri de diverse

⁵ Literal, „cubul” — centrul sanctuarului de la Mecca, în care musulmanii văd „lăcașul de cult primordial”. Edificiul desemnat în acest mod adăpostește „piatra neagră”, despre a cărei culoare se susține uneori că este „întunecată (neagră) de păcatele oamenilor”.

culori, condeie, pensule și foi de hârtie mângălite. Undeva, în mijlocul acestei harababuri, pe o saltea, zăcea un bărbat cu plapuma trasă până sub bărbie, care se cufundase în somn pentru a cine știe câta oară. Bărbatul acela cu ochii trași spre tâmple, cu pomeți ascuțiți și cu mustața rară era tatăl lui Bünyamin. Avea același nume ca și unchiul său: i se spunea Ihsan Efendi cel Lung, din pricina staturii sale. Saliva care i se prelingea din gura larg deschisă, arătând că era cufundat într-un somn adânc, umezise de-a binelea perna pe care pusese capul. Ihsan Arabul și-a privit nepotul îndelung: bărbatul acela, care zăcea în așternuturi zămislite din fulgi moi, încercase să imite așa-zisele descoperiri ale frâncilor și fusese cuprins de patima de a zămisli o *mapamundi*, o hartă a lumii, de la un capăt la altul al acesteia. Însă amărâțul acela de nepot nu numai că nu era în stare să zămislească harta lumii – nu-i stătea-n putere să colinde nici măcar o zecime din ea. Nu putea să se apuce nici măcar de un odgon cu mâinile acelea moi ale lui, îi era peste puțință să mănânce carnea colcăind de viermi și pesmeții mucegăiți care se împărțeau pe corabie, iar pielea sa delicată n-ar fi putut răbda nicidecum soarele arzător și apa sărată. „Poate că mă înșel”, și-a spus Ihsan Arabul, împungând zdravăn cu degetul mâna nepotului său adormit, ce zăcea peste plapumă. Nu, nu se înșela. Pielea bărbatului era nespus de moale. Dacă ar fi încercat să întindă odgonul vreunei vele umflate de vânt, mâna aceea ar fi fost năpădită de sânge. Iar dacă ar fi fost să se avânte, din întâmplare, în largul mării, era sigur că n-ar fi izbutit să se desprindă de Marea Marmara. Deoarece, dacă ar fi fost să se confrunte cu atacurile corsarilor, s-ar fi încurcat în propriile-i mâini și picioare, așa încât n-ar fi putut lupta în veci. În plus, nici n-avea o înfățișare care să stârnească spaima. În barba pe care și-o lăsase să crească fără sfială se zăreau niște insule, aidoma ciupiturilor de molie.

Bünyamin a venit sus, purtând o pâine sub braț și o strachină cu iaurt în mână. Alibaz, la rândul lui, avea-n mână un blid cu miere. Când l-a văzut pe unchi-său stând de vorbă cu taică-său, tânărul a pus faptul acesta pe seama osteneții. Ihsan Arabul îi spunea nepotului său care sforăia, în vreme ce i se prelingea saliva din gură:

— O, orbule! Deschide ochii și deșteaptă-te din vis! Barem o amărâtă de vrabie să vezi dacă nu ești în stare să zărești pasărea

Simurg⁶! Chiar de nu te țin puterile să ajungi pe Muntele Kaf⁷, ieși măcar din casă și plimbă-te pe câmp, să te uiți la găze, la păsări, la flori, la dealuri. Lasă la o parte harta lumii! Pune cel puțin piatră peste piatră cât mai ești în viață. Poate oare un om care stă în casă cât e ziua de lungă, orb la trandafiri și privighetori, să vadă în vreun fel Lumea însăși?

În vreme ce unchiul său rostea aceste vorbe din lumea celor treji, Ihsan Efendi cel Lung visa, cufundat în somn cum era, un pirat falnic. Visul său era înțesat de iatagane, de săbii care zăngăneau, de foc grecesc și de urlete. Piratul se cățara pe o corabie, cu iataganul între dinți, trăgea cu tunurile, se ținea strâns de cârmă la vreme de furtună și număra stelele fără răgaz. Corsarul acela falnic era unchiul său, Ihsan Arabul. Acesta îi arăta nenumăratele urme de bici pe care le purta pe spate, deoarece căzuse prizonier de multe ori și fusese rob la galere ani de zile, și îl povățuia să deseneze și dărele acelea roșii pe harta lumii. Spre deosebire însă de ceea ce desena el, harta piratului era plămădită pe scara una la unu: unchiul său viețuia într-o hartă și se fălea cu asta. Când juca barbut și azvârlea zarurile, bărbatul cu pricina câștiga întotdeauna, indiferent de numărul care-i pica, și era în stare să alerge râzând în hohote, deși asupra lui ploua cu săgeți și cu plumbi. Tocmai atunci, lui Ihsan Efendi cel Lung i s-a arătat în vis fiul său, Bünyamin. Tânărul pornea într-o aventură lungă ca o viperă și plină de culoare. Era la fel de chipeș ca întotdeauna, cu mustața lui castanie și trăsăturile armonioase ale chipului. În vremea aceasta, visul i-a fost învăluit într-un soi de ceață; el, Ihsan Arabul și toți ceilalți se făceau nevăzuți în negură, pe câtă vreme Bünyamin pășea înainte hotărât și se apropia de lumină. La capătul acelei aventuri lungi ca un șarpe veninos, Bünyamin zdrobea capul viperei, după ce îi descoperea treptat nuanțele, și devenea erou de basm. De îndată ce șarpele își dădea duhul, sute și mii de orbi care bâjbâiau prin pâcla aceea îl impresurau pe viteaz, își treceau mâna peste spatele lui și-i sărutau mâinile, implorându-l să-i lecuiască.

⁶ Pasăre fabuloasă, prezentă în mitologia, literatura și iconografia iraniană din timpuri străvechi. Este înfățișată, de obicei, sub forma unui păun sau a unei acvile uriașe, cu cap de câine și labe de leu; uneori are chip omenesc. Este, pe de altă parte, o creatură binevoitoare, care înmagazinează toată cunoașterea lumii, căci, fiind extrem de longevivă, a asistat de mai multe ori la distrugerea și regenerarea acesteia. Simbol al puterii și al înțelepciunii, Simurgul este un motiv literar frecvent în lumea islamică, dobândind valențe noi în mediile sufite.

⁷ Munte mitic, despre care se pretinde că înconjoară lumea și că-i servește drept sălaș păsării Simurg. Este descris în moduri foarte diverse, în funcție de moștenirea culturală a fiecărei zone. Unii specialiști consideră că numele său se află la originea cuvântului Caucaz.

Ihsan Efendi cel Lung l-a auzit pe unchiul său spunându-i ceva în vis. A vrut să-i răspundă, lămurindu-l că, orb cum era, nu putea să zărească decât ceea ce zărea în vis. Exista însă ceva care-l împiedica să vorbească, așa încât limba refuza să i răsucescă în gură. Era limpede însă la ce se gândea.

Băgând de seamă că tatăl său se zvârcolea în așternut și vorbea în somn, Bünyamin l-a trezit numaidecât. În vreme ce Ihsan Arabul îi spunea nepotului său că urma să aibă parte mereu de asemenea coșmaruri dacă se ghiftuia și bea peste măsură și dacă dormea ca domnii, în așternuturi moi, Alibaz îl privea cu uimire pe bărbatul abia deșteptat din somn. Căci copilul acela amărât, care fusese aromit cu opiu până la trei ani, suferea de nesomn, așa încât trecuseră mulți ani de când nu mai pusese geană pe geană. Acum cugeta fără să vrea, deși nu mai era foarte sigur de asta, că oamenii care căscau și sforăiau în așternuturile lor se dedau la un soi de joc. Era cu neputință să descrii plictiseala de a zăcea într-un așternut îngust, fără a închide un ochi, cât era noaptea de lungă. De cum se făcea însă ziuă și oamenii prindeau să-și istorisească visele din timpul nopții, se pornea un taifas de care nu te mai săturai. Când i se povestise că sufletele celor ce dormeau ieșeau din trup, îndreptându-se spre meleaguri îndepărtate, că acolo se petreceau cu ființe omenești, cu jivine și cu jucării interesante și ciudate, fusese cuprins de bănuiala că cei ce dormeau îndrugau verzi și uscate, dar se purtase de parcă nu s-ar fi petrecut nimic. Ce era somnul? Exista cu-adevărat ceva numit vis și, pe de altă parte, oamenii chiar puteau avea parte de asemenea lucruri? Era, cu siguranță, ceva foarte distractiv. Știa însă totodată că, pentru a visa, trebuia să poată dormi, așa încât în fiecare noapte, după chemarea la rugăciunea de noapte, se ducea la culcare cu nădejdea că într-o bună zi, mai devreme sau mai târziu, avea să-l ia somnul. De unde să știe cei ce nu erau deprinși cu lumea lui că băiatul acela năzdrăvan, care suferea pentru că nu putea să viseze, viețuia, de fapt, într-un univers la fel de colorat ca visele?

II

CÂNDVA, CU MULT ÎNAINTE ca Bünyamin să găsească banul acela cu ghinion, trăia un bărbat pe nume Kubelik, care se îndeletnicea cu scriptele bailului venețian din Pera. Scrisul acestui om, a cărui menire era să aștearnă ciornele pe curat, era

atât de minunat încât o dată, când ambasadorul, care își luase de multă vreme rămas-bun de la cei apropiați, dusesse la serai o jalbă așternută pe hârtie de mână lui Kubelik, padișahul se arătase interesat mai degrabă de mândrețea caligrafiei, de întorsăturile și ligaturile slovelor decât de conținutul documentului, altfel zămislit pe un ton plin de asprime, și îi cruțase viața. Prietenii de soi rău îl deprinseseră însă pe Kubelik cu băutura. Cum Mai-marele străjilor îl prinsese aghesmuț de nenumărate ori și sfârșise prin a-l osândi să fie bătut la tălpi, era în primejdie de-a ologi. Când fluierul frânt al piciorului abia începuse a i se prinde, prietenii săi i-au spus că dacă n-avea să înceteze cu trasul la măsă, urma să rămână cotonog. Dar el nu se sinchisea de nimic. În cele din urmă a fost prins iarăși beat, iar când a fost croit la tălpi, fluierul piciorului i s-a frânt din nou, în același loc. De-acum era schilod. Văzând că mâinile nefericitului tremurau din lipsă de băutură și că nu mai era în stare să scrie cum se cuvenea, bailul, care-i interzisese cu desăvârșire să mai bea, a pus capăt slujbei sale de conțopist. Scribul de odinioară se ocupa acum de curățenie în clădirea ambasadei. Dar cum își neglija și noua îndeletnicire și, ori de câte ori găsea prilejul, o ștergea în cârciumile din Galata, bailul și-a pierdut răbdarea cu el. Kubelik a fost dat afară și a primit, ca bani de drum, pentru a se întoarce la Veneția, taman treizeci de ducați. Când s-a decis însă să mai bea oleacă, înainte de a urca pe corabie, într-una dintre cârciumile de pe chei, s-a întâmplat ceea ce era să se-ntâmple. A ieșit din bortă, cu mintea aburită de băutură, a urcat pe o corabie cu sclavi și, odată ajuns pe punte, l-a luat somnul. Mai apoi s-a trezit din pricina unor bubuituri de ciocan și a băgat de seamă că niște oameni înspăimântători la chip îi puneau cătușe la picioare. A încercat să le explice, căinându-se din răspuțeri, că era simbriaș la ambasada Veneției, dar n-a izbutit să convingă pe nimeni. Cum însă un om cumsecade, care se găsea în gloata ce se îmbulzise pe chei, atrasă de urletele lui îndurerate, i-a dat de veste bailului despre împrejurarea cu pricina, a intervenit un slujbaș trimis de ambasadă. Negustorii de sclavi socoteau că în povestea aceea era ceva necurat și că scopul venețienilor era să-i forțeze să-l sloboadă fără parale pe cel de-o credință cu ei. Căpoși cum erau, l-au dus pe Kubelik la târgul de sclavi și l-au vândut unor misiți, iar aceștia l-au dat pe mână telalilor. Din fericire, bailul Veneției venise la mezat pentru a-l izbăvi pe fostul său scrib și, cum creștinilor le era interzis să târguiască sclavi, căzuse la-nvoială în

această privință cu un musulman. Kubelik era mic de stat și peste măsură de uscățiv. Arăta murdar la față și avea unghii lungi și scârnavе. Pielea sa dobândise o nuanță verzuie, care arăta că nu era în firea lui. Bărbatul, care tușea și strănuta fără oprire, mai era și șchiop. În starea în care se afla, nu-l târguia nimeni. Însă samsarii, care știau că bailul era dornic să încheie afacerea, își strecuraseră oamenii la vânzarea cu strigare și, astfel, îi sporeau neîncetat prețul. În cele din urmă, bailul l-a cumpărat pe Kubelik cu o mie două sute de florini, adică cu același preț cu care ar fi cumpărat o minunată fecioară cercheză care știa să cânte la lăută și să danseze cu iscusință, și, de îndată ce bietul om a fost slobozit din lanțuri, l-a altoit peste față cu toată puterea și l-a sfătuit să nu se mai arate niciodată în fața ochilor lui. Kubelik, care acceptase cei zece ducați pe care i-i dăduse stăpânul său de odinioară, spunea că n-avea să se poată aciua pe corăbiile ce mergeau la Veneția cu banii aceia. Or el nu vorbise, cu totul, decât cu doi căpitani de șleपुरi și cu un căpitan de galion. În plus, dacă s-ar fi târguit, ar fi putut pleca neîndoios din Konstantiniye cu unul dintre ei. Numai că el n-a făcut așa. În prima sa zi de libertate, tovarășii de pahar i-au dat povețe prietenești. I-au spus că nu mai putea rămâne la Konstantiniye, că trebuia să se ducă întins în țara lui, la cei apropiați, înainte de a i se isprăvi banii și că, la nevoie, l-ar fi putut împrumuta ei cu niscai parale. Dar el nu mai era în stare să le priceapă sfaturile, deoarece cele șapte ulcioare cu vin pe care le dăduse peste cap își făcuseră deja efectul, așa încât îi căzuse capul în piept. Către miezul nopții, când a ieșit din crâșmă îngânând un cântec ce-i amintea de țara lui, cineva, enervat de larma pe care-o iscase, i-a azvârlit în cap ceva greu. Kubelik a băjbăit prin întuneric după lucrul acela, în ciuda sângelui care-i șiroia din cap, și a sfârșit prin a-l afla: era un clește.

A doua zi dimineată, s-a apucat de scos dinți. Colinda străzile la rând, cu cleștele în mână, și-i izbăvea pe nefericiți de durerile de măsele. La început a lucrat pe bani puțini, ca să-și facă mâna. Își petrecea nopțile pe la cuptoarele hamamurilor și le scotea dinții pe gratis derbedeilor, levenților și marinariilor de pe galioane, ca să nu se ia de el. Într-una din nopți, câțiva ieniceri l-au prins cu nădejde, așa încât să nu poată scăpa, și l-au înfățișat de-a dreptul Mai-marelui străjilor. Acest bărbat, care avea însărcinarea de a-i altoi la tălpi pe cei pe care-i întâlnea matosiți, tocmai suferea de o durere de dinți năprasnică, care aproape că ar fi fost în stare să doboare la pământ un bou, și le poruncise

oamenilor săi să i-l aducă neîntârziat pe primul dentist care le-ar fi ieșit în cale. Văzându-l pe bărbatul acela cu umerii căzuți și cam slab de înger, i-a strigat:

— Ei! Ce stai?! Scoate-mi odată dintele ăsta!

Dar Kubelik nu făcea nicio mișcare și nu dădea în niciun fel să apuce cleștele.

Mai-marele străjilor a tunat din nou:

— Băi liftă! Vino de-mi scoate dintele! Dacă mai zăbovești un pic, am să te scurtez de cap!

Kubelik continua să pară nepăsător și poate că-i făcea plăcere să-l vadă suferind pe omul acela care-l lăsase olog. I-a spus Mai-marelui străjilor:

— În cazul ăsta, dă-mi banii înainte: taman cincizeci de florini!

Celălalt a răcnit, făcând spume la gură:

— Liftă ce ești! Se poate să ceri cincizeci de florini pentru o treabă de jumătate de aspru? Ai habar ce spui?

La care el a răspuns:

— Atunci găsește-ți pe altcineva!

Apoi s-a îndreptat spre ușă. Dar tocmai când dădea să iasă, a fost oprit locului de ieniceri, la un semn al satrapului

Kubelik, care stăpânea acum un capital deloc de lepădat pentru un întreprinzător, a împărțit cu totul treizeci de florini pe unde se cuvenea, a dobândit autorizația de gerah și a închiriat o coșmelie în apropiere de Poarta Mihel din Galata, cu șaptesprezece aspri pe lună. Când i-a picat în mână o traducere a lui Galenus, în franceză, a aflat câteva dintre tainele subtile ale meseriei pe care-o practica. Acum își câștiga paralele trebuincioase pentru vin, iar după trei ulcioare cu băutură mâinile nu-i mai tremurau atât de tare. A făcut economie la băutură, și-a comandat un inel și a cerut să fie gravat pe el caninul Mai-marelui străjilor care-l lăsase șontorog. Nu mai avea mult până să ajungă o persoană respectată. Numai că dugheana lui era nemăsurat de soioasă. Podeaua părea să fie acoperită de coptura scursă din tot soiul de limfoame inghinale, de abcese și obrinteli pe care obișnuia să le deschidă. În cele din urmă, pe chipul lui se așternuse o expresie lipsită de orice speranță. Până și haimanalelor care-l ocărau când se culca pe la cuptoarele hamamurilor și care-l deprinseseră cu graiul vorbit de prostime ajunsese să le fie milă de el. Tristețea lui era pricinuită și de scăpările pe care le remarcase în cartea lui Galenus: ce se găsea înlăuntrul păcătosului de trup care urma să se scoale în Ziua

Judecății de Apoi? Cartea lui Galenus nu izbutea să răspundă cu adevărat la această întrebare. În cele din urmă, s-a decis să disece un câine. Desena ceea ce vedea cu mâinile care încetau să-i mai tremure după trei ulcioare cu vin, iar alături de desene își făcea felurite însemnări. Trupurile acelor creaturi erau nemaipomenite, dar oare cum era trupul lui? Era mare păcat să bucățești trup de om. Dar patima de a ști nu-i dădea deloc pace. Într-o zi, pe când se plimba cufundat în gânduri pe la Poarta Grajdurilor, a văzut, la poalele zidului dinspre mare al seraiului, niște bărbați. Oamenii aceia, care purtau niște cizme lungi ce le ajungeau până la mijloc, scurmuau cu niște prăjini ba prin gunoaiele de pe țărm, ba prin apă. Erau meseriași care deveniseră cunoscuți sub numele de „căutătorii” și care-și câștigau traiul de pe urma lucrurilor de preț pe care le aflau colindând pe sub deschizătura prin care erau aruncate în mare gunoaiele seraiului și scormonind printre resturi. Kubelik și-a dat seama că unul dintre ei descoperise ceva și s-a îndreptat într-acolo. Omul acela găsisese o mână retezată de la încheietură. Pe degetul ei mijlociu lucea un inel de preț. Căutătorii au scos bucuroși inelul de pe deget și au zvârlit mâna. Când s-a înnoptat, Kubelik s-a dus din nou acolo, a luat mâna fără să-l vadă nimeni și, înfășurând-o într-o batistă, a vârat-o în sân.

Apoi a despicat-o și a desenat cu grijă, la flacăra lumânării, mușchii, vinele, vasele de sânge și oasele. Urmărea să deslușească tainele corpului omenesc și să plămădească o hartă a păcătosului de trup. Așa s-a apucat să întocmească atlasul acela anatomic aducător de ghinion. Dacă în vreuna din zile se întâmpla să fie gătit vreun prinț, vreun pașă ori vreo roabă, de la serai răsunau tot atâtea bubuituri de tun câte trupuri neînsuflețite erau de lepădat, iar Kubelik se ducea la Tophane, unde socotea el că urmau să fie târâte leșurile luate de curenți. În cele din urmă, zilele de așteptare răbdătoare, de-a lungul cărora tușea și strănuta neconținut, și-au vădit roadele și a dat peste un hoit care se izbise de țărm pentru că i se desprinsese greutatea legată de picior. A pus leșul în sacul pe care l-a scos din sân, apoi l-a cărat anevoie până acasă. Se făcuse dimineață. În ciuda duhorii de neîndurat a stârvului, care sporea către seară, a trudit asupra lui două zile bătute pe muchie, fără răgaz. De-acum era un adevărat izvoditor. Numea oasele după secăturile, iar mușchii după cârciumarii pe care-i cunoștea; fătălăilor și dansatorilor deșucheți travestiți în femei le rămâneau vasele de sânge și pielițele. În semn de mare

devotament, a dat osului pe care-l descoperise în ureche și care aducea cu o scară de șa numele bailului Veneției, care-i dăruise libertatea. Îngrijorat de faptul că duhoarea ce se răspândea din locuința sa de deasupra dughenei ar fi putut fi adulmecată de vecini, s-a decis apoi să îngroape leșul în curte. Știa însă că, mai devreme sau mai târziu, avea să găsească alt hoit.

La cea de-a doua îndeletnicire de felul acesta era cât pe ce să fie prins. Un ienicer care-l văzuse mergând târâș-grăpiș pe ulițele înguste, cu sacul la spinare, venind dinspre Tophane, îl urmărise până acasă, pentru ca apoi, după ce-i pusese un om la ușă, ca să facă de pază, să-i mai și fluture o amenințare de afară, din stradă, unde se afla. Urma să se ducă să-i dea de știre Mai-marelui străjilor și, peste puțină vreme, aveau să vină la el și să-i bată la ușă, ca să vadă ce lucruri necuvenite săvârșea. Kubelik a fost cuprins de neliniște. Leșul pe care-l adusese de data aceasta era al unui musulman tăiat împrejur. Cu toate acestea, nădăjduia să se izbăvească; a făcut o gaură în pântelele cadavrului și a scos la lumină o bucată de maț, pe care apoi a retezat-o. A tras boțul acela de carne peste mădularul hoitului și l-a cusut cu dibăcie. După ce a cusut cu grijă și cu iscusință gaura, aflată într-o parte a trupului acoperită de păr, a coborât stârvul de pe masa de disecție și l-a înveșmântat în straie de venetic. I-a așezat câte o monedă pe fiecare ochi, i-a legat bărbia și, deschizând cartea lui Galenus, s-a apucat să buchisească din ea.

Primul lucru pe care l-a făcut Mai-marele străjilor, care s-a arătat la puțină vreme după aceea, a fost să vadă dacă trupul cu pricina era sau nu al unui musulman. Când a dat jos ceacșirii cu care era înveșmântat trupul și a băgat de seamă că pielița prepuțului era la locul ei, mânia i s-a domolit. Dacă era să te iei după Kubelik, care citea rugăciuni din Cartea sfântă, era vorba de un mort ca toți morții. Răposatul îi fusese prieten apropiat. Cât despre ienicerul care pretinsese că purta cu sine un sac greu, acesta îl confundase, pesemne, cu altcineva. În cele din urmă, în semn de respect pentru cel dus de pe lume, Mai-marele străjilor și oamenii săi au plecat.

Bărbatul acela șchiop care ardea de patima cunoașterii tot nu izbutea să-și încheie atlasul anatomic, deși trecuseră luni de zile de la aceste întâmplări. Într-un miez de noapte, când mai avea puțin și pica lat, pradă disperării, a ciulit urechea, într-o cârciumă, la flecăreala nepăsătoare a câtorva bețivi: un bărbat, căruia i se-mpleticea limba-n gură din pricina urmărilor pe care

le are asupra omului vinul prost, ce ți se suie iute la cap, spunea că galionul lui Ihsan Arabul intrase în Cornul de Aur cu puțin timp în urmă. Primise vestea aceea de la străjerul de incendii, care ședea în foișor. Ihsan Arabul n-avea cum să nu se arate prin Galata, deoarece cârciumile din Samatya fuseseră mistuite de foc, și, dacă era să iei seama la ce se vorbea, întâlnirea lui cu Călcâi-de-Fier avea să se lase cu gâlceavă.

Kubelik s-a ridicat de la locul său. Situația nu putea fi socotită prea îmbucurătoare. Înainte de a pleca cu galionul la luptă, pe mare, îl ușurase pe Ihsan Arabul de treisprezece florini în schimbul unei cataplasme despre care susținuse, juruindu-se pe Allah, că făcea pielea de nestrăpuns cu vreo săgeată ori vreo sabie. Cu siguranță că acesta umbla acum să se răzbune. Prin urmare, era bine să nu se mai arate câteva zile. Kubelik i-a dat cârciumarului doi aspri și și-a umplut damigeana cu vin. S-a îndreptat apoi, la ceas de noapte, spre Poarta Matrozilor, purtând în mână un felinar. A stins felinarul la poartă și a așteptat vreme îndelungată, ca un hoț. Era mai mult ca sigur că, văzându-l fără felinar, Mai-marele polițailor avea să-l osândească la cincizeci de ciomege. A rămas însă acolo până în zori, ca să știe la ce să se aștepte. În cele din urmă, s-a-ntâmplat tocmai lucrul de care se temea. Ihsan Arabul venea în Galata, târându-l pe un băiat de o ureche și purtându-și cufărul pe umăr. Cuprins de spaimă la gândul celor ce s-ar fi putut abate asupra sa, Kubelik s-a întors acasă, șchiopătând de zor. După ce a închis ușa cu zăvorul, s-a lungit în așternut și s-a muncit să adoarmă. Nu izbutise încă să ațipească când au prins să cânte cocoșii. Atunci s-a bucurat că nu-l luase somnul. Pentru că prima casă în care avea să-l caute Ihsan Arabul urma să fie, desigur, chiar casa lui. Când a răsărit soarele și au început să răsune strigătele vânzătorilor de pe stradă, a ieșit și a început să rătăcească prin locuri sigure și pustii. Nu uitase să-și umple burdufelul cu vin, ca să-și dea curaj.

Ihsan Arabul îl căuta, într-adevăr, pe Kubelik. S-a dus mai întâi la dugheana lui de la Poarta Mihel și a văzut că ușa acesteia era ferecată; a fost însă destul s-o împingă nițel pentru ca zăvorul să sară din lăcașul lui. Podeaua era plină de urme de puroi și de sânge, precum și de nenumărați dinți stricați, care fuseseră smulși din găvanele lor și azvârliți pe jos. Pe masa lungă săreau în ochi bisturie și clești de toate mărimile. A urcat scara din coșmelie și s-a dus sus, în odaia cu un singur geam în care

dormea Kubelik, dar a fost din nou dezamăgit. În cele din urmă s-a decis să-l caute prin cârciumi.

Ziua începuse de mult în Galata. Străzile răsunau de ferăstraiele călăfătuitorilor, de bocănitul ciocanelor fierarilor și ale tulumbagiilor frânci, de răcnetele neguțătorilor care-și laudau marfa și de strigătele ascuțite ori învăluite, după cum cerea afacerea, ale vânzătorilor ambulanți. Cântările de slavă care se înălțau dinspre Moscheea Arabă se-mpleteau cu zvonul imnurilor ce răzbăteau la răstimpuri dinspre Biserica Orgii; pe ulițe, în case și în clădirile companiilor de comerț răsunau murmurele negustorilor genovezi, frânci, evrei, armeni, greci, musulmani și nemusulmani, ale privătarilor de toate națiile. Ienicerii, marinarii și derbedeii prăpădeau bani cu nemiluita, suduindu-și neamurile și lepădându-se de ultimele urme de bună-cuviință, și puneau mâna pe iatagane pentru a se înspăimânta unii pe alții. Cheiul gema de corăbii venite din cele patru zări ale lumii. În schele erau stivuite butoaie cu untdelemn, vin, măslina și praf de pușcă, precum și baloturi cu mirodenii, fildeș, lucruri meșterite de mâna omului și mărfuri de nenumărate soiuri, pe care nici cu gândul nu le puteai gândi, ce așteptau să fie cărate de hamali cu prăjinile. Prin locul acela mișunau oameni de toate semințiile, de toate rangurile, cu tot soiul de apucături, de toate credințele, care vorbeau graiuri diferite, dar care aveau aceleași țeluri. În vreme ce un negustor avut, încins cu un șal persan ce prețuia o sută șaizeci de florini și având la brâu o pungă în care zornăiau galbeni *esedi*, trecea cu armăsarul pe sub o arcadă, plecându-și capul, un cerșetor olog, ce se târa în mâini, îi cerea de pomană, în numele lui Allah. Pe tejghele se numărau plăci spanioli, ducați venețieni, *eşrefi*⁸, kuruși otomani, *zolota*, *esedi* și *sümüni*⁹, care erau puși în pungi, pentru ca apoi pungile să fie așezate în saci, iar sacii orânduși în cufere uriașe; hamalii cu prăjini care cărau această grea povară la casele de comerț erau plătiți cu câțiva mangări pe cap de om. Căci aici se afla Galata, unde puterea banului o întrecea pe cea a sultanului.

Lui Ihsan Arabul nu i-a fost ușor să se deprindă iar cu această hărmălaie, după viața petrecută pe corabie, a cărei monotonie nu era întreruptă decât de vreo luptă pe mare. În

⁸ Monedă de aur bătută de sultanul Selim I după cucerirea Egiptului, în 1517 (o monedă de argint cu același nume circulase anterior în zonele controlate de dinastia turkmenă Akkoyunlu, rivală de temut a dinastiei otomane, mai cu seamă în secolul al XV-lea).

⁹ Monedă de mică valoare, numită și *tumn*, adusă inițial de francezii din Marsilia în estul Mediteranei și apoi larg răspândită în spațiul Levantului.

ciuda faptului că umblase prin aproape toate cârciumile de pe chei, nu izbutise să dea de urma lui Kubelik. Pe când se-ndrepta spre mahalaua grecească, aflată în spatele mungeriei, a fost martor, pe o uliță, la o privediște ciudată: un vânzător ambulant care negustorea bucăți de ficat pe care le prinsese de o prăjină fusese prins la-nghesuială de o armată de mâțe uriașe și se afla la grea strâmtoare. Vreo patruzeci-cincizeci de pisici care adulmecaseră mireasma ademenitoare de ficat proaspăt îl împresuraseră pe bietul bărbat, miorlăind rugător, și stăteau cu ochii ațintiți la băț. Deși sărmanul bărbat încerca să-și apere avutul cu lovituri de picior, unul dintre dobitoace și-a atins ținta. S-a repezit apoi pe una dintre ulițele învecinate, însoțit de câțiva dintre tovarășii săi, aflați pe urmele lui, iar de acolo au răsunat zarva și sfada animalelor care își împărțeau anevoie prada. Cei aflați prin preajmă râdeau în hohote de împrejurarea în care se afla nefericitul om. În cele din urmă, vânzătorul a tăiat în patru o bucată de ficat, azvârlind fărâmele în cele patru zări, și, în aceeași clipă, pisicile ce alcătuiau ceata s-au împrăștiat în patru direcții și s-au năpustit asupra boțurilor de carne, zgâriindu-se și mușcându-se una pe alta. Bărbatul și-a atârnat apoi avutul izbăvit în acest chip într-un copac aflat în fața unei cafenele și, prăbușindu-se pe un scaun, a cerut o cafea ca să-și vină în fire. Ihsan Arabul, care se opri se din drum pentru a urmări această întâmplare, a băgat de seamă un bărbat ce tocmai cerceta ficații cu pricina. Bărbatul era Kubelik. Interesul arătat acestor ficați de Kubelik care, din ziua în care se făcuse gerah, nu mai pusese gura pe carne, era demn de mirare. Când bietul gerah a fost prins de guler de o mână care-l strângea ca într-un dește, i s-au înmuiat picioarele. Fără ca măcar să-l salute și să-l întrebe de sănătate, ba mai mult, vorbind pe un ton care parcă răzbătea din mormânt, Ihsan Arabul i-a spus amărâtului de șontorog că avea o socoteală cu el.

Teama lui Kubelik, care și-a dat seama că mergeau drept spre chei, fără a se abate printre ruine, printre maidane și case lăsate de izbeliște, ce erau locuri prielnice pentru a despica foaie și a reteza gâtleje, pentru a tescui boașe și-a scoate ochi, s-a mai ostoit oarecum. La ceasul când prindea a răsună chemarea la rugăciunea de chindie, au ajuns la cârciuma lui Kefeli. Aceasta era pe jumătate plină, iar primele cupe cu vin apucaseră deja să fie băute până la fund. De cum s-a arătat în ușă, Ihsan Arabul a fost primit cu mare cinstire și le-a răspuns, la rândul său, celor care-i dădeau binețe. S-a așezat la o masă în tovărășia lui

Kubelik și tocmai atunci s-a apropiat de el un bărbat. Acesta părea a fi genul de om uns cu toate alifiile, care aștepta să-i dai parale de băut în schimbul informațiilor pe care ți le plasa. În vreme ce șoptea Dumnezeu cine știe ce la urechea lui Ihsan Arabul, cu mâinile pâlnie la gură, așa încât să nu-l audă ceilalți, ochii i se roteau neîncetat în găvane, de parcă ar fi fost un pui de viezure, și cercetau iscoditor în dreapta și-n stânga. Ihsan Arabul a oftat din toți rărunchii: dacă era să iei seama la zvonuri, secătura aia pe nume Călcâi-de-Fier umbla după el din cârciumă-n cârciumă, dar nu uita să dea peste cap nici câteva pahare cu băutură pe unde intra. Aflând aceasta, Kubelik a prins din nou să tremure: dacă dădea de ei Călcâi-de-Fier, avea să se pomenească și el în primejdie, deși nu făcuse nimic. De aceea a găsit nimerit să-și scoată papucii pe furie, pentru a o putea lua ceva mai repede la sănătoasa, în ciuda piciorului său beteag, dacă se stârnea vreo sfadă.

La vremea când apunea soarele, cârciuma lui Kefeli se umpluse ochi de negustori, de scribi, de domni subțiri, de slujbași de pe la ambasade, de ieniceri, de marinari și de prostime. Vinurile muscat, de Tenedos, de Ancona și de Edremit erau turnate din ditamai chiupurile în damigene, apoi în carafe, iar după ce erau turnate din carafe în cupe poposeau în burdihanele chefliilor și, răspândindu-li-se în trupuri, le înfierbântau inimile. Băieții care serveau în cârciumă și feluriți flăcăi cu chipuri albe ca laptele aprindeau ciubucele petrecăreților căroră le căzuseră, de fapt, cu tronc și făceau pe paharnicii fără a lua seama la ciupituri și la mâinile care-i pipăiau. Opiul, care se număra printre cele patru elemente ale acestui univers al desfătării, alături de vin, tutun și cafea, ieșea la iveală din cutii cu intarsii de sidef și le era oferit tovarășilor de pahar, iar cei de față râdeau în hohote, până ce le dădeau lacrimile, și plângeau amarnic, până ce acestea le secau. Curând, fumul de tutun a învăluit tavanul, iar aburul vinurilor – al celor ieftine și al celor scumpe deopotrivă –, precum și duhoarea pătrunzătoare a răsuflărilor s-au cuibărit în șalurile persane, în cușmele ienicerilor, în caftanele căptușite cu dimie. Plăcerea care se revărsa din cupe aflate, în cele din urmă, un loc pe potrivea sa.

Ihsan Arabul, pe care Kubelik îl cerceta plin de teamă, a scos o carte din sân și a pus-o pe masă. Bietul gerah s-a tulburat de-a binelea. Când a luat-o și s-a uitat la ea, a băgat de seamă o adâncitură care se găsea taman în mijloc. Scobitura ajungea până la ultimele pagini și se sfârșea înainte de a ajunge la

coperta din spate. De cum s-a apucat să răsfoiască paginile cărții, din ea a căzut pe masă un plumb. Era un glonte de carabină de mărimea unei alune. Cartea le atrăsese atenția și celor din jur. Arap Ihsan spunea, urlând din răspuțeri:

— Iată! Priviți ce mi-a salvat mie viața!

Cu exact două săptămâni în urmă, când abordaseră un galion franc, el urcase de-a dreptul în cabina căpitanului și, în vreme ce jefuia tot ce-i cădea în mână, își vârâse în sân și cartea aceea. Mai apoi, când fusese împușcat de un păgân tocmai în piept, se mirase că, prin cine știe ce minune, izbutise să scape teafăr, deși glonțul îl făcuse să se clatine pe picioare, pentru ca la întoarcerea pe galion să vadă că plumbul se înfipsese în cartea pe care-o ținea la piept. Pesemne că faptul acela avea un înțeles ascuns. Iar înțelesul ascuns trebuie că se găsea în cartea care-i salvase viața și care era, fără-ndoială, plină de cunoaștere și înțelepciune tainică. În orice caz, Kubelik, care știa limba frâncilor, urma să-i tălmăcească bucoavna aceea în mai puțin de trei zile.

Deși Kubelik băuse destul, mâinile au prins să-i tremure, de data aceasta însă de neliniște. Cartea pe care i se cerea s-o traducă nu putea fi socotită groasă, dar nici subțire nu se putea spune că era. Oricum, n-aveai cum s-o traduci într-un răstimp atât de scurt. Iată! Ihsan Arabul tocmai scotea din sân un sul de hârtie și o călimară. Din fericire, a intervenit unul dintre domnii care erau de față; bărbatul acela ales spunea că, desigur, Kubelik cunoștea limba frâncilor, numai că habar n-avea de minunata limbă vorbită de supușii acelei țări anume, la fel de minunate. După părerea sa, pe vremea când dormea pe la cuptoare, graiul lui Kubelik fusese stricat de tagma derbedeilor, așa încât limba și vocabularul i se smintiseră. Cum nu se pricepea decât la limba celor mai mizerabili dintre oameni, era ispitit să folosească vorbe precum „păros” în loc de „bărbat”, „mișto” în loc de „plăcut”, „mișculăție” în loc de „vicleșug”. Putea oare să iasă ceva bun dintr-o tălmăcire făcută de un astfel de om?

Cuprins de emoție, Kubelik clătina din cap, încuviințând din toată inima spusele domnului cu pricina. Ihsan Arabul nu i-a prea luat în seamă vorbele, dar nu se poate spune că nu i s-a strecurat în suflet umbra îndoielii. L-a întrebat pe Kubelik, de parcă ar fi vrut să-l pună la-ncercare, el știind, de fapt, răspunsul, cum se numeau cartea și cel care o scrisese. După ce s-a uitat la prima pagină, acesta a spus că titlul cărții era *Ciripeală despre procedare* și că autorul ei era un filosof pe nume

Rendekâr¹⁰. Deși în priviri continua să-i stăruie îndoiala, Ihsan Arabul a deschis cartea la întâmplare, a pus-o în fața lui Kubelik și i-a cerut să-i tălmăcească niște rânduri. Kubelik a citit de nenumărate ori rândurile ce-i fuseseră arătate, a făcut mai multe ciorne, după care a trecut traducerea pe curat și i-a înmănat-o lui Ihsan Arabul. Niciunul dintre cei ce știau să scrie și să buchisească în cârciuma aceea n-a izbutit însă să priceapă nimic, oricât de mult s-au holbat cu toții la hârtie. Hârtoaga, care s-a plimbat din mână-n mână, urma să fie descoperită în bucătărie la trei zile după aceea și, crezându-se că pe ea era scrisă o rugăciune, a fost atârnată pe perete. După ce avea să se îngălbenească, adăstând pe perete vreme de o jumătate de secol, și după ce literele înșiruite pe ea aveau să pălească, urma să fie luată ca amintire de nepotul lui Kefeli, care se destăra, ducându-se în Spania, și strecurată între paginile unei cărți. Cartea aceasta, care era un roman cavaleresc palpitant, avea să lăncezească zeci de ani, fără a fi citită, în biblioteca unui nobil rămas fără ocini, la Sevilla, și avea să-și afle mușteriu, în schimbul a treizeci și trei de galbeni *sömürge*, la o vânzare cu strigare pusă la cale în țara englezească, unde fusese adusă de un proaspăt moștenitor. Omul acela, ce tocuse atâta bănet pentru un roman cavaleresc oarecare, i-a dăruit cartea vărului său, care tocmai își sărbătorea cea de-a șaptesprezecea aniversare, iar când tânărul amintit, aflat în căutarea noimei vieții, urma să descopere, în locul cel mai palpitant al cărții, faimosul petic de hârtie mâzgălit cândva de un anume Kubelik, avea să se hotărască să studieze orientalistică la Vadul Boului¹¹, spre a desluși taina înscrisului. Anchetatorii care aveau să intre în camera acestui orientalist, ce urma să se sinucidă din pricina unui povești de dragoste la cea de-a treizeci și treia aniversare a sa, aveau să descopere, pe spatele hârtiei îngălbenite pe care răposatul preciza că nimeni nu era răspunzător de moartea sa și care-i purta semnătura, bine-cunoscutele rânduri așternute în scris cu slove arabe și persane. Când aveau să-i ducă hârtia autorului unei cărți devenite faimoase sub numele de *Cei Șapte Stâlpi ai înțelepciunii*¹², spre a-i limpezi misterul, omului în cauză

¹⁰ René Descartes (1596-1660).

¹¹ În original, în turcă; se poate remarca ambiguitatea „toponimului”: poate fi vorba de Oxford sau de Bosfor, cele două cuvinte având o etimologie similară.

¹² Celebra carte a lui T. E. Lawrence (1888-1935), cunoscut și sub numele de Lawrence al Arabiei, renumit ca militar, strateg, dar și ca arheolog, care s-a implicat intens în eforturile de emancipare a arabilor de sub dominația otomană, atât în perioada Primului Război Mondial, cât și după aceea. Cartea sa, *The Seven Pillars of*

nu avea să-i fie deloc ușor să revină, pe firul timpului, la petrecerea ce avusese loc cu prilejul acelei zile de naștere, cu șaisprezece ani în urmă, la vânzătorii cu strigare, care erau acum trecuți de optzeci de ani, la moștenitorul averii, aflat pe patul de moarte, precum și la ultimul descendent masculin al familiei Kefeli, atins de oftică. Corabia sa avea să arunce ancora în Galata după o lungă călătorie pe mare, iar el avea să constate că în fața uriașei clădiri ce fusese înălțată pe locul unde se afla altădată cârciuma în care Kubelik scrisese atunci, noaptea, ciudățeniile acelea îl aștepta un bărbat înalt, cu ochii trași spre tâmpile, care purta o carte sub braț.

ASFINȚITUL

I

SE POVESTEȘTE CĂ PRINTRE ȚIGANII CARE-ȘI AȘEZASERĂ ODINIOARĂ corturile pe pajiștea Ağa, aflată în imediata vecinătate a zidurilor, înlăuntrul acestora, se afla un părinte care suferea peste poate. Supărarea bietului om, care colinda străzile cât era ziua de lungă, jucând ursul, era pricinuită de fiul său care, deși trecuse de douăzeci de ani, nu apucase încă să-și facă vreun rost. Părintele acesta chinuit, care îmbătrânise și era pe cale să-și piardă vloga, suferea pentru că fiul său nu arăta prea mare prețuire pentru meșteșugul ursăritului, pe care-l moșteniseră din moși-strămoși. Cât despre urs, care era atașat din tot sufletul de bătrân, acesta simțea durerea pe care i-o provoca băiatul său și nu dădea ascultare poruncilor tânărului, care era nevoit să umble el cu ursul și să agonisească bani când bătrânul răcea și pica bolnav: nici nu-și pierdea simțirea, ca babele, nici nu dansa, ca femeile frumoase. În felul acesta, pe de o parte, arăta că nu dădea doi bani pe feciorul cel căinos, iar pe de altă parte puneă mai grabnic capăt trudei și se refugia în așternutul cald al adevăratului său stăpân. Pentru că tatăl, fiul și ursul împărțeau același culcuș. Ursul dormea întotdeauna la mijloc, iar lucrul acesta nu-i venea nici el prea mult la socoteală băiatului. Ursul, care se deprinsese să doarmă strângându-și stăpânul la piept, răspundea cu un mormăit amenințător, de parcă felul acesta de a-l încălzi pe bietul om n-ar fi fost îndeajuns, ori de câte ori fiul mai trăgea puțin spre sine singura învelitoare cu care se acopereau în nopțile geroase de iarnă. Pe scurt, în ochii fiului, părintele și ursul se uniseră împotriva sa. Numai că tatăl nu gândea așa și le spunea blajin, încercând să afle o cale de împăcare:

— Amândoi sunteți copiii mei, de ce nu puteți voi să vă-nțelegeți?

Dar ursul și fiul nu prea păreau dornici să cadă la pace. Într-una din zile, când tânărul i-a tras o palmă tatălui său, care nu voise să-i dea bani de vin, s-a întâmplat ceea ce era sortit să se-nâmple: ursul s-a săltat pe picioarele dindărăt și l-a gonit pe fiul

cel hain dincolo de ziduri.

După o săptămână, feciorul și-a făcut apariția însoțit de o dihanie ciudată. Era o creatură cu trupul acoperit de păr, cu coadă lungă și barbă, ce aducea cu omul. Ba chiar tatăl, văzând pentru prima oară animalul care-l întovărășea pe fiul său, îl crezuse a fi un soi de om și, pentru orice eventualitate, dăduse să se scoale de la locul său, în semn de cinstire față de barba lui. Numai că vietatea aceea era, de fapt, o maimuță cu barbă. Când ursul, care devenise și mai curios, s-a apropiat de ea, maimuța n-a dat niciun semn că s-ar fi temut de el. După ce și-au apropiat nasurile și s-au adulmecat îndelung, curiozitatea pe care-o nutreau unul față de celălalt s-a stins. Băiatul i-a spus părintelui său că el nu avea să joace ursul, ci maimuța. Auzind aceasta, pe bătrân l-au podidit lacrimile. Așadar, meșteșugul familiei avea să se sfârșească odată cu el. Bunicul său îl jucase cândva pe moșul ursului pe care-l juca el acum, iar cele două neamuri deveniseră de nedespărțit de-a lungul mai multor generații. În noaptea aceea, somnul nu s-a lipit deloc de bătrân. Când s-a făcut dimineață a luat la spinare singura învelitoare din casă și a plecat însoțit de urs. A lăsat în urmă orașul în care agonisea gologani de ani de zile și a rătăcit pe câmp până s-a lăsat întunericul. La ceasul serii a poposit într-o pădure și a așternut învelitoarea pe jos. Ursul și-a încălzit stăpânul cu blana lui călduroasă, așa cum făcea de obicei. Au umblat zile întregi prin codri și munți. Bietul om era tot mai sleit, pe măsură ce treceau zilele. La vremea când toamna era pe sfârșite, s-au aciuat într-o peșteră și, acoperindu-se cu învelitoarea, au adormit, strângându-se în brațe. Afară ninge. Când s-a trezit din hibernarea cea lungă și grea ca plumbul, ursul a auzit răzbătând de afară ciripitul păsărilor călătoare. A ridicat cu laba învelitoarea care-l acoperea pe stăpânul său, culcat alături de el, și a văzut scheletul ostenit al bătrânului, care se săvârșise din viață cu multe luni în urmă.

Tânărul țigan, care se bucura că scăpase de urs, încerca s-o deprindă pe maimuță să dănțuiască, dar nu prea izbutea. Într-o zi însă, când a văzut că vietatea se juca cu o pungă cu bani, a căscat ochii mari. I-a luat punga, iar din ea s-au ivit cam șaptezeci de aspri. Ca să nu mai spunem că înăuntru fusese cusut un ducat venețian dăruit de cine știe ce hagi, ca să-i poarte noroc și să-i sporească belșugul. Tânărul a descoperit pe această cale cât de iscusită era maimuța când venea vorba de furtișaguri și de șterpeleală și a decis s-o pună la treabă pe

măsura iscusinței ei. A îmbrăcat o sperietoare de ciori meșteșugită din paie în veșminte de domn, pe care le agonisise cu mare cheltuială, și a învățat-o pe maimuță, cu ciomagul, cum să fure pungile cu bani, ceasurile de buzunar și cutiile cu tutun de prizat și cu opiu pe care le vârase în cingătoarea, în mânecile și în cămașa acesteia. În cele din urmă părea că era gata să se bucure de roadele acestei îndeletniciri trudnice. Dar maimuței nu-i stăteau ochii la parale. Cu acel sentiment de curiozitate moștenit de la strămoșii ei, nu urmărea decât lucrurile strălucitoare, pestrițe, zornăitoare, cu mirosuri ciudate, uimitoare, pe care nu le mai văzuse niciodată până atunci. În ciuda nenumăratelor bătăi pe care le încasase, tot nu izbutea să deosebească punga cu bani de punga cu duhan. Într-o vreme s-a plictisit de cutiile cu tutun de tras pe nas și a ajuns să fie obsedată de cutiile cu intarsii de sidef în care se ținea opiu. Numai că, la un moment dat, picând ea lată după ce înghițise toată pasta cu opiu, aromată cu ambră, pe care o aflase într-o cutie, stăpânul ei a crezut-o moartă, așa încât a dus-o și a azvârlit-o într-o coșmelie în ruină.

Spre seară, maimuța a deschis ochii. Dar lumea pe care a văzut-o în acea clipă, lumea în care se afla, nu era pădurea fără fruntarii a moșilor și strămoșilor ei. Vedea toate culorile acelei păduri, îi auzea toate zvonurile. De îndată ce a simțit mirosul acela care-i dădea întotdeauna o stare de tihnă – mirosul mamei sale –, a început să gângurească blajin. Se afla în brațele calde, dătătoare de încredere ale cuiva. În reveriile pricinuite de opiul pe care-l înghițise exista însă și o oarecare doză de adevăr. Căci Bünyamin, fiul lui Ihsan Efendi cel Lung, auzise cum răsunau mormăielile maimuței din locul acela presărat cu ruine în care fusese aruncată și, dându-și seama că vietatea nu murise, o vârase în sân, hotărând s-o ducă acasă. Maimuța strecurată sub cămașă n-avea să uite niciodată mirosul răspândit de pieptul tânărului, pentru că acesta aducea întocmai cu mirosul maicii sale.

În felul acesta, maimuța a dobândit pentru prima oară în viața ei un cămin și un nume adevărat. Bünyamin a numit-o Jupiter¹³. Când i se ura să mai hoinărească pe acoperișuri, să dea iama prin livezi și să facă jaf din ele ori să fie fugărită de câini, venea și se așeza în brațele băiatului, inspirând cu nesaț mirosul care-i aducea atâta pace. Numai că nu se lăsase de

¹³ Cuvânt care, în limba turcă, înseamnă și „mușteriu, client”.

vechea deprindere a hoției. Pentru că în jurul ei se găseau felurite lucruri care aveau darul de a-i stârni curiozitatea. Pasiunea ei pentru aur, pentru parale, pentru paiete, pentru cutiuțele cu opiu și tutun de prizat, pentru mătânii, pentru ciubucele de duhănit se sfârșise și venise rândul pieptenilor de fildeș, al busolelor care arătau direcția Ka'bei și al talismanelor. Ihsan Efendi cel Lung a încercat chiar să o ținuiască în lanțuri pentru a pune capăt furtișagurilor sale. Dar Jupiter a scăpat din ele și, după ce a hoinărit toată ziua pe te miri unde, s-a arătat acasă, seara, cu o cutie de argint în formă de cilindru. Ihsan Efendi cel Lung a deschis cutia, iar din ea s-a ivit un ditamai firmanul, în firman, care purta pecetea sultanului, se poruncește ca pașa care comanda fortăreața de la Eğri¹⁴ să fie scurtat degrabă de cap, iar căpățâna să-i fie trimisă la serai unde să ajungă, pusă la păstrare în sare, în răstimp de douăsprezece zile; în caz contrar, urmau să fie ucise douăzeci și una de persoane, ale căror nume erau înșirate în scris. Ihsan Efendi cel Lung nu putea să nu se-ntrebe, în vreme ce tremura de spaimă din toate mădularele, cum de izbutise făptura aceea să șterpelească firmanul padișahului de la grumazul mesagerului. S-a înspăimântat atât de grozav și l-au năpădit atât de amarnic sudorile morții, încât a încetat să mai mănânce și să mai bea ceva. Cât despre Jupiter, acesta continua să îngrămădească acasă tot ceea ce șterpelea, cu șiretenia lui dintotdeauna. Din fericire, gealații padișahului n-au ajuns să bată la poarta lor.

După o vreme, numărul lucrurilor care-i stârneau interesul lui Jupiter și pe care acesta le-ar fi putut lua cu sine a prins să scadă. Acum ajunsese să fie preocupat, în lăcomia sa firească de maimuță, de corăbiile care aduceau felurite mărfuri din țări îndepărtate. După o șapcă de amiral, o bombă al cărei fitil încă mai ardea când a adus-o acasă, un ochi fals, zămislit din sticlă, și câteva talismane, i s-a urât de aceste porniri și s-a lăsat de năravul lui. Când și-a făcut însă apariția copilul acela pe care Ihsan Arabul nu-l slobozea de ureche, ca să nu facă poze, a luat-o iar razna și, întovărășindu-se cu Alibaz, a întors casa pe dos. În cea de-a treia zi de când Ihsan Arabul nu mai dăduse pe-acasă, a bătut cineva la ușă. Jupiter a dat fuga, mânat de curiozitatea lui dintotdeauna, a tras de clanță și l-a văzut în fața lui pe cel mai nătăfleş și mai fricos bărbat din lume. Bărbatul

¹⁴ Orașul Eger din Ungaria, ocupat de turci în perioada 1596-1687, după ce rezistase cu succes asalturilor acestora în 1551.

acela era Kubelik. Avea sub braț un sul de hârtie, iar la brâu un clește ruginit. Firea iscoditoare a maimuței se regăsea, într-o formă mai inteligentă și mai sistematică, și la Kubelik. În plus, omul acela nespus de pasionat de despicarea trupurilor nu mai văzuse niciodată până atunci maimuțe și se întreba ce anume se găsea înlăuntrul creaturii care stătea în fața lui. Jupiter nu l-a luat prea în serios pe bărbatul acela olog, dar era cu ochii la cleștele spânzurat de cingătoarea lui Kubelik. S-a întins într-o clipită, cu vioiciunea sa de maimuță, și l-a înșfăcat, dar, neavând cum să fugă, Kubelik l-a prins, la rândul lui, repede de cocoșel. Căci mâna gerahului era ușoară și ageră, așa încât putea scoate cu ușurință până și caninii cei mai îndărătnici. Când Jupiter, aflat în suferință, a prins să țipe, a coborât Ihsan Efendi cel Lung. Gerahul frânc îl căuta pe Ihsan Arabul. Aflând că acesta nu era acasă, i-a înmănat lui Ihsan Efendi sulul de hârtie pe care-l purta asupra sa și, după ce l-a povățuit să i-l dea, în numele umanității, lui Ihsan Arabul, dus a fost.

Ihsan Efendi știa că unchiul său, care nu se arătase de trei zile, n-avea să mai dea pe-acasă. Din această pricină, sulul de hârtie adus de Kubelik n-avea să mai ajungă niciodată la stăpânul său. Nu după mult timp, a bătut iar cineva la ușă. Persoana care venise de această dată era o cotoroanță al cărei nas ajungea până la bărbie. Voia și ea același lucru ca și celelalte babornițe din mahala: babele, care ajunseseră să creadă că Ihsan Efendi cel Lung se culca de cu seară spre a avea vise prevestitoare și că i se arătau în somn dezlegarea feluritor probleme, leacuri pentru tot soiul de suferințe, rețetele Vraciului Lokman¹⁵ și pecetea Preasfântului Solomon, se abăteau mereu pe la ușa lui, fără a li se urî vreodată. Nu se poate spune însă că în credința lor nu stăruia și o parte de adevăr. Dar problema stătea cu totul altfel decât o vedeau ele. Ihsan Efendi cel Lung, care-și pusese-n minte să alcătuiască o hartă a lumii, urmărea să descopere noi continente fără a se clinti din loc, spre deosebire de alți exploratori, care osteneau în aceeași privință. Socotea că găsisese o cale de a realiza acest lucru care, la prima vedere, părea cu neputință de înfăptuit: se știa că visele constituiau un semn al faptului că, în timpul somnului, sufletul se desprindea de trup și

¹⁵ Personaj cvasi-legendar, evocat în sura a XXXI-a a Coranului, intitulată chiar „Luqman”. Tradiția susține că ar fi trăit cinci-șase sute de ani, motiv pentru care este privit ca un simbol al longevității, dar și al înțelepciunii. Pe de altă parte, i se atribuie vindecarea a numeroase boli, prin remedii pe bază de plante, și chiar descoperirea leacului nemuririi. Personajul este foarte popular în Turcia, unde se pretinde că s-ar fi retras la maturitate, după ce ar fi colindat și cunoscut întreaga lume.

umbla prin felurite locuri; de vreme ce, în somn, sufletul se desprindea de trup și rătăcea de pe un meleag pe altul, era absurd ca trupul să se pună în mișcare și să rătăcească, cu infinită trudă, prin locuri în care putea ajunge, de fapt, sufletul. Prin urmare, nu era nevoie să pornească la drum, pe mare, asemenea celorlalți exploratori. Potrivit metodei sale, pentru a vedea continentele nedescoperite încă era suficient să bea niște sirop de somn și să se culce, așa încât să aibă viziuni ori să viseze. Nu se poate spune însă că această metodă nu-și avea neajunsurile ei. Pentru că se întâmpla adeseori să aibă aceleași vise, iar sufletul său lânzezea prin locuri lipsite de interes, ca, de pildă, un puț în deșert, odăile de la Coloana Arsă unde înnoptau becherii și stâncile pe care cântau sirenele, iar lucrurile acestea nu făceau decât să amâne fără rost plămădirea atlasului pe care-l plănuia.

Ihsan Efendi cel Lung, care o gonise pe cotoroașă ce-i cerea să viseze pentru a dezlega taina farmecelor ce stârpiseră sămânța bărbatului ei, care avea șaiszeci și șase de ani, a urcat în odaia sa și s-a apucat să răsfoiască hârtiile aduse de Kubelik. Acestea cuprindeau tălmăcirea unei cărți. Bucoavna fusese tradusă sub numele de *Ciripeală despre procedare*. Dacă era să te iei după prima pagină, autorul ei era un anume Rendekâr. Citind scrierea, care era tălmăcită într-un limbaj de mahala, a aflat că Rendekâr își făcuse din îndoială o „procedare”, adică o metodă. Scopul său era să dobândească prima cunoaștere certă, care nu îngăduia îndoiala. Rendekâr pune sub semnul îndoielii orice cunoaștere și nu se putea îndoii de faptul că se îndoia, iar din aceasta deducea că exista. Ihsan Efendi cel Lung a sfârșit traducerea lui Kubelik către ceasul rugăciunii dinainte de culcare și a căzut adânc pe gânduri cu privire la ideea lui Rendekâr. De vreme ce cugeta, era cât se poate de limpede că exista. Dar urmând această cale nu-ți puteai dovedi decât propria existență, nu și existența altor lucruri. În cele din urmă, pentru a ieși din acest impas, care nu-i dădea pace, s-a decis să se culce, ca să viseze. A turnat într-un pahar cu apă șapte picături din siropul verde de somn pe care-l ținea la păstrare într-o sticlă, după care s-a strecurat în așternut.

S-a visat într-un deșert fără fruntarii. Parcă se târa pe nisip de săptămâni de zile. A deslușit, la poalele unei dune, un mic lac și s-a repezit într-acolo, ca să-și astâmpere setea. Numai că nu era vorba de un ochi de apă, ci de o oglindă. Alături de ea se afla un tigru care sorbea oglinda licăind, de parcă ar fi fost vorba de

apă, și, pe de altă parte, se uita la el cu coada ochiului. Era limpede că, după ce avea să-și potolească setea, era decis să-și ostoiască și foamea. Ihsan Efendi cel Lung nu s-a înspăimântat căci, în mod evident, era vorba de un vis. A îngenuncheat, s-a uitat în oglindă și, în loc să se vadă pe sine răsfrânt de-a-ndoaselea, a văzut chipul fiului său, Bünyamin. Și-a spus în sine sa: „Visez. N-am cum să mă îndoiesc că visez. Visez, așadar exist. Exist, dar cine sunt eu?”

Când a prins a răsună chemarea la rugăciunea de dimineață, s-a ridicat din pat și s-a spălat pe mâini și pe față. În vreme ce-și aranja mustața cu foarfecă, în oglindă, potrivit sfintei datini lăsate de Profet, mintea sa a prins să fie absorbită de ideea că somnul nu era decât o formă de trezie și că visele, la rândul lor, întruchipau realitatea însăși. Poate că atunci când se deșteptase din somn, cu puțină vreme în urmă, deschizând ochii asupra lumii reale, și când începuse să se întindă în așternut se cufundase, de fapt, în somn. Dacă faptul acesta era adevărat, ceea ce contempla atunci făcea parte dintr-un vis. Indiferent dacă ceea ce vedea era vis sau realitate, faptul acesta vădea existența subiectului care vedea realitatea sau care visa. În cazul acesta, el, ca persoană care vedea toate lucrurile acelea, exista. „După cum spunea Rendekâr, exist își zicea el. Bine, dar *cine* sunt eu? Oglinda aceasta îmi spune că sunt Ihsan Efendi, iar oglinda din vis îmi spune că sunt Bünyamin. Cine sunt eu? Cine este, de fapt, cel care vede toate aceste lucruri?”

În vreme ce Ihsan Efendi, ce se cufundase adânc în gânduri, își tăia firele de păr din nas, stând în fața oglinzii, foarfeca i s-a înfipt, din întâmplare, în carne. Sângele curgea gărlă, dar nu simțea nicio durere. Faptul acesta l-a făcut să se afunde și mai mult în cugetare. S-a îndreptat spre mangalul pe care Bünyamin îl aprinsese înainte de chemarea la rugăciune. A privit tăciunii care ardeau înăbușit. A apucat un cărbune încins cu cleștele și l-a cercetat cu băgare de seamă. În cele din urmă, a luat în palmă tăciunele, de mărimea unei alune. Pielea i s-a bășicat imediat, iar linia vieții i s-a despărțit în două, pe mijloc. A aruncat cărbunele la loc, în mangal. Nu simțea defel durerea. A coborât și și-a făcut iar abluțiunea. Când a ieșit din casă, după ce se îmbrăcase, n-a uitat să ia cu el o cană. A ieșit pe Poarta Morților și, în drum spre cimitirul din Kasımpaşa, a umplut-o cu apă la o cișmea. S-a oprit

lângă un mormânt vechi, a udat pământul și a rostit o *Fatiha*¹⁶. A presărat pe el niște semințe de zorele pe care le ținea înfășurate într-o bucată de pânză. A folosit apoi cârpa pentru a curăța lespedea de praf și țărână. A lustruit cu grijă inscripția „ah, din dragoste!”, basorelieful care înfățișa o sabie de levent scobită în piatră cu iscusință, precum și vorbele „oblăduitorul celor șapte maidane și al celor șaptezeci și doi de zurbagii”. Înainte de vremea prânzului, s-a întors degrabă în Galata, fără a arunca nicio privire în urmă. S-a dus acasă, a urcat în odaia lui și s-a apucat să isprăvească atlasul lumii, la care trudea de mult timp.

II

— EȘTI, ÎNTR-ADEVĂR, TATĂL MEU? Bine, dar atunci cine e mama? Tu cine ești? Cine sunt eu? Din ce se ține casa asta? De unde iei asprii pe care mi-i dai când mă duc la târguieli? Cum de poți trăi fără să mănânci și să bei nimic zile întregi? Cine ești tu?

Erau întrebări pe care Bünyamin nu îndrăznea și nu izbutea deloc să i le pună tatălui său. Lumea aceea ciudată în care viețuia pe vremea când nu putea afla răspuns la întrebările sale nu se deosebea prea mult de un vid uriaș, năpădit de culori amestecate. Îl urmărise pe furiș pe tatăl său, care nu avea nicio îndeletnicire, îl pândise zile întregi, îi scotocise de nenumărate ori casa și veșmintele dar, în ciuda acestui fapt, constatase că acesta nici nu primea bani de la altcineva, nici nu stăpânea vreun cufăr burdușit cu parale, aflat în vreun ungher ferit. Punga tatălui său era mereu doldora de aspri, indiferent cât de mult cheltuia din ea. Ca să nu mai spunem că, deși se pretindea a fi părintele său, Ihsan Efendi cel Lung arăta destul de tânăr. Cât despre mama sa, aceasta era o altă taină. Într-o seară, incertitudinile l-au copleșit atât de amarnic pe Bünyamin încât, pentru a scăpa de gânduri și a putea dormi în tihnă, s-a hotărât să bea din siropul de somn al tatălui său. Și-a umplut până la buză un pahar cu licoarea aceea verde și l-a sorbit pe nerăsuflate. Or, douăzeci de picături din lichidul cu pricina erau suficiente pentru a face un bou să doarmă trei zile.

Bünyamin a visat odaia în care dormeau. Lumina lunii, care se strecura pe fereastră, cădea pe suprafața strălucitoare a unui astrolab. Tânărul a simțit că-și lua zborul. S-a înălțat spre tavan

¹⁶ Numele surei introductive a Coranului; este rostită în cele mai variate situații, fiind privită ca un gen de rezumat al acestuia și numită uneori, din acest motiv, „mama Cărții”.

și a zărit dedesubt așternutul în care era lungit tatăl său. Îi plăcea atât de mult zborul din vis, încât pe față i s-a lățit un zâmbet. În odaie se mai afla un așternut. A coborât din tavan și l-a privit pe cel întins pe cea de-a doua saltea: acolo se afla chiar trupul său. Îți sărea în ochi zâmbetul plăcut pe care-l purta pe chip. Și-a lăsat corpul în plata Domnului și s-a înălțat din nou spre tavan, pentru a putea gusta din plin plăcerea zborului. Dar, nu peste mult timp, s-a gândit să iasă pe fereastră. S-a strecurat prin grilaj ca un firicel de fum și s-a îndreptat spre luna plină. A văzut pentru prima oară în viața sa orașul Konstantiniye de sus. A trecut Bosforul și a ajuns în Üsküdar. S-a strecurat pe sub luna plină, lăsând în urmă Turnul Fecioarei, și a pătruns pe una dintre ferestrele seraiului. Acolo se afla un iatac. Un prinț de o frumusețe răpitoare dormea pe perne moi, umplute cu fulgi. Bünyamin tocmai se cufundase în contemplarea prințului, când s-a deschis o ușă pe care au pătruns trei bărbați. Unul dintre ei a pășit spre așternut și și-a împlântat în el hangerul, care lucea la lumina lunii. Când bărbații au ieșit grăbiți din odaie, Bünyamin a simțit că nu mai era singur. Prințul acela de o frumusețe răpitoare își părăsise și el trupul și zbura aidoma lui. S-a strecurat pe fereastră și a prins să se înalțe spre cer. Bünyamin și-a dorit să-l ajungă din urmă, dar prințul s-a pierdut curând printre stelele de pe bolta cerească. Începuseră să cânte cocoșii, iar la soare-răsare se ivise un soi de roșeață. Bünyamin a zburat spre Galata și a pătruns pe una dintre ferestrele casei sale, unde și-a văzut tatăl. Ihsan Efendi cel Lung plângea în hohote, aplecat asupra trupului fiului său, căruia i se prelingea un firicel de sânge din gură. Visul lui Bünyamin era pe cale să se preschimbe în coșmar. Nu peste multă vreme, în odaie au prins a se revărsa vecinii. Tatăl său se pierduse de tot cu firea, iar lacrimile-i secaseră. Trupul tânărului a fost spălat și așezat într-un coșciug. În vreme ce acesta era purtat spre Moscheea Arabă, Bünyamin s-a înălțat în zbor și a urmărit alaiul de înmormântare. S-a rostit rugăciunea de slavă, iar apoi s-a săvârșit rugăciunea pentru morți. Alaiul care însoțea racla s-a îndreptat apoi spre cimitirul din Kasımpaşa. Ihsan Efendi cel Lung era sprijinit, de o parte și de alta, de doi bărbați care-l ajutau pe bietul om, căruia i semnuiaseră genunchii, să păsească. Bünyamin se furișa pe deasupra lor și și-a auzit părintele rostind, printre hohote de plâns:

— Este vina mea! Totul s-au petrecut din vina mea! Bietul meu fiu n-ar fi meritat nicidecum așa ceva!

Sărmanul om repeta neconținut aceste vorbe și nu-i lua în seamă pe prietenii care se trudeau să-l aline. Odată ajunși în fața mormântului proaspăt săpat n-a mai putut îndura și s-a prăbușit la pământ. Būnyamin, care plutea pe deasupra mulțimii, a fost cuprins de groază la vederea propriului trup înfășurat în giulgiu. I-au așezat leșul în groapă, au pus peste el niște scânduri în cruce și s-au apucat să acopere mormântul cu pământ. În cele din urmă, totul s-a sfârșit, iar oamenii care alcătuiseră convoiul de înmormântare s-au așternut iar la drum, îndreptându-se spre Galata. În cimitir nu se mai aflau decât câțiva vizitatori și un sacagiu, care se străduia să le vândă apă. Būnyamin s-a îndreptat în zbor spre acesta din urmă și i-a strigat:

— Varsă apă pe mormântul ăsta!

Dar sacagiul nu dădea semne că l-ar fi auzit. Būnyamin nu s-a tulburat și i-a strigat din nou, cât îl ținea gura:

— Vino cu mine și varsă apă pe mormântul ăsta!

Sacagiul s-a holbat, a cercetat cu ochii împrejur și s-a scărpinat cu degetul mic în ureche. Tânărul și-a apropiat gura de urechea sacagiului și i-a șoptit:

— Te rog, varsă apă pe mormântul acela proaspăt săpat, aflat la doar câțiva pași în fața ta! Te rog!

Sacagiul ajunsese în fața mormântului în care era îngropat Būnyamin, dar continua să iscodească cu privirile în jur. O voce care răzbătea dinlăuntru lui îi spunea însă: „Hai, ce mai stai!” Bărbatul și-a plecat sacaua și a vărsat puțină apă pe mormânt. Însă vocea îi spunea: „Hai, vars-o pe toată, pe toată!” Urmându-și imboldul interior, sacagiul a golit toată sacaua pe mormânt.

Būnyamin s-a deșteptat din somn și a căscat îndelung. Era încă sub înrâurirea visului. Îi picura de undeva apă pe față. Deși deschisese ochii, în jur era întuneric. O voce dinlăuntru său îi spunea, plină de siguranță: „Nu te teme! Bagă de seamă, nu te teme și fă ceea ce-ți spun eu!” Auzind vocea aceea blândă, care i se părea cunoscută, Būnyamin s-a liniștit. Glasul i-a spus: „Mai întâi scoate mâinile, dar bagă de seamă, nu te pripi!” Tânărul și-a eliberat brațele din giulgiu. Apoi a auzit cum i se spunea: „Dă la o parte scândurile care-ți acoperă mijlocul!” Când a mișcat scândurile, a început să plouă cu țărână peste el. Vocea aceea plină de siguranță tocmai zicea: „Nu mișca celelalte scânduri și împinge pământul care s-a scurs peste tine la picioare!” Groapa în care se afla Būnyamin prinsese să se umple cu pământ. Când

a dat la o parte ultima scândură, a izbutit să se ridice și a dat să se salte, având grijă ca țărâna care o lua la vale să nu-i acopere picioarele. Dar a fost îngropat pe dată, mai întâi până la genunchi, apoi până la brâu. A încercat să ridice un braț. Cum pământul era umed, n-a întâmpinat prea mari opreliști, așa încât a scos mâna și a simțit pe piele căldura soarelui. Cu o ultimă efortare, a ridicat genunchiul drept, s-a proptit în mână, a ieșit cu capul la lumină și a văzut soarele. Izbutise să se izbăvească, să nu piară îngropat de viu.

Mușteriii care picoteau în cafeneaua de la Poarta Morților au zărit cum alergau spre ei, năpădiți de groază, niște oameni cărora le albise părul într-o clipită și care se-ngălbeniseră la față de spaimă. Oamenii aceia s-au prăbușit rând pe rând la pământ de îndată ce au intrat în Galata, cu mâinile și chipurile țepene, cu bărbiile tremurânde și cu părul făcut măciucă. Singurul dintre ei care nu amuțise de spaimă a izbutit să îngaime, după ce și-a împuns cerul gurii cu degetul mare: „Moroiul! Moroiul!” Bărbații din cafenea le-au dat să bea apă nefericiților care tremurau ca varga, i-au așezat pe scaune pe cei cărora li se înmuiaseră picioarele și le-au dat să miroasă ulei de mentă celor cărora le damblagiseră fețele. Tocmai în răstimpul acela și-a făcut apariția la Poarta Morților un tânăr despuiat, cu trupul mânjit de pământ, așa încât s-a întâmplat ceea ce era de așteptat să se întâmple: toți cei aflați în piață s-au risipit care încotro, ca potârnicile. Tânărul a înaintat pe Calea Voievodului, iar când a ajuns în fața Bisericii cu Orgă, cântările religioase ce răzbăteau dinăuntru au conținut. Călugării au întredeschis perdelele de la ferestre și și-au făcut cruce, holbându-se la arătare. Când a ajuns, în cele din urmă, la Poarta Mihel, tânărul gol pușcă s-a petrecut cu Mai-marele străjilor și cu oamenii acestuia. Unul dintre ieniceri îl ducea de ceafă pe doftorul ovrei care urma să decidă dacă năluca era vie ori moartă. Ienicerii înarmați cu iatagane l-au împresurat pe Bünyamin și l-au îmbrâncit spre el pe doftorul ovrei, care pălise de spaimă. Când l-a apucat pe Bünyamin de încheietura mâinii, bietul om, care înaintase spre tânăr nu pentru că ar fi fost cutezător, ci pentru că se temea mai mult de iataganele soldaților decât de strigoi, a albit pe loc. Doftorul a grăit, trăgând adânc aer în piept, „nu e nălucă ori altceva asemenea, pentru că are puls – sârmanul de el a fost îngropat de viu”, așa încât iataganele s-au lăsat în jos. Cei care voiau să se încredințeze însă de acest lucru se apropiiau de flăcău rând pe rând, zicându-și în sinea lor „ia să vedem noi, oare

ovreiul o fi spus drept?”, și ba-i lua pulsul, ba-l pipăiau pe ici, pe colo. Tânărul i-a ars o palmă sănătoasă unui poponar care avea cu totul alte gânduri. Cum faptul acesta a fost privit ca cea mai bună dovadă că era viu, zurbagiii bulgari au renunțat să mai ascuță țarușul pe care se socoteau să i-l împlânte în piept.

Tânărul s-a îndreptat spre casa sa, aflată lângă Hanul Velarilor, urmat de un puhoi de lume. Înăuntru se citea din Coran, pentru odihna sufletului său. Când și-a văzut fiul, Ihsan Efendi cel Lung n-a mai putut de bucurie. I-a pus în față o parte din halvaua gătită cu prilejul morții sale, zicându-și că era flămând. N-a uitat nici să verse siropul verde de somn la rădăcina nucului din curte. În anul următor, cei din mahala aveau să descopere că țâncii care mâncau din nucile aceluia copac se lăsau de năzbâtii și nu se mai deșteptau noaptea, ca să se smiorcăie. Copacul, a cărui faimă urma să se răspândească mai apoi în întregul oraș Konstantiniye, avea să fie tăiat din porunca padișahului, care se temea că acesta avea să se afle la obârșia unei generații de tineri molatici, nicidecum de voinici.

După câteva zile, Bünyamin a fost vizitat de un armean pe care toată lumea îl numea Vardapet. Omul acela fusese cândva țârcovnicul unei biserici din Galata. La vremea când se petrecea aceasta, preotul bisericii se jurase să se ducă-n hagialâc la Ierusalim, dar nu izbutise cu niciun chip să decidă cum trebuia să-l aleagă pe cel care urma să-i țină locul în răstimpul absenței sale. Căci bărbatul acela pios nu se putea încrede în niciunul dintre călugări și se temea ca aceștia să nu transforme biserica într-o unealtă a țelurilor lor mârșave. În cele din urmă, a hotărât, cu binecuvântarea mai-marilor săi, să pună la cale o probă. Spre a fi ales cel mai îndurător și, prin urmare, cel mai evlavios dintre ei, candidații urmau să fie închiși, fiecare, în câte o chilie, iar cel care avea să mănânce și să bea cel mai puțin de-a lungul a patruzeci de zile avea să devină locțiitorul său. Unul dintre cei nouă candidați era Vardapet care, pe timpul acela, purta alt nume. După ce bărbații au pătruns în chilii, pereții au fost zidiți cu niște cărămizi. Ușile nu aveau decât mici orificii prin care li se transmiteau pâinea și apa și prin care erau luate țucălele ce serveau pentru nevoile cele mărunte și cele mari. În primele patru zile, Vardapet a dat gata zece jimble și treizeci de urcioare cu apă. Aplecarea excesivă către bunurile acestei lumi i-a adus destulă dezaprobare la început, numai că, în zilele următoare, el n-a mai cerut nicio felie de pâine, și nici vreun urcior cu apă.

Această purtare a continuat până în cea de-a treizeci și noua zi. Mai-marii bisericii erau chiar cuprinși de-ngrijorare cu privire la sănătatea lui. Numai că Vardapet le răspundea tuturor celor care-l întrebau cum o mai ducea cu o voce plesnind de sănătate. Era ca și sigur că el avea să fie câștigătorul întrecerii. Oamenii credinței spuneau, cu ochii scăldați în lacrimi pioase, „am mai dobândit un sfânt”. Doar că lucrurile nu stăteau deloc așa cum păreau. Pentru că Vardapet dăduse la o parte lespedeza care-i pardosea chilia folosindu-se de crucea de fier pe care o purta la gât și-și croise un tunel pe sub pământ. Ieșea din casa Domnului prin tunel, își.ostoia foamea și setea prin cârciumile din Tophane, iar apoi se-ntorcea iar în chilie, prin tunel, și potrivea lespedeza la locul ei. Cum se temea însă ca lumea să nu miroasă că la mijloc se afla un vicleșug, în ultima zi a cerut o jimblă și niște vin, așa încât starea sa să devină oarecum demnă de crezare. Cu o noapte înainte mâncase însă o cratiță plină cu *kebab* și legume înotând în ulei. Când, în cele din urmă, a prins a fi dărămat zidul care ascundea ușa chiliei, în seara celei de-a patruzecia zile, s-au pornit să-i ghiorăie mațele. *Kebab*-ul cu ulei îi stricase burta. Dărămarea zidului a luat destul de mult timp. Când a pătruns preotul în chilie, Vardapet nu se mai ținea decât cu mare greutate. În plus, ca un făcut, se pusese la cale și o ceremonie în cinstea lui. Vardapet a simțit că nu mai putea îndura și, în vreme ce corul intona cântări religioase iar soborul era pe cale să-i înmâneze pecetea bisericii, s-a scăpat pe el. Imnurile au amuțit, iar biserica a început să vuiască. Toată lumea se holba la scârnavia care se scurgea de sub poalele lui Vardapet. Cât despre el, și-a dat drumul de-a binelea, gândind: „Oricum am pierdut totul, barem să mă ușurez.” Preotul a făcut niște ochi cât cepele. A cerut să se aducă îndată o balanță și să se cântărească spurcăciunea lui Vardapet. Au rupt o bucată de pânză în două fâșii egale, au îmbibat-o zdravăn pe una dintre ele cu rahat, după care au așezat-o pe un taler. Apoi au pus-o pe cealaltă pe al doilea taler și au stabilit daraua. În cele din urmă, greutatea scârboșeniei a ajuns la 345 de drahme. Jimbla care-i fusese dată cu o zi înainte cântărea însă taman 30 de drahme. Deși Vardapet s-a juruit că se ținuse de la mâncare vreme de patruzeci de zile, preotul, care luase seama la semințele de pătlăgele roșii și la pătrunjelul rămas de pe urma *kebab*-ului cu legume, a poruncit să i se scotocească chilia. Călugării au descoperit tunelul cât ai zice pește, iar Vardapet a fost izgonit din biserică.

Cugetând că se pricepea la săpat tunele, fostul țârcovnic aflat

în căutarea unui mijloc de trai s-a înscris în ogeacul săpătorilor de tranșee, câștigând nouă aspri pe zi. A participat la asediul mai multor cetăți și a învățat să sape tunele spre poalele zidurilor, să socotească lungimea fitilului trebuincios pentru aprinderea pulberii de pușcă, precum și locul în care trebuiau așezate proptelele menite să împiedice năruirea tunelelor. În timpul unui asalt însă, când s-a surpat tunelul pe care tocmai îl săpaseră între tranșee și temelia zidurilor fortăreței, la șase stânjeni de suprafața pământului, Vardapet a fost salvat cu greu din subterană. Înghițise o groază de țărână și, pe deasupra, îi mai pătrunsese și o piatră în trahee. Piatra aceea, pe care fostul țârcovnic continua s-o poarte în piept, tresălta și zăngănea la fiecă răsufflare. Nici măcar doftorii cei mai iscusiți nu izbutiseră să-i dea de cap. Zăngănitul pietrei pe care o purta în piept îl stânjenea, împiedicându-l chiar să doarmă, dar mai apoi, când s-a săltat în meserie și a ajuns să fie cel mai vechi om din ogeac după Mai-marele săpătorilor de tranșee, a ajuns să privească acest sunet ca pe o latură a trupului său.

Când au prins să circule din gură-n gură zvonuri privitoare la o campanie care urma să se pornească în Occident, Mai-marele săpătorilor de tranșee i-a trimis înștiințare și i-a poruncit să fie gata de plecare, iar dacă-i lipsea cineva din echipă să facă ce avea de făcut și să găsească un om care să-l înlocuiască. Cea mai mare parte a săpătorilor de tranșee care trudeau sub comanda lui Vardapet erau însă temători, slabi de înger, lipsiți de tragere de inimă și de voință. Printre primejdiile meseriei se numărau lucrul în subterane, scurmatul în pământul care se putea prăbuși în orice clipă, neputința de a fugi îndeajuns de repede când se dădea foc fitilului. Era oarecum greu să fii socotit martir când vreuna dintre aceste primejdii se preschimba în realitate, deoarece nu mureai cu arma în mână. Chiar dacă, din vreme-n vreme, se mai iveau oameni cu aplecare spre săpatul tunelelor, aceștia nu aveau nervii îndeajuns de tari pentru a îndura truda sub pământ și era limpede că de cum aveau să se confrunte cu teama de a nu fi îngropați de vii, aveau să-l lase baltă și să fugă mâncând pământul.

Când auzise de tânărul care, deși îngropat cu zile, izbutise să iasă teafăr și nevătămat la lumina zilei, Vardapet, care era nevoit să-și găsească oameni, se dusesese glonț la el acasă, tocmai din această pricină. În vreme ce-și bea cafeaua cu care fusese omenit, zăngănelile acelea nesfârșite ale pietrei pe care o purta în

piept se auzeau la fiecare răsuflare. Vardapet i-a spus lui Bünyamin:

— Ce zici, tinere? Asta este o meserie care ți se potrivește mănușă. Pe deasupra, mai și ies bani buni din ea. În plus, suntem feriți de păruieli. Ei n-au decât să se bată sus mult și bine, că noi ne vedem liniștiți de treabă sub pământ, dând la lopată. Odată ajunși la temelia zidului, punem pulberea și aprindem fitilul. Apoi ne întoarcem, bem o cafea ca să ne mai treacă osteneala și ne uităm la bubuială de departe. Când o să ne întoarcem iar aici, teferi și nevătămați, ai să le povestești prietenilor tăi, umflând lucrurile, toate pățaniile prin care-ai trecut.

Cum îl sucea și-l învârtea așa pe toate părțile, Vardapet părea să fi ațâțat spiritul de aventură al lui Bünyamin. Tânărul se sfia însă să-i dezvăluie ce gândea, din respect pentru tatăl său. Ihsan Efendi cel Lung i-a spus însă fiului său:

— Știu că vrei să pleci de-aici, fiule. Poate că dacă aș fi izbutit să fiu stăpân pe soarta mea, nu te-aș fi lăsat să pleci în această aventură, în care ai intrat de mult. Dragostea pe care ți-o port mă împiedică să te pun în primejdie pe tine, unicul meu vlăstar. Dar cea mai mare fericire a vieții este să știi și să fii martor. Cât despre aventură, aceasta este o mare rugăciune; căci nu mi-a fost dat să aflu altă cale de a cunoaște lucrarea Lui. În ceea ce mă privește, am încercat să descopăr lumea prin mijlocirea viselor. Această alegere ar putea arăta că n-am izbutit să fiu destul de curajos. Nu vreau să te determin să săvârșești și tu aceeași greșală. Îți dau învoirea să pleci. Du-te și vezi tot ceea ce n-am putut eu să văd, atinge tot ceea ce n-am putut eu să ating, iubește tot ceea ce n-am putut eu să iubesc și, mai cu seamă, îndură tot ceea ce părintele tău n-a avut cutezanța să îndure. Nu te teme de lume și de nesfârșitele ei fețe.

După ce a rostit aceste vorbe, Ihsan Efendi cel Lung a scos din sân o carte legată în piele: era *Atlasul Lumii*, pe care izbutise să-l isprăvească cu o seară înainte. I-a întins cartea fiului său și i-a spus:

— Îți încredințez *Atlasul* meu. Poartă-l întotdeauna cu tine, iar dacă e să rătăcești calea în aventura în care te avânți, poți răsfoi atlasul acesta de vise. Bagă însă de seamă, nu te lăsa înrobite de el! Buchisește cartea pe care noi o numim Lume.

Bünyamin a luat cartea, a vârat-o în sân, după care s-a ridicat și a sărutat mâna părintelui său. Cât despre Vardapet care, cu puțin timp în urmă, făcuse risipă de vorbe măgulitoare

spre a-l convinge pe tânăr să accepte însărcinarea aceea primejdioasă, acesta a fost nespus de înduioșat văzându-i pe tată și pe fiu cum se îmbrățișau și vărsau lacrimi.

— Tatăl tău are dreptate, fiule! Când o să ne întoarcem teferi și nevătămați și-ai să le povestești prietenilor tăi despre această aventură, au să te pizmuiască. După ce-ți iei rămas-bun de la tatăl tău și-ți faci bocceaua, caută-mă, înainte să se lase seara. Am să te aștept în Karaköy la cafeneaua de sub platan. O să urcăm într-o barcă și-o să ne ducem direct la Mai-marele săpătorilor de tranșee, ca să-i săruți mâna. De îndată ce-au să te înscrie în catastife, ai să-ți primești negreșit și banii. Totuși, ia-ți cu tine și niscaiva parale. Se zice că va fi o campanie lungă.

La multă vreme după plecarea lui Bünyamin, când se rostea chemarea la rugăciunea de seară, Ihsan Efendi cel Lung a fost încercat de o mare însingurare. L-a lăsat singur acasă pe Alibaz, despre care socotea că dormea, dar care, de fapt, îl urmărea nespus de curios de sub plapumă, și a ieșit. Când s-a întunecat de-a binelea și-a aprins felinarul și, după ce a urcat o pantă abruptă, a privit pe țărmul dimpotrivă al Cornului de Aur. A contemplat priveliștea până la miezul nopții, în ciuda gerului uscat. Orașul Konstantiniye se întindea în lumina lunii ca umbra unui uriaș adormit. Chiar și în clipa aceea, când așezarea era cufundată în somn, chiar și în clipa aceea, când oamenii visau și coșmarurile prindeau viață, când erau gătuiți prinți și se socoteau rușfeturi, când se semnau înțelegeri tainice și se turnau în șerbeturi nenumărate soiuri de otravă, în odaia aceea din serai în care se păstrau Preasfintele Odoare¹⁷, un *hafiz*¹⁸ cu voce plină de patimă recita, pentru a cine știe câta oară, cu ochii închiși, cufundat în extaz, Coranul, pe care cei dinaintea lui îl psalmodiaseră fără întrerupere vreme de o sută șaizeci de ani.

III

DUPĂ CE BÜNYAMIN S-A ÎNSCRIS în ogeacul săpătorilor de

¹⁷ Aluzie la încăperea din Palatul Topkapı care adăpostește mantia Profetului Mahomed, o scrisoare autografă, fire din barba sa, un mulaj al piciorului său, precum și două săbii despre care se crede că i-ar fi aparținut; încăperea este vegheată zi și noapte de savanți musulmani de mare prestigiu, care psalmodiază fragmente din Coran. Spațiul amintit face parte, de fapt, dintr-un complex de cinci încăperi care adăpostesc relicve ce datează, în cea mai mare parte, din secolul al XVI-lea, când sultanul Selim I a cucerit Egiptul și o bună parte din Arabia, proclamându-se „calif al musulmanilor de pretutindeni”.

¹⁸ Recitator al Coranului. Persoanele care dobândeau calitatea de *hafiz* erau privite cu deosebită venerație și invitate la diverse ceremonii, oficiale sau private, care impuneau rostirea unor fragmente din Cartea sfântă a islamului; erau și retribuite ca atare, asigurându-și astfel subzistența.

tranșee și a plecat de-acasă, Ihsan Efendi cel Lung a rămas singur, în tovărășia unei maimuțe și a unui copil. Misiunea sa nu era deloc ușoară, pentru că Alibaz și-l făcea tovarăș de năzbâtii și pe Jupiter, așa încât cei doi întorceau casa pe dos. În cele din urmă, Ihsan Efendi cel Lung l-a dat pe Alibaz la școala din mahala, hotărând să arunce beleaua pe capul hogii. În felul acesta avea să se aerisească și el cât de cât la minte, iar băiatul avea să țipe și să se zbuciume toată ziua, venind seara istovit, și, totodată, avea să deprindă și oarece știință.

În vremurile acelea, școlile de mahala ridicate din piatră, ca să reziste la pârjolurile care izbucneau din te miri ce, erau numite de gloată „școli de piatră”. Aceste școli rămăneau în picioare, fără a suferi vătămări, chiar și în timpul celor mai grozave incendii și, cum nu ardeau, preschimbându-se în scrum, asemenea celorlalte clădiri, nu le ofereau niciodată copiilor vacanțe silite. Dacă se întâmpla ca în aceeași mahala să se afle două școli de piatră, așa cum se petreceau lucrurile adeseori, acestea erau musai învrăjbite. Cum învrăjbirea aceasta, care îi implica deopotrivă pe hogii, pe calfele și pe învățăceii celor două școli, dura de cel puțin un veac, nimeni nu mai știa din ce pricină se pornise vrajba. Această vrăjmășie, care se transmitea din generație-n generație, se ascutea treptat, așa încât hogii și calfele le povesteau țăncilor abia dați la învățătură că semenii lor de la școala potrivnică erau niște mucoși, niște buboși, niște copturi, că se rugau o dată și se spurcau de o sută de ori, înfulecând noaptea inimi de copii neprihăniți și că, în cele din urmă, victimele lor ajungeau să îngroașe tagma ginnilor. Uneori, hoguea scria pe câte un petec de hârtie vreo satiră plină de sudălmi și însărcina câte-un copil ales la-ntâmplare să i-o ducă învățătorului de la școala vrăjmașă. Băiatul care-i înmâna acestuia hârtia era bătut la tălpi de împricinat, mânios nevoie mare, dar când se-ntorcea la școala lui cu picioarele umflate era declarat erou. Alteori, pe răvașe nu erau așternute ocări, ci declarații de război. Copiii care reprezentau cele două părți se întâlneau pe câte un maidan pustiit de foc, pe vreun teren viran sau prin cine știe ce grădină și porneau la luptă, însoțiți de rugăciunea aceluia dintre ei care avea vocea cea mai puternică. Calfele nu se păruiau, ci se mulțumeau să-și arunce vorbe grele când se petreceau pe drum, iar hogii nu se amestecau în asemenea lucruri. Se întâmpla, în schimb, ca aceștia din urmă să-i dea câte unui marinăr vreo doi-trei aspri, ca să-i sâcăie pe dușmanii lor.

Printre locurile în care hogii își asigurau câte un amărât de ghelir în plus la încheierea îndatoririlor lor zilnice se numărau și cafenelele cu buchiseală. În asemenea locuri, exista câte o persoană cu voce puternică care obișnuia să citească cu voce tare câte o terfeloagă împrumutată de proprietarul cafenelei de la negustorii de cărți vechi, în vreme ce cheflii așezați turcește pe divan, ghemuiți pe taburete ori întinși pe rogojini de paie ascultau cu plăcere, pufăind din ciubuce și sorbind din cafele, faptele de vitejie ale lui Battal Gazi¹⁹, ale Preasfântului Ali²⁰ și ale lui Osman cel Tânăr²¹. Când cel care citea se poticnea la vreo silabă și nu se arăta îndeajuns de iscusit în deslușirea scrisului taman în clipele în care Zülbecedoglu Ziyal se cățara pe ziduri, încasând, pe deasupra, și douăzeci de săgeți în piept, toate deodată, gloata din cafenea, a cărei emoție se găsea pe cele mai înalte culmi, se pierdea cu firea și lăsa cu totul la o parte buna dispoziție. Din această pricină, cafenelele cu buchiseală îi preferau pe hogii de la școlile de piatră, care citiseră și rumegaseră cândva bine cărțile cu pricina. Când isprăveau orele, hogii se duceau la cafenelele la care erau tocmiți și erau întâmpinați cu prețuire de obișnuiții locului, care așteptau curioși sfârșitul poveștii de vitejie pe care le-o citea. Gloata, care se întreba dacă Dilküşî, care fusese scurtat de cap, avea sau nu să fie înviat de vrăjitor, aștepta cu nerăbdare ca hoga să-și termine cafeaua, cu care era tratat gratis, iar în vremea aceasta făcea felurite presupuneri cu privire la sfârșitul aventurii. Când dascălul deschidea hârtoaga și se apuca să citească din locul în care rămăsese data trecută, se așternea tăcerea. Iar atunci când venea vorba despre Peysullab Nekkareperzen, care ataca zidurile Tabrizului cu sabia în mână, în bătaia puștilor, hoga făcea o pauză, sorbea din cafea și, astfel, le da de înțeles oamenilor, care se perpeleau de neliniște, cât de mult prețuia el.

¹⁹ Erou legendar, despre care se presupune că a trăit în secolul al VIII-lea și a participat la luptele de cucerire și colonizare a Anatoliei, la sfârșitul perioadei omayyade; în mod foarte probabil era de origine arabă, chiar dacă unele izvoare îi atribuie origini turcești. Faptele sale de arme sunt narate în epopei, legende și povestiri care continuă să se bucure de o largă răspândire, care cunosc numeroase variante și în care elementele fantastice se întrepătrund cu cele atestate istoric.

²⁰ Ali bin Abi-Talib (m. 661), vărul și apoi ginerele Profetului Mahomed, prin căsătoria cu fiica acestuia, Fatimah Zahra. Sunniții îl consideră a fi al patrulea și ultimul dintre „Imamii bine călăuziți”, în vreme ce šiitii văd în el primul Imam - succesor legitim al Profetului.

²¹ Sultanul Osman II (1604-1622), numit adeseori Genç Osman (Osman cel Tânăr), este și astăzi extrem de simpatizat în mediile populare. Inteligent și instruit, a urcat pe tron la vârsta de 14 ani, a inițiat mai multe campanii militare, a preconizat o reformă de profunzime a armatei și a administrației. A fost detronat în urma unei revolte a ienicerilor, închis în celebra închisoare Yedikule (Șapte Turnuri) și apoi ucis prin strangulare, fapt care i-a sporit capitalul de simpatie.

Cu multă vreme înainte ca Bünnyamin să găsească banul acela cu ghinion, într-una dintre aceste cafenele își ducea traiul un ucenic orfan de mamă și de tată. Ascultând mereu istorii de vitejie, ucenicul acesta, a cărui sarcină era să poarte cafelele și să aprindă ciubucele mușterilor, a fost cuprins de dorul de a învăța carte. Băgându-i de seamă dorința de a deprinde știința ascunsă în cărțile de aventuri, hogea l-a învățat în scurtă vreme să citească, iar când ucenicul a ajuns la vârsta potrivită, l-a luat la școala de piatră, spre a-i fi calfă. Acum, tânărul avea sarcina de a-i bate la tălpi pe copiii neastâmpărați și de a le prinde la gât celor ce treceau de la bucherit la citit trăistuța cu versete din Coran. Adevărata sa pasiune erau însă poveștile de aventuri. Citea pe nerăsuflăte, în cărțile pe care le închiria de la vânzătorii de cărți vechi, despre Halim al-Barudî, care era zvârlit în spatele liniilor inamice de un tun culverin cu cap de dragon, despre Munhiyaloglu Zerkan care-l ucidea, zvârlindu-și hangerul, pe păgânul Lombroso, înveșmântat în două armuri, așezate una peste alta, despre Meytâsib Şehrenbercezi, care deschidea cu umărul porțile unei fortărețe de abanos, groase de douăzeci de palme, despre Himkime Kitayi, care-i înspăimânta pe elefanții lui Timur cu urletul său, ce făcea să se cutremure munții. În cele din urmă, îmboldit de hoga, a scris o carte de aventuri. Ba chiar a aflat samsari și amatori de rușfaturi, care să-i înmâneze scrierea și padișahului. Suveranul i-a dăruit șaisprezece galbeni și, cum îl prețuia, i s-a adresat spunându-i „fiule”. Ba mai mult, a fost răsplătit și cu o slujbă de hoga la o școală de piatră din Galata. Visătorul acesta era însă urmărit cu-nverșunare de acel „fiule” cu care-l fericise Ilustrul. Când și-a început noua slujbă, încă se mai întreba dacă era sau nu vlăstar de padișah.

Hogea căruia Ihsan Efendi cel Lung i-l încredințase pe Alibaz, cu vorbele „îl las pe mâna dumatăle”, era chiar acest bărbat, ale cărui priviri visătoare păreau să ascundă o taină. Se cufundase atât de adânc în marea fanteziei, încât începuse deja să se viseze prinț. Era încredințat că adevăratul său tată, padișahul, îl îndepărtase de la serai pentru a-l feri de uneltiri și era convins că, într-o bună zi, acesta avea să se arate și să-l strângă la piept. Chiar în clipele în care Alibaz săruta mâna hogelui său, bărbatul era cu gândul la hârtia care-i fusese trimisă cu puțin timp în urmă de la școala din vecini. Pentru că răvașul cuprindea o satiră zămislită în *failatun-failatun-failun*²², iar băiatul care o

²² Formulă prozodică în literatura clasică otomană.

adusese fusese legat și altoit zdravăn la tălpi.

În vreme ce Alibaz repeta semnele pentru vocale ale primelor trei litere ale alfabetului arab – *esre*, *ötre*, *üstün*²³ –, hogea cerceta căile potrivite pentru a se izbăvi din robia pe care o trăia în afara seraiului. Iar când copilul a fost bătut la tălpi de către calfe pentru că tăia cu foarfeca penele de scris, bărbatul tocmai cugeta că învățătorul de la școala vecină știa că el era, de fapt, prinț și că se afla în solda dușmanilor ilustrului său părinte. La o săptămână după ce Alibaz își adunase prietenii și-i bătuse la nimereală pe vreo patru-cinci dintre inamicii săi, pentru a se răzbuna după ce fusese prins la-nghesuială și bumbăcit de copii de la școala potrivnică, una dintre calfe i-a atârnat acestuia la gât trăistuța cu versete din Coran. Acest eveniment, petrecut la vremea când Alibaz citea partea din Coran numită *amme*²⁴, era semnul trecerii sale de la simplul bucherit la citit. Hogeale a așezat pe suportul de carte al copilului, despre care se adeverea, în felul acesta, că știa să citească, o carte de aventuri. Scrierea cu pricina era o culegere privitoare la aventurile lui Efrasiyab²⁵, eroul din Turan.

În carte se arăta cum devenise Efrasiyab cuceritorul lumii. Când ostașii săi rămăseseră fără apă în deșert, le spusese să se alinieze în fața sa, având fiecare câte o piatră de mărimea unui pumn, după care storsese pietrele, scoțând apă din ele, și astfel umpluse burdufurile tuturor oamenilor săi. După ce plecase din capitala sa spre a cuceri lumea, luptând treizeci de ani bătută pe muchie, ajunsese în fața unui oraș și dăduse de îndată poruncă să fie asediat. Luptase ani de zile pentru a supune orașul, iar apoi își făcuse pe neașteptate apariția un mesager, care-i dăduse de știre că propria sa capitală era pe cale de a fi cucerită de un comandant de oști necruțător și-i spusese că trebuia să le vină neîntârziat în ajutor. Revenind în capitala sa, după o călătorie care durase ani lungi, Efrasiyab constatare că era vorba chiar de orașul pe care-l asediase el cândva și ajunsese la concluzia că pământul era rotund. El era cel care putea zări în întunericul orb

²³ Semne care marchează prezența vocalelor *i*, *i* scurt, *o*, *ö*, *u*, *ü*, *e* și *a* scurt.

²⁴ Secțiune din Coran care începe cu sura 78 și care include toate surele scurte, până la sfârșitul cărții. Această secțiune era folosită pe vremuri ca „manual de arabă” în școli, fiind destinată elevilor care depășeau primul nivel de studiu.

²⁵ Erou mitic iranian, rege al Turanului, renumit prin calitățile sale de luptător și strateg. Deși evocat de numeroase alte surse anterioare, Efrasiyab (Afrasiyab) a devenit celebru îndeosebi datorită *Cărții șahilor* (*Şahname*), capodopera lui Firdawsî (940?-1020?) - vastă istorie a regilor și a marilor dinastii iraniene, din cele mai îndepărtate timpuri până la moartea ultimului rege sassanid, în 651. Turanienii au fost identificați mai târziu cu turcii, iar aceștia din urmă și l-au însușit pe Efrasiyab.

de parcă ar fi fost în plină zi. El era cel care se putea uita la soare fără a-l podidi lacrimile, din zorii zilei până-n asfințit. Tot el era cel care putea să miște din loc o spadă grea ca plumbul doar suflând asupra ei.

Cartea, din care fiecare copil ce deprinsese buchiseala citea cu voce tare câte o pagină, s-a isprăvit după trei zile, iar faptele de vitejie ale lui Efrasiyab au devenit cu neputință de despărțit de visele țăncilor. De cum ieșeau de la școală se adunau pe un maidan aflat dincolo de zidurile Galatei, își făceau arcuri din crengi pe care le încovoiau și apoi le uscau în foc, își dichiseau săgețile cu pene jumulte de la găini și se pregăteau să devină, fiecare în parte, eroi. Cât despre trăistuțele cu sure din Coran, acestea erau doldora de pietre. Sulițele meșteșugite din ramuri drepte de copac erau împodobite cu păr de cal. Aproape fiecare dintre ei avea câte un iatagan zămislit din tinichele azvârlite în stradă de tulumbagiilor francezi, ori de câte ori își făceau curat prin dughene. Când, în cele din urmă, au ajuns să stăpânească atâta amar de arme, au prins să patruleze pe la marginile mahalei, gândind că se cuvenea să mai aibă și ceva de apărare. Cartierul lor general se afla înlăuntrul zidurilor, pe un loc pârjolit de foc, aproape de Poarta Matrozilor. Cortul pe care izbutiseră să-l înjghebe cosând cu răbdare felurite zdrențe pe care le culeseră de ici, de colo fusese ridicat pe același maidan. Stindardele înfipte alături de el erau plămădite din bucăți de pânză albă pe care se găsea câte o mână roșie. Aceasta din urmă era palma lui Alibaz, care-și cufundase mâna în cerneală roșie și apoi și-o imprimase pe pânză. Visările în care se cufunda în timpul zilei acest copil care, din pricina betșugului nesomnului, nu visa noaptea, purtau pecetea lui Efrasiyab. Când nu se gândea la acest erou legendar, fie se lupta cu tovarășii săi, fie inventa viclășuguri bune de folosit în luptă. Îmboldit de diavol, și-a învățat prietenii să lege cuie – douăzeci de cuie se vindeau cu un aspru – în vârful sulițelor, așa încât a stârnit vâlvă printre cei de-o seamă cu el. Mai mult decât atât, când a strâns răbdător niște praf de pușcă ce se scursese din butoaie, în drumul lor spre pulberărie, și l-a dus la școală, prietenii săi au fost cuprinși de admirație. La sfârșitul orelor s-au dus la cartierul lor general și au deschis cutia de busolă din aramă, un pumn de alice, niște rachiu aflat într-o sticlă cu sirop de tuse și puțină gumă arabică. Au așezat praful de pușcă și alicele în cutia busolei, au găurit capacul acesteia, au amestecat rachiul cu guma arabică, au turnat

amestecul peste un strop de praf de pușcă pe care-l puseseră deoparte, au înmuiat un fir de bumbac în această combinație și au uscat-o la soare. În felul acesta au pus la cale atât fitilul, cât și proiectilul. Au vârât apoi fitilul în deschizătura cutiei de aramă și și-au contemplat opera cu mare încântare. După ceea și-au luat arma și, scoțând strigăte de luptă, s-au îndreptat în goană spre Poarta Turnului, străbătând Calea Voievodului. Au lăsat în urmă șanțul aflat la poalele cetății și au pus ochii pe un zid în ruină, măcinat de ploi, care se ridica într-o grădină pârlogită. Au săpat un lăcaș la temelia lui, și-au așezat proiectilul în el, au dat foc fitilului și, îndată după aceea, au fugit și s-au pitit în dosul copacilor. A urmat o bubuitură năprasnică. După ce s-a risipit fumul, au văzut să nu mai rămăsese nici urmă din zidul de chirpici. S-au înspăimântat atât de tare, i-a cuprins o asemenea înfricare, încât au luat-o la goană fără să mai arunce nicio privire în urmă. Amarnica detunătură fărâmasese legătura dintre ei, așa încât s-au risipit ca potârnichele, cuprinși de groază pentru năzbâția pe care-o săvârșiseră. Părinții, care băgaseră de seamă că, odată ajunși acasă, erau spășiți ca niște pisoii care-au vărsat blidul cu lapte, au încercat să-și tragă vecinii de limbă spre a afla dacă se aleseseră cu vreo pagubă și, cum n-au primit răspunsul pe care-l bănuiau, au răsuflat ușurați.

A doua zi, când s-au isprăvit orele, cei mai curajoși dintre copii s-au dus la locul faptei și, văzând gaura de o jumătate de stânjen, și-au dat seama pe dată de puterea care le stătea la îndemână. Acum se simțeau gata să cucerească lumea, cu tot ceea ce se afla în ea. În ziua următoare și-au pus laolaltă banii de buzunar și au cumpărat de la un fierar patruzeci de cuie mari și două sute de cuie mici. Au tăiat crengi pentru sulițe, arcuri și săgeți și le-au netezit cu bricegele. Au prins cuiele în vârfurile săgeților și ale sulițelor. Au împodobit săgețile cu pene smulse de pe la orătăniile vecinilor. Au strâns cu grijă praful de pușcă scurs din butoaie la poarta pulberăriei și l-au pus într-un butoiăș. Au făcut exerciții de tragere, au pus la cale lupte corp la corp și parade. Vinerea era zi liberă așa încât, încă de joi, le-au declarat război copiilor de la școala vecină. În noaptea aceea nu s-a lipit somnul de niciunul dintre ei. De cum s-a făcut dimineață, au pornit la drum spre mahalaua inamică, ca o armată de invazie, înarmați cu săgeți, așezate în tolbe de pânză, cu arcuri, pe care le purtau în spate, cu sulițe, pe care le duceau în mâini, și cu pietre, aflate în trăistuțele hărăzite versetelor din Coran. Când au pătruns pe târâmul vrăjmașilor, au văzut că aceștia luaseră

poziție pe un loc viran, iar când au năvălit asupra lor, scoțând strigăte de luptă, au fost întâmpinați cu o ploaie de pietre. Au vrut să răspundă și ei cu pietre, numai că potrivnicii lor se ascundeau în spatele meterezelor pe care le încropiseră din niște resturi de lăzi și-i hărțuiau neconținut din dosul acestora. În ciuda nenumăratelor pregătiri pe care le făcuseră, cutezanța oștenilor a fost înfrântă. Ba mai mult, când dușmanii s-au năpustit asupra lor din dosul baricadelor, înarmați cu sulite, și s-au apucat să-i atace cu bolovani, n-au mai știut ce să facă. S-au gândit să fugă, dar au văzut că și cele două capete ale străzii erau păzite. Unii dintre ei și-au aruncat armele și au început să plângă. Tocmai atunci însă s-a petrecut un lucru neașteptat.

În mâna lui Alibaz lucea parcă un soi de lumină a izbăvirii. Băiatul își scosese iataganul cel adevărat, pe care îl ținuse până atunci pitit sub giubea, și-l ridicase în aer cu amândouă mâinile, pentru a-l abate asupra tuturor celor ce i-ar fi putut răsări în cale. Era iataganul cel uriaș al lui Ihsan Arabul, pe care se aflau înscrise versetele sfinte din Coran. Când Alibaz a slobozit un urlet de luptă, de parcă s-ar fi contopit cu spiritul zurbagiului de Ihsan, și s-a năpustit de unul singur asupra fortificațiilor, repetând „Allah Allah”, vrăjmașii, care zăriseră iataganul ce lucea de-ți lua ochii, n-au mai avut putere să azvârle cu pietre, nu și-au mai putut încorda arcurile, ci și-au lăsat pozițiile în plata Domnului și au prins s-o ia la picior. Alibaz a ajuns singur în fața cortului inamic și l-a făcut fărâme din câteva lovituri, cu iataganul lui ascuțit ca un brici. Cufărul cu odoare se afla chiar în fața sa. Din ziua aceea a devenit o adevărată legendă printre tovarășii săi. Alibaz, voinicul care pusese pe fugă o oaste întreagă, urma să fie supranumit Efrasiyab. El avea să fie biruitorul tuturor bătăliilor viitoare. El era cuceritorul tuturor fortărețelor, palâncilor și cetăților, căpetenia tuturor celor bravi, vrăjmașul tuturor celor haini, apărătorul tuturor celor fără de putere. Era Efrasiyab. Viitorul cuceritor al lumii, eroul purtat pe umeri de viteji, era un războinic care n-avea nevoie de niciun alt fel de scut în afară de cutezanță, care nu simțea nevoia niciunei alte arme în afară de îndrăzneală. Da, nu încăpea nicio îndoială: el era Efrasiyab.

Mânați de emoția victoriei, copiii au jurat în seara aceea, cu mâna pe stindard, să-și pună capul la bătaie pentru a cuceri lumea. Alibaz n-avea nevoie de așa ceva. Pentru că el își întipărise de la bun început mâna cufundată în cerneală pe pânza aceea albă. Chiar dacă ceilalți aveau să-și calce

jurământul, el avea să rămână în slujba cauzei atâta vreme cât avea să existe stindardul. Era atât de neclintit, atât de semeț, încât până și copiii care locuiau în mahalalele din jur au început să se înscrie în armata lui. Numele și datele de naștere ale copiilor erau păstrate cu grijă într-un catastif. Cortul ridicat pe terenul pe care se afla cartierul lor general a fost mărit, iar în el a fost așezat un tron. Aveau deja comori care umpleau trei cufere. Au încercat, la început, să bea vin la adunările pe care le organizau neabătut, în fiecare vineri, la cartierul general, dar cum cei mai mulți dintre ei au dat în pântecăraie ori și-au vărsat mațele, au sfârșit prin a se mărgini la must. Hotărârile care se luau la aceste întâlniri erau vrednice de interes: mai întâi au decis să pună poprire pe o zecime din bilele, nuielele și pietrele agonisite în zonele controlate de ei la jocuri cu câștig precum arșicele, nasturii, bilele, alba-neagra, poarca. În cazul unor jocuri precum ghici cine-a dat, năfrămuța, șotronul, de-a pitiță, de-a puia-gaia, s-a copt dovleacul, mână peste mână, urma să se ia chirie pentru locurile care le găzduiau. Foarte nimerită s-a dovedit a fi însă o altă hotărâre. Spre a preîntâmpina nedreptățile și purtările necuvenite, care le stricau chefurile celorlalți, aveau să fie puse pe hârtie, una câte una, toate rânduielele unor jocuri precum leapșa pe ouate, pe-ngropate și pe cocoțate, capra, lapte gros, cutia, sus-jos, iar cei care aveau să le încalce urmau să fie pedepsiți. Pravilele jocurilor au fost așternute în scris cu-ngrijire, iar pe hârtie a fost aplicată pecetea lui „Alibaz Efrasiyab Han, fiul lui Efrasiyab, cârmuitorul Cornului de Aur și al Bosforului, proteguitorul porților Matrozilor, Morților, Blănarilor, Târgului de Făinuri, Karaköy, Varului, Pulberăriei și Turnului, stăpânitorul tuturor avuțiilor din Galata”.

IV

Într-o zi, spre seară, când tocmai se-ntorcea de la cartierul său general, Alibaz a văzut, de pe uliță, o ceată de ieniceri care-l scoteau pe Ihsan Efendi cel Lung din casă, dându-i brânci pe ușă. În fruntea lor se găsea un ofițer a cărui bonetă era împodobită cu egretă. Băiatul s-a ghemuit într-un cotlon și a prins să urmărească cele ce aveau să se întâmple. Ienicerii azvârleau în stradă tot ceea ce se găsea prin casă. Era limpede că trăgeau nădejde să găsească ceva. Când toate lucrurile au sfârșit prin a fi îngrămădite în stradă, iar casa a rămas cu desăvârșire pustie, dinăuntru a prins să se audă zvon de dușumele sparte.

Unul dintre ieniceri le împărțea celorlalți baltagele pe care le purta în spinare, în vreme ce Ihsan Efendi cel Lung privea neputincios la cele ce se petreceau, cu mâinile și brațele legate fedeleș. Bărbații au năruit catul de sus cu baltagele dar, neizbutind să afle nimic, au coborât la catul de jos, pentru ca în cele din urmă să facă toată casa una cu pământul. Ofițerii care-i însoțeau îl pălmuiau de zor pe Ihsan Efendi cel Lung, dar văzând că loviturile n-aveau nicio înrăurire asupra sa, spumegau de furie împotriva victimei lor, nesimțitoare la durere. Pe Alibaz, care asista la schingiuirea celui pe care îl socotea părintele său, l-au apucat toate năbădăile. I-a urmărit pe ienicerii care-l târau pe bărbat spre Karaköy, trăgându-l de funia pe care i-o legaseră în jurul gâtului, până când au urcat cu toții într-o barcă. Cum se întunecase, n-a văzut încotro se îndrepta aceasta. A fugit de la debarcader direct la cartierul său general și a rămas în cort toată noaptea, în ciuda ginnilor, a căpcăunilor și a scaloilor care pândeau din beznă. Stătea cu mâna pe iataganul cel vestit, pe care-l ținea sub giubea. Când s-a făcut dimineață, le-a trimis solie celor patruzeci și cinci de voinici în care avea încredere. Venise vremea războiului. Urmau să lupte necruțător, într-o lume la fel de necruțătoare. Cei patruzeci și cinci de viteji și-au luat cu ei cele mai vârtoase arcuri, cele mai drepte săgeți, cele mai țepene sulite. În trăistuțele cu versete din Coran aveau, fiecare, câte un proiectil, o bucată de cremene și un boț de iască. Alibaz a luat stindardul, după care a dat foc cortului. Au ieșit pe Poarta Morților, scoțând chiote de luptă. Au înaintat de-a lungul Cornului de Aur și au trecut râul din Kağıthane. În cele din urmă au ajuns în Eyüp. Prăvăliile făurarilor de jucării de acolo erau vestite. Unul dintre proiectilele pe care le-au slobozit a poposit într-o dugheană și, îndată după aceea, cei dinăuntru s-au pierdut de tot cu firea, dată fiind bubuitura grozavă pe care a iscat-o. Prin aer au șuierat niște săgeți, despre care nu era limpede dincotro veneau și care s-au înfipt în porțile vecinilor curioși. Cei din jur au băgat de seamă cu uimire că în prăvălia în care se petrecuse explozia năvălise o ceată de copii care prăda moriștile, hopa-mitică, jocurile cu bile și altele asemenea. Când a mai pocnit un proiectil oamenii au crezut că năvăliseră tâlharii, așa încât și-au ferecat ușile și ferestrele. În aceeași zi au mai răsunat patru explozii, în zona unde se aflau negustorii de smântână și de dulciuri. Mai-marele polițailor a venit în Eyüp, însoțit de oamenii săi. Nu se vedea însă picior de haiduc ori de tâlhar. În schimb, pe fiecare prăvălie ce fusese atacată și jefuită

se vedea urma unei mâini de copil, cufundată în cerneală roșie.

MĂRUNTAIELE PĂMÂNTULUI

I

DUPĂ CE I-A SĂRUTAT MÂNA TATĂLUI SĂU ȘI A PLECAT DE-ACASĂ, Būnyamin s-a întâlnit cu Vardapet și s-a dus cu el în Eminönü, la conacul Mai-marelui săpătorilor de tranșee, care era un turcit de seminție armeană. Tânărul a fost trecut în catastiful ogeacului, iar apoi s-a instalat la cartierul general din Davudpașa, alături de Vardapet și de alți patru săpători de tranșee. Noaptea i-a visat iar pe ienicerii aceia misterioși. A doua zi urmau să se perinde în marș prin fața seraiului, după care aveau să plece la Edirne, însoțind Oastea Imperială, spre a petrece iarna acolo. Odată ajunși însă la Edirne – fapt petrecut la zece zile după aceea – li s-a ordonat să se ducă la Sofia, în ciuda vremii căinoase. Nu se-mplinise încă săptămâna de când se aflau la Sofia, când Vardapet a fost chemat de un pașă care i-a poruncit ca, până a doua zi dimineată, să-și pregătească toată echipa și materialele. Pașa urma să se despartă de Oastea Imperială, însoțit de patru batalioane de ieniceri și de o companie de spahii, spre a se îndrepta într-o direcție necunoscută. Cum îi făceau trebuință săpătorii de tunele, plănuia, pesemne, să cucerească vreo fortăreață. Dimineata au băgat însă de seamă că soldații aleși pentru acest scop tainic n-aveau nicio tragere de inimă. Pentru că era ceva neobișnuit să te războiești în toiul iernii. Au încercat să le mai dreagă moralul împărțindu-le blănuri, cojoace, șube și cizme de pâslă. De cum s-au înțolit însă cu veșmintele acelea ordinare menite să-i apere de frig, oamenii au constatat că mișcările le erau serios îngreuiate. În cele din urmă, s-a promis simbrerie dublă pentru fiecă oștean, iar oamenii s-au întors în silă la companiile lor și s-au pregătit de drum. Când despre Vardapet, acesta repeta neobosit că aveau de făcut o treabă anevoioasă, căci era greu să sapi tuneluri iarna, când pământul era înghețat bocnă, și-i ocăra pe cei care-i aleseseră pentru o însărcinare atât de ciudată.

Când au plecat din Sofia, nu s-au îndreptat spre soare-apune, așa cum presupuseseră ei, ci spre miazănoapte.

Ienicerilor, care înotau prin noroi cu cizmele lor de pâslă, li se citea lehamitea pe chip. După ce au mărșăluit spre miazănoapte preț de trei zile, au ajuns să ducă dorul mocirlei, căci pământul înghețase. La o săptămână după aceea, când a început să ningă, nemulțumirea le-a sporit și mai mult. În cea de-a zecea zi s-a pornit viscolul, iar mâinile oamenilor au prins a se lipi de obiectele din metal, din cauza gerului. La trei săptămâni de la plecare, în vreme ce șerpuiau printr-o trecătoare, s-a surpat pământul, așa încât douăsprezece tunuri culverin cu cap de dragon s-au prăbușit în hău, sfârșind pe fundul unui fluviu, a cărui oglindă înghețase. Această pățanie i-a descurajat pe ostași, care nu mai avuseseră parte de hrană caldă de cincisprezece zile, și le-a sporit peste măsură încordarea. Era destul să atingi urechile ori mustățile cuiva ca să fii ucis acolo, pe loc. Pentru că era de ajuns un bobârnac ușor ca aceste părți ale trupului, înghețate din pricina gerului mușcător, să se frângă. Cei care puneau mâna din întâmplare pe puști, pe armuri, pe tunuri, adică pe orice suprafață metalică, erau vrednici de milă. Tunurile culverin care se prăbușiseră-n fluviu îi târâseră după ele și pe cei ce se agățaseră de lanțurile lor. Ienicerii își înveleau mâinile în tolbe, ca să nu li se lipească de arme, dar acestea le împovărau mișcările într-un chip de nedescris. Gerul amarnic a abătut nenumărate belele asupra lor. Când au izbăvit șase soldați din trupele de sacrificiu care se prăvăliseră într-o bortă astupată cu zăpadă, au constatat că mâinile și fețele nefericiților se lipiseră, fiecare, de armurile de fier ale celorlalți. Camarazii l-au apucat de păr pe unul dintre ei și au dat să-i desprindă obrazul de armură, numai că pe platoșa de fier rămăneau prinse fâșii de carne. Nu exista însă altă cale de scăpare.

În vreme ce înaintau pe o câmpie, în cea de-a douăzeci și opta zi, au văzut în zare unitatea de avangardă pe care-o trimiseseră în recunoaștere cu șase zile în urmă. Călăreții se îndreptau spre ei în galop. Cum însă cei douăzeci de călăreți nu s-au oprit în dreptul convoiului, toată lumea a fost cuprinsă de tulburare. Cavaleriștii au dat pintoni cailor și au pornit pe urmele lor. După o vreme au priceput despre ce era vorba: soldații din trupele de avangardă adormiseră pe cai și degeraseră cu toții, până la unul. Văzând în aceasta un semn rău, ienicerii s-au răsculat împotriva pașei. Pașa le-a spus însă că le tripla simbriile și că era gata să le plătească pe loc 140 000 de *metelik*²⁶, care

²⁶ Monedă de 10 bani, astăzi ieșită din uz.

reprezentau o parte din sumă, așa încât s-au potolit. Dar la o săptămână după aceea, când au zărit fortăreața pe ale cărei turnuri fluturau stindarde multicolore iar pașa le-a cerut să-i întoarne cei 140 000 de *metelik* din aramă, s-au apucat să urle ca din gaură de șarpe. Auzindu-l apoi, în vreme ce-l ascultau mâniași nevoie mare, că banii care se cereau a fi înapoiați urmau să le fie restituiți mai târziu îndoit, au părut să se liniștească.

Corturile au fost ridicate la o bătaie de tun de fortăreața care urma să fie cucerită. Odată pregătite vetrele, ienicerii și-au adus vestitele cazane. Au azvârlit în ele apă și orez. Apoi au topit niște seu desprins de la cozile oilor abia tăiate și l-au turnat în pilaf. Au bucățit carnea și i-au dat drumul în căldări. Ciorba care fierbea pe foc era amestecată cu niște polonice uriașe, ce abia puteau fi mânuite de două persoane, iar în acest răstimp ienicerii, care-și scosese războiul lingurile prinse la bonete, așteptau în fața cazanelor, cu străchinile în mâini. Nu după multă vreme s-au apucat să înfulece cu poftă ciorba și pilaful, care fuseseră turnate în același vas. Asediul n-ar fi avut cum să izbândească în lipsa celor douăsprezece tunuri culverin ce se prăvăliseră în râu. Pașa, care tocmai din acest motiv le luase ienicerilor banii înapoi, a poruncit ca aceștia din urmă să fie topiți neîntârziat. Turnătorii au făcut unsprezece matrițe de tun din argilă amestecată cu albușurile a trei mii de ouă, care oricum se împrăstiaseră de multă vreme. Arama a fost topită într-un cuptor și apoi turnată în forme. La urmă, cele unsprezece tunuri culverin au fost așezate pe afeturile meșterite de tâmplari. Pașa a dat la iveală o pungă pecetluită, a scos din ea douăzeci de matrițe plămădite la tarapanaua din Konstantiniye, care serveau la zămislirea kurușilor, și i le-a înmănat turnătorului. După cucerirea fortăreței, tunurile aveau să fie retopite, iar din arama obținută astfel urmau să se bată 280 000 de *metelik* cu titlul scăzut la jumătate, pe care avea să fie pusă pecetea, cu ajutorul matricelor.

Către amiază, pașa a încălecat pe cal și a făcut un tur de recunoaștere în jurul cetății, însoțit de alaiul său. Era o fortăreață veche, înălțată potrivit stilului arhitecturii tradiționale, sub forma unei stele cu opt colțuri. Datorită acestui fapt, atacatorii care voiau să escaladeze zidurile puteau fi împușcați pe la spate de către trăgătorii amplasați la colțurile stelei. Ciudat era faptul că, datorită unghiurilor sale, fortăreața se potrivea întru totul cu cele opt direcții ale rozei vânturilor, așa încât, dacă o priveai de pe bolta cerului, o puteai asemui cu un cadran de

busolă. Cel mai sigur ungher al ei era colțul dinspre nord și, spre deosebire de celelalte turnuri, aici flutura un stindard negru. Cercetând colțul de sud-est, pașa a băgat de seamă că zidurile de pe partea aceea fuseseră înălțate cu alt fel de pietre decât celelalte: erau pietre fumurii, de gresie, care puteau fi lesne fărâmate de ghiulelele culverinului. Așa a devenit limpede din ce direcție urma să înceapă asediul.

Când s-a arătat însă un olac de la cartierul general din Edirne, care i-a înmănat un firman ce porunea ca asediul să înceapă neapărat dinspre nord, lucrurile n-au mai fost atât de limpezi. Mâniat de lipsa de înțelegere a mai-marilor săi de la cartierul general, pașa le-a cerut acestora șase tunuri culverin și o companie de sprijin, alcătuită din ieniceri, precum și două tunuri adevărate. Tocmai când erau pe cale de a isprăvi fortificațiile, care erau greu de săpat în pământul înghețat bocnă, de la Edirne a venit un mesaj nespus de ciudat. În noul firman se arăta că era necesar să se sape un tunel de douăzeci și unu de pași pe sub turnul de miazănoapte, spre miazăzi, pentru izbăvirea unei iscoade pe nume Zülfiyar care, în clipele acelea, se găsea în fortăreață și că operațiunea de salvare trebuia să se petreacă musai în cea de-a șaptesprezecea seară a lunii în care tocmai se aflau; totodată, li se ordona să aprindă un foc mare pe dealul aflat la nord de fortăreață și să azvârle în el, pe timp de zi, punga cu pulbere ce le era trimisă prin olac. Se preciza, de asemenea, că întăririle erau pe drum. Pașa, care nu izbutea să găsească vreo noimă celor întâmplute, a încredințat sarcina aprinderii focului căpeteniei ordonanțelor, căreia i-a încredințat și punga de piele adusă de olac. Taman la vremea amiezii, pe deal s-a văzut înălțându-se fumul iscat de foc. Fumul a dobândit o nuanță din ce în ce mai trandafirie și, în cele din urmă, s-a făcut stacojiu. Pașa s-a gândit că era vorba de vreun semnal dat iscoadei din fortăreață.

Sarcina săpării tunelului despre care se vorbea în firman i-a fost, desigur, încredințată lui Vardapet. Săpătorul se străduia să-i explice pașei, jurându-se pe Allah, că era imposibil să sapi galerii atâta vreme cât pământul era înghețat, ba mai mult, că era de neimaginat să poți pătrunde cu douăzeci și unu de pași înlăuntrul zidurilor fără ca zgomotul cazmalelor să fie auzit de cei dinăuntru. Când a fost însă chemat gealatul, lucrurile au luat o altă întorsătură, iar când pașa i-a dăruit lui Vardapet cincizeci de florini, voind să-i mai mângâie și orgoliul după ce vărâse astfel spaima în el, săpătorul a fost nevoit să se supună poruncii. Pașa

i-a spus: „Dacă nu izbutești să duci la bun sfârșit această însărcinare, am să-mi pierd capul. Dar să știi că, atunci când va fi să-mi pierd eu capul, capetele voastre, ale tuturor, vor fi fost scurtate de mult. De aceea, ia-ți oamenii, cu arme și bagaje cu tot, și termină tunelul până-n cea de-a șaptesprezecea zi a lunii acesteia. În cea de-a optsprezecea zi, fie ai să fii un om avut, cu cinci sute de galbeni în pungă, fie am să-ți îngrop căpățâna în tunelul săpat chiar de tine.”

A doua zi, Vardapet și-a luat pe umăr sfoara de măsurat, care avea noduri statornicite cu pasul, și a pornit cu Bünyamin pe teren. Săpătorului, care mai avea puțin și împlinea cincizeci de ani, i s-a tăiat curând răsuflarea, iar zornăielile pietrei care-i alunecase pe gât cu ani în urmă s-au întetit. Au stabilit distanța între locul în care decisese că avea să se afle intrarea în tunel și zidurile de nord fără să se apropie deloc de fortăreață. S-au apucat de tunel chiar în noaptea aceea. Când au coborât la șapte stâneni, folosindu-se de nenumărate cazane cu apă clocotită pentru a înmuia pământul, s-a întâmplat așa cum spusese Vardapet: deși pământul era înghețat la suprafață, aici se putea săpa cu ușurință. Săpătorul mai în vârstă îi povestea lui Bünyamin, dând la cazma, cum îi vorbise el pașei despre meseria sa care, fie vară, fie iarnă, era, de fapt, unul dintre cele mai lesnicioase lucruri din lume și cum îl păcălise, umflând lucrurile, spre a-i smulge un bacșiș de taman cinci sute cincizeci de florini, dintre care cincizeci bani peșin, înainte de a-și sfârși însă vorba, cazmaua lui Bünyamin s-a izbit de un bolovan, așa încât Vardapet a ajuns la concluzia că-l deochease cineva. Neavând cum să străpungă stânca, trebuia să-i dea roată pe sub pământ, iar faptul acesta îi punea în primejdia de a se rătăci. Aceasta era cea mai mare subtilitate a meseriei. Busola îi putea amăgi cu ușurință în galeria pe care o săpaseră. Nu puteau stabili direcția cuvenită decât urmând un unghi măsurat cu o frânghie întinsă zdravăn, așa încât să nu atingă pereții galeriei, din locul în care se aflau până la gura tunelului. O abatere de o jumătate de grad săvârșită la începutul trudei i-ar fi putut îndepărta cu nu știu câți arșini de adevărata țintă. Dacă ar fi coborât sub stâncă și nu i-ar fi dat roată, s-ar fi confruntat cu același pericol. Pentru că se cerea ca nu doar unghiurile de pe orizontală să rămână aceleași, ci și cele de pe verticală. De aceea, Vardapet verifica adeseori podeaua galeriei cu un ciubuc de sticlă plin cu apă în care plutea o bășică de aer, așa încât să rămână mereu la adâncimea de șapte stâneni.

În cele din urmă au hotărât să ocolească stânca. Vardapet a măsurat de nenumărate ori unghiul noii galerii cu raportorul lipit de sfoara bine întinsă și a notat cifrele la lumina torței. Cu toate acestea, continua să fie stăpânit de îndoială și după ce trecuseră de pietroi. Tocmai atunci a pornit să se surpe pământul din tavan. Deasupra începuse lupta. Ienicerii și ostașii din trupele de sacrificiu se năpusteau asupra găurilor căscate-n ziduri, timp în care se trăgea cu tunurile, de o parte, ca și de alta, iar cei ferecați în fortăreață atacau stăruitor, punându-și la bătaie cavaleria și făcând incursiuni în zona fortificațiilor. Cu șapte stânjeni mai sus de locul unde se aflau ei ploua cu ghiulele de piatră și explodau proiectile, duduiau tunuri de asediu uriașe și galopau cai nenumărați, așa încât pământul se zguduia strașnic, iar galeria amenința să se prăbușească. Vardapet era însă deprins cu așa ceva. Dacă ar fi fost să sape tunelul vara, ar fi văzut a doua zi cum picura sângele din tavanul ștrecului, după lupta purtată deasupra. Numai că în iarna aceea crâncenă, sângele prindea să-nghețe înainte de a se fi scurs din trupuri.

În cea de-a paisprezecea zi a lunii, cazmaua lui Bünyamin s-a izbit de ceva tare. A curățat pământul dimprejur, ajutat de Vardapet, pe care-l cuprinsese curiozitatea, și a constatat că era vorba de un cap de șopârlă care avea cel puțin mărimea unui bou și care se pietrificase de multă vreme. De la gât, șira spinării se făcea nevăzută în adâncurile pământului. Bünyamin s-a gândit să ia unul dintre colții fiarei ca amintire. De cum a pus însă mâna pe el, dintele s-a făcut pulbere. Vardapet a văzut în acest fapt un semn de bun augur și a făcut o seamă de socoteli la lumina torței. A adunat și a scăzut cifre, s-a uitat să vadă dacă gradele pe care și le notase, orientându-se după măsurătorul de unghiuri, ajungeau sau nu la o sută optzeci și i-a zâmbit tânărului. Dacă numărătoarea lui se vădea a fi corectă, după trei pași urmau să ajungă chiar sub zid. Galeria înaltă de un stânjen pe care o săpaseră până în ziua aceea avea o sută șaptesprezece pași; slăbiseră însă simțitor după ce trudiseră din greu pe vremea aceea rece, deși fiecare dintre ei dăduse gata, pe lângă celelalte feluri de mâncare cu care se ghiftuise, seul de sub cozile a trei oi.

După ce au mai săpat preț de trei pași, Vardapet a decis să scobească un puț în sus, ca să afle exact unde se găseau. Au plămădit o schelă cu ajutorul scării și s-au apucat să sape în tavan. În vreme ce scurma pământul de deasupra sa cu mâinile, lui Bünyamin i s-a lipit ceva de un deget: era o lamă de hanger care nu ruginise încă, pentru că fusese călită, pesemne, de

nenumărate ori. Când Vardapet a apucat hangerul, care se prindea de piele din pricina gerului, și l-a tras spre el, pielea lui Bünyamin a rămas lipită de metal. Au continuat să sape și, de data aceasta, pe jos s-a rostogolit o tigră. Dacă o scuturai, din ea răzbăteau niște sunete ca de clopoțel. Băgând de seamă că între cele două sprâncene ale hârcii se găsea o gaură, au spart-o și, uitându-se în ea, au zărit un glonte de arcebuza. În cele din urmă au ajuns la pietrele de temelie ale fortăreței, care cine știe de câtă vreme se aflau acolo. Socotelile săpătorului de tranșee se vădiseră întocmai, căci se găseau chiar la colțul zidului. Cu toate acestea, distanța de douăzeci și unu de pași care le mai rămânea de străbătut reprezenta partea cea mai anevoioasă și mai primejdioasă a poveștii, deoarece zgomotele iscate de cazmale puteau fi auzite de cei din fortăreață, care ar fi putut săpa la rândul lor un tunel, venind din partea opusă, spre a-i da în vileag. De când apăruse arta săpării tunelelor, sub pământ aveau loc lupte la fel de înfricoșătoare ca cele de la suprafață. De aceea, Vardapet a decis să-i explice împrejurarea pașei și să-i ceară niște santinele.

Pașa a poruncit să se lanseze proiectile asupra zidurilor dinspre nord de dimineața până seara. Exploziile provocate de acestea aveau să acopere, chipurile, zgomotele de cazma. Au înaintat cu unsprezece pași dinspre colț spre interiorul fortăreței, după care Vardapet și-a lăsat cazmaua deoparte și i-a făcut semn lui Bünyamin să se oprească. Cele două santinele aflate alături de ei au pus mâna pe iatagane. Au ciulit urechile și au auzit cum, de undeva din măruntaiele pământului, răzbătea zvon de scurmătură. Cei din fortăreață își dăduseră seama de prezența lor și începuseră să sape un tunel din partea cealaltă, ca să dea de ei. Și-au ținut răsuflarea și au început să aștepte. Singurele sunete care se auzeau, din locul în care se găseau, erau zornăielile din pieptul lui Vardapet și bocănelile iscate de cazmalele săpătorilor care-i căutau. Acestea din urmă s-au apropiat treptat. Era limpede că între ei nu se afla mai mult de un pas, dar zgomotul venea de undeva de deasupra. Reieșea că nu-i căutau la adâncime destul de mare. Bucuria lor a fost însă de scurtă durată, pentru că au auzit un alt sunet, care răsună din altă parte, și au priceput că cei din fortăreață săpau un al doilea tunel. În plus, acesta se găsea chiar la adâncimea la care erau ei. Din fericire, sunetele de cazma s-au îndepărtat treptat. Ca să-și dea seama încotro se îndreptau, Vardapet a purces la o faptă primejdioasă: a început să scobească cu briceagul, în

liniște, un mic orificiu în peretele tunelului. Când a dat de pământ afânat, s-a apucat să scurme cu mâinile, iar după șase-șapte palme a simțit cum pipăia în gol. Lăcașul acela dădea spre tunelul săpat de cei aflați în căutarea lor. Vardapet voia să strecoare prin gaură o oglindă aninată de un băț, ca să vadă de unde veneau și încotro mergeau săpătorii vrăjmașului. Mai întâi i-a cerut lui Bünyamin torța și s-a mărginit să se uite prin deschizătură. Ceea ce a văzut i-a tulburat însă mințile: o fiară înaripată, cu ochii roșii, care scotea flăcări pe gură. S-a îngălbenit deodată la față ca moartea. Socotind că i se năzărise, s-a mai holbat o dată: nu, nu i se năzărea, doar că fiara nu părea reală, ci aducea cu o imagine. A cătat mai atent și a văzut că era vorba de un tatuaj; suprafața acestuia era umedă. În cele din urmă și-a venit în fire și și-a dat seama ce lucru periculos încerca să facă. Se părea că unul dintre săpătorii aflați în căutarea lor nădușise, așa încât tocmai își scosese cămașa și se odihnea, stând rezemat cu spatele asudat, pe care se afla tatuată o fiară, de peretele tunelului, chiar în dreptul scobiturii făcute de el. Vardapet a astupat pe dată gaura cu propria-i cămașă îmbibată în noroi, și-a făcut cruce și a prins să se roage. Dar lucrul de care se temeau nu s-a întâmplat; ceilalți săpători n-au izbutit să dea de ei.

În seara celei de-a șaisprezecea zile, ajunseseră la cel de-al douăzeci și unulea pas, după ce făcuseră nesfârșite eforturi și trecuseră prin nenumărate primejdii. Vardapet l-a înștiințat pe pașă și i-a cerut cei cinci sute de galbeni care i se cuveneau. Dar pașa a spus că treaba lor nu se sfârșise. Butoaiele cu pulbere așezate chiar sub turnul de nord nu fuseseră încă aruncate-n aer. Înainte de aceasta li se cerea însă să mai înfăptuiască un lucru, și mai însemnat: în seara următoare aveau să sape în sus, pornind de la cel de-al douăzeci și unulea pas, ca să izbăvească o iscoadă aflată-n fortăreață. Când i-a spus că târgul pe care-l încheiaseră la început nu privea și această a doua daraveră, Vardapet a încasat o scatoalcă zdravănă peste mutră. Pașa, care avea însușirea de a-i speria și, totodată, de a-i îmbărbăta pe cei aflați la porunca sa, l-a copleșit pe săpătorul de tunele cu amenințări și, pe de altă parte, i-a sporit răsplata la șase sute de galbeni. În plus, i-a mai dăruit și o cămașă de zale.

Vardapet a revenit în cort și, de cum l-a văzut pe Bünyamin, i-a spus: „Măine noapte ne așteaptă o lucrare foarte primejdioasă. O să săpăm de la cel de-al douăzeci și unulea pas în sus. Nu se știe peste ce-o să dăm. De aceea, ar fi bine să

îmbraci cămașa asta de zale.” A lăsat armura pe patul tânărului. Buzele i se mișcau neîncetat, așa încât era limpede că se ruga. A aprins o lumânare în fața chipului Maicii Maria și a îngenunchiat, continuându-și rugăciunea până în zori. Încordarea lui l-a molipsit și pe Bünjamin. Pentru a scăpa de nesiguranța în care se zbătea, tânărul a scos din sân *Atlasul Lumii*, dăruit de tatăl său cu multe săptămâni în urmă. Cumpănea să-l deschidă la întâmplare și să citească prima frază care-i sărea în ochi. Când și-a strecurat degetul în carte și a deschis-o brusc, a văzut cuvintele „s-a contopit cu odoarele tănuite-n măruntaiele pământului”. A închis cartea la loc și și-a tras peste el bucata de pâslă pe care-o folosea pe post de plapumă. Maestrul său continua să se roage, iar murmurul care se desprindea de pe buzele sale, ce fremătau neliniștite, era aidoma unui cântec de leagăn. Odată cufundat în somn, Bünjamin i-a visat pe ienicerii aceia care înaintau printr-un soi de negură, cu armurile ruginite și scuturile sfoiegite. Rătăceau tăcuți printr-un spațiu fără niciun fel de repere, unde nu mai existau dreapta și stânga, nordul și sudul – poate pe sub pământ –, în căutarea unei comori. Comoara îi atrăgea ca un magnet dar, cum n-aveau busolă, nu puteau să-și dea seama de unde venea forța aceea. Ceea ce căutau ei se afla pretutindeni și nicăieri. Cine știe, poate că erau ispitiți tocmai de negura prin care pășeau.

Vardapet l-a trezit pe tânăr înainte de revărsatul zorilor. Era ultima lor zi. La stăruințele meșterului său, Bünjamin a fost nevoit să îmbrace cămașa de zale dăruită de pașă. Afară îi așteptau oamenii care scoteau pământul din tunel cu cofele. Au pătruns în galerie și au verificat fitilele butoaielor cu pulbere pe care le așezaseră la temelia turnului de nord. În cele din urmă au ajuns la locul unde se împlineau cei douăzeci și unu de pași și s-au apucat să ridice schela. Zalele îl oboseau pe Bünjamin, căci îl îngreunau peste poate. Au lucrat în tăcere; către seară, urcaseră preț de cinci stânjeni. Pe la mijlocul celui de-al șaselea stânjen, au prins să cadă pietricele de sus, semn că atinseseră temelia unei clădiri. Apoi au dat de pietre netede și de scânduri putrede. Vardapet scobea cu iscusință mortarul dintre pietre și cărămizi, folosindu-se de o daltă de fier. A sfârșit prin a urni din loc o cărămidă, aruncând-o în tunel iar prin orificiul căscat în felul acesta s-a strecurat o geană de lumină. Era în crucea nopții. Cei trei paznici rămași jos erau în așteptare, cu săbiile scoase din teacă.

În vreme ce lărgea deschizătura, scoțând cărămizile rând pe rând, Vardapet a băgat de seamă că bărbatul pe care veniseră să-l salveze se străduia, la rândul său, să le vină-n ajutor de sus, unde se afla. Acesta le spunea: „Pentru numele lui Dumnezeu, grăbiți-vă, căci au să se arate curând.” Când gaura a devenit suficient de mare ca să lase să treacă un copil, de sus au început să răzbătă felurite zgomote. Pasămite se aflase, într-un fel sau altul, că iscoada se găsea acolo, așa încât niște soldați încercau să spargă ușa. Văzând picioarele cearșitului, care arătau ca niște găteje, Vardapet a tras concluzia că era un sfrijit și a urlat la el: „Bre omule! Decât să stai și să cugeți la cum ți-e matală mai lesne, mai bine lasă-ți picioarele să atârne în jos, ca să te apucăm și să te tragem de ele.” Dar iscoada zicea că-i era cu neputință să se strecoare prin deschizătura aceea, căci dăduse foc hambarului cu de-ale gurii și, odată ajuns acolo, nu rezistase ispitei de-a se-nfrupta cu o pulpă de miel, așa încât pântecul i se umflase simțitor. Auzind acest răspuns, săpătorul a mișcat deodată din loc două cărămizi, suduind de mama focului, tocmai când de sus răsuna zgomotul ușii făcute țandări. În aceeași clipă, în deschizătură și-au făcut apariția picioarele unui bărbat. Îi implora să-l izbăvească, căci pântecul îi era la grea strâmtoare. Vardapet și Bünyamin s-au prins de picioarele omului, trăgându-l spre schelă, iar în timpul acesta lângă ei s-a înfipt, zbârnâind, o suliță. De deasupra răzbăteau urlete și chemări în graiul păgânilor. Se aflau în mare primejdie. Au început să coboare îngrijorați pe scara de sfoară, împreună cu iscoada pe care-o salvaseră. Cei de sus săreau, la rândul lor, pe schelă, unul câte unul. În vreme ce ienicerii aflați în tunel îl așteptau pe cearșit să coboare, ca să doboare schela, unul dintre păgâni a sărit de sus, de la patru stânjeni, și a prins să se lupte cu ei. Apoi, vrăjmașii de deasupra au izbutit să reteze scara de sfoară, așa încât cei trei au căzut de la o înălțime de doi stânjeni. Din fericire, niciunul nu a fost rănit. Când însă păgânii s-au lăsat să alunece, rând pe rând, pe o frânghie pe care o spânzuraseră de sus, pentru ca apoi să se încaiere cu ienicerii, s-au pomenit cu toții în plină învâlmășeală. Nu era deloc limpede cine pe cine lovea, în tunelul acela strâmt. Săbiile umbrelor, despre care nu-ți mai dădeai bine seama de ce credință erau, se mișcau cu repeziciune, iar tunelul gemea de răcnete și de vaiete slobozite în felurite limbi. Era cu neputință ca o mână de ieniceri să dovedească atâția vrăjmași. Când s-au desprins de această hărmălaie și s-au îndreptat spre ieșirea din tunel, cei trei au băgat de seamă că un păgân ce

străpunsese zidul de carne alcătuit din ieniceri era gata să-i ajungă din urmă. În clipa aceea se aflau chiar lângă butoaiele cu pulbere așezate sub turnul de nord. Văzând că păgânul era rănit, Vardapet și-a scos iataganul de la brâu și le-a strigat celorlalți doi: „Voi duceți-vă! Am să vă prind și eu din urmă după ce am să-i vin de hac ăstuia!” În clipa în care s-a pregătit însă să-și înfrunte adversarul, a văzut că acesta avea în mână un buzdugan. Când a primit în piept prima pălitură, i s-a ntunecat privirea, apoi a evitat cu mare greutate o a doua izbitură; cea de-a treia lovitură a nimerit într-una dintre proptelele care susțineau tavanul iar pământul surpat de sus l-a năucit pe soldatul rănit, așa încât Vardapet, în ciuda durerii crunte pe care-o încerca în piept, și-a înfipt iataganul în pântecul acestuia. La capătul tunelului lupta continua. Săpătorul a simțit că i semnuiau genunchii; după lovitura pe care-o încasase în piept, îi curgea sânge din gură și tușea neconținut. Pământul începuse din nou să se cutremure. După toate probabilitățile, călăreții din fortăreață trecuseră la contraatac. În vreme ce tavanul se prăbușea, Vardapet și-a scos amnarul și iasca, tușind mereu, și a aprins o torță. S-a târât spre fitilul care ducea la butoaiele cu pulbere și l-a aprins. Soarta a vrut ca tocmai atunci să tușească; piatra care zăcea în pieptul lui de atâta amar de vreme i-a țâșnit pe gură. Vardapet a luat piatra aceea pe care o purta cu el de ani și ani și a văzut, la lumina fitilului ce ardea iscând scântei, că era, de fapt, un diamant cât o alună. S-a târât urmând flacăra fitilului, care constituia singura sursă de lumină, și a cercetat comoara pe care o purtase în piept ani de zile. Pentru a fi sigur de ceea ce vedea, a scos până și o oglindă din buzunar, ca să-i zgârie suprafața. Presupunerea sa era întemeiată: era un diamant care prețuia, chiar și în cele mai vitrege împrejurări, 80 000 de galbeni. Nu și-a putut desprinde ochii de la el până când flacăra fitilului n-a ajuns în preajma butoaielor cu pulbere. I-au venit în minte niște vorbe din Evanghelie. În timp ce focul se cățara pe cel mai însemnat dintre butoaiele cu pulbere, a apropiat mult piatra aceea prețioasă de scântele iscate de acesta, spre a o vedea pentru ultima oară. Când flacăra fitilului a pătruns pe gaura butoiului, s-au făcut nevăzute și sclipirile giuvaierului.

De îndată ce Bünyamin și iscoada au ieșit la lumina zilei, s-a iscat o explozie cumplită. Toate galeriile săpate sub pământ s-au prăbușit. Deși scăpaseră de urmăritori, primejdia încă nu trecuse. Cumpănind că nenumăratele eforturi depuse până

atunci urmăriseră izbăvirea unei iscoade, cei din fortăreață începuseră a năvăli pe porțile acesteia și puseseră la cale un atac de cavalerie împotriva tranșeelor din jurul tunelului. La vremea când Bünyamin ieșea cu iscoada pe gura tunelului, sângele curgea în valuri. O parte dintre călăreți, care se-mpărțiseră în trei aripi, atacau palâncile dimprejurul galeriei, iar ceilalți se războiau crunt cu trupele de sprijin, pe care comandanții încercau să le strecoare într-acolo. Ba mai mult, unii dintre călăreți izbutiseră să treacă de palisadele înjghebate din ramuri de copac, împletite ca niște panere și umplute cu pietre, și-i puseseră la grea-ncercare pe ienicerii pedestrași. Situația era nespus de gravă. Nu erau însă cu totul la ananghie. Puteau să fugă prin șanțurile adânci pe care le săpaseră-n pământ și prin tranșee. Dar chiar atunci a început să se abată asupra lor o ploaie de proiectile de arcebută. Deoarece cu armele acelea nu se putea trage decât de două ori pe minut, cearșitul pe nume Zülfiyar, care era într-adevăr un bărbat slăbănog, deși pântecos, știa că focul urma să reînceapă la ceva vreme după ce avea să înceteze prima salvă de gloanțe. Văzând că palanca în dosul căreia se aflau era pe cale de a fi cucerită, au luat-o la goană, laolaltă cu ienicerii. Potrivit socotelii, aveau nevoie de o jumătate de minut pentru a se adăposti într-un loc sigur și a se apăra de focurile de armă. Numai că socoteala era greșită, deoarece compania de arcebutieri care trăgea asupra lor nu era așezată pe două rânduri, așa cum se întâmpla îndeobște, ci pe patru rânduri, așa încât viteza sa de tragere ajungea la patru salve pe minut. În timp ce Bünyamin și ienicerii care fugiseră din tranșee odată cu iscoada se aflau încă în câmp deschis, asupra lor s-a abatut o nouă ploaie de gloanțe, iar cei mai mulți dintre ei au căzut secerați. Pe Bünyamin îl copleșise spaima. Zülfiyar, care fusese nimerit în picior, i-a strigat din urmă: „Ia asta! Ia-o și dă-i-o pașei! Hai! Prinde-o!” Bünyamin a izbutit să prindă obiectul pe care i-l azvârlise spionul, numai că lucrul acela alunecos i-a scăpat din mâini și i s-a lipit de armură. Când a izbutit să desprindă, cu trudă, ciudățenia ce se lipise de zalele lui și să pună mâna pe ea, tânărul a văzut că era vorba de un ban negru ca smoala, înzestrat cu magnet. Pe de o parte alerga din răspuț spre fortificațiile aflate în spatele lui, iar pe de altă parte se căznea să așeze, pe pipăite, paraua aceea ciudată, despre care decisese că era un lucru prețios de vreme ce trebuia să-i fie înmănată pașei, între paginile cărții pe care o purta la piept. Călăreții care-i fugăreau păreau însă să-i ajungă din urmă

înainte de a răzbi ei la palânci. Cu toate acestea, pătrunseseră deja în bătaia puștilor ienicerilor, așa încât cei mai mulți dintre ei au fost nimiciți de plumbii acestora. Unul dintre ei l-a ajuns totuși pe Bünyamin din urmă. Tânărul a simțit lancea călărețului, care-i țintea spatele, și, întorcându-se brusc, a apucat arma, izbutind să i-o smulgă din mână. Rămas fără lance, călărețul și-a scos sabia și s-a năpustit din nou asupra lui. Numai că tânărul împlântase mânerul lăncii în pământ și, îndreptându-i vârful spre cal, îl împiedica pe vrăjmaș să-l atace. Călărețul a înaintat fără a se lăsa înfricoșat și cu o mișcare dibace, a retezat vârful lăncii cu sabia. Mișcarea aceasta l-a făcut să-și piardă echilibrul, așa încât tânărul l-a izbit zdravăn în spate cu mânerul sulitei și l-a doborât de pe cal. Rămas și fără sabie, bărbatul și-a scos cămașa de zale și s-a năpustit asupra lui Bünyamin. Tânărul tocmai era pe cale să-și lovească dușmanul cu lancea în cap, când bărbatul a rotit cămașa de zale pe care-o ținea în mână și i-a azvârlit-o în față. Dat fiind gerul, armura făurită din zale de fier s-a lipit numaidecât de fața lui Bünyamin. Bărbatul a rămas atârnat de celălalt capăt al armurii, pe care-o ținea cu mâna vârată-n mânăușă, și a început să-l smucească pe tânăr în stânga și-n dreapta. În cele din urmă a tras de cămașă atât de crunt, încât zalele de fier s-au desprins de chipul lui Bünyamin, cu bucăți de carne cu tot. Tânărul s-a prăbușit la pământ, cu fața scăldată-n sânge. Bărbatul s-a dus la el și a început să-i cotrobăie prin veșminte. Era limpede că nădăjduia să găsească banul acela ciudat care trebuia să-i fie înmănat pașei. Tocmai atunci, lângă ei a căzut un proiectil tras de unul dintre tunurile culverin. Acesta avea încă fitilul aprins. Călărețul a lăsat la o parte cotrobăitul și, luând proiectilul, s-a ridicat ca să-l azvârle ceva mai departe. Dar nici nu-l luase bine în mână, că acesta a explodat. Lungit pe jos cum era în clipa aceea, Bünyamin a scăpat cu viață. Era însă atât de sfârșit, încât ienicerii care se apropiaseră dinspre fortificații l-au crezut la un moment dat mort. Când au văzut că tânărul, căruia-i puseseră o oglindă la gură, era viu, l-au dus într-un cort. Niciunul dintre cei aflați la cartierul general nu l-a putut însă recunoaște pe flăcăul acela cu fața făcută terci.

II

BÜNYAMIN VISA.

Înainta pe sub pământ alături de Vardapet, săpând tunele.

Deși se găseau la cine știe câte caturi sub pământ, părea că pereții galeriilor nu erau făuriți din țărână, ci din negură. Pe măsură ce izbeau în pereți cu lopețile, pământul se preschimba într-un fum negru ca smoala, iar pâcla aceea le învăluia picioarele de la genunchi în jos. Dar niciunul dintre ei nu părea mirat de acea împrejurare. Vardapet se întorcea mereu spre tânăr și-i explica, râzând șmecherește, cât de ușoară le era munca. Descoperiseră, săpând neobosiți, nenumărate peșteri înțesate cu stalactite și stalagmite, râuri subterane neașteptate, în care vuiau ape în clocot, și numeroase schelete de șopârle uriașe. Când, la un moment dat, au aflat o peșteră în care, din pricina pereților de metal, până și cea mai mărunță șoaptă se preschimba în tunet, au rămas încremeniți locului: sub stalactitele și pe stalagmitile acestea se găsea o corabie gigantică, ale cărei scânduri putreziseră de mult. Au pătruns în pântecul ei și au văzut scheletele a tot soiul de animale – câte-un mascul și câte-o femelă din fiecare –, așa încât i-a cuprins spaima. Au urcat din nou pe punte, copleșiți de groază, iar lui Bünjamin i-a înghețat sângele în vine: din pereții peșterii răzbăteau, ca și cum ar fi străpuns o perdea de ceață, ieniceri înveșmântați în armuri ruginite și cu chipurile acoperite de văluri de fier. Tânărul i-a dat un ghiont meșterului său, arătându-i și lui ce vedea. De îndată ce ienicerii au pătruns în peretele dimpotrivă și s-au făcut nevăzuți, au început să sape în direcția aceea. Au coborât sub pământ fără istov și au ajuns la o peșteră cu magnet, lăsând în urmă vulcani noroioși în care se scăldau ginni, râuri de plumb topit, vapori de sulf care țâșneau din felurite deschizături. Acela era locul spre care arătau toate busolele. Înlemniseră de spaimă. Pentru că pereții cu magnet erau măturați de flăcări negre, iar în peșteră se zbăteau în chinuri toate păcatele trecutului și ale viitorului. Era cel mai din urmă abis la care puteau răzbate. Au vrut să fugă, să se izbăvească. O voce dinlăuntrul lor i-a povățuit să urmeze rădăcina unui arbore și să iasă la suprafața pământului. Așa au descoperit rădăcina aceea, băjbâind printre vapori de sulf. În vreme ce se îndreptau spre lumina zilei au dat peste comori păzite de balauri, peste ouă pietrificate de bestii, peste rămășițele tuturor dobitoacelor care se săvârșiseră vreodată din viață. Au străbătut filoane de aur, au văzut smaralde, rubine, diamante, lăpislazuli și multe soiuri de cristale. Au privit indiferenți leșuri de regi care-și dormeau somnul de veci purtând coroane cu giuvaieruri și armuri de aur, schelete blestemate ținute în

lanțuri, strigoi adormiți, cu țărushi înfiți în piept, trupuri descăpățanate și capete retezate. Au ascultat, în chip de avertisment, gemetele morților aflați în amarnică suferință. S-au luat după rădăcină și au ajuns, nu peste multă vreme, la vizuini locuite de vulpi, soboli, iepuri și șoareci. Vardapet s-a oprit din săpat și a tras adânc aer în piept. Vorbea despre descoperirea unui diamant. De data aceasta au săpat în direcția arătată de el și au găsit, printre nori de praf de pușcă, diamantul cu pricina. Vardapet a căscat și s-a lungit pe piatra prețioasă, cufundându-se în somn. Bünyamin a făcut tot ce-i stătea în putință ca să-l deștepte, dar n-a izbutit. A început să sape în sus, neputincios, și a ajuns la trunchiul arborelui. Acum se afla la suprafața pământului. A văzut stelele și a tras în piept aerul curat al nopții. În lumina lunii se întrevedea silueta copacului. Bünyamin și-a dorit să atingă luna plină. S-a cățărat în copac și, când a ajuns în vârful acestuia, trezind maimuțele din somn și speriiind păsările aciuete prin cuiburi, a văzut că ceea ce socotise el că ar fi fost luna plină era, de fapt, singurul fruct al aceluia arbore. A simțit dorința nestăvilită de a îmbuca din el. Când a mușcat din poama argintie, a gustat din flăcările balaurilor ce păzeau felurite comori, a simțit gustul ispititor al galbenilor însângerați, al pietrelor albastre de lapislazuli, al rubinelor roșii, mânia sultanilor ce stăpâneau focuri și ape și melancolia vampirilor, patimile morților iscodiți de cei doi îngeri prin morminte²⁷, veselia păcătoșilor și fierbințeala focului negru, ca preț al acesteia. A gustat din cele o mie și unul de feluri, din cele o mie și unul de delicii, din cele o mie și una de tristeți și hohote de râs: era gustul măruntaielor pământului, și l-a cunoscut. Așa a ajuns să cunoască toate paginile *Atlasului* pe care i-l dăruise Ihsan Efendi cel Lung, părintele său, aflând în ele amănuntele întunecate ale lumii în care viețuia. De îndată ce le-a aflat s-a făcut nevăzut printre comorile ce zăceau sub pământ.

Când s-a trezit, Bünyamin a deschis ochii cu greu, pentru că avea chipul înfășurat în feși. Simțea o durere crâncenă în frunte,

²⁷ Munkir (Monkar) și Nakir (Nekir), „îngerii mormântului”, care urmează să pună la-ncercare credința decedatului imediat după moarte când, potrivit credinței islamice, sufletul omului se află într-o stare intermediară numită *barzakh*, „istmul”. Odată încheiată ceremonia funerară, îngerii amintiți îi pun răposatului trei întrebări esențiale: „Cine este stăpânul tău? Cine este profetul tău? Care este credința ta?” Unele surse adaugă și alte întrebări, de genul: „Care ți-e cartea? În ce direcție îți faci rugăciunea?” sau, în cazul congregațiilor sufite, „Cine îți este maestru spiritual? Cărui ordin îi aparții?” etc. Dacă răspunde corect, credinciosul va petrece clipe plăcute în așteptarea Zilei de Apoi; dacă nu, va fi pedepsit până în Ziua Judecării din Urmă.

în tâmpile și în obraji. Mai mult, era cuprins de fierbințeală și tușea adeseori. La patru zile după ce fusese descoperit zăcând sleit în zăpadă, făcuse pneumonie. Nu-l recunoscuse nimeni, pentru că avea chipul făcut zob, dar judecând după cămașa de zale pe care o purta, oamenii ajunseseră la concluzia că era ienicer.

Și-a dat seama pe dată că se afla într-un car cu boi, plin cu răniți. Erau acoperiți cu trei rânduri de învelitori de pâslă, pentru a fi feriți de gerul năprasnic. Deși legat la ochi, Bünjamin a aflat, din discuțiile soldaților care mergeau pe jos, pe lângă car, că „iscoada din cetate îi dăduse ucenicului lui Vardapet un lucru de mare preț, dar necredinciosul acela, pe nume Bünjamin, fugise cu odorul ce-i fusese încredințat și, mai mult ca sigur, li-l vânduse celor din fortăreață”. Cearșitul pe nume Zülfiyar nu dăduse de trupul lui Bünjamin pe câmpul de luptă, așa încât le ceruse achingiilor, cărora le descrisese cum arăta, să i-l aducă viu sau mort și pusese o recompensă de o sută de galbeni pe capul lui.

Bünjamin și-a vârât mâna în sân. Cartea pe care i-o dăduse tatăl său se afla tot acolo. Și-a strecurat degetele între paginile ei, a căutat banul pe care i-l dăduse iscoada și l-a găsit. S-a întrebat îndelung de ce credea Zülfiyar că fugise cu lucrul acela așa-zis prețios. Bărbatul cu pricina era cearșit și se număra printre cei ce nu lăsau nimic la voia-ntâmplării. La fel de limpede era și faptul că un astfel de om n-ar fi crezut cu prea mare ușurință în întâmplare. Căci, dată fiind îndeletnicirea sa, era nevoit să fie prevăzător și acționa întotdeauna luând în calcul cea mai proastă dintre situațiile posibile. Indiferent despre ce era vorba, lucrul acela pe care pusese mâna în fortăreață și pe care fusese nevoit să i-l înmâneze era atât de prețios în ochii săi, încât miezul poveștii nu avea, de fapt, nicio însemnătate. Cel ce purta în clipele acelea, cu bune sau rele intenții, odorul căutat de Zülfiyar era-n primejdie de a fi scurtat de cap, potrivit principiului iscoadei, care socotea că „oricare-ar fi să fie ea, cea mai proastă împrejurare posibilă este totuna cu adevărul”.

Când și-a mai venit oarecum în fire, Bünjamin s-a hotărât să lase impresia că-și pierduse ținerea de minte, ca să ocolească întrebările privitoare la locul său de baștină și la regimentul de ieniceri din care provenea. Era o hotărâre nimerită. Căci în cea de-a șaptesprezecea zi de la părăsirea fortăreței, când înnoptaseră într-o așezare aflată la trei zile depărtare de Sofia, s-a arătat, șchiopătând, Zülfiyar, care i-a poruncit doftorului ovrei

să desfacă legăturile ce ascundeau chipul lui Bünyamin. În vreme ce acesta se executa întocmai, inima lui Bünyamin bătea de mai-mai să-i spargă pieptul; de cum i-a fost dată însă jos și ultima fâșie de pânză, și-a dat seama că iscoada nu-l recunoscuse. Cei de față, cu Zülfiyar în frunte, nu făceau decât să se uite la el cu milă. Și-a dus mâna la chip și a simțit ciudățenia: parcă ar fi atins un burete; îi mai lipsea și o jumătate de pleoapă. Cu toate acestea, nu și-a pierdut curajul și a izbutit să-i convingă pe cei care continuau să-l iscodească că-și pierduse memoria. Când cearșitul și oamenii care-l însoțeau au plecat, i-a cerut doftorului o oglindă. Dar omul acela, care se căznea să-l oblojească de douăzeci de zile, refuza cu încăpățănare să-i dea așa ceva.

În ziua în care au intrat în Sofia, a izbutit să afle o oglindă și a văzut în ce hal ajunsese chipul său din pricina cămășii de zale care i se lipise de piele din cauza gerului. Cum îi fuseseră smulse bucăți de carne din buze, obraji, frunte și tâmpile, ajunsese să arate ca un adevărat strigoi, îi lipsea jumătate din pleoapa dreaptă, iar această meteahnă avea să-l silească mai pe urmă să-și pună o bucată de cârpă umedă pe ochi, ca să poată dormi. Celorlalți răniți le era atât de milă de tânărul acela care plângea, privindu-se stăruiitor în oglindă, încât se întreceau parcă în a-l alina. Potrivit lor, așa se cuvenea să arate chipul unui voinic, ba mai mult, dacă ar fi năvălit asupra păgânilor cu sabia scoasă din teacă și cu fața aceea, pe Allah!, nefericiții ar fi fugit cu toții fără să se mai uite în urmă. Un ienicer căruia-i fuseseră retezate picioarele spunea că la Konstantiniye se afla un gerah care măcelărea chipurile oamenilor cu nișterul, dându-le o înfățișare înspăimântătoare, și că, mai mult, lua șapte florini pentru treaba asta, fără pic de rușine. Dacă era să te iei după spusele lui, cei care se cățăraseră primii pe zidurile cetății Eğri aveau cu toții astfel de chipuri de moroi, ele fiind lucrarea gerahului cu pricina. Oricât l-au luat însă ei cu vorba dulce, tânărul n-a conținut din plâns. Când a fost trimis la Edirne laolaltă cu alți răniți, tot mai plângea. În plus, pneumonia de care scăpase abia de curând îl vlăguise nespus. Se ținea cu greu pe picioare și tușea neconținut. La Marele Cartier General i s-au dat și lui, la fel ca și celorlalți soldați din provincii despre care reieșea că nu mai erau în stare să lupte, taman două sute de aspri cu titlu scăzut.

Bünyamin li s-a alăturat altor patru-cinci persoane care voiau să se-ntoarcă la Konstantiniye și și-a plătit partea lui, așa încât să tocmească împreună un car cu boi care să-i ducă într-

acolo. De-acum venise primăvara, ceea ce le-a înlesnit călătoria. Aerul răcoros și curat de primăvară, pâinea caldă pe care-o cumpărau de prin satele în care poposeau, iaurtul minunat din care dădeau data străchini întregi, mierea și vinurile alese din Tracia i-au fost de mare ajutor lui Bünyamin pentru a-și redobândi sănătatea.

Primul gând care i-a venit însă în minte când s-au arătat zidurile orașului Konstantiniye i-a înghețat sângele în vine: în clipa aceea îl căutau sute, poate mii de oameni care-i cunoșteau înfățișarea. Deoarece avea chipul sluțit, le era oarecum greu să dea de el. Îi știau însă numele și aflaseră cu siguranță de la Mai-marele săpătorilor de tranșee unde locuia la Konstantiniye. Prin urmare, nu se putea duce la tatăl său. Date fiind însă împrejurările, oare acesta nu se afla în mare primejdie? În timp ce-i treceau prin minte aceste lucruri a prins să tremure atât de amarnic, încât tovarășii săi de drum au crezut că-l întorsese boala.

Pe când carul în care se aflau pătrundea pe Poarta Tunului și înainta pe Calea Divanului, el tot se mai gândea la tatăl său. În fața Sfintei Sofia și-au luat rămas-bun unii de la ceilalți, iar Bünyamin s-a îndreptat spre Cornul de Aur, pășind cât de repede îl țineau puterile. A urcat într-o barcă și a trecut în Galata. Când a ajuns, alergând, de la debarcaderul din Karaköy la Hanul Velarilor, a constatat că locul unde sălășluiau ei odinioară era desert. Scândurile din care era construită casa, făcută una cu pământul de ieniceri, fuseseră prădate de țiitorii de hamamuri, spre a fi folosite ca lemne de foc. Bünyamin, care căuta, pe cât cu putință, să ascundă cine era, n-a fost recunoscut de niciunul dintre vecini. După ce a hoinărit îndelung, fără țintă, prin mahalaua sa de odinioară, tânărul a intrat într-o cafenea și li s-a înfățișat celor care-i răspundeau la salut sub un alt nume. N-a durat mult până să afle ce i se-ntâmplase tatălui său, pentru că cele petrecute cu bietul Ihsan Efendi cel Lung reprezentau, de săptămâni de zile, principalul subiect de taifas în toate cafenelele din Galata. După ce-i fusese făcută casa una cu pământul, sârmanul om fusese dus la cazărmile ienicerilor din Etmeydaru. Cum nu dezvăluise taina pe care-o ascundea, îi scosese ochii, îi tăiaseră urechile și nasul și, în această stare, i-l vânduseră lui Halește-Râtani, starostele cerșetorilor din Konstantiniye, pe doi galbeni. Lui Bünyamin nu-i venea să-și creadă urechilor și se sforța să nu plângă. Cât despre soarta lui Alibaz și a lui Jupiter, maimuța lor, aceasta rămânea un mister. Tânărul a blestemat

nenorocitul de gologan negru care abătuse atâta năpastă asupra lor. După ce a ieșit din cafenea a scos banul acela ciudat dintre paginile cărții și s-a gândit să-l azvârle în Cornul de Aur. Și-a schimbat însă imediat gândul. S-a așezat pe un butoi aflat pe cheiul din Galata și l-a cercetat: era mat și negru ca noaptea. Parcă nici măcar greutate n-avea. Mai mult, era înzestrat cu un magnetism atât de puternic, încât Bünyamin s-a căznit îndelung să-l desprindă de hangerul de care îl lipise. Habar n-avea ce să facă în împrejurările acelea curioase. I-a venit în minte să deschidă din nou cartea la-ntâmplare și să-și citească viitorul în ea. Prima frază care i-a sărit în ochi, la pagina la care-o deschisese, era următoarea: „S-a amestecat printre cerșetori și a prins să-și aștepte ursita.”

Bünyamin nu izbutea să-și dea seama ce trebuia să facă pentru a ieși din încurcătura aceea. Știa însă cât se poate de sigur că primul lucru pe care se cuvenea să-l facă era să afle un mijloc de a-și izbăvi tatăl din mâinile cerșetorilor. Dar nu era deloc ușor să-l găsească în orașul acela uriaș fără a deștepta bănuieli. La drept vorbind, atrăsese atenția asupra sa în fiecare mahala prin care trecuse, din pricina rănilor pe care le purta pe chip. S-a gândit îndelung la căile de a înlătura acel neajuns. I-au venit în minte vorbele pe care le rostise tatăl său când îl petrecuse, la plecare. Ihsan Efendi cel Lung îi repetase stăruitor că aventura era o formă de rugăciune. Însă aventura în care se pomenise el pe negândite era plină de necazuri și incertitudini. De ce asediaseră fortăreața aceea tocmai în toiul iernii, când nu era vreme de campanie? Dacă săvârșiseră fapta aceea pentru a-l scăpa pe Zülfiyar, de ce adusesse cearșitul din fortăreață nenorocitul acela de gologan, și nu un document de mare preț? De ce era atât de prețios banul acela negru ca smoala pe care nu se zăreau nicio inscripție și nicio pecete? Întrebările acestea nu-i deșteptau nicio curiozitate, după cum nici răspunsurile la ele nu-l interesau defel. Ceea ce-și dorea era să revină la frumoasele vremuri de altădată, tihnite, lipsite de griji, pline de molcomire. Abia atunci a perceput indiferența oamenilor față de univers și a izbutit să dea un sens vorbelor tatălui său, care spunea că singurul lucru de care se temeau oamenii pe lumea aceasta era cunoașterea. Faptul că aflau de existența suferinței, a setei, a foamei și a necazurilor îi făcea să-și piardă somnul și, din această pricină, își găseau refugiul în așternuturi mai comode, în mâncăruri mai gustoase și în prieteni mai veseli. Dezinteresul lor față de fire ajungea uneori atât de departe încât își plăsmuiau o

întreagă lume din aur și argint, din plăcere și nonșalanță, din gust și dorințe trupești și nu consimțeau să li se strecoare în minte ideea de tristețe și suferință. Ihsan Efendi cel Lung spunea însă adeseori că faptul de a fi martor lumii reprezenta o adevărată formă de rugăciune. Fiecare om trebuia să citească lumea, într-un fel sau altul. Coranul însuși constituia o pildă în privința modului în care citea Profetul lumea, așa încât toți cei care-l urmau trebuia s-o deslușească asemenea lui, să-și aștearnă mărturiile în scris și să le transmită celorlalți. Și nu exista altă cale de a fi martor lumii decât aventura însăși. Oricât de dureroase ar fi fost cele trăite, văzute și aflate, aventura reprezenta o mare binefacere pentru om. Pentru că cea mai mare fericire a vieții era să mărturisești despre această lume.

CULORILE ȘARPELUI

I

SE SPUNE CĂ DEMULT, CU MULT ÎNAINTE CA BAGDADUL SĂ intre-n stăpânirea persanilor, trăia un hoț care nu lăsa lacăt nedesferecat, casă necălcată ori conac nejefuit, care le sfeterisea oamenilor boiala de la ochi, mindirul de sub ei, inelul din deget, cercelul din ureche și care huzurea, lipsit de orice griji. Oricât de mulți cavași ar fi rânduie pe străzi, pașei orașului îi era cu neputință să împiedice plângerile oamenilor, care se îmbulzeau la ușa lui dimineată de dimineată, după ce căzuseră pradă mișeliei acestuia. Sarcina pașei era, într-adevăr, anevoioasă, pentru că hoțul din Bagdad era maestru într-ale travestirii, în sensul cel mai deplin al cuvântului. Acesta era și motivul pentru care nu era prins niciodată și, totodată, era plin de izbânzi în îndeletnicirea sa. Nu se mărginea să-și primenească doar veșmintele, ci își mai preschimba și chipul, folosindu-se de ceară și de tot soiul de vopsele, așa încât ajungea să dobândească înfățișarea câte unui proprietar de casă pe care-l socotea pe gustul său. În felul acesta, intra fără teamă în locuința omului, după care le poruncea slujitorilor să adune și să-i aducă toți galbenii din casă, să-i facă o cafea îndulcită cu măsură, înfuleca una-alta dacă i se ivea prilejul, iar apoi ieșea pe ușă și se făcea nevăzut, cu sacul doldora de galbeni la spinare. Într-o bună zi a avut nechibzuința de a se înveșmânta în straiele unei femei bogate, a cărei casă voia s-o prade. Numai că fiul pașei era îndrăgostit de văduva cu pricina și, zărindu-l pe stradă pe furul din Bagdad, l-a pus într-un sac, ajutat de oamenii săi, și l-a răpit pe el în locul femeii pe care-o socotea a fi marea dragoste a vieții sale. L-a dus direct la serai și, incredințându-l femeilor din harem, le-a poruncit acestora să-l gătească de noapte. Femeile l-au dus pe hoț la hamam și l-au așezat pe piatra caldă din buricul acestuia, ca să-l îmbăieze. Când însă ceara care-i acoperea fața a prins să se topească din pricina căldurii dinăuntru, gloata de la scăldătoare, care-l credea bolnav de lepră, a început să urle din răspuțuri. Fiul pașei, sosit în goana mare la auzul țipetelor, și-a

dat seama că era ceva necurat la mijloc când și-a văzut iubita în starea aceea și, cercetând făptura între picioare, a băgat de seamă că nici vorbă să fie femeie. Pricepând că fusese prins, pungașul s-a înspăimântat de-a binelea. S-a rugat și s-a răsrugat atât de fierbinte, a implorat cu atâta umilință încât, în ciuda faptului că era hoț și că, pe de altă parte, roabele fiului pașei îi zăriseră părțile rușinoase ale trupului, a fost iertat, datorită iscusinței cu care le trezise mila. După ce a ieșit în stradă teafăr și nevătămat, hoțul și-a dat seama că, din clipa aceea, nu avea să se mai poată îndeletnici cu furțișagurile prin Bagdad. Știind că trebuia să-și găsească alt rost, s-a decis pentru cerșetorie. Și-a plămădit pe față și pe trup, din ceară și vopsele, bube de Alep, sugei, copturi, negi, licheni, șancre, obrinteli, pecingini, limfoame, urcioare, cancere, răni, furuncule, zgaibe și, în prima zi în care a ieșit la cerșit, a strâns nouă zecimi din pomenile care se împărțeau la Bagdad. În vreme ce binefăcătorii se întreceau, ca de obicei, între ei dăruindu-i *fels*²⁸, mangări, aspri și galbeni, el înșira binecuvântări de felul „să-ți fie înscrisă pe picioare binefacerea Ka'bei, să te păzească Allah de limba otrăvită și de deochi, să te păzească Allah Preaînaltul de nevasta rea, neobrăzată, fără rușine, să-ți fie deschisă calea Hedjazului²⁹, să ai parte de mâncare din cazan străin, să rămâi fără caftan sub potop de fericire, să te izbăvească Allah de răutatea muierii, să trăiești până la adânci bătrânețe”. În scurtă vreme a devenit cel mai popular cerșetor din ținut, iar faima sa s-a răspândit în cele patru zări. Ba mai mult, când a intrat în Bagdad, sultanul Murad l-a miluit cu o mie de galbeni și l-a luat apoi cu sine, alături de maeștrii celor cinci sute de meșteșuguri care se practicau în oraș, spre a-i deprinde și pe cerșetorii din Konstantiniye cu tainele cerutului de milostenii. Odată ajuns cu sultanul la Konstantiniye, s-a dus direct la isnaful cerșetorilor, purtând în mână un firman de acceptare. În locul acela ciudat a părut să se bucure, la prima vedere, de o bună primire din partea celorlalți confrăți. S-a dat o petrecere de bun venit în cinstea sa și i s-a pus dinainte o tocană cu carne. A înfulecat hulpav toată mâncarea, ba a mai și șters cratița cu pâine, iar când Mai-marele cerșetorilor din vremea aceea i-a spus, rânjind șiret, că toată

²⁸ Monedă de aramă, în circulație de la sfârșitul secolului al VII-lea, respectiv din perioada califatului omayyad (661-750). A fost folosită, în diverse variante, până la sfârșitul secolului al XIX-lea.

²⁹ Regiune aflată astăzi în Arabia Saudită, pe teritoriul căreia se găsesc Mecca și Medina, două dintre orașele sfinte ale musulmanilor.

carnea din tocană era de porc, că, după cum bine se știa, rugăciunea celui care hălea o astfel de carne nu era primită și că, prin urmare, era de-acum un cerșetor care nu se mai bucura de căutare, nu i-a venit să-și creadă urechilor. Renghiul care i se jucase îi pune-n primejdie pâinea cea de toate zilele. S-a cătrănit așa de rău, dar așa de rău, încât a prins să reverse asupra cerșetorilor din Konstantiniye, care-l priveau cu teamă, toate ocările pe care le avea în minte: „Să vă treceți viața în dureri și chinuri, să vă curgă mucii șiroaie, să vă huhăie buha-n casă, să vă arză cămașa pe voi, să vă mănânce viermii fiecă bucățică din trup, să vă blagoslovească Allah cu râie și să n-aveți unghii să vă zgredănați, să vă fie giulgiul din cârpă neagră, să vă holbați cu amândoi ochii printr-o scorbilitură, să n-auziți niciunul goarna în Ziua de Apoi.” Cerșetorii s-au înspăimântat atât de grozav de aceste blesteme, la gândul că, cine știe, poate chiar aveau să se lipească de ei, încât i-au dăruit noului staroste, spre a fi dezlegați, toată agoniseala din ziua aceea. Cum însă carnea de porc apucase să fie mâncată, cerșetorul venit de la Bagdad a rămas cunoscut sub numele de Halește-Râtani.

Omului continua să-i stăruie-n cerul gurii gustul tocanei cu carne de porc. Halește-Râtani a ajuns să jinduiască după această savoare, de care avusese parte atunci pentru prima oară în viață. A încercat carnea de oaie, capră, vițel, iepure, pasăre, broască țestoasă, broască, găinușă de munte, dar niciuna dintre acestea n-avea aroma în căutarea căreia se afla. S-a supus la tot soiul de cazne pentru a-și înfrâna pornirile. Dar nimic nu mergea. Trupul său tânjea după carnea acelui dobitoc spurcat, iar noaptea se visa alergând după porci. În cele din urmă, și-a luat inima-n dinți și a cumpărat un purcel de lapte, înfipt în proțap, numai bun de pus la fript, de la un măcelar frânc din Galata. Ceasul rău a făcut ca tocmai când se afla în odaia sa de la isnaf și desfăcea pachetul pe care i-l pregătise măcelarul, să intre în încăpere un cerșetor care, de îndată ce a zărit porcul, a fost cuprins de groază:

— Ah, Dumnezeuule iubitor!

Halește-Râtani a apucat hangerul, fără să se piardă cu firea, și i-a șoptit:

— Astupă-ți ochii și înghite-ți limba!

Din ziua aceea, Halește-Râtani n-a mai putut stârpi zvonul potrivit căruia alunecase în patima cărnii de porc. Mai mult, după câțiva ani n-a mai văzut nicio piedică în a se deda acesteia pe față. Din această pricină i s-a întâmplat chiar să fie altoit la tălpi de către Mai-marele polițailor, sub privegherea imamului

mahalalei. Nu izbutea să se înfrâneze însă cu niciun chip de la năravul său. În cele din urmă, pricepând că Halește-Râtani n-avea să se îndrepte cu muștrările și cu povețele, cadiul l-a chemat pe acesta dinaintea sa și i-a spus că, dacă avea să fie prins din nou asupra faptului, avea să ceară să fie scurtat de cap. La câteva zile după aceea, niște culuccii care-l opriseră pe stradă i-au găsit în traistă o pulpă de porc. Așa a ajuns starostele cerșetorilor să fie azvârlit în temnița din Eminönü. Desigur, toate acestea se petrecuseră cu mult înainte ca Bünyamin să găsească banul acela nenorocit.

La câteva zile după ce a fost osândit la moarte, Halește-Râtani, despre care se trăsese concluzia că n-avea să se lase de apucăturile sale, a fost luat din celulă de gealatul venit să împlinească sentința. Potrivit obiceiului, acesta l-a dus la hamamul de la Poarta Ocnei, unde l-a frecat și l-a săpunit bine. A legat apoi o funie de gâtul victimei sale, acum curată ca un prunc, și a purtat-o spre Eminönü, urmat de o mare mulțime de oameni, care doreau să privească execuția. Odată ajunși la debarcader, lui Halește-Râtani i s-au înmuiat genunchii. Gealatul l-a ajutat să pășească până în fața bine-cunoscutului butuc, după care a scos din buzunar o busolă, a stabilit direcția Ka'bei și i-a răsucit capul într-acolo. În răgazul pe care i l-a acordat ca să-și reafirme pioșenia, rostind mărturia de credință musulmană, s-a apucat să-și ascută satârul. În cele din urmă i-a așezat căpățâna pe buturugă și a ridicat satârul în aer. Tocmai atunci însă a fost oprit de câțiva călăreți care-și făcuseră apariția în piață. Unul dintre ei a descălecat și i-a vârat gealatului sub nas un firman cât toate zilele. În partea cea mai de sus a hârtiei se afla pecetea padișahului. Când unul dintre ucenicii călăului a citit firmanul, bâlbâindu-se, au constatat că se poruncea ca cerșetorul pe nume Halește-Râtani să le fie încredințat aducătorilor aceluia înscris.

Bietul Halește-Râtani a fost urcat pe un măgar și dus la Bayezit. Călăreții au descălecat și au pătruns, împreună cu bărbatul care le fusese dat pe mână, într-o cafenea aflată în imediata apropiere a tarapanalei. Deoarece stăpânul cafenelei era cunoscut atât ca poponar, cât și ca ucigaș primejdios, nu călca prea multă lume prin locul acela. Acesta i-a recunoscut pe noii veniți și, trăgând la o parte o draperie, a dat la iveală un tunel care ducea cine știe unde. Bărbații au coborât în tunel împreună cu cerșetorul și au mers prin el o bucată de vreme. Tarapanaua se afla chiar deasupra lor. În cele din urmă au desfăcut lacătul

unei uși grele și au pătruns într-o odaie înăbușitoare. Încăperea, care avea câte o ușă pe fiecare latură, era luminată de o lumânare. Pe rafturile înșirate de-a lungul pereților se aflau nenumărate instrumente, despre care nu era limpede la ce foloseau, iar în cuiere atârnau veșminte de felul celor folosite de nemți, polonezi, ruși, danezi și olandezi. Dinspre una dintre uși răsună lătrat de câine, iar dinspre o altă se strecura un fum cu iz de mercur. În ciuda atmosferei sufocante, pe unul dintre divanuri dormea, horcăind, un bărbat pântecos, dar altfel slab. Numele bărbatului care izbutea să doarmă în ciuda zarvei, a duhorii și a senzației de apăsare ce domnea în odaie era Zülfiyar, iar încăperea aceea era, poate, singurul loc care îl putea destinde. Pentru că acolo se găsea sediul Organizației Imperiale a Informațiilor, în care Bünyamin avea să pășească la mulți ani după aceea, iar Zülfiyar era, pe atunci, cea mai parșivă iscoadă a acesteia.

Odată ajunși acolo, bărbații i-au tras un ghiont și l-au deșteptat pe Zülfiyar, iar acesta l-a măsurat pe Halește-Râtani cu ochii cârpiți de somn. A continuat să-l cerceteze și în vreme ce sorbea cafeaua pe care tocmai i-o adusese cineva. În cele din urmă, i-a poruncit să se așeze și i-a spus:

— De-acum o să lucrezi pentru noi. Pentru organizația și pentru stăpânul nostru.

Halește-Râtani era năucit. Nu pricepea deloc despre ce era vorba, dar cu toate acestea a dat de-nțeleș că-i întâmpina vorbele din toată inima. Zülfiyar nu era însă omul care să se încreadă în recunoștința aceea mincinoasă:

— Acum ești sluga stăpânului nostru, a zis el. Dar nu știm câtă încredere putem avea în tine. Aceasta nu este însă o problemă de nerezolvat.

Halește-Râtani a făcut risipă de vorbe mieroase și a încercat să-i explice, milogindu-se din răsputeri, că era cel mai de încredere om din lume. Zülfiyar a zâmbit:

— Nu te mâhni, chiar dacă nu ești o persoană de încredere, a spus el și, la un semn al său, bărbații aflați în încăpere au deschis o ușă ferecată cu zăvor și au adus un om legat fedeleș. Halește-Râtani l-a recunoscut pe amărâtul acela: era un muncitor de la simigieria din Bahçekapı.

Zülfiyar i-a spus:

— El n-are nicio însușire aparte. Nu este decât un om pe care oamenii mei l-au ales la-ntâmplare, ca să-l aducă aici. Cele ce au să i se-întâmpie îți vor spune însă ceva.

A indicat din priviri un pahar plin ochi cu șerbet, care se găsea pe un taburet, și i-a poruncit lui Halește-Râtani să bea jumătate din conținutul lui. După ce cerșetorul a făcut ceea ce i se spusese, l-a silit pe muncitor să bea restul. Zülfiyar a început să se uite la un ceas de mărimea unui ou, pe care-l scosese din buzunarul de la piept. Cerșetorul și muncitorul au prins să asude, din motive neștiute. În cele din urmă, iscoada a luat din dulapul cu leacuri un borcan plin cu hapuri roșii și i-a dat lui Halește-Râtani o bulină. Aceasta era amară ca fierea, așa încât cerșetorul a crezut că-l otrăviseră. Dar nu el, ci simigiul începuse să se încovoie și să geamă.

Zülfiyar i-a spus:

— Ai văzut? Ați băut din același șerbet otrăvit. Tu trăiești, pe câtă vreme el își dă duhul. Nu te bucura însă prea repede, căci nici tu nu mai ai de trăit decât o zi – asta dacă nu iei o pilulă din astea pe zi, desigur. Efectul otrăvii strecurate în trupul tău va dăinui ani de zile, dar atâta timp cât vei înghiți aceste hapuri n-ai să suferi nicio vătămare. Bineînțeles, dacă nu crezi ce spun eu, n-ai decât să nu le iei. Ești liber să încerci. Dacă însă vei veni la noi când vei începe să asuzi – ceea ce va însemna că ești pe moarte –, îți va fi bine. Poate că te vom lecui de năpastă.

După ce a vărsat o grămadă de fiere de culoare verde, simigiul a răposat. Bărbații din încăpere au pus leșul într-un sac și l-au dus de-acolo, iar Zülfiyar și-a aranjat veșmintele, uitându-se într-o oglindă mare. Urma să se înfățișeze stăpânului Organizației Imperiale a Informațiilor. Iscoada aceea, care era nespus de crudă cu ceilalți, cobora tonul, în semn de nemărginit respect, și își împreuna mâinile pe piept, de parcă ar fi implinit o parte a unui ritual tainic, ori de câte ori pomenea de Marele Efendi. Cerșetorul, care nu izbutise încă să-și vină în fire, l-a întrebat cum îl chema pe acesta, iar celălalt i-a șoptit:

— Ebrehe.

Purtarea lui l-a înspăimântat atât de tare pe Halește-Râtani, încât i-a fost destul să și-l închipuie pe Marele Efendi de care se temea până și Zülfiyar care, dacă stăteai să te uiți bine la el, era, de fapt, o persoană înfricoșătoare, ca să-i apară o spuzeală pe buză.

Zülfiyar a deschis o ușă și a șoptit ceva spre încăperea aflată dincolo de ea. După expresia respectuoasă pe care-o purta pe chip, vorbea cu Ebrehe, stăpânul lui. Auzind vocea aceea ascuțită și dogită care răsuna din odaia de alături, lui Halește-Râtani i-a înghețat sângele în vine. Vocea era atât de neplăcută,

atât de lipsită de gingășie, încât se putea spune că șovăia între o voce de femeie și una de țânc. Când cearșitul i-a poruncit cerșetorului să intre, sârmanul de el s-a împleticit pe picioare. Din încăperea cu pricina mai răzbătea și un fum grețos.

Peste ani, când avea să-i fie vândut în același loc, pe doi galbeni, un bărbat numit Ihsan Efendi cel Lung, cu găvanele ochilor goale și urechile și nasul retezate, Halește-Râtani avea să adulmece același miros și avea să-și amintească de ziua aceea de demult. Mirosul, care avea să rămână întipărit luni de zile în memoria lui Bünyamin, ce urma să ajungă cu mulți ani mai apoi la Organizația Informațiilor, aflată în odăile tainice de sub tarapana, provenea de la mercurul încălzit într-un alambic vechi.

Cerșetorul a intrat în încăpere, astupându-și nasul. A dat peste un adevărat iad al alchimiei. Două dintre cele trei vetre zosimos, aflate în mijlocul odăii, erau aprinse, iar alambicurile așezate pe ele fierbeau în clocot. Pe pereți erau atârinate foale, clești și creuzete de felurite mărimi și cu felurite întrebuițări. Pe mesele lungi se găseau piulițe pentru pisarea sărurilor, râșnițe pentru mărunțirea bucăților de minereu, tuburi de sticlă în formă de spirală și tot soiul de instrumente. Pe rafturi se vedeau borcane de diferite dimensiuni, pline cu prafuri roșii, verzi, galbene și albastre, precum și sticle de tot soiul, umplute cu lichide colorate. De n-ar fi fost fumul albăstrui răspândit aproape pretutindeni, s-ar fi putut socoti că roșul și portocaliul focului care duduia în vetrele de cărămidă constituiau culorile dominante ale încăperii. Cerșetorul s-a îndreptat către vetre și l-a văzut pe Ebrehe, Marele Efendi. Omul acesta care, cu turbanul lui negru și giubeaua roșie, aducea cu un liliac, nu părea deloc stingherit de fumul siniliu din odaie. Degetele sale lungi, cu unghii murdare, netăiate de multă vreme, erau îngălbenite din pricina vitriolului cu care lucra. Avea o bărbie minusculă, iar pielea sa, care aducea cu pielea de femeie, era atât de străvezie, încât la tâmpole, pe frunte și pe mâini se străvedeau vinele albastre. Ochii îi erau mari, însă pupilele negre ca tăciunele semănau cu niște gămălii de ac. Îi înșira cerșetorului, care stătea abătut în fața sa, ce anume dorea de la el, vorbindu-i cu vocea aceea neplăcută, supărător de ascuțită; aproape nimeni n-ar fi cutezat să se abată de la poruncile pe care le dădea, dată fiind impresia lăsată de glasul, de mirosul și de înfățișarea sa.

Peste ani, în ziua în care avea să se ducă să-l cumpere, spre a-l pune să cerșească, pe Ihsan Efendi cel Lung, care fusese schingiuit pentru că nu-și dezvăluisese taina, Halește-Râtani avea

să-și amintească din nou de vocea aceea ascuțită și, așa cum se întâmpla de fiecare dată, avea să-și frământa mintea îndelung cu privire la țelurile de necrezut urmărite de Ebrehe. Ceea ce-i cerea Marele Efendi, după ce abia intrase cu de-a sila în Organizație, era, într-adevăr, foarte ciudat: toate milosteniile adunate de cerșetorii din Konstantiniye aveau să-i fie înmânate lui preț de o noapte, urmând a le fi înapoiate a doua zi dimineată. Pe când se întorcea la isnaf în seara următoare având asupra sa șapte haturi roșii puse în cutia cu duhan, la o zi după ce, abia scăpat de pedeapsa cu moartea, i se răspândise în trup otrava blestemată, Halește-Râtani încă se mai gândea la cererea aceea curioasă. Și-a frământat mintea toată noaptea cu acea poveste. De cum a început să asude, dis-de-dimineată, a înghițit un hap. La vremea când îi priveghea pe cerșetori, care se iviseră rând pe rând după chemarea la rugăciunea de seară, deșertându-și apoi traistele peticite în care țineau milosteniile pe care izbutiseră să le strângă de-a lungul zilei în saci, tot nu aflase răspuns la întrebările pe care le purta în gând. Sacii plini cu *fels*, mangâri, aspri, kuruși și, pe ici, pe colo, chiar monede de aur, erau sălțați în fiecare seară de Zülfiyar și de oamenii săi, pentru ca dimineata să fie aduși tot de ei în fața isnafului și predați fără nicio lipsă. Curiozitatea lui Halește-Râtani care, după ce-și lua partea, le împărțea paralele cerșetorilor, sporea de la o zi la alta. Banii care le erau luați erau aceiași cu cei care le erau înapoiați, până la ultimul *fels*, mangâr ori kuruș; ba mai mult, pe unii dintre ei, bătuti greșit, îi puteai chiar recunoaște. Ce făceau cu paralele, dacă nu le prăpădeau sau nu le dădeau cu împrumut? Halește-Râtani îi pusese această întrebare unuia dintre oamenii lui Zülfiyar, venit după bani, după ce-i așezase în față o cupă cu vin. Bărbatul, care era deja cherchelit, se aplecase la urechea lui, de parcă i-ar fi dezvăluit o taină, și-i șoptise:

— Crede-mă că nici eu nu știu! Dar Ebrehe, stăpânul nostru, numără toată noaptea la paralele astea de nimic, luând sacii la rând. Pune deoparte mai cu seamă monedele mărunte, înnegrite peste poate. Îl aud adeseori trâncănind cu Zülfiyar: vorbesc mereu de un ban negru. Caută, pesemne, în milosteniile astea ale voastre, ceea ce se numește „banul dracului”. Nu-ți mai spun că sacii cu bani nu vin doar de la voi, ci și de prin alte părți.

Pe când rostea aceste vorbe, în încăperea a intrat Zülfiyar, care i-a ars bietului om, ce se matosea în timpul lucrului, o palmă pe cinste. Halește-Râtani a văzut apoi inelul bărbatului, care nu se mai arătase în seara următoare, pe degetul cearșitului

și, astfel, dorința de a rămâne în viață i-a înăbușit curiozitatea. Nu-și mai puna nici măcar sieși întrebări care ar fi putut să-i pună capul în pericol; lua, în schimb, hapurile roșii. Lucrul acesta a durat ani de zile. Numai că otrava strecurată în trupul său continua să lucreze, făcându-l să asude mai cu seamă dimineața. Era vorba însă de o amăgire, căci otrava care-i fusese administrată în ziua aceea nenorocită rămăsese pe fundul paharului, fiind mai grea decât apa, și, deși el băuse prima jumătate, simigiul sfârșise prin a fi otrăvit pentru că băuse ultimele înghițituri de șerbet. Halește-Râtani nu avea să afle însă decât peste ani de zile că întâmplarea aceea, care-i înveninase viața, fusese o simplă mascaradă.

La șase ani după ce scăpase de pedeapsa cu moartea și se alăturase Organizației ajunsese să se poată înfrupta nestingherit cu carne de porc. Într-o zi, când tocmai înfuleca o ditamai tipsia încărcată cu mațe de porc prăjite, s-a arătat unul dintre oamenii lui Zülfiyar, care i-a spus să se ducă degrabă la Organizație. Halește-Râtani a pătruns în tunelul de la cafenea și, când a coborât sub tarapana, l-a văzut pe Ihsan Efendi cel Lung zăcând pe jos plin de sânge. Cum nu-și dezvăluise taina, fusese dus la cazărmile ienicerilor din Etmeydaru și i se scosese ochii, pentru ca apoi să-i fie tăiate urechile și limba. Zülfiyar era speriat, iar Ebrehe clocotea de mânie. Spunea că doar proștilor le putea trece prin minte să se folosească de cazne pentru a face pe cineva să vorbească și era supărat foc pe Zülfiyar pentru că-l lăsase pe bărbatul acela pe mâna ienicerilor. Potrivit lui, existau mijloace mai eficiente. Deși mai blânde, acestea erau mai utile. De-acum părea cu neputință să-l mai facă să vorbească pe omul acela care zăcea la pământ și care nici nu mai vedea, nici nu mai auzea. Dar, în starea în care se găsea, îi putea fi de folos, mai departe, lui Halește-Râtani, căci era un cerșetor de viitor. Astfel a ajuns Ihsan Efendi cel Lung să-i fie vândut starostelui cerșetorilor pe doi galbeni.

Halește-Râtani a oblojit rănila bărbatului. A făcut-o însă de mântuială, și asta cu bună știință, băgând de seamă ca acestea să nu se-nchidă chiar cu totul. Pentru că rănila, vinețelile, oasele frânte, scrântelile erau de la sine înțelese pentru toată lumea când venea vorba de cerșetori. La o săptămână după aceea, când i-a desfăcut feșile, a avut parte de o mare dezamăgire. Din păcate, nu se vedea nici urmă din obrintelile, puroiul și buboaiela care se aștepta. Mai mult, siropul cu plumb pe care i-l dăduse bărbatului ca să-i bătăie mâinile și picioarele nu avusese deloc

înfrâurirea dorită. Nu se putea spune însă că găvanele goale ale ochilor, nasul și urechile sale nu-ți trezeau un simțământ de milă. A găsit la isnaf un bărbat care să îndrume pașii orbului și i-a trimis pe amândoi să cerșească în curtea Moscheii Eyüb. Cerșetorul care-l conducea pe Ihsan Efendi cel Lung povestea cu uimire seara, când se arătase cu traista plină de milostenii, că bărbatul acela orb și surd părea să vadă și să audă tot ce se petrecea în jurul lui. Intrați la bănuială, cerșetorii au tras cu un pistol chiar lângă urechea lui, ca să-și dea seama dacă era surd sau ba, dar bărbatul n-a reacționat în niciun fel. Neizbutind să-și înfrângă suspiciunile, i-au ridicat pleoapele și s-au holbat la găvanele ochilor lui, ca să se încredințeze că era orb, dar orbitele omului erau goale. Toată lumea a răsuflat ușurată. Cu toate acestea, Halește-Râtani n-avea cugetul împăcat. Deoarece Ebrehe îi spusese că se găseau pe urmele unei lucrări mărețe, că se cuvenea ca toți să pună umărul la înfăptuirea ei și că, dacă se ivea vreo neregulă, avea să ceară de îndată să nu i se mai dea hapurile pe care le-nghițea, fie că era, fie că nu era vinovat de ea. Una dintre îndatoririle lui era să fie numai ochi și urechi la Ihsan Efendi cel Lung, să nu-l lase niciodată singur, iar dacă se apropia de el vreun tânăr să-i dea îndată de știre lui Zülfiyar.

Zülfiyar îi zugrăvise cu de-amănuntul înfățișarea acelui tânăr, ba chiar îi dăduse un portret al acestuia, desenat și colorat de un pictor, după descrierea lui. Halește-Râtani nu nutrea nicio bănuială în privința flăcăului care călcase pragul isnafului la două luni după ce Ihsan Efendi cel Lung fusese pus să cerșească ici și colo. Căci tânărul acela, care spunea că venise din Anatolia și nu izbutise să afle de lucru la Konstantiniye și a cărui față era atât de terciuită încât nu avea a se arăta printre oameni, nu se potrivea deloc cu descrierea lui Zülfiyar. După voce și după pielea întinsă de pe mâini era limpede că era tânăr, dar, la drept vorbind, două cincimi dintre cerșetori erau copii și tineri. Pe deasupra, candidatul acesta la cerșetorie, cu fața lui făcută zob, părea sortit să adune o groază de pomeni. Cu toate acestea, n-a uitat să-l și iscodească nițel. Așa a aflat că fața-i fusese fărâmată cu o coasă în timpul unei răfuieli, că plecase din sat de teamă să nu fie ucis și că, din pricina belelei de pe chipul lui, nu numai că nu aflase pe nimeni la Konstantiniye care să se pună chezaș pentru el, dar nu găsisese nici de lucru. Spunea că singurul său țel în viață era să rămână viu, că nu se lăcomea la bani și că se învoia să le dea nu șapte, ci opt zecimi din ceea ce primea, așa încât să fie înscris în catastiful isnafului. Halește-Râtani nu era

el omul care să piardă un asemenea chilipir, o asemenea sursă de ghelir. Le-a poruncit ajutoarelor sale să-i aducă îndată catastiful breslei. Condica aceea cât toate zilele, negrăit de groasă a fost purtată pe brațe de trei oameni. Era atât de grea încât, de îndată ce a fost așezată pe suportul de carte anume meșterit pentru ea, scândurile acestuia au prins a scârțâi. Acel catastif, ale cărui prime pagini erau scrise în latină, apoi în greacă, pentru ca în cele din urmă să se ajungă la turcă osmană, fusese păstrat cu grijă de cerșetorii dinaintea și de după cucerirea Constantinopolului și, după ce, de-a lungul veacurilor, trecuse din neam în neam și din generație-n generație, sfârșise prin a ajunge la Halește-Râtani. Acesta l-a deschis la o pagină goală și, întorcându-se spre tânăr, i-a spus:

— Oricare ți-ar fi numele, aici nu contează prea mult. Noi le punem porecle tuturor celor care ni se alătură. Cerșetorul care are o poreclă e socotit purtător de hatâr, cu alte cuvinte dobândește un loc numai al lui, în care să poată cerși. Dar pentru aceasta trebuie să plătească mai întâi, în funcție de locul pe care-l primește, o dajdie care merge de la zece la o sută cincizeci de florini. Cum tu nu ai atâtea parale, nu-ți putem da acum nici poreclă, nici hatâr. Cu toate acestea, trebuie să te numim într-un fel, cel puțin cu un nume vremelnic. Oare cum să-ți spunem?

Halește-Râtani și-a sprijinit bărbia în palmă și a cugetat. Din nefericire nu-i venea în minte niciun nume. Și-a amintit însă de unul pe care Zülfiyar îl atenționase să nu-l uite. S-a decis imediat și, înmuind condeiul în călimară, a spus:

— Gata, știi! Ai să te numești Bünyamin!

N-a băgat de seamă, în vreme ce trecea numele în catastif, că tânărul din fața sa fusese străbătut de un fior.

II

După ce Halește-Râtani l-a înscris în felul acesta în marele catastif, Bünyamin, care li se alăturase cerșetorilor pentru a-și izbăvi tatăl, a început să-și caute un loc de dormit în casa isnafului. Clădirea în care se găseau era o biserică în ruină care, după ce căzuse cândva pradă unui incendiu, fusese părăsită de preoți, pentru că nu li se mai îngăduise s-o repare. Ar fi însă nepotrivit să spunem că preoții fuseseră nedreptățiți când fuseseră nevoiți s-o lase în plata Domnului, pentru că edificiul acela adăpostise, cu multe secole înainte de cucerire, isnaful

cerșetorilor din Konstantiniye, fiind ridicat din daniile adunate chiar de ei, și ajunsese să fie preschimbat în biserică de un împărat nesimțitor. Încă nu se stinsese zvonul potrivit căruia focul din biserică fusese provocat de cerșetori, care nu voiau să-și abandoneze zidirea în seama preoților.

Oricât de mare era clădirea, lui Bünyamin i-a fost greu să afle un loc în care să se poată aciua, căci în ea se îngrămădeau aproape o mie de cerșetori fără adăpost care dormeau claie peste grămadă, în fân, pe bulendre ori pe mindire vechi și colcăind de păduchi. În cele din urmă s-a pripășit pe lângă o femeie trupeșă, care cerșea alături de șapte țânci ologi, despre care spunea că erau plozii ei. La isnaf, unde nu se făcea deosebire de sex, nu existau *selamlık*³⁰ și harem. La drept vorbind, aproape toți bărbații, bătrâni ori tineri, erau posmăgiți, sluți și știrbi. În jur se aflau atâția inși orbi, damblagii, ologi, șontorogi, muți, cu platfus, betegi de gută, ciungi, crăcănați, surzi, șchiopi, sașii, schilozi fără brațe, boccii ori chiombi încât orice om străin de locul acela s-ar fi putut crede într-o bolniță. Dar, deși își pierduseră unul ori mai multe mădule, în ochii tuturor acestor oameni, inclusiv ai orbilor, se zărea o sclipire de vioiciune. Această sclipire pălea însă în mod inevitabil când mijeau zorii și plecau după milostenii, iar pe chipurile lor se așternea o expresie plină de deznădejde. Cei ce făceau parte din această tagmă erau adevărate genii în arta de stârni compătimire și de a le smulge oamenilor danii și își făuriseră nenumărate metode și stiluri, care reprezentau, fiecare în parte, tot atâtea creații originale. Unii dintre ei chiar scriseseră cărți care dezvăluiau aspectele hotărâtoare ale meșteșugului pe care îl practicau și-și transmisese ră astfel experiența generațiilor viitoare. Și, într-adevăr, biblioteca isnafului gema de bucoavne plămădite de maeștrii cerșetori. Acestea cuprindeau, pe lângă felurite metode de cerșit, compoziții cu proslăviri și basne, cataloage de monede bătute în toate tarapanalele din lume, precum și lucrări de chirurgie care arătau în ce chip îți puteai pricinui vătămături pe trup, ca să primești mai mult de pomană. Cărțile de medicină le aparțineau, desigur, gerahilor oficiali ai isnafului. Bărbații aceștia neîndurători înzestrau armata cerșetorilor cu noi ostași, frângând brațele și picioarele copiilor aduși din felurite părți ale Anatoliei și apoi vânduți lui Halește-Râtani, ori provocându-le răni adânci pe trup. Zarafii isnafului

³⁰ Parte sau aripă a locuințelor tradiționale rezervată populației masculine a casei; în mod analog, haremul era rezervat femeilor, inclusiv slujitoarelor.

cercetau banii strânși spre a-i afla pe cei îndoielnici și, după ce stabileau, prin procedee alchimice, cantitatea de aur și de argint pe care-o conțineau monedele, predau paralele contabililor. Acești din urmă slujbași, care socoteau banii cu o iuțală de necrezut, treceau suma în catastiful de venituri și cheltuieli și apoi îi înmânau lui Halește-Râtani toate milosteniile strânse în ziua aceea. Era suficient ca cei ce susțineau despre cerșetori că erau puturoși, trândavi și molâi să se abată pe la isnaș și să arunce o privire acolo, ca să-și dea seama cât de amarnic se înșelau. Căci dincolo de starea de apatie și de somnolență care se observa la ei în timpul zilei, meseriașii aceștia trudeau noaptea ca furnicile, mulțumindu-se cu doar câteva ore de somn. La întoarcerea de la muncă, își scoteau agoniseala zilei din traistele murdare și-și numărau bănuții de nu știu câte ori, după care i-i înmânau lui Halește-Râtani, având grijă să fie înscriși în catastif de față cu alții, care să le fie martori, iar în vremea aceasta nu lipseau nici certurile și ciondănelile între cei aflați la coadă. Paralel erau împărțite pe căprării și sortate, sumele erau verificate și se întâmpla uneori ca vreun orb să facă tărăboi, țipând cât îl ținea gura, în fața cine știe cărei greșeli de înmulțire făcute de contabil. Târziu în noapte, după ce mai aprindeau câteva torțe, vreun damblagiu care, pe deasupra, mai avea și-un singur picior intona câte-o odă sfâșietoare, zămislită de curând, și le cerea ajutorul confrăților săi, ca să facă melodia și mai sfâșietoare. Un altul se gândea cum să vândă rugăciunile pe care le scrisese în niște carnețele cu un condei de trestie și nădăjduia în ajutorul ortacilor săi mai simțitori de ureche pentru a plămădi un poem în care să arate că acestea fuseseră așternute pe hârtie cu propriu-i sânge deși, în fapt, se folosiseră de cerneală roșie. Cerșetorele care umblau cu câte șapte puradei atârnați de fuste îi povățuiau pe plozii pe care-i asmuțeau asupra bieților trecători să fie mai lipicioși, mai stăruitori și mai șmecheri; cei ce nu se supuneau sfaturilor lor erau altoiți fără prea multă vorbă. Toate acestea se petreceau până când era gata mâncarea. Haleala din seara aceea se alcătuia dintr-un amestec de orez, bulgur, năut, fasole, sare, miere, carne și ulei, pus pe foc într-un cazan. Când se apropia momentul împărțirii acestei fierturi, care clocotea încetișor pe focul de lemne, toți cerșetorii, cu mic, cu mare, femei și bărbați, tineri și bătrâni, se așezau la rând cu străchinile în care obișnuiau să adune pomeni și trăgeau adânc în piept mirosul mâncării care fumea în cazan, iar în vremea aceasta li se auzeau mațele ghiorțăind. Se spălau în același cazan în care și

găteau. Dar, potrivit datinii tagmei cerșetorilor, lucrul acesta nu se petrecea decât o dată pe an, adică în cea de-a doua zi a sărbătorii de Ramadan³¹, după ce erau împlinite toate faptele de laudă și le erau împărțite sărmanilor ultimele milostenii. Căci după această dată începea anotimpul mort. Cum lumea nu vedea nimic nefiresc în jegul și păduchii cerșetorilor, la isnaș se puneau apă la-ncălzit abia în a doua zi de bairam, când oricum treburile lăncezeau. Bătrânii și copiii erau despăducheați, ba chiar erau tocmiți și aduși, din vreme-n vreme, băieși de pe la hamamurile din împrejurimi. Când prindeau să se arate urmările siropurilor împotriva viermilor pe care li le dădeau țâncilor în ajunul zilei hărăzite spălatului, apa din cazan era caldă de mult. De cum începea frecatul pe spate, de pe piele se desprindea atâta murdărie, încât văzând ghemotoacele desprinse de pe spinarea vreunui cerșetor bătrân pe care-l răcăiau de zor, băieșii năimiți exclamau „sfinte Doamnel!”.

Bünyamin, care se cufundase în lumea aceea pidosnică, dar colorată, pentru a-și mântui părintele, urmărea ceea ce se petrecea în jurul lui străduindu-se să nu se facă remarcat de nimeni și încerca să se deprindă cu universul acela, care-i fusese necunoscut până atunci. Nu-l zărise încă pe tatăl său, însă era sigur că acesta se găsea în clădirea isnașului. Totuși, nu părea să fie atât de ușor să se apropie de el. Căci dacă Zülfiyar continua să fie amestecat în povestea aceea, era foarte posibil ca Ihsan Efendi cel Lung să fie urmărit. Ideea aceasta a lui putea însă foarte bine să fie și o spaimă neîntemeiată. S-a gândit să se ridice, să colinde prin clădire și să stabilească unde se afla tatăl său. Văzând însă că cerșetorii tocmai îngrămădiseră în fața ușii sacii plini cu ghelirul zilnic, s-a oprit o clipă, pentru a urmări cele ce urmau să se petreacă. Mai târziu avea să înalțe rugăciuni de mulțumire că făcuse acest lucru, deoarece la ușă și-au făcut apariția niște bărbați care nu aduceau deloc a cerșetori. Recunoscându-l printre ei pe Zülfiyar, Bünyamin a înlemnit de spaimă. Iscoada și-a pus pecetea pe niște hârtii pe care i lăntinsese Halește-Râtani, apoi a pătruns în clădire și s-a îndreptat spre partea în care se aflau cerșetorii mai în vârstă. Bünyamin,

³¹ Una dintre cele două mari sărbători islamice; are loc în luna cu același nume - a noua, în calendarul islamic. Luna Ramadan (Ramazan, în pronunție turcească) este marcată de un post diurn a cărui respectare figurează printre cei „cinci stâlpi” ai islamului; în această lună, mai precis în „noaptea destinului”, este comemorată „pogorârea” Coranului asupra lui Mahomed. Postul se încheie cu o sărbătoare de trei zile, care se numește în Turcia *Şeker Bayramı*, „Sărbătoarea dulciurilor” (în arabă, *İd al-Fitr*) sau *Ramazan Bayramı*, „Sărbătoarea din (luna) Ramadan”.

care-l urmărea fără a-și face simțită prezența, a văzut că Zülfiyar îl cerceta pe un bărbat culcat la pământ și vorbea ceva cu Halește-Râtani. Bărbatul care zăcea pe jos era tatăl său, iar acesta era aproape de nerecunoscut. Tânărul și-a stăpânit cu greu lacrimile, dar încă mai avea o speranță. Și chiar dacă ar fi fost lipsit de orice nădejde, în clipa aceea nu-i rămânea nimic mai bun de făcut. Îi venea să se ducă la Ihsan Efendi cel Lung, să-i ia mâinile și să i le sărute. S-a simțit deodată atât de neputincios, încât s-a îndepărtat și, căzând la piciorul unei coloane, a izbucnit în plâns. Numai că nu avea cine să-l aline. S-au găsit doar câțiva cerșetori care să cugete că, dacă avea să plângă atât de mișcător, tânărul acela plin de simțire avea să înainteze curând în meserie, ajungând la rangul de maestru.

În vreme ce Bünyamin plângea în hohote, afară se pornise o ploaie de primăvară. Vântul proaspăt care se strecura pe ușa principală, pe care Halește-Râtani uitase s-o închidă, l-a făcut pe tânăr să-și mai vină în fire. Curând, ploaia s-a întetit bine și a început să tune și să fulgere. Cerșetorii tocmai vorbeau între ei, spunându-și unul altuia „ploaia e bună, anul ăsta o să fie îmbelșugat, așa că or să ne sporească pomenile”, când cei care priveau înspre ușa din față au incremenit, întreaga clădire a fost străbătută de un murmur de teamă și mânie. Ochii cerșetorilor – unii dintre ei, peste măsură de furioși, alții tremurând de groază – au rămas ațintiți asupra ușii de la intrare, iar buzele au prins să le freamăte, căci se rugau să aibă parte de răbdare și de puterea de a îndura. La ușă se afla cineva care le stârnea tuturor fiori.

Bărbatul cu pricina era spân, chelbos, fără gene și sprâncene. Părea însă atât de umil, atât de sfielnic, încât lui Bünyamin i-a fost cu neputință să priceapă de ce se temea lumea de el. Când cerșetorii au început să bombăne, spunând „iar a venit Obiditul, omul ăsta nu ascultă de vorbă bună, așa că puneți bătele pe el! Mătrășiți-l! Pezevenghiul o să ne dărâme casa-n cap!”, cei mai îndrăzneți dintre ei și-au înfrânt șovăielile și au sărit de la locurile lor. Plozii îl copleșeau pe bietul om cu o ploaie de pietre, iar bărbații în putere și femeile cât niște huidume îl pocneau cu ciomegele în cap, peste ochi, peste spate și-l trăgeau spre stradă, în ploaie. Bünyamin avea să priceapă în zilele următoare că teama cerșetorilor nu era neîntemeiată, deoarece bărbatul acela, pomenit sub numele de Obiditul, fusese lovit de trăsnet de șase ori. Obiditul, care era cândva negustor cu stare, fusese nimerit de un trăsnet intrat pe fereastră tocmai

când se afla în casa sa de negoț, așa încât, odată cu părul și barba, i se făcuse scrum și avutul. În vreme ce hoinărea pe străzi, jerpelit și fără o para chioară, îl cuprinsese dorul de a cerși. Pentru că cerșetorii fără barbă nu erau priviți cu îngăduință, peste vară își lăsase barba să crească și apoi și-o vopsise în alb. Respectul dobândit pe această cale se preschimbase iar în scrum, împreună cu părul, genele și sprâncenele bărbatului, din pricina unui alt trăsnet, care-l nimerise în cap toamna. El nu-și pierduse însă nădejdea, ci izbutise să adune niscai milostenii chiar dacă arăta așa cum arăta – spân și chelbos. Pentru că atunci când se abătuse pentru a treia oară trăsnetul asupra sa i se dusesse faima ca piază rea, i se interzisese, printr-un firman al padișahului, să mai umble slobod prin Konstantiniye, ca nu cumva să atragă fulgerul asupra minaretelor, seraiurilor și conacelor pe lângă care trecea. Dar el nu lua seama la opreliște. Când, la un moment dat, fusese închis pentru nesocotirea firmanului, temnița în care zăcea fusese atinsă de trăsnet, iar repararea clădirii costase 17 000 de aspri. În cele din urmă, Obiditul se gândise că soarta lui era și ea un mijloc de a-și câștiga traiul, așa încât prinsese să colinde prin preajma conacelor și a caselor arătoase, amenințându-i pe oameni că avea să atragă fulgerul asupra căminelor lor. De cum se arăta pe undeva, ba i se arunca ceva de pomană, ba era izgonit cu pietre. Cea mai mare dorință a acestui om, care n-avea de ani de zile un adăpost deasupra capului, era să doarmă după pofta inimii într-o încăpere, sub un acoperiș.

Cei care-l izgoniseră pe Obidit până la o distanță sigură, folosindu-se de pietre și bâte, s-au întors la isnaț, după care majoritatea torțelor ce luminau clădirea, afară de câteva, au fost stinse, ca să nu se facă risipă. Unii cerșetori își învățau pe de rost ultimele compoziții, alții mângăleau rugăciuni pe tăblițe de scris ori jucau barbut, la lumina făcliilor. Toți țăncii dormeau de mult. Sub bolta fostei biserici, care mai purta încă urme de incendiu, răsunau ici și colo zvonuri de tuse, rugăciuni și suduieli, iar din vreme-n vreme se auzea țăcănitul zarurilor rostogolite pe jos, însoțit de cine știe ce dorință pusă la nămplă. Bünyamin, căruia îi era greu să adoarmă, aflase o groază de lucruri în prima zi petrecută la isnaț. Din câte pricepuse de la Halește-Râtani, printre cerșetori domnea o ierarhie neștirbită. Șeful principal al lui Bünyamin era un ins pe

nume Vinde-Tot. Pe lângă faptul că răspundea de căpetenia cartofoilor, de căpetenia cerșetorilor *goygoycu*³², de căpetenia ticluitoarelor de ode și de căpetenia orbeților, acesta mai era și sergent-major. Ajutorul lui Vinde-Tot era un damblagiu pe nume Privighetoare-Cântătoare. La porunca acestui meșter cu barbă albă, Bünyamin, care era cel mai nou în isnaș, devenise ucenicul unui barbugiu pe nume Argint-Viu. De-acum îi revenea sarcina de a colinda moscheile alături de acest bărbat, căruia-i săruta mâna înainte de fiecare rugăciune de dimineață, și să adune pomeni după metoda acestuia.

Spre dimineață, când Bünyamin, care se tot căznise să adoarmă, abia ațipise, maestrul său l-a trezit, împungându-l cu toiagul. Acest maistru cerșetor pe nume Argint-Viu era un bărbat slinos, cu barba lungă și căruntă, chior de ochiul stâng și olog de piciorul drept. Era îmbrăcat cu o giubea peticită în nenumărate locuri. Peticele de pe giubea constituiau principalul său motiv de laudă, căci se alcătuiau din bucăți de material rămase de pe urma mantiilor, caftanelor, pantalonilor și cămășilor cu care se nveșmântaseră cândva feluriți sadrazami, viziri ai Divanului Imperial, învățați într-ale religiei și mulți alți oameni de vază. Argint-Viu, care-i întinsese mâna proaspătului său ucenic, ca să i-o sărute, i-a încredințat acestuia o mână de hârtii. Pe ele scria „fiece loc în care-ți odihnești fruntea să fie o Ka'ba – dați-ne ceva de pomană, în numele lui Allah!”, iar partea de deasupra a acestei fraze era împodobită cu o imagine a Ka'bei. Bünyamin avea de făcut ceva foarte simplu. Urma să intre în moschee în timpul rugăciunii, ducându-i de nas pe oamenii de serviciu ai lăcașului, și să lase câte o astfel de hârtie pe locul unde își puneau fruntea fiecare dintre cei ce băteau mătânii în acel răstimp. Oamenii aveau să citească fără voie hârtia cu pricina în vreme ce se plecau la pământ și cum, în acele momente, aveau să fie copleșiți de simțăminte pioase, urmau să-i dea cu plăcere ceva de pomană. La vremea când aveau să se risipească pe la casele lor, bărbații din comunitate n-aveau cum să nu-i dea lui Argint-Viu, care strângea milosteniile alături de ucenicul său, măcar un aspru.

Pe Bünyamin îl pândeau două primejdii. Prima dintre ele era reprezentată de îngrijitorii moscheii. Pentru că, potrivit pravilelor din timpurile acelea, era interzis să cerșești în geamie și să-i

³² Cerșetor care se perindă din poartă-n poartă, cântând imnuri religioase și cerșind în luna *muharram*, prima lună a calendarului islamic

tulburi pe cei care se rugau. La drept vorbind, principala sarcină a îngrijitorilor care umblau cu bâta în mână era să-i alunge pe cerșetorii care dovedeau sânge la așa ceva. Cu toate acestea, tânărul putea pătrunde înăuntru și apuca un loc la perete, comportându-se asemenea celor care voiau să se roage, pentru ca în clipa în care oamenii se plecau la pământ, adică atunci când erau cel mai puțin atenți, să le împartă repede hârtiile celor care stăteau în primul rând și să treacă apoi la rândul următor. Cum era inevitabil ca genul acesta de activitate, desfășurat în moschee, să nu fie remarcat de îngrijitori spre sfârșitul rugăciunii, avea să fie nevoit s-o șteargă cu mult înainte ca oamenii din comunitate să se împrăștie. Cât despre cea de-a doua primejdie, aceasta venea din partea maestrului său. Dacă avea să se vădească lipsa vreuneia dintre hârtiile care-i erau încredințate odată cu pomana când prindeau să iasă credincioșii din geamie, Bünyamin avea să fie făcut răspunzător de acest lucru. De aceea, trebuia să facă tot ce-i stătea în putință pentru a le deștepta mila celor aflați înăuntru. Dacă nu izbutea s-o facă, avea să fie socotit numai bun de ciomăgeală, deoarece pictorul care plăsmuia hârtiile ce-i erau date-n păstrare cerea o căruță de bani pentru truda sa.

Argent-Viu târguise monopolul unei moschei din Tahtelkale și al celor două moschei de la Sfânta Sofia, strângând din dinți îndelung și punând bani la ciorap. Ultimele două erau primejdioase, pentru că nu căzuse încă la-nvoială cu îngrijitorii în privința rușfetului pe care-ar fi urmat să-l primească aceștia. De aceea, în prima zi, Bünyamin a fost destul de hăituit – într-o anumită măsură, și pentru că era ageamiu. După rugăciunea de la chindie, maestrul său îl scuipa în față și-i spunea că, dacă lucrurile aveau să meargă tot așa, n-avea să fie ridicat niciodată la rangul de maestru cerșetor. Spre seară, cum bătrânului i senecaseră corăbiile din nu se știe ce pricină, s-au văzut nevoiți să se-abată pe la una dintre crâșmele aflate pe țărmul Cornului de Aur. Argent-Viu jelea, sorbind cu nădejde din vinul adus de cârciumar, care-i ceruse banii dinainte, și-i spunea lui Bünyamin că, oricât de mult l-ar fi bătut și ocărat, îl iubea ca pe băiatul lui, că avea să-l însoare cu propria-i mână, că dacă nevastă-sa avea să plodească, el avea să se-ngrijească de copii ca de nepoții săi și că avea să-i învețe pe toți tainele cerșitului. Era însă mai nimerit ca tânărul să ia o fată cu vreo meteahnă moștenită din moși-strămoși. Dacă odraslele sale s-ar fi născut cu același betesug, ar fi putut deveni niște cerșetori de viitor.

Argent-Viu a tot băut și-a plâns, a tot plâns și-a băut. În cele din urmă, a adormit pe scaun. Pierduseră rugăciunea de seară și nu izbutiseră încă să adune nici măcar partea care i se cuvenea lui Halește-Râtani. Din pricina aceasta, Bünyamin a pus în traista bătrânului cerșetor cei șase aspri și douăzeci de mangâri pe care și-i cususe în cămașă. Cum însă nici această sumă nu era îndeajuns, și-a mai scotocit puțin hainele, nădăjduind să mai găsească vreo câțiva bănuți care nu-i săriseră în ochi la prima cercetare. Numai că ultima para pe care-o avea asupra sa era moneda pe care-o ținea în cartea dăruită de tatăl său. S-a gândit mai întâi că venise vremea să scape de banul acela nenorocit. Dar apoi, când era pe cale să arunce paraua aceea în traista bătrânului cerșetor, și-a schimbat gândul. Cum pierduseră masa de la isnaf, ar fi putut să cumpere, poate, cu gologanul acela, o jumătate de pâine de la vreun cuptor. Și-a săltat maestrul, care dormea dus, în cărcă, dar când a luat-o la picior spre isnaf, a băgat de seamă că toate cuptoarele erau închise. În seara aceea urma să se culce flămând.

Zilele următoare, în care Bünyamin avea să cerșească alături de Argent-Viu, n-aveau să se deosebească prea mult de prima zi. Cu timpul, tânărul s-a deprins cu firea și cu toanele maestrului său. Bătrânul cerșetor era peste poate de supărăcios în zori, când nu putea dormi ca lumea, dar după ce-și sorbea cafeaua la cafenea, unde se duceau în așteptarea rugăciunii de prânz, începeau să-i treacă năbădăile. Cele mai vesele momente erau către seară. Doar că după ce bea câteva urcioare cu vin la cârciuma la care se duceau serile, starea sa de spirit se schimba și era cuprins de melancolie. Atâta vreme cât se afla sub înrâurirea băuturii, era tot atât de înțeleghător pe cât de trist și putea, totodată, să fie și generos. Uneori îi apuca pofta să-și trateze ucenicul cu vin, chiar dacă licoarea era dintre cele mai proaste cu putință, și-l împiedica pe acesta să plătească băutura cu singura para pe care-o avea, desfăcându-și băierile proprii. Când maestrul său adormea, la scurt timp după aceea, Bünyamin îl lua în spate și-l căra până la isnaf, după care-i înmâna lui Halește-Râtani câștigul din ziua aceea, iar apoi îl veghea, fără să se dea de gol, pe Ihsan Efendi cel Lung, tatăl său. Acesta se afla sub privegherea lui Vinde-Tot, mâna dreaptă a lui Halește-Râtani. Vinde-Tot, un cerșetor care umbla în cârje pentru că damblagise de picioare după ce avusese un vis rău, era, în același timp, răspunzător și de ordinea din isnaf. Părea foarte tulburat de faptul că, pe lângă sarcina de a fi numai ochi și

urechi la Ihsan Efendi cel Lung, mai trebuia să se confrunte și cu noul pericol ce-i amenința pe cerșetorii din Konstantiniye. Această amenințare venea din partea unui băiat care-și spunea Efrasiyab și care lăsa în urma sa, prin mahalalele în care săvârșea nelegiuiri, urma unei palme.

Băiatul acesta, care conducea o mișcare pe care unii cronicari nedemni de crezare aveau s-o numească mai târziu „răzmerița copiilor”, năvălea în prăvăliile cu jucării împreună cu banda sa, alcătuită din patruzeci și patru de țânci cu vârste cuprinse între opt și zece ani, furând moriști și hopa-mitică, ori se ducea pe la ușile smântânarilor și le cerea taxă de protecție. Nu se știa pe unde se pripășise cu șleahta sa. Se spunea că numele lui adevărat era Alibaz și că maică-sa era țigancă. După cum bine știa Halește-Râtani, ura sa față de cerșetori își avea obârșia în faptul că unul dintre copiii din gașca sa fusese prins de mai-marii isnafului, schilodit și silit să cerșească. Mânia lui Efrasiyab era atât de înspăimântătoare, încât prinsese să-i prigonească fără milă pe cerșetori, de la orbi la ologii de picioare, de la damblagiii pe-o parte până la betegii de gută. Orbilor le puneă piedică și-i trântea la pământ, damblagiilor le rupea cârjele, iar pe gheboși îi prindea cu lațul. Dar cea mai rea dintre caznele la care-i supunea era să le ardă barba cerșetorilor bătrâni, care și-o lăsau să crească și și-o albeau cu mare grijă. Aceasta însemna că bieții oameni își pierdeau sursa de agoniseală, pentru că nimeni nu se milostivea de cerșetorii fără barbă.

Asuprirea lui Efrasiyab ajunsese atât de departe, încât Vinde-Tot, care avea sarcina de a asigura siguranța și ordinea, era certat aproape în fiecare zi de Halește-Râtani, căruia i se umpleau ochii de lacrimi când vedea că ghelirul se împuțina tot mai mult. În cele din urmă le-au împărțit pistoale cerșetorilor care-și făceau veacul în locurile cu vad mare, iar rezultatul acestei idei s-a văzut pe dată. Un cerșetor orb de un ochi, care mai avea și albeață la celălalt și căruia-i băteau mâinile fără oprire, de parcă ar fi avut friguri, a împușcat din greșeală o vacă; mai mult, speriată de bubuiala armei, o femeie borțoasă s-a pomenit lepădând. Cerșetorul cu pricina a fost prins numaidecât și aruncat în temniță. S-a decis ca, pentru fapta săvârșită, să i se reteze un mădular. Dar caduiul, care știa că lipsa mădulelor era o binefacere pentru orice milog, a renunțat la această pedeapsă și l-a izgonit pe bărbat din Konstantiniye. Vinde-Tot nu s-a pierdut cu firea când cerșetorii i-au înmănat pistoalele. Într-o noapte a

plecat de la isnaf și a ieșit pe Poarta Tunului. A umblat toată noaptea pe câmp, a mers fără oprire și a ajuns la poalele unui munte. Și-a scos giubeaua căptușită cu pânză roșie și, când a fluturat-o de două-trei ori prin aer, au coborât de pe munte, îndreptându-se spre el, toți tâlharii oploșiți pe-acolo. A căzut la-nvoială cu judele lor și i-a tocmnit pe trei dintre oamenii care-l slujeau pe acesta, vreme de o lună. Bărbații urmau să le vină de hac lui Efrasiyab și voinicilor săi, în schimbul celor patruzeci de galbeni primiți de la căpetenia lor. A doua zi, Vinde-Tot, care-i strecurase pe tâlhari în oraș într-un car cu boi, sub o grămadă de paie, a priceput ce lucru nimerit înfăptuise. Oamenii cu pricina i-au tăiat pe doi dintre copiii care-l prinseseră pe un cerșetor la strâmtoare, iar apoi i-au adus pe ceilalți doi și i i-au predat teferi lui Halește-Râtani. Numai că în zilele ce au urmat s-au lăsat pe tânjală și au ajuns să-i ceară lui Vinde-Tot bacșiș, bani în plus, precum și parale pentru a-și paște caii. Prin urmare, i-au amenințat că aveau să-l înștiințeze pe Mai-marele străjilor despre ei și i-au trimis cu mare caznă în munți, de unde și erau de fel.

Faptul că Halește-Râtani, starostele lor, s-a lăsat pradă gândurilor negre și a început să neglijeze isnaful când cerșetorii au prins iar să geamă sub asuprirea lui Efrasiyab n-a făcut decât să înrăutățească lucrurile. Acesta era atât de trist, atât de abătut, încât nici măcar piticii care făceau tumbe și cântau la *ney*³³ nu izbuteau să-l înveselească. În cele din urmă se întâmplase ceea ce era de așteptat să se întâmple, iar pe bătrânul Halește-Râtani, care era cu un picior în groapă, începuse să-l mustre conștiința. Bărbatul spunea că nu avea să se poată mântui de chinurile Iadului, pentru că se lăcomise peste măsură la carnea de porc și se blestema că se înfruptase seară de seară cu dobitocul acela spurcat, mai udându-și masa și cu câte o jumătate de bute cu vin. Cerșetorii pioși, care-și văzuseră aproape în fiecare seară starostele în fața polobocului, își dădeau coate, arătându-l cu degetul, în chip de învățătură de minte, și murmurau între ei: „La drept vorbind, a păcătuit amarnic, iar sfârșitul i-e aproape.”

Data fiind remușcarea pe care i-o trezeau hălcile de porc pe care le înfulecase de-a lungul vieții, Halește-Râtani a neglijat într-atât treburile isnafului, încât a ajuns să nesocotească până și

³³ Fluier lung, din trestie, evocat adeseori în literatura clasică otomană pentru sunetul său aparte, cu accente melancolice. Era foarte prețuit și în mediile dervișilor Mevlevi (în persană sau arabă, Mawlawi), care îl includeau în micile ansambluri orchestrale ce le însoțeau dansul ritual cu valențe cosmice.

pregătirea ghelirului pe care făgăduise să i-l trimită lui Ebrehe la sfârșitul fiecărei zile. Ba mai mult, când Zülfiyar a venit pe acolo într-o seară și a văzut că banii nici măcar nu fuseseră puși în saci, i-a ars o palmă de pomină și i-a spus că, dacă și în seara următoare avea să se poarte la fel, n-avea să-i mai dea hapurile acelea roșii. Dar lui Halește-Râtani nu-i mai păsa acum prea mult dacă trăia ori ba. Când oamenii lui Ebrehe au revenit în seara următoare și au văzut că iar nu era rost de parale, l-au bătut atât de amarnic, încât l-a podidit sângele pe nas și pe gură. În ciuda acestui fapt, striga „loviți-mă, dați în mine, răpuneți-mă fără milă, căci mi-e oprit să mai trăiesc pe lumea asta” și spunea că sângele care-i curgea din nas era sânge de porc. Văzându-l gata să moară, Zülfiyar se-ntreba ce-i mai rămânea de făcut. I-a mai tras câteva picioare lui Halește-Râtani, care zăcea la pământ, și a plecat, urmat de oamenii săi.

În ziua următoare, Bünyamin urma să-l vadă pentru prima oară pe Ebrehe. Tânărul, care-i urmărea pe Zülfiyar și pe oamenii săi de când venise la isnaf, se întreba cum urmau să se poarte aceștia dacă Halește-Râtani avea să continue în același fel. Cât despre starostele cerșetorilor, acesta se aghesmuia la butoiul cu vin, de parcă ziua aceea ar fi fost o zi ca oricare alta. Cu o oră înainte de venirea oamenilor acelora, sacii cu banii nu erau încă pregătiți. În cele din urmă s-a petrecut ceea ce era de așteptat să se petreacă. Ușa de la intrarea în isnaf a fost dată-n lături cu o lovitură de picior, iar înăuntru au pătruns cam douăzeci de ieniceri. Atenția lui Bünyamin s-a oprit asupra persoanei pe care-o înconjurau Zülfiyar și oamenii săi: era Ebrehe.

Își pusese pe cap turbanul negru și purta o giubea cernită. A înaintat mânios și s-a-ndreptat spre Halește-Râtani.

Dar acesta adormise de ceva vreme. A poruncit să se aducă o cafea și o căldare cu apă. După ce aghesmuitul, care fusese stropit cu apă rece, și-a venit în fire, i-au turnat cu forța pe gât cafeaua fără zahăr. De cum i s-a ridicat ceața de pe ochi, acesta l-a văzut în fața sa pe Ebrehe. Nu i-a venit să-și creadă ochilor. Marele Efendi, bărbatul acela plin de fală, se urnise din loc și venise să se plece la picioarele lui. Poate că mai voia să-și adauge la nenumăratele păcate, pe care nu făcuse decât să le sporească mâncând scârboșenii, și nrecunoștința. Când l-a văzut în fața sa, în toată splendoarea, pe cel care-i era stăpân, pe bărbatul acela plin de semeție, pe mărețul Ebrehe, și când s-a gândit că-i dăduse de lucru și-l făcuse să vină până în locul acela jalnic, Halește-Râtani, care se împuținase tot mai mult, apăsător de

muștrări de cuget și de sentimentul de vinovăție care-l măcina de zile întregi, s-a rușinat atât de tare, atât de tare s-a rușinat, încât a decis că nu prețuia nici cât un păduche, nici cât un purice. În semn de prețuire față de Ebrehe, s-a săltat în capul oaselor și s-a așezat turcește. Numai că-i era nespuse de greață și-i venea să-și verse mâțele. În cele din urmă n-a mai răbdând și a dat afară tot ceea ce înfulecase în seara aceea. Stăpânul său îi zâmbea, dar avea un zâmbet înspăimântător, dătător de fiori.

Ebrehe i-a spus:

— Repede ți-ai mai uitat stăpânul! De ce nu faci ceea ce dorește el? Nu știi că dacă n-ar fi el n-ai mai putea viețui pe lumea asta?

Halește-Râtani și-a dat seama pe dată că necredința pe care i-o arăta Marelui Efendi de nu știe câte zile își avea obârșia în faptul că nu-l văzuse de multă vreme și că-i uitase grandoarea, semeția. I-a spus cu voce tremurândă:

— Iartă-mă, Mare Efendi! M-am cufundat atât de mult în propriile-mi păcate, încât am ajuns să nu mai știu ce fac. Poți să mă omori ori să-mi cruți viața, căci asta rămâne în seama domniei tale, dar află că Halește-Râtani, robul dumitale, se căiește. De-acum încolo am să fac tot ce vei voi. De-acum n-ai decât să-mi zici „mori”, și am să mor.

Ebrehe a spus, fără să-și ia ochii de la cel cu care vorbea:

— Nu vreau să mori. Bineînțeles, pentru moment. Dar dacă ai să faci din nou ce-ai făcut, moartea o să-ți fie cea mai ușoară izbăvire. Știi asta, nu-i așa?

Auzind aceste vorbe, bărbatul a prins să tremure din toate încheieturile. Ca un făcut, Ebrehe nu-și desprindea ochii de la el, iar lucrul acesta îl făcea să se simtă nespuse de șovăielnic. Faptul că era supus îndelung privirilor cercetătoare ale Marelui Efendi îl obosea, dar, pe de altă parte, îl speria ideea de a-și feri privirile de ale lui, căci gestul acesta putea fi tălmăcit ca o lipsă de sinceritate. Habar n-avea cum să se elibereze de dezorientarea pe care o încerca în fața puterii. De aceea, s-a decis să se poarte față de stăpânul său ca o gazdă.

— Semețule Ebrehe! i-a spus el. Ai ostenit până aici și nu ți-am pus nimic dinainte. Cinstești pentru prima oară modesta noastră casă. Nu se poate să pleci așa, fără să îmbuci și să bei ceva. Cu voia dumitale, o să-ți așternem masa.

În felul acesta, bătrânul cerșetor a luat inițiativa, chiar dacă o făcea ca să se dea mare, și a început să arunce ordine în stânga și-n dreapta. Pe jos au fost așezate sinii și așternute saltele. Au

fost destupate butoaiile cu vin. S-au adus, din rezervele de merinde ale starostelui, cârnați, pastramă și pâine albă din cea mai bună, care au fost orânduite apoi pe tăvi. Au fost aprinse focurile, iar mieii și puii au prins a se-nvârti în frigare. Halește-Râtani stătea cu sticla-n mână și făcea pe paharnicul, umplând el însuși cupa stăpânului său, și, pe măsură ce vedea că oaspeții erau mulțumiți, pe chip i se așternea un soi de fericire.

În vreme ce restul cerșetorilor se uitau cu jind la bucate, Bünyamin era cu ochii la Ebrehe. Așadar, bărbatul acela chelbos, cu veșminte cernite și voce ascutită era stăpânul lui Zülfiyar; cel care le schimbase soarta, lui și tatălui său, era piaza aceea rea în veșminte de liliac, cu purtări ciudate și piele străvezie. Stăpânit de gânduri confuze, Bünyamin cugeta îndelung la ceea ce urma să facă și s-a decis să profite de primul prilej care avea să i se ivească-n cale.

Prilejul pe care-l aștepta s-a arătat curând. În vreme ce oaspeții se-nfruptau din merindele de la ospățul oferit de Halește-Râtani – una mai gustoasă decât alta –, ursita a făcut ca Ebrehe să-și ducă deodată mâna la piept. Pălise, iar ochii săi mari, ieșiți din orbite, erau injectați. Parcă îi venea să tușească. La început, Bünyamin n-a văzut nicio noimă în întâmplarea cu pricina. Mâna lui Zülfiyar, care decisese că stăpânul său fusese otrăvit, s-a ndreptat fără voie spre mânerul iataganului. Numai că era vorba de cu totul altceva: una dintre îmbucăturile acelea oprite de pravilă cu care se-ndopa Ebrehe scăpase pe trahee. Chipul său care, cu puțin timp în urmă, era alb ca neaua devenise acum vinețiu. S-a iscat brusc un mare tărăboi. Pe când îi dădea stăpânului său apă să bea, Zülfiyar azvârlea ordine în dreapta și-n stânga, cerându-le oamenilor săi să cheme un doftor și să păzească ieșirile. Tocmai atunci s-a petrecut însă ceva neașteptat.

Bünyamin a țâșnit din locul în care stătea, a venit la masă și l-a săltat pe Ebrehe de jos. S-a așezat în spatele Marelui Efendi, care era pe cale să se înăbușe, și, înconjurându-i trupul cu brațele, l-a apăsat deodată pe cușca pieptului. Aerul strâns în plămâni s-a năpustit afară, sub înrâurirea strânsorii lui, iar îmbucătura aceea oprită de lege care înfunda traheea bărbatului a țâșnit imediat din gura acestuia: era un dumaticat din supa cu pesmeți ce fusese gătită în zeama iepurelui agonisit din banii de ierbărit încasați de Halește-Râtani din câștigul isnafului. Toată lumea a răsuflet ușurată. În vreme ce Halește-Râtani îi dădea stăpânului său să miroasă ulei de mentă, Zülfiyar, care confunda

semnele otrăvirii cu cele ale sufocării, înfășură într-o batistă îmbucătura ce țâșnise din gura lui Ebrehe, spre a o cerceta mai târziu.

Marele Efendi, care își venise în fire sub înrâurirea uleiului de mentă, a spus, după ce l-a măsurat pe tânărul care-i salvase viața din cap până-n picioare:

— Tu nu ești gerah. De unde și de ce ai deprins asemenea lucruri?

Bünyamin și-a dat seama că venise vremea să se poarte ca un erou. Deși învățase șmecheria care-i salvase viața lui Ebrehe de la tatăl său, a spus:

— N-are nicio importanță de unde am deprins lucrul acesta. Scopul meu nu era să te salvez pe tine. Am vrut doar să văd dacă metoda aceasta are sau nu efect. Cât despre motivul pentru care am deprins-o – eu am venit pe lume pentru a ști. Dacă există ceva sfânt pentru mine, acela este cunoașterea, atât cea privitoare la lumea aceasta, cât și cea privitoare la lumea de dincolo. De aceea cumpănesc ceea ce aflu cu rațiunea, ca să văd dacă se adeverește sau nu.

Ebrehe se posomorâse. Cât despre Halește-Râtani, acesta, neliniștit de impresia de neobrăzare pe care o lăsa cineva din isnaș, a slobozit un hohot de râs care era departe de a suna convingător, de parcă ar fi vrut să arate că Bünyamin făcuse, de fapt, o glumă. Dar Marele Efendi se posomora tot mai tare. Ebrehe, care nu-și putea domoli suspiciunea, a spus, după ce l-a privit pe Bünyamin îndelung, de parcă ar fi încercat să deslușească persoana care se ascundea în dosul chipului de nerecunoscut al tânărului:

— Dacă cel mai înalt scop al tău pe lumea asta este să știi, mai ai multe de-nvățat. Și poate că vei învăța aceste lucruri de la mine. Căci în vreme ce unii caută cunoașterea la medresă iar alții printre ruine, eu iscodesc după ea în altă parte. Dacă este să vorbim despre asta, tu unde o cauți?

Bünyamin i-a răspuns pe un ton hotărât:

— În lume.

Pe fața Marelui Efendi s-a lățit un zâmbet. Zâmbetul acela, care se vedea rareori, l-a uimit până și pe Zülfıyar. Ebrehe a spus:

— O asemănare ciudată! Credeam că răspunsul acesta îmi este propriu doar mie. Prin urmare, am să mă văd mai des cu tine. Mă întreb cine se ascunde, de fapt în dosul chipului tău slușit. Vino mâine, la miezul nopții, pe la mine. Mizerabilul ăsta

știe unde mă găsești.

Când spusese „mizerabil” se referise la Halește-Râtani. În timp ce oamenii săi urcau sacii cu bani, gata pregătiți, pe catări, Ebrehe și-a luat giubeaua și a ieșit. Avea un port atât de mândru, încât cine l-ar fi văzut atunci pentru prima oară n-ar fi avut cum gândi că omul acela dăduse nas în nas cu moartea, cu puțină vreme în urmă.

III

PE CÂND MUEZINII COCOȚAȚI în balcoanele minaretelor se uitau la ceasurile pe care le țineau în palmă și așteptau sorocul chemării la rugăciune cu mâinile făcute pâlnie la ureche, înainte ca orașul Konstantiniye să se deștepte din somn, un tânăr care doar el știa ce identitate avea sub nenumăratele cicatrici pe care le purta pe chip rățăcea fără țintă prin chiar buricul urbei. A fost văzut mai întâi de niște hoți haini. Bărbații aceia, care se-ntorceau de la muncă cărând în spinare saci doldora de lucruri sfeterisite și purtând la cingătoare șperacluri ce desferecau nenumărate porți, l-au măsurat cu suspiciune, în vreme ce-i mulțumeau lui Allah și, pe de altă parte, slăveau, frământând în mâini mătăniile cu treizeci și nouă de boabe, numele întemeietorului lor, Mirdesenk Sehpernebi. Cea de-a doua tagmă care l-a văzut pe tânăr, ce nu putuse dormi în noaptea aceea din pricina gândurilor care-i frământau mintea, a fost cea a gealaților. Ucenicii, calfele și gealații în persoană, care purtau la cingătoare ștreanguri, baltage, cifruri și sfori folosite îndeobște pentru a spânzura, a tăia ori a gătui oameni, așezaseră într-un sac capetele celor opt înalți slujbași pe care-i descăpătânasera în noaptea aceea, cufundate în sare, și așteptau catării care urmau să vină de la serai. Când au prins a cânta cocoșii a fost zărit de sodomiți. Bărbații aceștia, care jucau barbut rostogolind, în loc de zaruri, cutiuțele în care-și țineau unsoarea cu care-și oblojeau ștremeleagurile când se-mpreunau unii cu alții, l-au măsurat pe flăcău din cap până-n picioare. Când a ajuns să fie remarcat, în vreme ce rățăcea prin Mahmutpașa, de nebunii care ba plângeau, ba râdeau, care făceau tumble ori stăteau în mâini, se rostea deja chemarea la rugăciunea de dimineață. Cât despre poponari și fătălăii fără obraz, aceștia i-au destăinuit în șoaptă care le erau prețurile, surâzându-i în nenumărate feluri, cu cochetărie și alint, și aruncându-i flăcăului, pe care-l măsurau cu subînțeles, priviri și vorbe ațățătoare. La ceasul când meșteșugarii au prins

a-și pofti în dughene și prăvălii primii mușterii a fost simțit de hamalii armeni cu prăjini, care începuseră deja să se-ncovoie sub cuferele cu parale, iar aceștia nici n-au apucat bine să privească în urmă, că mâinile paznicilor care vegheau prețioasele poveri s-au și îndreptat spre iatagane. Toți cei din Tahtelkale, care ziua erau giuvaiergii iar noaptea barbugii, și-au zis, de îndată ce-a trecut prin fața lor tânărul acela măcinat de mii de gânduri: „Ia te uită! Așadar, acesta este flăcăul care i-a scăpat viața stăpânului nostru – cel care știe a dibui caratele aurului cu limba și care dă șase-șase la zaruri dintr-un foc!” Pe când trecea prin fața companiilor de comerț, la ferestre s-au arătat bonetele pestrițe ale neguțătorilor de toate neamurile, veniți din cele patru zări ale lumii. Negustorul care vindea piper alb, piper de Cubeba și scorțișoară îi spunea samsarului care tocmai târguia calomfir, cardamom și ghimbir „vai și-amar de sufletul lui! Prin urmare, Efendi, care cumpără ieftin și vinde de zece ori mai scump, își datorează viața acestui tânăr!”, pentru ca apoi să-i întindă bărbatului cu care se tocmea cutia cu tutun de prizat. Faptul că tânărul și-a făcut deodată apariția pe o stradă din Uzunçarşı, sperind toate mâțele negre care se buluceau la groapa cu gunoi, la ceasul când soarele se afla la cel de-al șaisprezecelea grad al astrolabului și când se împlinesc toate farmecele, a fost tălmăcit de vrăjitori ca un semn rău. Când astrologii și-au privit astrolaburile și au văzut că soarele ajunsese la cel de-al douăzeci și unulea grad, muezinii care urcaseră în minaretele Moscheii Bayezid au băgat de seamă că tânărul își astâmpăra setea la cișmeaua la care credincioșii își făceau abluțiunea pentru rugăciunea de prânz. La vremea când cei aflați în moschee începuseră cel de-al doilea rând de mătănii, tânărul care-i salvase viața Marelui Efendi a fost zărit în vecinătatea acesteia, unde se aflau negustorii de carte veche. Văzându-l trecând prin fața prăvăliilor lor, oamenii aceia cu limbile și degetele înnegrite de cerneala pe care obișnuiau s-o lingă când scriau au murmurat niște vorbe misterioase. În ziua aceea, Bünyamin a colindat toate ungherele orașului Konstantiniye. S-a perindat prin hanuri și hamamuri, prin cafenele și pe la cuptoare, prin geamii și prăvălii. A fost văzut, perceput, întrezărit, remarcat de nenumărate ori de învățați și de proști, de cărturari și de ageamii, de negustori de căciuli și de vânzători cu toptanul, de măsluitori și de rău platnici. La Bazarul de Mirodenii a făcut însă o șmecherie și a izbutit să scape de Zülfiyar și de oamenii lui.

S-a repezit într-o barcă, pe locul cel mai din spate, care era

liber, și, în timp ce trecea în Galata, era, pe de o parte, plin de speranțe, iar pe de alta, plin de temere. Faptul că izbutise să dea o direcție evenimentelor care, până cu o zi în urmă, îl țineau în puterea lor îi sporise nădejdea, însă privirile bănuitoare ale lui Zülfiyar îl umpleau de neliniște. Pentru că acesta îi văzuse, desigur, chipul în căruța aceea plină cu răniți, la întoarcerea din campanie, chiar dacă nu izbutise să-i afle adevărata identitate. Era inevitabil ca neîncrederea sa să sporească și mai mult dacă, așa cum era foarte probabil, Halește-Râtani fusese iscodit și spusese despre el că venise din Anatolia ca să cerșească. În noaptea aceea, Halește-Râtani venise la el, după plecarea lui Ebrehe, și-i spusese:

— Bravo ție, flăcăule! Salvându-i viața lui Ebrehe, ți-ai salvat-o și pe a ta. Aștia joacă tare, așa că nu scăpa ocazia care ți se oferă. Fă ce-oi face și alătură-te lor. Iar când ai să fii de-al lor, nu uita de bietul Halește-Râtani, care te-a ajutat!

După ce rostise aceste vorbe, starostele cerșetorilor numărase și pusese în palma tânărului, ca să-i poarte noroc, taman trei galbeni și patruzeci și unu de aspri, povățuindu-l să se plimbe și să se veselească în ziua aceea după pofta inimii, dar să se afle înainte de miezul nopții în fața cafenelei de lângă tarapana.

Când barca a ajuns în Karaköy, traversând Cornul de Aur, Bünyamin a sărit pe chei și a privit în spate. I-a recunoscut într-o barcă aflată în larg, la vreo sută de stânjeni de țărm, pe Zülfiyar și pe trei dintre oamenii săi. Pentru a-și pierde urma înainte ca aceștia să ajungă la mal, a pătruns pe Poarta Karaköy și a cotit pe drumul care ducea la Moscheea Arabă. A poposit într-o cafenea aflată pe o uliță dosnică, pentru a bea o cafea. S-a rezemat cu spatele de zid și a început să se gândească la ceea ce avea să se petreacă în noaptea aceea, privind cercetător în jur.

După ce și-a isprăvit și cea de-a patra cafea, a auzit o voce cunoscută: era vocea lui Vinde-Tot, cel însărcinat cu privegherea tatălui său, Ihsan Efendi cel Lung. Se oțără la cei trei orbi care erau cu el „pentru că nu fuseseră cu băgare de seamă și-l pierduseră din ochi pe om” și le spunea că, „dacă n-aveau să dea de el în Galata până la lăsarea serii, avea să-i bată la tălpi pe toți trei în noaptea aceea”. De îndată ce Bünyamin, care întorsese capul, ca să nu fie recunoscut, a auzit aceste vorbe, inima a prins să-i tresalte de bucurie: tatăl său rătăcea pe cine știe unde, prin Galata, neînsoțit de nimeni! Era un bun prilej de a se apropia de el.

Bünyamin a început să rătăcească de colo-colo prin Galata, având grijă să nu se petreacă cu oamenii lui Zülfiyar. La vremea când soarele coborâse binișor la orizont, nu izbutise încă să dea de părintele său. În cele din urmă s-a decis să arunce o privire în cimitirul din Kasımpaşa. Cum prindea să se-ntunece, n-a întâlnit în cimitir decât un singur om: pe tatăl său, Ihsan Efendi cel Lung. Acesta stătea, ghemuit la pământ, lângă mormântul stăpânului celor şapte maidane şi al celor şaptezeci şi două de cuptoare.

Tânărul s-a apropiat de tatăl său pe nesimţite. Tocmai se pregătea să pună mâna pe umărul bărbatului, când din gura lui Ihsan Efendi cel Lung s-au revărsat cuvintele: „Bünyamin! Fiule!” Tânărul, care se uita cu groază la găvanele goale ale ochilor săi, s-a întrebat mirat cum de-l recunoscuse. După ce i-a văzut nasul ciuntit şi urechile retezate, care, odată desprinse, atrăseseră după ele surzenia, nu şi-a mai putut înfrâna lacrimile:

— Dragă tată! Nu mă vezi şi nu mă auzi, dar sunt cu adevărat Bünyamin, fiul dumitale!

Bietul om a ridicat capul şi l-a apucat pe fiul său de mână, după care a spus:

— Deşi sunt orb, te văd, ca să nu mai spun că te şi aud, fiule. De fapt, dincolo de faptul că te văd şi te simt, cuget atât la tine, cât şi la lumea în care vieţuieşti.

Auzind aceste vorbe, Bünyamin nu s-a mai putut stăpâni şi a început să plângă în hohote. Socotea că tatăl său, nemaiputând îndura multele urgii abătute asupra-i, îşi pierduse minţile. Dar bărbatul s-a ridicat de la capul mormântului şi i-a spus fiului său, pe un ton grav şi plin de tristeţe:

— Dacă voi, voi toţi, lumea în care trăiţi, oraşul Konstantiniye, tot şi toate există numai şi numai în mintea mea, Rende-kâr se înşală: cuget, dar nu exist doar eu. De vreme ce cuget, voi, de fapt, existaţi – voi şi lumea în care trăiţi.

În vreme ce tânărul, care plângea cu sughiţuri, se îndrepta spre Podul Galata împreună cu tatăl său, pe care-l luase de brat, Ihsan Efendi cel Lung continua să-i spună:

— Chiar dacă totul se mărgineşte la mine şi la gândurile mele, viaţa pe lumea asta este plăcută. Tu! Fiule! Tu nu eşti decât un vis, o plăsmuire a minţii mele. În clipa asta mă atingi. Eu însă nu te pot atinge. Căci este cu putinţă, oare, să atingi visele?

Ceea ce s-a petrecut apoi i s-a părut lui Bünyamin, ai cărui ochi erau roşii de-atâta plâns, ca desprins dintr-un coşmar. Se

întunecase, iar din dosul dealurilor se arătase luna plină. Tatăl său, care se agăţase strâns de braţul lui, aproape că îl târa după sine spre Galata. Pe când păseau pe uliţele înguste, la lumina lunii, Ihsan Efendi cel Lung îi spunea fiului său, de parcă i-ar fi citit gândurile, să nu se mai uite mereu în urmă pentru că, dată fiind puterea sa de a călăuzi evenimentele prin forţa minţii, erau în siguranţă. Lui Bünyamin nu-i secaseră încă lacrimile când au ajuns la chei. De-a stânga şi de-a dreapta lor erau îngrămădite nenumărate butoaie, cufere şi baloturi, care urmau să fie încărcate pe corăbii. Tatăl său s-a oprit în faţa unui butoi, de parcă n-ar fi fost orb, ci ar fi văzut tot ceea ce se petrecea, şi a ciocănit în capacul acestuia:

— Iată un poloboc pe potriva celui căutat de mine, destul de mare ca să încap în el. Hai! Ia levierul ăla şi deschide-l, ca să vedem despre ce-i vorba!

La auzul poruncii tatălui său, Bünyamin a şovăit. În jur era întuneric şi nu se zărea picior de om. Nu le ajungeau la ureche decât cântecele unor marinari beţi, care răsunau din cabina căpitanului unei ghimii aflate în apropierea lor. A auzit din nou aceeaşi poruncă:

— Haide! Nu te teme! Tot ceea ce vezi se mărgineşte la gândurile mele. Bagă de seamă, să nu uiţi asta! Pot să controlez cu mintea tot ceea ce se petrece. Dacă doresc şi cuget bine, pot nimici această corabie, laolaltă cu toate sufletele aflate pe ea. Haide! Fă ce ţi-am spus! Ți-o poruncesc în calitatea mea de tată!

Bünyamin, care-şi pierduse orice nădejde, a făcut ceea ce i se spusese, suspinând din toţi rărunchii. Deşi părea greu, butoiul era cu desăvârşire gol. Ca un făcut, tatăl său se şi strecurase în el. I-a mai dat fiului său o ultimă poruncă:

— Acum aşază capacul bine şi pleacă de-aici degrabă!

Dar tânărul nu voia să-şi lase tatăl în starea aceea. În ciuda acestui fapt, ascultând de un imbold venit dinlăuntrul său, a ferecat bine butea, aşa cum i se poruncise. Înainte de a face acest lucru, l-a mai privit o dată, pentru ultima oară, pe părintele său, aflat în pântecul acesteia. După ce şi-a sfârşit treaba, s-a ghemuit la pământ şi a continuat să jelească. Deşi trecuse multă vreme, tatăl său tot nu ieşea din butoi. În cele din urmă a luat levierul şi a încercat să salte capacul, voind să-l scoată de acolo pe Ihsan Efendi cel Lung cu orice preţ. Dar tocmai când se aplecase asupra polobocului, un marinar ieşit pe punte s-a apucat să strige: „Hoţii!” Cuprins de panică, tânărul a zvârlit levierul cât colo şi a rupt-o la fugă prin întuneric, bocind.

S-a ghemuit într-un ungher ferit, gâfâind din greu, și a încercat să-și adune mințile. Îl pierduse pe tatăl său. Nu se mai putea întoarce acolo, pentru a-l izbăvi, decât spre dimineață, după ce avea să se-ntâlnească cu Ebrehe. În ciuda eforturilor sale nemăsurate, zăpăceala care-i răvășea mintea sporea neîncetat. Curajul care-l stăpânea mai-nainte fusese și el serios zdruncinat, iar starea tatălui său, care-și pierduse mințile, îl răscolise. De aceea a socotit nimerit să se abată pe la o cârciumă și să se îmbărbăteze, înainte de a se vedea cu Marele Efendi.

A intrat în cârciuma din care răsunau cele mai pătrunzătoare hohote de râs. Bărbații aflați înăuntru se uitau stăruiitor la o namilă de om, bând vin și pufăind din ciubuce. După ce a dat pe gât o jumătate de carafă cu vin, Bünyamin și-a venit în fire, ba chiar a prins să se uite și el la zdrahonul de care-și băteau joc mușteriii cârciumii, zicându-i „uite, uite, a venit Arabul!”, și să zâmbească. De îndată ce i se adresau aceste vorbe, bărbatul se scula mânios în picioare și, deschizând ușa, se uita în stradă, iar cei care-l zeflemiseau râdeau în hohote de felul în care se purta. Un ins cu înfățișare de șmecher, ai cărui ochi se roteau în orbite ca niște pui de viezure, i-a povestit lui Bünyamin, ținându-și mâna pâlnie la gură, ca să nu-l audă ceilalți, de parcă i-ar fi dezvăluit o taină, că bărbatul cu pricina era un zurbagiu pe nume Călcâi-de-Fier, că acesta se țicnise și, incredințat fiind că un alt zurbagiu, pe nume Ihsan Arabul, care răposase cu ani în urmă, mai era în viață, îl căuta prin toate cotloanele, ca să se păruiască cu el. Cum însă vinul i se urcase la cap, tânărul n-a reușit să priceapă ultimele vorbe ale omului. După ce a plătit ce se cuvenea și a ieșit din cârciumă, aerul răcoros l-a făcut să-și mai vină oarecum în fire. Situația în care se găsea i se părea atât de încurcată încât, spre a-și putea dibui rostul pe lume, a deschis *Atlasul* tatălui său și a ales o frază la-ntâmplare. A văzut, sub felinarul de la cârciumă, cuvintele: „Acum trebuia să se poarte ca un erou, ca un înțelept.” Nenorocitul acela de gologan negru se afla tot între paginile cărții.

Către miezul nopții i-a dat doi aspri barcagiului care aștepta în Karaköy și, trecând Cornul de Aur, a ajuns la Poarta Lemnelor. A străbătut, pe întuneric, Tahtelkale și Okçularbaşı și a ajuns la tarapana. Halește-Râtani îl aștepta în fața unei cafenele închise, aflate în vecinătatea acesteia. De cum l-a văzut pe tânăr, a ciocănit în ușa cafenelei. După o vreme, în pragul acesteia s-a arătat un bărbat cu moacă de ucigaș, care le-a dat voie să intre, după care a ridicat o draperie murdară și a deschis ușa

pasajului.

MARELE EFENDI

I

DUPĂ CUM SE POVESTEȘTE, CU TAMAN O SUTĂ CINCIZECI DE ANI înainte ca ghimia pe care se afla Ihsan Efendi cel Lung, ce fusese așezat într-un poloboc de către fiul său, Bünyamin, să ridice pânzele, îndreptându-se spre Gibraltar, la Konstantiniye prinseseră să-și dea sufletul în chip misterios felurite pașale, slujbași și miniștri de la serai. Doftorii evrei ai palatului recunoscuseră îndată în aceste întâmplări semnele otrăvirii. Teama ca nu cumva să fie uciși într-un chip atât de dureros, fără vărsare de sânge, i-a molipsit atât de temeinic pe vajnicii bărbați de la serai încât, din această pricină, în oraș s-a răspândit obiceiul ca, de îndată ce era gătită în bucătărie, mâncarea să fie pusă și adusă la masă în vase pecetluite. Una dintre cheile cratițelor pecetluite se afla la Mai-marele bucătarilor, iar cealaltă la stăpânul casei, vasele aduse la masă erau desferecate cu câte o *besmele*³⁴, după care se rostea o rugăciune pentru odihna sufletului lui Aaron, care născocise obiectul acela numit lacăt cu trei mii de ani în urmă, spre a-și păzi avutul. Dat fiind însă faptul că, la șapte sute șaptezeci și trei de ani de la petrecerea lui Aaron de pe lume, Pitagora a inventat sfredelul, iar după încă o mie două sute șaizeci și doi de ani Mirdesenk Sehpernebi, furul din Bagdad, șperaclul, morțile oamenilor au fost departe de a se-mpuțina. În mod ciudat, răposații erau persoane în ale căror case se păstrau informații tainice cu privire la Imperiul Otoman. Oricât de mulți oameni ar fi trimis marele-vizir pe la casele și conacele celor duși de pe lume, atât pentru a prezenta condoleanțe, cât și pentru a cere restituirea înscrisurilor care le fuseseră încredințate dispăruților, aceștia se-ntorceau întotdeauna cu mâna goală, spunând că nu găsiseră acolo nici urmă de documente.

În cele din urmă, într-una din zile, făptașul a sfârșit prin a fi

³⁴ Formula rituală *bi-smi-Uahi-r-Rahmani-r-Rahim*, „În numele lui Dumnezeu, Cel Milos și Milostiv”.

prins. Acesta era un cearșit frânc înțolit în straie de femeie, care era tocmnit cu ziua pe la conace și pe la casele de pe țărmul Bosforului, ca să spele rufe și să deretice. Padișahul din vremea aceea a cercetat iscoada între picioare și a constatat că era vorba de un bărbat. L-a întrebat așadar amenințător, fără a da drumul mādularului, pe care-l strângea în mână, ba dimpotrivă, storcându-l și mai dihai:

— Măi blestematule! De ce nu te lupți cu spada, ca vitejii, în loc să umbli înveșmântat în straie de muiere și să otrăvești pe unul și pe altul, ca o curvă? Ce-are a face asta cu bărbăția?

Cearșitul, care făcea mutre-mutre din pricina durerii ce-l săgeta la boașe, strânse ca-n clește de mâna padișahului, i-a răspuns după cum urmează:

— Preamărite padișah! Desigur că ceea ce am săvârșit eu n-are nimic de-a face cu bărbăția. Are de-a face însă cu înțelepciunea.

Padișahul i-a spus:

— Păgân blestat! Înțelepciune, ai spus! N-oi fi cumva vreun cărturar? Ce fel de înțelepciune urmărești să dobândești?

Cearșitul i-a răspuns:

— Da, știu foarte multe lucruri! Știu ce încărcături poartă corăbiile care intră ori pleacă din porturile voastre, ce înțelegeri ascunse încheiați, ce răzmerițe clocesc neamurile aflate sub oblăduirea voastră, cât praf de pușcă se găsește în depozitele voastre, câte tunuri aveți, știu tot, tot!

— Măi blestematule, ai spus că ești înțelept! Oare înțelepciunea vine din simplul fapt că știi toate lucrurile despre care mi-ai vorbit?

— Ce știu înțelepții voștri?

— Astrologii noștri cunosc vremea potrivită pentru declararea războaielor și pentru împlinirea tăierii împrejmur. Șeicii cunosc tainele lumii invizibile, iar cărturarii de la medrese știu să despartă păcatul de fapta bună.

— Preamărite padișah! Dacă înțelepții pe care i-ai înșiruit dumneata nu cunosc decât lucrurile despre care vorbești, nu s-ar putea spune că știu mare scofală.

— De ce?

— Deoarece măsura cunoașterii este primejdia.

— Ce vrei să spui?

— Cunoașterea trebuie să fie adevărată, iar înțeleptul se teme de greșeală ca de moarte. Înțelepții voștri se tem să nu săvârșească greșeli?

— Drept să spun, nu sunt foarte sigur de asta. Explică-mi însă cum se cuvine ce ai vrut să spui mai înainte.

— Vreau să spun următoarele: astrologii sau dascălii voștri de la medrese sunt, de pildă, pedepsiți când greșesc? Dacă nu se tem să facă greșeli, se tem, poate, de pedepsirea greșelii.

— Nu. Nu sunt pedepsiți. Pentru că-i respectăm, socotindu-i învățați.

— În cazul acesta, nu sunt suficiente condiții ca ei să gândească corect. Deoarece, știind că oricum vor fi respectați și că nu se vor afla în primejdie, indiferent dacă gândesc corect sau nu, nu se tem nici de greșeală. Dar, de pildă, la fel se întâmplă și cu negustorii? Cei care se îndeletnicesc cu această meserie rămân mofluzi dacă nu gândesc corect. Iscoadele de felul meu sunt, la rândul lor, prinse și atârdate-n ștreang de îndată ce săvârșesc greșeli. Din această pricină, nu se poate pune temei pe ideile celor care nu-și pierd avutul, ba chiar și viața când greșesc. Pentru că un om a cărui avuție, a cărui viață, ale cărui ființe dragi nu sunt în primejdie n-are cum să gândească corect. Asta am vrut să spun când am afirmat că măsura cunoașterii este primejdia. Când despre motivul înțelepciunii mele: în țara mea sunt disprețuit pentru că mă aleg cu mulți bani de pe urma muncii mele. Dacă însă informațiile pe care i le ofer regelui meu se vădesc neadevărate, sunt spânzurat imediat. Din cauză că primejdia în care îmi petrec eu viața este cea mai grozavă dintre toate, sunt și cel mai mare dintre înțelepți, în calitatea mea de iscoadă. În mod inevitabil, cunoașterea după care alerg eu va fi și cea mai corectă dintre toate. Deoarece atunci când lumea își va da seama, mai devreme sau mai târziu, dacă este adevărată sau măsluită, eu voi fi fie bogat fie mort.

Copleșit peste măsură de vorbele cearșitului, padișahul n-a mai dormit în noaptea aceea și a cugetat până în zori. În cele din urmă a decis să cruțe viața iscoadei, aceasta urmând, în schimb, să ia pe lângă sine câțiva învățaței din Enderun³⁵, în chip de ucenici, și să le destăinuie tainele îndeletnicirii sale. A doua zi dimineață, când a cerut să-i fie înfățișat întemnițatul și i-a dezvăluit ce gândea, a primit un răspuns neașteptat. Blestematul de păgân spunea că ar fi putut primi propunerea aceea pentru a

³⁵ Școala imperială de la Palatul Topkapı, destinată pajilor care intrau în serviciul personal al sultanului, cu titlul de „robi” ai acestuia. Din rândurile lor s-au desprins, de-a lungul timpului, cei mai importanți demnitari otomani.

rămâne în viață, dar că-i era cu neputință să ia de ucenic pe oricine îi răsărea în cale. Padișahul l-a întrebat ce fel de însușiri căuta el să afle la învățăceii săi și a rămas cu gura căscată la auzul răspunsului. Cearșitul îi cerea pe cineva care să poată socoti numărul 3,14, ce reprezenta raportul dintre circumferința cercului și diametrul său, până la 666 de cifre după virgulă. Condiția aceasta avea să le dea multe bătăi de cap învățăcelilor din Enderun. Deoarece, confrunțați cu firmanul care poruncea ca numărul cu pricina să fie aflat cât mai repede, tinerii aceia gata să se supună oricărei hotărâri încasau câte zece ciomege la sfârșitul fiecărei zile în care nu izbutiseră să afle rezultatul. Când, în cele din urmă, și-au luat orice speranță de la cei din Enderun, s-a apelat la medrese. Dar nici învățații din tagma teologilor n-au izbutit să afle în vreun chip numărul dorit. În cele din urmă, întregul oraș Konstantiniye a fost înștiințat, prin mijlocirea telalilor care-și strigau marfa pe străzi, că temerarul care avea să socotească raportul dintre circumferința și diametrul cercului până la cea de-a șase sute șazeci și șasea cifră după virgulă avea să fie răsplătit cu 10 000 de galbeni. La o lună după aceea, s-a arătat la Poarta Imperială³⁶, purtând în minte un număr cu șase sute șazeci și șase de cifre după virgulă, ucenicul unui bărbat care ținea socotelile cămătarilor. În ciuda tuturor stăruințelor, acesta era decis să nu-i dezvăluie numărul descoperit decât padișahului. În aceeași zi, iscoada a fost adusă din închisoarea Celor Șapte Turnuri și confruntată cu tânărul. Auzind răspunsul acestuia, păgânul a constatat că era corect și, după ce l-a pus să jure acolo, pe loc, că n-avea să-l dezvăluie nimănui, și l-a luat de ucenic.

L-a învățat pe acest ucenic, pe nume Efraim, tot ceea ce știa: să se travestească, să imite felurite moduri de a vorbi, să tragă cu urechea pe la uși, să comunice cu tovarășii săi de breaslă, să otrăvească oameni, și multe alte procedee de necrezut. După moartea cearșitului, Efraim a pus, cu voia padișahului, temelia Organizației Imperiale a Informațiilor, bazată pe principiul conspirativității, așa cum îl deprinsese de la maestrul său. Doar padișahul, Efraim și oamenii acestuia din urmă știau că sediul Organizației se afla sub tarapana. Oamenii lui Efraim erau meseriași precum bijutieri și ceasornicari care făureau călimări de brâu înzestrate cu încuietori de siguranță, inele cu otrăvuri și antidoturi pentru otrăvuri ori țevi hărăzite ascultării convorbirilor

³⁶ Cea mai impunătoare poartă a Palatului Topkapı.

tainice care aveau loc prin cine știe ce odăi, caligrafi care migăleau firmane false, rapoarte oficiale, diplome, certificate de bună purtare, folosindu-se de caractere gotice, italice, *sulūs*³⁷ și cufice, și care puteau să imite monograme și semnături imperiale, dar și iscoade în sine. La sediul secret al Organizației, aflat în încăperile de sub tarapana, ucenicii învățau franca³⁸, persana, polona, austriaca, rusa, daneza și araba și deprindeau metodele de utilizare a ciudatelor instrumente care serveau la îndeletniciri precum schimbarea înfățișării, trasul cu urechea, transmiterea veștilor ori crima. Cu timpul, această generație a ajuns să fie trimisă în cele patru zări ale lumii. Valoarea Organizației s-a vădit pe măsură ce fiecare dintre oameni revenea la vatră cu informații secrete ca, de pildă, planuri de fortărețe, efective de trupe, tactici de luptă, nume de persoane care se lăsau cumpărate, rute ale unor nave de război ori formule de aliaje pentru tunuri. Cât despre catastifele în care Efraim consemna aceste date, apelând la un cifru, numărul lor n-a încetat să sporească. Scrierea codată din catastife era deslușită cu ajutorul unei mașinării speciale. Mașinăria, care fusese meșteșugită de un bijutier la comandă, aducea cu o cutie al cărei capac era plămădit din hârtie transparentă. În ea se găseau șase sute șazeci și șase de oglinzi minuscule și tot atâtea butoane de metal care făceau ca fiecare dintre oglinzi să se rotească în jurul propriului ax, așa încât atunci când indicatorul aflat pe unul dintre butoane arăta o cifră oarecare, de la 0 la 9, oglinda corespunzătoare acestuia se rotește în jurul propriului ax de câte ori îi arăta cifra cu pricina. Când într-un punct anume din cutie era așezată o lumânare aprinsă, hârtia transparentă de pe capac se lumina, iar dacă orânduiai sub cutie catastiful, care avea câte 666 de litere pe fiecare pagină, pe hârtie se zăreau aceleași litere, dar de data aceasta în alte locuri. Deoarece fiecărei litere din această scriere, cifrată potrivit alfabetului frânc, îi corespundea câte o oglindă, trebuia ca oglinda să reflecte litera la locul convenit de pe hârtie. Însă pentru aceasta se impunea să dibuiești unghiul potrivit pentru fiecare oglindă, ceea ce însemna să ai în minte 666 de cifre. Multe persoane știau cifrele 3, 1 și 4 – primele

³⁷ Stil caligrafic, în scrierea turco-otomană, care recurgea la alfabetul arab. A fost folosit intens în perioada medievală, mai cu seamă în inscripțiile care împodobeau moscheile, caravanseriurile și școlile coranice.

³⁸ Vorbită în spațiul riveran Mării Mediterane, mai cu seamă în mediile comerciale și printre marinari, așa-numita „frâncă” era o limbă hibridă, care juca rolul unei veritabile *lingua franca*. Fondul principal de cuvinte era în mare parte de origine italiană, dar includea și numeroase vocabule împrumutate din alte limbi romanice, precum și din arabă.

dintre ele –, numai că era cu neputință să citești vreunul dintre aceste texte cifrate fără a le cunoaște pe toate cele 666.

La moartea padișahului, nimeni, în afară de Efraim și de oamenii săi, nu avea habar de existența Organizației. De fapt, nici nu era nevoie de așa ceva. Cu toate acestea, Efraim a socotit nimerit să i se înfățișeze noului padișah și să-i vorbească despre ea. Nu i-a cerut bani pentru cheltuieli. Pentru că el stăpânea, de fapt, însăși cunoașterea, care reprezenta cea mai mare avuție. Și, într-adevăr, deoarece știa, prin mijlocirea iscoadelor sale, când urcau ori coborau prețurile bunurilor care intrau ori ieșeau din porturi, nu se punea problema să fie strâmtorat din pricina paralelor. Pe Efraim îl supăra însă un lucru: era deja cu un picior în groapă. Catastifele erau ticsite de informații nespuse de însemnate, aduse de cearșiți din cele patru zări ale lumii și apoi cifrate, dar pentru că nimeni, în afară de el, nu cunoștea cele 666 de cifre ale mașinăriei de citit, documentele cu pricina riscau să se piardă după săvârșirea sa din viață. De aceea trebuia să desemneze pe cineva care să conducă organizația după dispariția sa. A luat, așadar, hotărârea de a-și supune ucenicii și calfele la aceeași probă la care fusese supus și el cândva de către propriul maestru. Membrii Organizației urmau să socotească raportul dintre circumferința și diametrul cercului până la cea de-a șase sute șazeci și șasea cifră după virgulă. Cu siguranță că avea să se ivească un spion care să câștige proba – devenită mai apoi o adevărată tradiție –, iar organizația avea să aibă întotdeauna un „Mare Efendi”. Era însă inevitabil ca alcătuirea aceea, care funcționa cu precizia unui ceasornic, să se pomenească târâtă în situații neașteptate, dat fiind faptul că se întemeia pe principiul confidențialității.

Marele Efendi care i-a urmat lui Efraim în fruntea Organizației a muncit și el pe brânci, întocmai ca maestrul său. Numai că, de data aceasta, au avut probleme din pricina înlăturării padișahului de la tron. Când s-a dus la serai pentru a dezvălui existența Organizației și a jura supunere, Marele Efendi a fost oprit de străjeri la Poarta Imperială. Le-a deslușit acestora că venise să-i împărtășească noului padișah ceva nespuse de însemnat, iar ei l-au chemat pe baltagiul palatului. Bărbatul acesta i-a spus că avea să-i aranjeze o întâlnire cu padișahul, dar i-a cerut în schimb, fără rușine, un bacșiș gras. De cum a primit rușfetul cerut, nu s-a mai ținut de cuvânt și a dat să scoată hangerul, spunându-i Marelui Efendi, care aștepta la poartă, s-o steargă de-acolo numaidecât. Organizația n-avea cum să se lase

însă descurajată de această împrejurare. Deși ceea ce făceau era negrăit de primejdios, informația pe care doreau să i-o înmâneze padișahului a fost așternută pe o foaie de hârtie și lăsată de niște iscoade iscusite în iatacul acestuia. Rezultatul a fost însă un mare eșec: padișahul nu credea în existența unei asemenea organizații. Informațiile Imperiale căzuseră victimă tocmai principiului confidențialității, pe care ele însele se străduiseră să-l întemeieze.

Urmașul lui Efraim era nespus de cinstit din fire, așa încât respingea ideea folosirii Organizației în folos propriu. Iscoadele sale continuau să-i aducă neîncetat date grozav de însemnate din cele patru colțuri ale lumii, iar el le înscrisa în catastife folosindu-se de cifrul deprins de la maestrul său. A plasat din nou câteva informații strategice teribil de importante în iatacul padișahului, folosindu-se de iscoadele sale, dar gestul său a rămas fără urmări. Armata Imperială începuse să fie înfrântă în campanii din cauza lipsei de informații, iar seraiul căzuse în patima plăcerilor și a petrecerilor. Marele Efendi a tot stat și-a cumpănit și, în cele din urmă, a decis să conducă atât armata, cât și imperiul prin intermediul firmanelor și al ucazurilor contrafăcute pe care urma să le comande caligrafilor. Consecințele acestei hotărâri s-au vădit pe dată. De îndată ce firmanele cu pecetea sultanului, imitată de caligrafi, le-au fost înmânate pașalelor aflate-n fruntea trupelor de către iscoade travestite, prada de război a prins să curgă spre Konstantiniye. Mai multe companii de ieniceri, batalioane de tunari, ba chiar, adeseori, și câte un ditamai corpul de armată, iar alteori armata în întregul ei au gonit din victorie-n victorie, grație firmanelor contrafăcute și-a informațiilor întemeiate. Situația aceasta n-avea să dureze însă prea mult. Ajuns la bătrânețe, Marele Efendi a decis să-l aleagă pe noul conducător al Organizației tot prin examen, ca și până atunci.

Cârmuitorul orânduit de data aceasta în fruntea Informațiilor Imperiale era un cearșit pe nume Ebrehe, al cărui chip te ducea cu gândul la o femeie, care n-avea decât câteva smocuri de păr pe post de barbă și căruia i se zăreau venele albastre sub pielea de pe mâini și de la tâmpile, transparentă ca sticla. Acesta n-a socotit de cuviință să se ducă la padișah și să-i mărturisească supunere după moartea Marelui Efendi. La drept vorbind, chiar dacă lucrul acesta ar fi fost posibil, nu se putea socoti că era genul de om prea dornic să facă așa ceva: era destul de diferit de cei care-l precedaseră, iar Organizația era pe cale să devină

bancul său de încercare. După ce și-a însușit tainele mașinăriei de citit cu cele 666 de cifre ale sale și după ce a deslușit cu nesaț catastifele pe care le ticsiseră cei de dinaintea sa, a început să se folosească de iscoade pentru a-și astâmpăra propriile curiozități și a urzit o seamă de jocuri personale, apelând la izvoade mincinoase, doar pentru a vedea ce urmări aveau. Indiferent de daunele pe care li le pricinuiau celorlalți, aceste jocuri, la care se deda cu ajutorul înscrisurilor pe care li le comanda caligrafilor și al unor iscoade dintre cele mai iscusite, ce se travesteau în mii de feluri, îl făceau să-și dea seama de puterea de care dispunea. După acele prime zile a prins să vadă în oameni niște simple piese de șah. Când patima cunoașterii l-a făcut să piardă de tot măsura, obișnuia să arunce-n temniță, prin felurite uneltiri, oameni nevinovați, după care își trimitea slugile să afle cum reacționau aceștia la împrejurările în care se găseau. Potrivit lui, viața era un joc din care omul avea prilejul să afle, distrându-se pe cinste, foarte multe lucruri, iar lumea în care tuturor le era teamă să trăiască nu era decât o jucărie, cu adevărat amuzantă. Pe vremea aceea îi plăcea atât de mult să râdă, încât îl orânduia pașă pe câte un nebun, folosindu-se de un act fals, și, tot pe aceeași cale, îl numea în fruntea vreunei fortărețe de la hotare, cu mare însemnătate strategică, iar când oamenii săi îi povesteau cum căzuse cetatea cu pricina, râdea în hohote, cu vocea lui ascutită. Situația aceasta durase până în urmă cu șapte ani. Într-o bună zi, Marele Efendi Ebrehe ajunsese să arate un interes neobișnuit pentru o oglindă ciudată pe care o cumpărase la o vânzare cu mezat pusă la cale de-un gealat. Își pierduse veselia și devenise posac.

Dacă e să ne luăm după ceea ce se povestește, oglinda, a cărei formă te ducea cu gândul la o cratiță mare care avea, în loc de capac, o bucată de oglindă, nu se atârna pe perete, ci se așeza pe jos sau pe o măsuță, sprijinindu-se pe patru picioare. Picioarele aveau cam o palmă. Cât despre oglinda propriu-zisă, aceasta avea un diametru de patru palme și o înălțime de trei. Nu se știa ce se găsea în pântecul acestei căutători ciudate, care mai era și destul de grea. Se spunea însă că, nu se știe cum, arăta viitorul. De fapt, Ebrehe cumpărase oglinda cu ani în urmă, numai că într-una din zile văzuse pesemne ceva în ea, așa încât nu se mai dăduse dus din fața ei. Pe vremea aceea începuse să se arate interesat și de cărțile de teologie. Prin intermediul oamenilor săi ajunsese să posede o colecție însemnată de tomuri pe această temă. Continua să rămână posomorât, iar pe chipul

său se putea desluși că, în ciuda nenumăratelor măsuri de siguranță pe care și le luase, se simțea în primejdie. După aceea a devenit pasionat de alchimie și de celelalte științe ale naturii. Nu mai lăsa din mână *Fizica* lui Aristotel. A citit și-a rumegat de nenumărate ori mai cu seamă modul în care acest învățat aborda în opera sa tema „timpului”. Când, într-una din zile, oamenii săi i-au vorbit de o sectă religioasă interesantă din nord, le-a poruncit să-i aducă îndată mai multe informații în această privință. Nu după multă vreme avea în mână o copie a cărții sfinte după care se conducea secta cu pricina. Ziua în care lucrarea aceea a ajuns pe mâna lui Ebrehe a constituit un punct de răscruce pentru Organizație. Ebrehe și-a lăsat la o parte spiritul jucăuș de odinioară și a început să ceară doar informații privitoare la negustorie și parale. Din ziua aceea, asupra Organizației au prins să se reverse saci dolidora cu bani. Interesant era faptul că, după ce aceștia erau desfăcuți, banii plini de păcate din ei erau cercetați de Marele Efendi rând pe rând, bănuț cu bănuț. Când, nu peste mult timp, s-a aflat că starostele cerșetorilor avea să fie dat morții, acesta a fost izbăvit de ștreang cu ajutorul unui firman mincinos și a intrat în Organizație, așa încât banilor care soseau deja aici li s-au adăugat și paralele care le picau în mână cerșetorilor din Konstantiniye.

Banii care ajungeau la Organizație prin negoț, taxe de protecție, bișniță, dani și pomeni au fost cercetați de Ebrehe nopți la rând, unul câte unul, până la cel din urmă mangâr, vreme de taman cinci ani, dar acesta tot n-a izbutit de dea de paraua în căutarea căreia se afla. În cele din urmă a trecut la acțiune, lansându-se într-o operațiune de amploare, ca urmare a unei informații furnizate de una dintre iscoade. Ochii îi sclipeau de nădejde și trudea zi și noapte la înfăptuirea acestei isprăvi nespuse de primejdioase. A izbutit să-l strecoare pe Zülfiyar, omul său cel mai de încredere, într-o fortăreață frâncă din nord, spre a dibui lucrul pe care-l căuta. Recuperarea slugii sale din cetate reprezenta o problemă aparte, acesta fiind și motivul pentru care trimisese, folosindu-se de un firman măsluit, cele patru companii de ieniceri staționate în garnizoana de la Edirne spre a împresura cetatea respectivă. Zülfiyar fusese salvat, în cele din urmă, printr-un tunel, numai că, rănit fiind la picior, îi înmânase obiectul pe care izbutise să-l șterpelească din cetate unui ucenic de la tranșee. Cum ajunsese la concluzia că tânărul – care mai apoi, în harababura iscată, se făcuse nevăzut cu odorul care-i

fusese încredințat – dăduse bir cu fugiții, ceruse ca acesta să fie prins viu sau mort, săvârșind astfel o mare prostie, și sfârșise prin a scăpa vrabia din mână.

Ebrehe spera să-l poată găsi pe flăcăul acela, despre care aflaseră că se numea Bünyamin. Ienicerii, cărora le poruncise, ticluind un firman fals, să scotocească locuința tânărului, dăduseră însă foc acesteia și-i zădărniseră planurile, scoțându-i ochii lui Ihsan Efendi cel Lung, tatăl lui Bünyamin, și tăindu-i, totodată, nasul și urechile. Marele Efendi nădăjduia, pe de altă parte, ca tânărul care rătăcea în clipele acelea cu gologanul căutat de el să nu-și dea seama de valoarea lucrului pe care-l purta asupra sa motiv pentru care l-ar fi putut vinde cu ușurință. De aceea, Ebrehe și-a întetit căutările prin Konstantiniye. Era mai ursuz ca niciodată. După ce s-a dus însă la isnaful cerșetorilor, ca urmare a săcâielilor provocate de Halește-Râtani, starostele acestora, și după ce un tânăr cerșetor, al cărui chip era atât de zdrumicat încât ajunsese de nerecunoscut, l-a salvat de pericolul de a se înăbuși cu o îmbucătură ce-i lunecase altminteri pe gât, i-a revenit bucuria pe care-o arăta cu șase ani în urmă, așa încât până și Zülfiyar s-a minunat. Uimirea oamenilor săi a sporit și mai mult când le-a spus că nu mai avea nevoie de pomenile isnafului. Schimbarea prin care trecuse Marele Efendi își avea obârșia atât în mintea lui, cât și în sentimentul bolnăvicios pe care îl trezise în inima sa nelegiuită tânărul acela urât, neobrăzat, care-l umilise. Simțământul acela era greu de definit. Era ceva între dragoste și dezgust, sau poate că le îmbina pe-amândouă. Mai exact, era un amestec, o mocirlă ce cuprindea toate sentimentele încercate de om până în ziua aceea. Cuvintele pe care i le-a adresat mai apoi Zülfiyar, intuițiile care l-au năpădit în vreme ce-l cerceta pe tânărul care-l izbăviseră aveau să demonstreze cât de adevărat era acest lucru. Totuși, chestiunea nu avea legătură atât cu mintea, cât cu sentimentele. În vreme ce-l aștepta în odaia de alchimie pe tânărul care urma să vină la miezul nopții, Ebrehe ghicea că simțămintele pe care le încerca erau proprii femeilor. Trebuia să-i fie recunoscător tânărului pentru că-i salvase viața, dar pe de altă parte îl și detesta, din același motiv. În loc să-l deteste pentru că fusese obraznic și-l umilise, îl iubea. Zülfiyar, care voia „să termine treaba” mai repede, nu putea să-și priceapă stăpânul. Dar poate că țelul lui Ebrehe, care se deprinsese să se simtă îndeajuns de puternic ca să se joace cu lumea, era să înlătore pricinile acelor simțăminte, peste măsură de

stânjenitoare pentru el. Oricum, „mai avea timp”. De aceea, plănuia să se joace cu obraznicătura aceea la fel cum se jucase până atunci cu lumea. Trebuia să-și arate puterea și, pe de altă parte, să sporească umbra a ceea ce se străduia să arate, tăinuind-o. Când tânărul avea să constate că dispunea de o forță impresionantă și avea să fie cuprins de admirație față de el, necuviința sa – motivul pentru care îl îndrăgea Ebrehe – avea să se risipească și, în felul acesta, sentimentul care înmugurise în inima Marelui Efendi avea să se stingă numaidecât.

II

Bünyamin, care habar n-avea că butoiul în pântecul căruia se afla tatăl său, Ihsan Efendi cel Lung, pe care-l părăsise pe cheiul din Galata, urma să fie urcat pe o corabie, iar corabia avea să ridice pânzele a doua zi, în zori, îndreptându-se spre Gibraltar, i s-a înfățișat lui Ebrehe chiar la miezul nopții. Halește-Râtani i-a sărutat mâna stăpânului său, după care a plecat. Aburii de mercur și fumul de pucioasă care învăluiau odaia de alchimie în care se găseau îl cam stânjeneau pe tânăr. În încăpere trudeau trei bărbați. Unul dintre ei stătea lângă o vatră zosimos – în odaie se aflau trei – și turna acid sulfuric într-un alambic, iar un altul încerca să vadă dacă cinabrul pe care-l pusese într-un bazin cu băligar așezat pe jos fermentase sau nu. Cât despre cel de-al treilea, a cărui atitudine poruncitoare lăsa de înțeles că era mai înalt în rang decât ceilalți, acesta cerceta să vadă dacă treburile mergeau cum se cuvine și îi îndruma, la nevoie, dându-le felurite ordine. Pe rafturile suspendate de-a lungul pereților erau înșirate borcane cu miniu de plumb, alaun, litargă, alkanet, piatră vânătă, cretă, cinabru și multe alte substanțe. Vitriolul, apa tare și spirtul de sare erau păstrate în vase de sticlă. Alambicurile așezate pe vetre erau zămislite în formă de uter, ca să ușureze obținerea substanței la care se dorea să se ajungă. Ebrehe i-a spus lui Bünyamin, care părea impresionat de cele văzute:

— Fără îndoială că, de când ai venit, ești curios să afli ce e cu locul ăsta ciudat. Crezi, poate, că scopul nostru este să plămădim aur. Nu-i așa?

Tânărul i-a răspuns:

— Nu sunt atât de sigur de asta. Nu cred că v-ați înhăma la o asemenea treabă atâta vreme cât puteți câștiga sau lua aurul cu japca.

— Vorbești de parcă ai ști foarte multe lucruri. Numai că ești

cât se poate de șters. Cuvintele tale mă umplu de uimire, de parcă ți le-ar șopti altcineva la ureche. Cine știe, poate chiar te inspiri de la cineva!

Bünyamin și-a adus deodată aminte de tatăl său, Ihsan Efendi cel Lung. Își dorea să scape cât mai repede din acel iad al alchimiei, ca să se ducă pe chei și să-și salveze părintele. Un imbold interior îl îndemna însă să afle ce scopuri îl mâneau pe Ebrehe.

— Bine atunci, ce dorești să obții aici? a întrebat el.

Marelui Efendi i-a revenit voioșia. Auzind întrebarea, ochii au prins să-i sclikească și i-a spus tânărului:

— Știi cu siguranță că în natură există șapte soiuri de substanțe. Foarte puțină lume știe însă că, pe lângă cele șapte, reprezentate de aur, argint, pucioasă, cositor, cupru, plumb și zinc, mai există și o a opta. Noi încercăm să obținem tocmai această a opta substanță.

— Să nu fie asta piatra filosofală, pe urmele căreia se află alchimiștii?

— Și da, și nu. Este însă posibil ca mulți învățați să fi desemnat ceea ce căutăm noi prin formula „piatra filosofală”.

— Dar care este această a opta substanță pe care-o căutați?

La auzul acestei întrebări, Ebrehe a stat în cumpănă. Părea să șovăie între a dezvălui și a nu dezvălui o anume taină. După multă vreme, a zâmbit și a rostit în șoaptă:

— Increatul. Căutăm increatul!

Răspunsul acesta l-a năucit pe Bünyamin; pe chipul lui Ebrehe se citea, în schimb, satisfacția produsă de efectul vorbelor sale. Era destul de hotărât să semene confuzie în gândurile tânărului și să-și strecoare umbra întunecată în mintea lui. A continuat:

— Să nu te sperie vorba aceasta, căci mă refer la un lucru cât se poate de simplu. Spre a pricepe ce este increatul, se cuvine să știi mai întâi ce anume desemnăm prin „creat”. Pentru un țesător, „creatul” este stofa, iar „increatul” este firul cu care lucrează, deoarece el nu creează ața, ci stofa. Pentru cel ce zămislește firul, situația se prezintă cu totul altfel. Deoarece în timp ce toarce lâna și răsucesce firul, acesta vede în lâna „increatul”, iar în fir, „creatul” – asta pe câtă vreme țesătorul numea firul „increat”. Prin urmare, pentru croitor, stofa veșmintelor pe care le coase și le poartă el reprezintă „increatul”. Așa se întâmplă și în cazul alchimistului. Căci așa cum stofa se obține din fir, vitriolul se obține din sulf, și așa cum firul se

obține din lână, sulful se obține din piatră-pucioasă. Știm că țesătorul zămislește stofa din fir. Așadar, dacă ar fi după tine, din ce a zămislit Dumnezeu lumea?

— Din nimic, desigur.

— În cazul acesta, așa cum veșmintele pe care le porți tu au ieșit la iveală din lână, tot astfel lumea în care viețuim a ieșit la iveală din „nimic”. Noi numim acest lucru „increat”.

— Și încercați să-l faceți să existe?

— Nu. Nu se poate spune asta. Deși anevoios, este posibil să-ți transformi veșmintele în fir și, de asemenea, să transformi firul în lână. Operațiunea aceasta se numește „deșirare”. Noi nu încercăm decât să urmăm în sens invers procesul zămislirii divine și să ajungem la increat, la vid.

— Asta ca să-l zămisliți din nou, de data aceasta așa cum vreți voi?

— Nu. Noi avem nevoie de vid în sine. N-ai auzit niciodată de „cei ce se închină vidului”?

— „Cei ce se închină vidului”?

— Este vorba de o sectă frâncă, ai cărei membri recunosc forța increatului, adică a vidului. Aceștia sunt indignați de faptul că un individ ca von Guericke³⁹, care n-are nicio legătură cu ei, a descoperit tainele comunității. Savantul de care-ți vorbesc a făcut o experiență la Magdeburg: a reunit două emisfere de metal și a golit aerul din interiorul acestora cu ajutorul unor pompe, pentru a crea vidul, apoi a prins niște inele de fiecare dintre jumătățile de sferă, care ajunseseră astfel să se contopească una cu alta, a legat câte șase cai de fiecare inel și le-a dat bice. Cei doisprezece cai n-au izbutit să desprindă emisferele, sudate din pricina vidului. Faptul acesta îi demonstrează forța.

— Este, într-adevăr, greu de crezut.

— Dar e adevărat! Totuși, vidul obținut pe această cale nu ne e de niciun folos. Pentru că noi, mai exact eu, dorim să obținem adevăratul vid – cel din care s-a ivit lumea.

— Bine, să zicem că vei dobândi ceea ce năzuiești. Ce-ai să faci apoi?

— Acum trecem la un cu totul alt subiect. Dacă iei în mână o piatră și-o azvârli, cu ce viteză crezi că o să se deplaseze?

— Ca să recurg la o analogie, aș spune că se va deplasa cu viteza unei rândunele.

³⁹ Otto von Guericke (1602—1686), fizician și inginer, inventator al primei pompe cu aer, pe care a folosit-o pentru a studia fenomenul vidului, precum și rolul aerului în procesul de combustie și în procesul respirației.

— Bine, dar de ce nu se deplasează mai repede, cu viteză infinită, de pildă?

— Pentru că zboară prin aer, iar aerul îi opune rezistență. Dacă n-ar fi rezistența aceasta, poate că s-ar deplasa cu viteză infinită.

— Acum presupune că nu există aerul și că piatra a fost azvârlită în vid. Ce poți spune în cazul acesta?

— Doar nu te afli în căutarea vitezei infinite?!

— E încă prea devreme pentru a răspunde la această întrebare. În lucrarea sa intitulată *Fizica*, Aristotel afirmă că nu există vid, că dacă acesta ar exista, un corp proiectat în vid ar atinge o viteză infinită, ceea ce este cu neputință. Eu cred însă că vidul există. Știu asta la fel de bine cum știu care mi-e numele. În felul acesta devine posibilă și viteza infinită. Ți dai seama de ce forță dispune increatul? Dacă e să compari forța vidului cu puterea celor doisprezece cai, nu faci decât s-o subestimezi, căci ea este chiar mai mare decât credem noi. Din pricina aceasta, numărul celor care i se-nchină sporește cu repeziciune. Poate că, în curând, toți oamenii vor vedea în vid substanța, materia din care este plămădită lumea.

— Vorbești despre vid de parcă ar fi o substanță care ar putea fi distilată ori prelucrată în alambicul acela.

— Sunt sigur că așa este!

Ebrehe era mulțumit de impresia pe care o lăsase. Vedea că aburii de mercur care învăluiau încăperea îl amețiseră pe tânăr, căruia îi mai tulburase mintea și cu lămuririle lui greu de crezut; zâmbetul său trăda un orgoliu nemăsurat. Împrejurările îl sileau să ascundă faptul că-și prinsese victima în năvod; cu toate acestea, în sufletul său stăruia o neliniște nelămurită: simțea că-i acorda mai multă atenție decât se cuvenea acelui tânăr care-i salvase viața și nu-și putea explica în chip mulțumitor de ce se purta astfel. O voce interioară îi spunea că flăcăul acela, despre care socotea că-l avea la mână, era protejat de o forță necunoscută, dar marea putere de care dispunea îl împiedica s-o asculte. Or, dacă ar fi încercat să cerceteze mai îndeaproape starea de sastiseală care-l stăpânea, Marele Efendi și-ar fi dat seama că puterea este plină de neajutorare, iar neputința – plină de asocieri vitale, și ar fi izbutit să priceapă în oarecare măsură superioritatea lui Bünyamin asupra sa.

Când mai rămăseseră patru ore până la răsăritul soarelui, Ebrehe a săvârșit un lucru greu de deslușit, de parcă ar fi fost

vorba de un joc plănuit dinainte.

S-a uitat la ceasul de pe perete, apoi a spus:

— A sosit vremea rugăciunii. Cu voia ta, am să-mi fac rugăciunea de dimineață.

La vremea când Marele Efendi își așternea pe jos covorul și se pregătea de rugăciune, Bünyamin tot nu izbutise să priceapă despre ce era vorba, căci aerul puturos al încăperii în care se afla îl amețise de-a binelea. Mai mult, trosnetul focului din vetre, clocotul alambicurilor și vocea șoptită a lui Ebrehe, pierdut în rugăciune, îl făceau să confunde visul cu realitatea și continuau să-i tulbure mintea. A început să se miște prin odaie, ca să-și mai vină puțin în fire. Deodată i-a sărit în ochi ceva: era un obiect cu patru picioare, acoperit cu o bucată de damasc țesută cu fir de aur, care te ducea cu gândul la un mangal. Cu toate acestea, nu prea avea cum să fie un mangal. Pentru că pânza care-l acoperea părea să valoreze cel puțin cincizeci de florini. În dreapta lui se găsea aparatul acela ciudat care folosea la citirea textelor cifrate, iar în stânga, o busolă marinărească. Tânărul s-a uitat mai întâi la busolă, apoi la Ebrehe, care continua să se roage. Era nespus de confuz. Când i-a dat prin minte să se uite la ceasul de pe perete, a fost mai mult decât tulburat. Bünyamin a chibzuit îndelung până ce Marele Efendi și-a terminat rugăciunea, dar tot n-a izbutit să se dumirească. În cele din urmă, i-a spus acestuia:

— Nu ți-ai făcut rugăciunea la timpul și în direcția cuvenite. Asta dacă busola și ceasul nu sunt fărâmate, desigur! Pentru că în loc să te prosternezi spre *kible*⁴⁰, te-ai prosternat taman spre nord.

Ebrehe nu s-a pierdut cu firea, de parcă s-ar fi așteptat la acele cuvinte. Cu toate acestea a spus, ferindu-se să-i dea vreo lămurire:

— Nu este momentul să stăruim asupra acestui lucru. Privesc cu înțelegere faptul că te miri de tot ceea ce vezi. Numai că, pentru a afla răspunsul la întrebările pe care le pui, trebuie să arăți mai întâi că ești demn de el. O voce lăuntrică îmi spune să te pun la-ncercare. Poate că aceeași voce îți va șopti și ție răspunsurile la toate întrebările. Dar poate că, pe de altă parte, ești suficient de puternic ca să afli tu însuși răspunsurile, fără a

⁴⁰ Direcția Ka'bei și, implicit, a Moscheii Sacre de la Mecca, către care este obligat să se orienteze credinciosul musulman în timpul rugăciunilor canonice. Determinarea corectă a acesteia a prilejuit lungi dispute în istoria comunităților musulmane; credincioșii care călătoreau recurgeau frecvent, în perioada clasică, la astrolaburi.

recurge la o asemenea cale. Ești, într-adevăr, puternic? Oricum, și tu, și eu vrem să aflăm acest lucru. Dacă dorești, putem să ne lămurim. Vezi ghioaga de pe masa aceea? Niciun voinic n-o poate clinti din loc. Vrei să încerci?

S-au îndreptat spre masa de care vorbea, făurită din scânduri solide, trainice. Pe masă, despre care se putea deduce, după urmele de lovituri și arsuri întipărite pe blat, că era folosită de ani buni la munci silnice, zăcea o ghioagă ciudată. Era alcătuită dintr-un pivot de fier gros de două degete, de lungimea unui braț, în vârful căruia se găsea o roată de fier, protejată de o cușcă din metal. Roata, care se învârtea cu ușurință pe ax, părea să aibă peste douăzeci de ocale și mai era împovărată și de o obadă, pe care fusese înfășurată o funie trainică.

Ebrehe a strigat, cu vocea lui ascuțită:

— Hai! Încearcă să salți ghioaga!

Bünyamin a încercat să se supună, cu toate că ceea ce i se cerea părea cu neputință de înfăptuit. Dar, oricât de mult s-a sforțat, n-a izbutit să urnească măciuca din loc. Văzând aceasta, Ebrehe și-a chemat ajutoarele. Oamenii săi au săltat ghioaga cu mare trudă, deși erau trei la număr, și, ascultând de ordinul pe care-l primiseră, i-au fixat axul în două menghine așezate una lângă alta. După ce au izbândit, s-au atârnat de un lanț care spânzura din tavan și au început să tragă de el din răsuputeri. Lanțul era prins de doi scripeți fixați în tavan și sfârșea cu o greutate de plumb care părea să cântărească cel puțin o sută cincizeci de ocale. Bărbații au ridicat greutatea cu pricina, iar Ebrehe a legat capătul funiei înfășurate pe cercul ghioagei de una dintre zalele lanțului. De îndată ce bărbații au dat drumul lanțului, greutatea s-a prăbușit, iar roata așezată pe pivotul prins în menghină a început să se răsucescă la nesfârșit, ca un titirez. Ebrehe a apucat axul, apoi a slăbit strânsoarea celor două menghine, și, deși roata fixată la capătul ghioagei continua să se învâртеască fără oprire, a săltat încetișor în aer, cu brațul său plâpând, ciudățenia aceea pe care Bünyamin nu izbutise s-o urnească din loc. Tânărul nu era însă deloc surprins. I-a spus lui Ebrehe:

— Nu e o metodă rea de a lua ochii cuiva! Țsta e un instrument care funcționează pe principiul titirezului. Forța centrifugă anulează greutatea roții. Dacă e pe-așa, până și un copil o poate ridica!

La auzul vorbelor necuviincioase ale tânărului, în ochii lui Ebrehe au răsărit, o clipă, luciri diavolești. Dar semnele acestea

de aversiune s-au stins la fel de repede precum apăruseră, așa încât, după ce le-a încredințat oamenilor săi ghioaga pe care o ținea în mână, a prins să suradă la fel ca mai-nainte.

— Nu pot să nu cuget că mi-ai fost trimis cu un scop misterios de către o persoană pe care n-o cunosc, a spus el. Parcă tot ceea ce spui și faci este rodul învățaturii primite de la persoana aceea. Mi-e greu să stabilesc o legătură între personalitatea ta ștearsă și vorbele pe care le rostești. Ești, deopotrivă, neobrăzat și modest. Ești slab dar ai, totodată, o superioritate care nu știu încă ce înseamnă.

Bünyamin a întrebat:

— De ce dorești atât de mult să fii puternic?

— Pentru a supraviețui, desigur, la fel ca toată lumea.

— Ceea ce faci dumneata este un soi de îmbălsămare. Puterea nu-i apără decât pe morți.

— Cu siguranță că vorbele astea nu-ți aparțin.

— Poate că nimic din ceea ce am nu-mi aparține. În asta se includ și abilitățile mele mentale. Pe câtă vreme tu vrei să stăpânești forțele naturii...

— Da, ai dreptate. Lumea este o prelungire a mea. Tu nu poți să-ți controlezi decât propriul trup, pe câtă vreme eu pot să controlez un om, ba chiar un rege aflat la mari depărtări, cu aceeași ușurință cu care-mi controlez mâna. Dacă vreau, te pot duce de nas, mă pot juca cu tine. Dar îmi place să văd că ești un om liber. Dacă ai fi crezut tot ceea ce spun eu, ca Zülfiyar, n-aș fi încercat atâta plăcere. Ai dreptate. Vreau să stăpânesc toate forțele naturii. Am și reușit asta, într-o oarecare măsură. Întreabă-mă cum! După tine, care este cea mai mare dintre forțele ce se manifestă în natură?

— Nu sunt sigur. Dumneata ai să-mi spui probabil că este vorba de rațiune.

— Astea nu sunt vorbele tale! Dar n-are importanță. Ai răspuns corect. Da, rațiunea. Așa cum ceea ce numim foc se nutrește din lemn, tot astfel rațiunea este alimentată de cunoaștere, iar eu stăpânesc cu mult mai multe cunoștințe decât ai putea presupune tu. Chiar și în ceea ce te privește pe tine!

Ebrehe zâmbea diavolește. Vorbele acestea l-au înspăimântat pe Bünyamin. Ebrehe n-ar fi avut cum să nu-și dea seama de neliniștea care-i cuprinsese deodată sufletul. În încăpere s-au arătat niște bărbați, iar Bünyamin a crezut că aceștia urmau să-l lege numaidecât fedeleș, să-i scotocească veșmintele și să pună mâna pe banul acela nenorocit. Marele Efendi le-a poruncit însă

să-i aducă registrul cu numărul douăzeci și unu.

De îndată ce au adus catastiful, Ebrehe l-a deschis la întâmplare. Pe pagina din stânga se zărea imaginea unui bărbat îmbrăcat asemenea frâncilor. Cât despre pagina din dreapta, aceasta era împânzită de un scris de neînțeles. Marele Efendi a spus:

— Mai sunt sute de catastife de felul acesta. Dacă pui stăpânire pe asemenea informații, poți conduce lumea. Ia să vedem despre ce e vorba! Cred că asta este o listă a oamenilor mei din Spania. Înfațișarea, domiciliul, împlinirile și eșecurile înregistrate de-a lungul vieții, datele lor personale... Ia să aruncăm o privire, ca să vedem ce scrie!

De îndată ce Marele Efendi, care așezase registrul într-o cutie acoperită cu hârtie transparentă, a vârât torța pe care tocmai o aprinsese, apropiind-o de flacăra unei lumânări, într-un orificiu al cutiei, hârtia transparentă s-a luminat. Literele de pe suprafața ei erau în mare devălmășie. I-a spus lui Bünyamin să fie atent la ele, iar apoi a început să se joace, rând pe rând, cu cele 666 de butoane aflate pe laturile cutiei. Pe măsură ce răsucea butoanele, literele reflectate pe hârtie se desprindeau din loc în chip misterios. Ebrehe a spus:

— Pe fiecare dintre paginile catastifului se află 666 de litere. Când pun în mișcare oglinda din dreptul numărului respectiv butoanele acționează în așa fel încât literele să se reflecte pe hârtie la locul potrivit. Pentru a izbuti însă acest lucru trebuie să știi cărei cifre îi corespunde fiecare buton. Cifrele la care mă refer eu nu sunt nicidecum secrete. Orice om care pune temei pe mintea sa le poate afla – desigur, dacă este în stare să socotească raportul dintre circumferința și diametrul cercului până la cea de-a 666-a cifră după virgulă. În cazul în care reușește să-i dea de capăt, poate să intre în posesia tuturor cunoștințelor și, pe de altă parte, poate deveni Marele Efendi al acestui loc. Unii au însă impresia că e vorba de o sarcină foarte dificilă. Zülfiyar încă se mai află în căutarea rezultatului. Mai are mult de lucru, pentru că n-a reușit să descopere nici măcar primele șase cifre.

După ce Ebrehe a apăsă pe toate butoanele cu cifrele cuvenite, pe hârtia transparentă și-a făcut apariția un text scris cu litere frânce. Marele Efendi a scos catastiful din cutie și a întors pagina, apoi l-a pus la loc într-adevăr, în el erau consemnate numele tuturor iscoadelor din Spania, domiciliile și datele personale ale acestora. Ebrehe i l-a citit lui Bünyamin din doască-n doască, adăugându-i și informațiile deținute de el. Așa

a aflat tânărul la ce folosea ciudatul loc în care se găseau. Marele Efendi îi spunea:

— Te întrebi, desigur, de ce ți-am povestit lucrurile acestea atât de tainice. Primul motiv este că mi-ai salvat viața. Există și un al doilea motiv, mai însemnat decât primul, dar pe acesta n-am să ți-l dezvălui. Să nu crezi, pe de altă parte, că după ce-ai aflat toate aceste amănunte ai să poți pleca de-aici cu ușurință. Știi că n-am să te slobod prea curând. Sunt sigur însă că n-ai să te plictisești la Organizație, pentru că lumea ei este cu mult mai vastă decât lumea de afară. Ești liber să circuli pe unde vrei. Cu toate acestea, sper să fii conștient de faptul că nu trebuie să te atingi de unele lucruri. Nu uita că sunt la curent cu tot ceea ce se petrece aici. Să știi că atunci când vei pătrunde într-o încăpere goală și vei închide ușa după tine, vei fi urmărit, cu siguranță, de o pereche de ochi. Poate că trebuie să-mi cer scuze pentru cuvintele la care recurg. Dar pune asta pe seama unei deprinderi bine împământenite. Mi-aș fi dorit să mă pot purta mai curtenitor cu oaspeții mei și, mai cu seamă, cu persoana care mi-a salvat viața.

După ce a rostit aceste vorbe, Marele Efendi a răsucit din nou butoanele cutiei de citit, amestecând ordinea cifrelor. Literele au ajuns să se încurce între ele, iar rândurile din caiet au devenit cu neputință de citit. Ebrehe a stins aparatul, suflând asupra sursei de lumină, apoi i-a spus tânărului:

— Acum te las singur. Poate că dorești să cugeți asupra celor văzute și aflate. Poți să fii sigur că vei avea mult timp la dispoziție pentru asta.

Odată Ebrehe plecat, Bünyamin a rămas singur în odaia de alchimie. Nu putea să spună limpede de ce se afla acolo și mulțumită cărei logici ajunsese în locul acela blestemat; avea oarecum convingerea că era călăuzit de un impuls necunoscut. În clipa aceea s-a gândit că era unul dintre ienicerii pe care-i vedea adeseori în somn și că, aidoma lor, rătăcea printr-un soi de negură, la fel ca în vis. Numai că era vorba de un vis tulbure. Se simțea aidoma unui erou dar, așa cum spusese Ebrehe, era peste măsură de șters, iar răspunsurile necuviincioase pe care i le dăduse acestuia păreau să-i fi fost șoptite la ureche de altcineva. Avea senzația că recunoștea șoapta care-i arăta calea: aducea cu vocea tatălui său și părea să răzbată de pretutindeni. Bünyamin s-a gândit fără să vrea că sărmanul său părinte jucase tare de la bun început, că putea să imite toate sunetele cu puțință, asemenea ventrilocilor, de la șipotul apei la tunet, de la urletele

de durere la gemetele de plăcere, de la strigătele meșteșugarilor la răcnetele de luptă, și că dădea glas întregii lumi, precum povestitorii populari, schimbându-și vocea. Când gândurile acestea bolnăvicioase l-au ostenit peste măsură, s-a așezat pe o canapea și a încercat să cumpănească situația în care se găsea. Se simțea sfârșit, dar sfârșeala pe care-o încerca era ciudată: părea că nu era stăpân pe forța care-i însuflețea trupul și că ceva căruia nu i se putea împotrivi îi poruncea să se simtă trudit.

Dintr-odată a avut sentimentul că nu mai era singur în încăpere. S-a ridicat de pe canapea și a prins să cerceteze odaia, dar n-a văzut pe nimeni. Ochii au început să-i lăcrimeze:

— Tată! a spus el. Tăicuțule! Dumneata ești?

Dar nu i-a răspuns nimeni. Bünyamin a rostit iar, plângând în hohote:

— Scapă-mă de aici, tată! Nu sunt erou, și nici n-am cum să fiu!

Tânărul începuse să plângă din toată inima. S-a ghemuit pe canapea și a vărsat atâtea lacrimi încât, în cele din urmă, a fost cuprins de o slăbiciune cumplită. Dându-și seama că era pe cale să adoarmă, s-a rugat să fie ferit de vise. Cu toate acestea, odată cufundat în somn, a avut parte de tot soiul de vise șterse și confuze, la fel ca el.

III

EXISTA CÂNDVA, în inima Anatoliei, la o răscruce de drumuri unde se încrucișau rutele tuturor caravanelor, un târg pe nume Girdbad. Când vedeau în zare luminile așezării cu pricina, stăpânii cămilelor împovărate cu felurite mirodenii târguite din ținutul lui Gog și Magog, cu țesături din India, cu pere din Siria și cu neprețuitele museline de Mosul erau cuprinși de tremur, de parcă ar fi zărit niște tâlhari, și, pe de altă parte, încercau o strângere de inimă. Pentru că în ochii negustorilor, care trăiseră de nenumărate ori ispita câștigului și amenințarea falimentului, Girdbadul era, deopotrivă, nespus de ademenitor și incredibil de primejdios. Gâlcevile iscate printre membrii caravanelor, care se vedeau nevoite să călătorească noaptea, dat fiind zăduful de peste zi, în privința drumului prin Girdbad, luau întotdeauna sfârșit în favoarea celor cincizeci și unu de cartofori ai târgului, așa încât curând după aceea, când la intrarea în oraș răsunau tălângile cămilelor, erau scoase de la păstrare și lustruite bine zarurile cu mercur, ce fuseseră cufundate de cu

seară în grăsimă de dihor, ca să aducă mai mult noroc. De îndată ce negustorii care, la capătul unei călătorii de nouă luni, strânseseră destulă avere ca să hrănească norodul întregii lumi vreme de o jumătate de zi, se răspândeau pe la casele celor cincizeci și unu de cartofori, se așternea câte-o partidă de barbut, iar oaspeților începea să le vină mintea la cap abia când bănetul câștigat după târguieli nesfârșite prin China, prin India și pe tărâmul fiarelor mării începea să se evapore. Spre dimineață, neguțătorii mai pricepeau o dată că toate capcanele puse la cale de tâlhari pe drumul caravanelor erau nimic pe lângă orașul Girdbad, în care locuiau taman cincizeci și unu de cartofori; atunci însă nu mai era nimic de făcut. La vremea când se alegea praful de averile, avuțiile, banii și podoabele încărcate pe cele optzeci de cămile, soarele era de mult sus pe cer și, de cum ieșeau de prin bârlogurile barbugiilor, smulgându-și părul din cap, negustorii rămași fără avut se izbeau cu tărtăcuța de piatră și cu piatra de tărtăcuță, jeluindu-se pentru greșeala săvârșită. Piatra cu pricina se afla în singura piață din Girdbad, iar un om de rând al cărui drum s-ar fi abătut prin târg ar fi putut-o confunda cu un monument, cu o lespede de mormânt sau cu un altar. Era vorba însă de un bloc de marmură, numit de către aceia dintre negustorii cu stare care nu-și făcuseră încă seama „piatra căinței”. Pe suprafața lui se găseau câteva inscripții în greaca bizantină și umbla vorba că acestea-ți dezvăluiau niște locuri unde erau îngropate comori. Dacă era să te iei după legendă, cel care se lovea cu capul de ea de suficient de multe ori își venea în fire și citind, în această stare, inscripțiile săpate în piatră, sfârșea prin a afla unde se găseau comorile, care prețuiau de exact treizeci de ori mai mult decât averile pe care le pierduse la joc.

Numai că, într-o bună zi, un derviş bătrân, cu barba albă, al cărui drum trecea prin târg, s-a lăsat ispitit de diavol și, într-o clipă de orbire, s-a supus chemării cartoforilor, care-l poftiseră la barbut. A rostogolit zarurile, a nimerit trei-doi și, astfel, și-a pierdut toiagul și opincile de fier, pe care le așezase pe masă. Dervişul s-a întristat atât de tare – dar nu pentru că-și pierduse singura avere, ci pentru că se plecase diavolului și crezuse în cartofori –, încât s-a sihăstrit într-o peșteră aflată în imediata apropiere a târgului. Înainte de a răposa de foame și sete, a azvârlit un blestem asupra păcătoasei așezări și, astfel, soarta acesteia a fost pecetluită. Ca urmare a blestemului, legile naturii s-au schimbat brusc, așa încât cei cincizeci și unu de barbugii se

pomeneau întotdeauna cu trei-doi, oricât de mult ar fi rostogolit zarurile și și-ar fi scuipat în palme. Dispăruseră aruncările de șase-șase și patru-patru de pe vremuri, care aduceau cu ele ambele grămezi de bani puse la bătaie, ba mai mult, ajunseseră să nu le mai pice deloc doi-doi, unu-unu și șase-unu, care le aduceau jumătate din parale. La masa de joc nu mai nimerea decât trei-doi, ceea ce-l silea pe jucător să dubleze miza. Cum rezultatul rămânea mereu același, indiferent dacă era vorba de zaruri nemăsluite, de zaruri din os de vită, de zaruri de Izmir sau de zaruri cu mercur, cartoforii s-au întrebat ce aveau de făcut și au apelat la căi greu de închipuit spre a-și schimba soarta. Unii se gândeau că o cometă nevăzută întuneca planetele destinului, rătăcind pe bolta cerului, în vreme ce alții dădeau vina pe platfus. În cele din urmă au chemat un doftor și i-au cerut să cerceteze picioarele tuturor locuitorilor târgului, după care i-au alungat cu pietre pe doi dintre ei, care fuseseră găsiți că aveau piciorul plat. Cum nici asta n-a fost de ajuns, au mătrășit toate pisicile negre care umblau slobode pe străzi și pe acoperișuri. Când negustorii veniți să joace barbut au prins a-și spori avutul de două-trei ori, plecând din târg voioși nevoie mare, în Girdbad a fost interzisă orice reuniune de treisprezece oameni, iar pe zaruri a fost turnată o cantitate zdravănă de mercur. Cum și aceste măsuri s-au dovedit zadarnice și n-au fost de niciun folos, au început să lanseze artificii pentru a reaprinde steaua stinsă a sorții. Prin urmare, orice barbugiu care conta pe pocnitori era nevoit să aprindă fitilul artificiei înainte de a scuipa în palme și a azvârli zarurile. Numai că, nefiind vorba de artificii cu explozie întârziată, nu se putea stabili cu precizie momentul bubuiturii, iar zarurile arătau mereu trei-doi. Când cei mai mulți dintre barbugii au sfârșit prin a se prăpădi de foame și nenoroc, supraviețuitorii au poftit în târg nenumărați vrăjitori și magicieni. S-au supus poveței unui vrăjitor chinez și au rostogolit în prăpastie, ca să ridice blestemul și să aibă iar parte de noroc, o pereche de zaruri uriașe, sculptate în marmură, ale căror laturi erau, fiecare, de două ori cât un stat de om. Până și zarurile acelea uriașe au ajuns să arate însă tot trei-doi. Soarta Girdbadului părea de-acum pecetluită. Dar Gazanfer, care fusese dat în copilărie unui barbugiu din Girdbad ca să ucenicească pe lângă el și să deprindă o meserie, spre a-i fi apoi brățară de aur, nu gândea așa. S-a încălțat cu opincile de fier pierdute la joc de bătrânul derviş care blestemase târgul, a luat în mână toiagul de fier al acestuia și a pornit la drum. Opincile și toiagul l-au tot

purtat de colo-colo, până când a ajuns într-un sat de munte aflat la capătul lumii. Vraciul ținutului, care lecuia suflând asupra mădularelor betege, obișnuia să privegheze mormântul unui sfânt, aflat chiar în sat, și să dezlege de farmece. Barbugiul și-a destăinuit necazul și l-a rugat să-l scape de acel trei-doi la care-l osândeau mâinile sale, deprinse odinioară cu șase-șase. Văzându-l cum plângea înăbușit și cum suferea de pe urma ursitei potrivnice, vraciul și-a simțit inima sfâșiată de milă și i-a dăruit o pereche de zaruri de abanos, pe care le-a scos chiar din punga sa. Gazanfer urma să colinde ținut cu ținut, să-l afle pe cel mai nefericit om din lume, să-l pună să rostogolească zarurile pe care i le dăduse el de exact 66 de ori și să aștearnă cu grijă pe hârtie toate cifrele care se nimereau. Când avea să descopere și să buchisească literele care corespundeau acelor numere, potrivit sistemului cronogramelor, avea să afle și cum să înduplece soarta.

Urmând povața paznicului de mormânt și pribegind, cu toiagul și opincile de fier, prin locuri de unde răzbătea zvon de plâns și vaier, cartoforul, care se pomenise în felul acesta din nou pe drumuri, a ajuns într-un loc numit „Valea Gemetelor”. Toată lumea de aici plângea, de la femeile care-și umpleau urcioarele la fântână până la ciobanii care-și pășteau turmele prin munți, iar tânguielile lor se înălțau până la cer. Când i-a întrebat de ce vărsau lacrimi, a primit răspunsul la care se aștepta: cu toții erau copleșiți de milă față de un derviş pe nume Șuayib, al cărui nenoroc ajunsese vestit în toată lumea; pentru el se văicăreau și plăsmuiau cântece de jale. Mergând stăruitor pe urmele bocetelor, Gazanfer a ajuns într-un sat și a văzut un bărbat care stătea la fereastra unei case, smulgându-și părul din cap, covârșit de remușcare: era Șuayib, cel mai nefericit om din lume.

După ce s-a prezentat, ca un oaspete sosit pe nepusă masă ce era, și i-a sărutat mâna, i-a istorisit acestuia necazul său. Nici nu-și terminase bine vorbele, că fața nefericitului bărbat s-a și luminat – aceasta pentru că singura cale de a se lecu de nefericirea sa era să arunce de 66 de ori niște zaruri pe care urma să i le înmâneze un bărbat sosit de la capătul pământului, în cele din urmă, zarurile de abanos au fost aruncate de atâtea ori de câte ori fusese vorba, însoțite de zvon de sărbătoare, de instrumente muzicale, de tobe și chimvale, iar Gazanfer a așternut grijuliu pe hârtie numerele pe care le indicau de fiecare dată. Când a descoperit literele potrivite prin formula

cronogramelor, și-a dat seama și cum avea să i se-ndrepte soarta. Din clipa aceea n-avea să mai arunce trei-doi, dar, pentru ca prezicerea să se-mplinească, nu trebuia să cheltuiască decât o sutime din banii pe care urma să-i câștige la joc.

Având în vedere această condiție, era limpede că jucătorul trebuia să joace pe mize mai mari. De aceea, Gazanfer a socotit nimerit să se stabilească la Konstantiniye. Cum soarta-i devenise prielnică, a izbutit să adune o mică avere din banii storși de la meșteșugarii din Tahtelkale. Suma aceasta se ridica la o sută de galbeni. Dar adevăratul său capital ajungea la zece mii de florini, ceea ce însemna, desigur, de zece ori pe-atât. Cum însă suma de bani pe care urma s-o cheltuiască era limitată, a trebuit să joace la zaruri vreme de exact patru ani pentru a putea închiria un tripou în Fanar. În cele din urmă, când a cumpărat tripoul și a angajat niște zdrahoni care să facă ordine, a mai scăpat de strâmtorare. A scos chiupurile cu vin din pivniță și a îngrămădit banii, care reprezentau nouăzeci și nouă la sută din averea lui, în locul acestora, iar după ce a pus deoparte, pentru rușfeturi, o mică parte din cei cinci mii de galbeni care reprezentau restul de unu la sută, a izbutit să asigure supraviețuirea casei de jocuri. Toți cartofoarii din Konstantiniye deveniseră de-acum mușteriii lui. Principalul joc practicat la tripou era, desigur, barbutul. Folosindu-se de mediul acesta prielnic, Gazanfer, căruia îi surâdea norocul, a pregătit jucători la fel de iscusiți ca el.

Au trecut, în felul acesta, ani de zile și, când procentul de nouăzeci și nouă la sută din banii pe care-i câștiga – procent pe care-i era cu desăvârșire oprit să-l cheltuiască – n-a mai încăput în pivniță, a tocmiț niște muncitori și i-a pus să facă nișe în ziduri. Acum, o sutime din averea sa se ridica la 50 000 de florini, iar suma aceasta sporea, la rândul ei, de la o zi la alta. I se dusesse însă vestea că era strâns la pungă. Cum nu-și cheltuia imensa avere cu destulă mărinimie, pe piață s-a ivit o criză de parale. Negustorii nu erau deloc mulțumiți de ceea ce se petrecea. Pe Marele Efendi îl deranja mai cu seamă faptul că banii lui Gazanfer nu intrau în circulație. De aceea s-a socotit să urzească o descindere a ienicerilor la tripou. Și-a schimbat însă gândul, preocupat de vestea pe care o primise în acea dimineață, când fusese salvat de la moarte de un tânăr aflat la isnaful cerșetorilor. Ba mai mult, în noaptea următoare, văzându-l cât era de obraznic, și-a pus în minte să-l vrăjească, așa încât a copt un plan pe care-l socotea simplu și pe care l-a pus la cale până în cele mai mici amănunte, în răstimpul când acesta dormea în

odaia de la Organizație.

Bünyamin s-a trezit din somnul adânc în care fusese cufundat tocmai către chindie. Deși deschisese ochii, Zülfiyar continua să-l scuture și, în timp ce-l pălmuia, ca să se deștepte bine, îi spunea că stăpânul său era decis să-și distreze oaspetele și că, de aceea, trebuia să fie gata îndată după micul dejun. Un bărbat adusese în cameră un lighean și un vas cu apă, ca să se spele pe mâini și pe față, și, de asemenea, pregătise o tupsie cu bucate pentru micul dejun. Numai că lui Bünyamin nu-i prea era foame. În vreme ce mânca fără chef, din pricină că nu-i era foame, în odaie a intrat Ebrehe, care voia să vadă dacă musafirul său era gata sau nu. După cum spunea, în seara aceea urmau să se distreze pe cinste. Ceruse să i se cumpere oaspetelui său și un veșmânt potrivit pentru zaiafet.

Bünyamin și-a lepădat zdrențele, iar Ebrehe l-a îmbrăcat el însuși cu o cămașă de mătase, cu un șal persan ce prețuia treizeci de florini și cu un caftan țesut cu fir, după care l-a dus într-o altă încăpere. Văzând comorile îngrămădite aici, tânărul a rămas cu gura căscată. Odaia gema de aur, din podea până-n tavan. Sub picioarele lor se aflau țechini venețieni, florini, *şahi*⁴¹ și *eşrefi*, galbeni ungurești, scuzi germani, *esedi*, kuruși de Sevilla, *zolota*, *sümüni*, aspri și mangări. Ebrehe a umplut cu galbeni o pungă destul de pântecoasă, apoi a spus:

— Banii aceștia n-au cine știe ce valoare pentru mine. Poți să ieși și tu câți vrei; de fapt, cred că în curând nu vor mai avea nicio valoare.

A cântărit în mână punga pe care o burdușise cu bani. Când și-a dat însă seama că era prea grea ca s-o care cu el, a deșertat jumătate din ea. Și-a mai slăbit puțin chimirul, a pus punga la brâu, apoi i-a arătat lui Bünyamin ușa de la intrare. Urmău să fie însoțiți de Zülfiyar și de oamenii lui.

Caii așteptau afară, gata înșeuai. Pe cer se vedeau nori de ploaie și începea să se lase amurgul. Au dat pinteni cailor, au traversat Calea Divanului și au ajuns în Târgul de Orătării. Ebrehe și-a oprit armăsarul în fața hanului neguțătorilor de sclavi. Mulțimea se revărsa afară, în stradă. În curte continua mezatul, iar mușteriii săltau neconținut prețul unui eunuc negru – ultimul rob scos la vânzare în ziua aceea. Gloata era atât de

⁴¹ Monedă de argint, cu valoare variabilă de-a lungul timpului; era de origine iraniană (de unde și numele), fiind folosită mai ales în teritoriile de est ale Imperiului Otoman.

înfierbântată, încât Zülfiyar s-a văzut nevoit să întrebuințeze biciul pentru a-i deschide calea stăpânului său. Au străbătut curtea făcându-și loc printre oameni și au urcat niște scări de lemn, până la catul al doilea al clădirii. Acesta gema de odăi folosite de negustori atât ca birouri, cât și ca adăpost pentru robi. Au pătruns într-un birou în care Ebrehe a fost întâmpinat cu deosebită cinstire. Negustorii și ajutoarele lor au sărutat poalele Marelui Efendi, iar apoi l-au ospătat cu cele cuvenite. După un scurt taifas, s-a ajuns la adevăratul subiect al discuției.

Așa cum îi dăduse de veste lui Ebrehe chiar în dimineața aceea, negustorul de sclavi dobândise unsprezece rusoaice tinere, cu ochi de gazelă și buze ca cireșele. Spunea, jurându-se solemn, că le cumpărase de la tătari pe 12 500 de florini și nu mai sfârșea laudându-le frumusețea și gingășia. Dacă era să te iei după spusele lui, toate aveau cel mult șaptesprezece ani. Negustorul de sclavi, care aruncase o căutătură pe gaura cheii unei uși din dosul căreia răzbăteau țipete și vaiete, hohote și plânsete, făcea mutre-mutre, de parcă le-ar fi zărit pe înseși fecioarele Raiului, și se străduia să le sucească mințile mușteriiilor săi cu exclamații ce lăsau de înțeles că ardea de dragoste și dorință. În ciuda stăruințelor lui Ebrehe, care dorea să le vadă pe captivetele aflate de cealaltă parte, a amânat deschiderea ușii, stând cu cheia în mână și continuând să-și mai laude marfa o vreme. În cele din urmă, a vârât cheia în broască și a răsucit-o de câteva ori.

În odaie se găseau, într-adevăr, câteva roabe, una mai frumoasă decât alta. Măinile le fuseseră vopsite cu henna, pentru a li se părea atrăgătoare clienților, și fuseseră înveșmântate în straie de mătase, care nu se potriveau defel cu locul acela retras în care se aflau. Ebrehe i-a spus lui Bünyamin să-și aleagă o femeie, iar Bünyamin s-a întrebat ce avea de făcut. Dar Ebrehe, care nu lua seama la șovăiala lui, știind foarte bine ce trebuia să facă, i-a cerut negustorului s-o despoaie pe fata dorită de el, s-a uitat să vadă dacă nu avea răni sau vânătăi, i-a cercetat dinții, ca să bage de seamă în ce stare erau, și a încercat să-i ghicească vârsta. Cum Bünyamin continua să cumpănească, i-a repetat să-și aleagă neîntârziat femeia cu care avea să se-nsoțească în noaptea aceea, pentru că n-aveau prea mult timp la dispoziție. Ebrehe s-a decis, în cele din urmă, pentru o femeie trupeșă și roșie-n obraji și, văzându-l pe tânăr că se uita la o fată care plângea înăbușit, i-a spus:

— Prin urmare, ea e cea care-ți place! Dacă aș fi fost în locul tău, aș fi ales una mai rotofeie. Îți respect însă gustul!

Chipul Marelui Efendi nu-și pierduse încă expresia batjocoritoare la vremea când număra gologanii cuveniți negustorului de sclavi, după ce rostise aceste vorbe. Le-a împărțit bacșișuri maiștrilor și ucenicilor aflați în birou și i-a lămurit unde urmau să trimită roabele în seara aceea, apoi i-a spus lui Zülfiyan:

— Mergem la tripoul lui Gazanfer.

Au încălecat pe cai și, de această dată, s-au îndreptat spre Cornul de Aur. Se întuneca. Ba mai mult: la ceasul când ajunseseră pe ulițele aflate în dosul Moscheii Sultanei-Mame, oamenii care se-ntorceau pe la casele lor aprinseseră deja felinarele pe care le purtau în mâini. De cum au ajuns la Moscheea Eminönü, au dat de o mulțime care clocotea de mânie. Niște oameni, printre care se numărau ieniceri, marinari și mollahi, îl târau după ei cu forța, suduind de mama focului, pe un individ. Dacă te uital la veșmintele lui, bietul om era un frânc din Galata și pesemne că făptuise ceva grav, de vreme ce era purtat către piatra aceea vestită, pe care se scurtau capete. Odată ajunși lângă piatră, au prins să-l îmbrâncească, iar când l-au ridicat în picioare, s-a văzut că era olog. I-au acordat nefericitului o ultimă șansă, cerându-i să-și schimbe credința. Cum au primit, probabil, un răspuns neprielnic, i-au așezat capul pe piatră, iar unul dintre ieniceri i l-a retezat imediat cu iataganul.

Când Ebrehe l-a întrebat pe ienicerul care tocmai își curăța arma ce faptă săvârșise bărbatul, a aflat că acesta fusese cândva secretarul bailului Veneției, dar că mai apoi își schimbase îndeletnicirea și fusese prins în vreme ce tăia și diseca un leș în casa lui. S-a întors spre Bünyamin și i-a spus:

— Vezi spre ce sfârșit îi poartă pe oameni patima de a ști? Acest biet gerah care-a vrut să vadă, să audă, să știe și să afle a avut parte de mai puțină prețuire decât un leș, care nu percepe decât întunericul, frigul și tăcerea, care nu cunoaște decât neantul. Poate că oamenii care l-au ucis le vor povesti și copiilor lor, la întoarcerea acasă, în chip de pildă, despre tragicul sfârșit al lui Kubelik și le vor înșira, rând pe rând, primejdiile cunoașterii.

Pe când Ebrehe rostea aceste vorbe, ienicerii care împliniseră sentința scosese ră la mezat bunurile celui ucis.

Doreau, în orice caz, să se aghezmuiască puțin la cârciumă cu banii dobândiți pe această cale, date fiind mânia și osteneala de care avuseseră parte. După ce bisturiile, pisăloagele, cleștii ori

fierăstraiele acelea ciudate, care serveau la tăierea oaselor, s-au vândut cât ai clipi din ochi, pe doi-trei mangări, Ebrehe a cumpărat, cu cinci aspri, o carte mare – singura care mai rămăsese. În vreme ce o răsfoia, aflat încă în spinarea calului, a văzut că era vorba de un atlas de anatomie. În el erau notate nume de mușchi, oase, țesuturi conjunctive, vase de sânge, nervi și organe, precum și numele unor trișori, cârciumari, poponari și fătălai vestiți din Konstantiniye. După ce i-a înmănat cartea lui Zülfiyar, Marele Efendi i-a dat doi galbeni unui păgân care urmărise execuția, cerându-i să împlinească cele convenite pentru îngropăciunea celui răpus.

Când au ajuns în Fanar, mergând de-a lungul Cornului de Aur, tocmai se arăta luna plină. Tripoul lui Gazanfer se afla într-o casă de lemn cu două caturi, lipită de zidurile orașului. Au descălecat în fața intrării și au bătut în ușă de șase ori – de trei ori lung și de trei ori scurt. Vizeta fixată în ușă s-a deschis și au fost mășurați de o pereche de ochi albaștri. După o scurtă așteptare, s-au pomenit cu niște rândași, care le-au luat caii și i-au dus în grajd, în vreme ce ei au fost poftiți înăuntru de o slugă, numai lapte și miere.

Spre deosebire de catul de sus, care le era sortit celor cu pungi bine garnisite, la parter juca barbut doar plebea; gărzile lui Gazanfer, temute de toată lumea, adunau dijma de pe urma jocurilor. În tripoul acesta, în care treceau din mână-n mână mii de aspri, galbeni și mangări, nu existau emoție, bucurie și deziluzie, în ciuda nenumăratelor riscuri la care se supuneau jucătorii, a averilor care se pierdeau și se câștigau, așa încât era greu să deduci, după expresiile așternute pe chipurile jucătorilor, cine câștiga și cine pierdea. Pentru că aproape toți ajunseseră la rangul de adevărați maeștri ai rostogolirii zarurilor, iar din inimile și mințile lor se șterseseră până și ultimele fărâme de sentiment. Cât despre cei care nu erau astfel, aceștia își pierduseră de mult capacitatea de a percepe diferența dintre câștig și pierdere, datorită vinului îmbogățit cu opium care se împărțea gratis, în ulcele de lut. Cei mai mulți se-ncredeau în steaua lor norocoasă, iar unii dintre ei, în mercurul din zaruri. În timp ce un meșteșugar păgubit de agoniseala zilnică își punea nădejdea în laba de iepure pe care-o strângea în mâna stângă, un cămătar, care pierduse cu cinci-trei haraciul pe care tocmai îl strânsese, se închina hârcii de bou strecurate sub scaunul pe care stătea. Pe câtă vreme ienicerii ale căror prăzi dispăruseră în chip misterios după câte un trei-trei cugetau că talismanele pe

care le purtau și lăcomia de care dădeau dovadă urmau să le aducă, mai devreme sau mai târziu, cinci-cinci, cerșetorii care-și luaseră adio de la pomenile pe care le strânseseră după ce avuseseră parte, de două ori la rând, de câte un doi-doi cu ghinion, rosteau rugăciuni bine cunoscute tuturor. Cât despre funcționarii ale căror rușfeti se evaporaseră fără urmă după vreun patru-unu inoportun, aceștia trăiau o cu totul altă stare: unii dintre ei scuipeau pe zaruri după ce făceau gargară cu un elixir aducător de noroc și, scuturându-și mâinile din încheieturi, nutreau credința că urmau să arunce șase-șase. Alții, în schimb, le încredințau zarurile unor prieteni care aveau șase degete și pe care-i aduseseră cu ei, în speranța că mâinile lor urmau să le poarte noroc. Cât despre un căutător de comori care, de ani de zile, n-avea altă treabă decât să piardă în tripoul acela nenumăratele chiupuri doldora cu aur pe care le descoperise în măruntaiele pământului, acesta îl punea să sufle asupra zarurilor, înainte de a le rostogoli, pe un derviş cu răsufierea miraculoasă care se-nvoise să vină în acel bârlog al păcatului pentru patruzeci de aspri. Gealații care pariaseră pe cinci-unu bacșișurile pe care le primiseră de la viitorii lor jertfiți pentru a-și face treaba cum se cuvine se posomorau când vedeau ce număr le picase, pentru ca apoi să le năvălească în obraji sângele victimelor lor duse de pe lume.

Ebrehe a urcat la etaj, urmat de Bünyamin, Zülfiyar și oamenii acestuia. Acolo erau găzduiți oaspeții aleși, iar vinul servit lor era, desigur, mai îmbietor. Au intrat într-o încăpere așternută cu covoare persane și au văzut că înăuntru se aflau patru persoane de vază, cărora li se adăugau Gazanfer și ajutorul acestuia, de stirpe valahă. Aici nu lua nimeni șperț, căci la jocul care tocmai era în toi participa însuși Gazanfer, reprezentat de asistentul său. Un negustor arab, aflat printre cele patru persoane ce luau parte la joc, pierduse deja o avere însemnată. Nici starea misitului armean nu putea fi socotită foarte bună, dar situația iranianului și a celui alt negustor arab, care jucau pe sume mici de bani, era ceva mai acceptabilă. Dacă e să spunem însă adevărul, cel care câștiga era, în general, valahul împuternicit de Gazanfer.

Ebrehe, pe care-l cunoșteau toți bărbații din încăpere, fie personal, fie după nume, a răspuns la salutarile care i se adresau, apoi s-a așezat să joace barbut și i-a înmănat samsarului de la tripou punga pe care-o avea asupra sa, plină cu scuzi germani. Aceasta a fost schimbată pe trei pungi și jumătate

de *șahi*, după care Ebrehe a pus la bătaie o sumă de bani oarecare și a rostogolit zarurile. Așa a început o partidă lungă, plină de ncredere. Când fierbințeala barbutului a crescut iar iranianul și negustorul arab, care jucaseră până atunci cu reținere, au sporit miza, tensiunea a atins punctul maxim. Cum misitul armean își pierduse și ultimul bănuț și coborâse, mușteriii de la parter au aflat despre jocul de zile mari care se ncinsese sus, așa încât s-au bulucit la ușa camerei; unii dintre ei au izbutit chiar să se strecoare printre gorilele lui Gazanfer, care nu-i lăsa să intre-n încăpere, și au avut prilejul să urmărească mai îndeaproape jocul acela înfocat. Ebrehe s-a uitat spre mulțimea care se adunase-n ușă și care nu se lăsa îndepărtată de zdrahoni, după care a mai rostogolit o dată, pentru ultima oară, zarurile, pe măsuta din lemn de nuc. I-a picat trei-doi. S-a ridicat și a strigat:

— Trișezi!

Gazanfer i-a răspuns:

— Nici vorbă de trișat ori de altceva de soiul ăsta! Nu te-a ajutat soarta, asta-i tot!

Ebrehe a spus „o să vedem noi acum”, după care a încercat să treacă de cealaltă parte a masei. Cum gorilele lui Gazanfer i s-au așezat în cale, Zülfiyar și oamenii lui au fost nevoiți să pună mâna pe iatagane. Mulțimea adunată la ușă a prins să murmure și să șușotească.

Ebrehe a strigat:

— Voi, cei de aici! Cu voi vorbesc! Nu face decât să trișeze și să vă ia banii, așa că dați-mi voie să vă demonstrez cum procedează.

Aproape toți jucătorii au dat să apuce cuțitele, iataganele și pistoalele pe care le aveau asupra lor, strigând „are dreptate, vrem să vedem, ia să zică ce-are de zis!”, așa încât Gazanfer a zvârlit zarurile folosite în timpul jocului și a zis:

— Uite, luați zarurile! Haide, cercetați-le! Dar să mă ia naiba dacă vă mai primesc vreodată aici! N-am mai auzit în viața mea o asemenea ocară!

Împătimiții de joc au văzut că zarurile pe care le studiau la lumina lămpii erau curate, fără urme de mercur. Ebrehe nu era însă genul de om care să fie luat de fraier. După ce a scobit cu briceagul punctele negre de pe zaruri, a spus:

— Ia uitați-vă! Punctele de pe cinci dintre laturile zarurilor sunt umplute cu plumb, dar pe fața cu „unu”, opusă celei cu „șase”, s-a folosit fier în loc de plumb.

Gazanfer a tunat:

— De unde știi că e fier? Zici că atunci când este aruncat zarul pică șase pentru că fața aia e mai grea? Atunci n-ai decât să-l rostogolești cât vrei! Ia să vedem dacă-ți pică numărul la care te-aștepți!

Deși Ebrehe a aruncat zarurile de nenumărate ori, probabilitatea să pice „șase” părea, într-adevăr, egală cu cea oferită de alte numere. Gazanfer spunea, improșcând cu sudălmii în toate părțile, că era peste măsură de furios pentru tratamentul de care avusese parte, că singurul său scop era să se pună cu râvnă în slujba celor împătimiți de jocurile de noroc, dar că, în fața unei asemenea nerecunoștințe, a unei asemenea neobrăzări, ar fi trebuit să-și închidă tripoul taman o săptămână, pentru ca oamenii să învețe să-i aprecieze valoarea. Când unii dintre jucători, înspăimântați de această amenințare, au încercat să-l îmbuneze și să-l consoleze, Ebrehe și-a ieșit din fire:

— Neghiobilor! a strigat el. Ce repede-l credeți! Să vă arăt eu cum ați fost duși de nas!

A ridicat apoi, cu o smucitură, postavul pe care erau rostogolite zarurile, iar lumea a văzut că măsuța de nuc era placată cu tablă. La un semn al lui Ebrehe, Zülfiyar s-a repezit și a scos cuiele din tablă cu ajutorul iataganului. Așa au ajuns să constate că interiorul măsuței, despre care toată lumea crezuse până atunci că era făcută din lemn masiv, era gol și că sub tăblie, ascunsă vederii de placa de metal, se aflau șaptesprezece bobine, așezate la intervale regulate una de alta. Gazanfer părea să se fi pierdut cu firea și se jura că târguise măsuța aceea la o licitație ce avusese loc la bazar cu o săptămână în urmă. Însă un jucător bogat la gură, care fusese pe vremuri negustor cu stare și care nu mai era acum decât un moșneag jerpelit și fără un sfanț, a tunat:

— Minți! Mi-am pierdut toată averea, hanurile, hamamurile, robii, casa de negoț și cămilele chiar pe măsuța asta, cu exact șase ani în urmă. Chiar pe măsuța asta!

În vreme ce rostea aceste cuvinte, bătrânul lovea cu pumnul în masă. Ebrehe s-a întors spre ceilalți jucători și a spus:

— S-ar spune că s-a folosit de magneți. O să ne dăm seama acum cum a procedat!

A urmat sârma prinsă de bobine și a ajuns la valahul care-l reprezenta pe Gazanfer. Firul era atașat de o cheie de lemn fixată la capătul măsuței, așa încât, dacă era răsucită la momentul potrivit, ajungea să comunice cu un alt fir, care ducea la parter.

Marele Efendi a răsucit cheia, iar apoi i-a spus unuia dintre jucători să-și scoată sabia și să atingă bobinele cu ea. De îndată ce bărbatul a făcut ce i s-a spus, sabia s-a lipit de bobine și n-a mai reușit s-o desprindă decât cu mare greutate. Jucătorii au rămas cu gura căscată:

— Vai de mine, porcul! spuneau ei. Ca să vezi, a folosit magneți! Nu degeaba îi pica lui întotdeauna șase-șase!

Gazanfer încerca în van să-i liniștească. Apoi, când oamenii aceia, a căror uimire se preschimbase deodată în furie, au început să ceară să li se restituie atât ceea ce pierduseră în ziua aceea, cât și ceea ce pierduseră mai înainte, lucrurile au luat-o razna. Cum gorilele lui Gazanfer nu le mai puteau face față, Ebrehe i-a spus lui Bünyamin:

— În curând or să înceapă bubuielile. Înainte de a pleca însă de aici vreau să aflu încotro duce sârma asta.

Firul cobora de-a lungul piciorului măsuței, spre podea, după care ajungea la parter. Au ieșit din încăpere, unde izbucnise o sfadă care părea să se lase cu lovituri de cuțit și vărsare de sânge, au coborât la parter, făcându-și loc cu greu printre nenumărații jucători care urcau scara, și au spart ușa odăii aflate la nivelul sârmei ce atârna în jos. Aceasta ducea către pivniță. Pe jos se vedea o lumină gălbuie. Lumina provenea, desigur, de la galbeni, care prețuiau de nouăzeci și nouă de ori mai mult decât averea lui Gazanfer. Au cercetat încăperea și au văzut un ciubăr. Ebrehe a luat felinarul atârnat pe zid și l-a apropiat. În apă se găseau niște pești ciudați și câțiva crabi foarte mari. Peștii aceia, zgândăriți neîncetat de crabi, aveau particularitatea de a-i lovi, ba chiar de a-i ucide pe oamenii care-i atingeau, după cum bine știau marinarii. Firul de sârmă atașat de bobine cobora în ciubăr și era legat de o placă de cupru aflată pe fundul acestuia, unde se și făcea nevăzut. Ebrehe s-a întors spre Zülfiyar și i-a spus:

— Vino aici și cufundă-ți mâna în apă, să vedem ce se întâmplă!

De îndată ce și-a cufundat mâna în apă, Zülfiyar s-a chircit de durere. Tot trupul îi tremura, iar ochii păreau gata să-i iasă din găvane. Văzându-l cum se rostogolea pe jos, în chinuri, Ebrehe se prăpădea de râs. Zülfiyar însuși încerca să râdă, pentru a-i face pe plac stăpânului său, în ciuda șocului amarnic prin care trecuse. Numai că hohotele sale de râs prefăcute nu trădau atât veselie, cât, cel mult, o mare suferință. Voioșia n-a durat mult. Au simțit în nări iz de fum și și-au dat seama că

venise vremea să plece de acolo, deoarece jucătorii, pricepând că fuseseră jumuliți, dăduseră foc tripoului. Faptul acesta n-avea să le provoace nicio pagubă, căci lemnul se mistuie, în timp ce aurul e veșnic, prin urmare aveau să poată reveni a doua zi dimineață, pentru a cerne cenușa rămasă în urma așezământului și a da astfel de galbenii lui Gazanfer.

Când abia trecuse de miezul nopții au ajuns în Fanar. La ceasul când Marele Efendi își oprea calul în fața unui conac, luna plină scăpătase. Nici nu apucaseră să descalece bine, că s-a și deschis ușa casei și s-au repezit spre ei niște slugi, aflate în așteptarea stăpânului lor. Acolo se afla una dintre locuințele lui Ebrehe, iar înăuntru erau așteptați de cele două roabe cumpărate de acesta de la târgul de sclavi.

Au pătruns în hol, iar slujitorii au dat fuga să sărute poala jupânului. La catul de sus era așternută masa: trei sinii mari, pe care erau înșirate nici mai mult, nici mai puțin decât patruzeci și unu de feluri de mezelicuri. Ținând seama de ansamblul de saz⁴², ai cărui cântăreți la *ney*, lăută, *zuma*⁴³ și *tambur*⁴⁴ îi așteptau pregătiți de fapte, alături de toboșar, părea că în noaptea aceea urma să aibă loc o petrecere. Nou-veniții s-au așezat la masă tocmai când muzicienii care, potrivit obiceiului vremii, erau cu toții orbi, ca să nu le poată vedea pe roabe, prinseseră să mângâie corzile *tambur-ului* și să lovească în *çiftenağra*⁴⁵. Li s-a turnat rachiul în niște pahare de cristal împodobite cu vrejuri și flori, iar roaba aleasă de Ebrehe a început să intoneze, cu vocea ei frumoasă și armonioasă, o melodie în *hicaz*⁴⁶, deși în casa negustorului de sclavi nu avusese parte de cine știe ce educație muzicală. Roaba care urma să-l întovărășească pe Bünyamin în noaptea aceea nu era deloc într-o dispoziție favorabilă cântatului căci, împovărată cum era de viața în robie, nu contenise cu plânsul de când fusese prinsă de negustorii de sclavi. Cât despre cealaltă roabă, care se afla sub înrâurirea tovarășei sale de suferință, aceasta și-a interpretat melodia într-un mod atât de înduioșător, de trist, încât Bünyamin, care își sorbea rachiul în silă, mai avea puțin și izbucnea în plâns.

Văzând că tânărului i se umpluseră ochii de lacrimi, Ebrehe

⁴² Nume generic rezervat instrumentelor tradiționale cu coarde ciupite.

⁴³ Instrument muzical asemănător cu goarna.

⁴⁴ Instrument cu coarde, nelipsit din ansamblurile de muzică clasică otomană.

⁴⁵ Instrument muzical alcătuit din două tobe de mici dimensiuni, atașate una de cealaltă.

⁴⁶ Mod caracteristic muzicii clasice otomane.

a urlat, aruncând paharul de cristal pe care tocmai îl ținea în mână înspre draperia care le ascundea pe roabe:

— Ajunge!

Armonia ce domnea între instrumentiști s-a pierdut, derutați cum erau de țipătul acela mânios, muzica a șovăit, iar apoi a conținut cu totul. Marele Efendi a strigat:

— Ziceți un cântec de joc!

Instrumentiștii, reveniți la viață, s-au apucat să interpreteze o *köçekçe*⁴⁷ vioaie, care ar fi fost în stare să-i trezească din amorteală până și pe împătimiții de opiu, iar Ebrehe a țâșnit în mijlocul încăperii și a prins să joace. Marele Efendi dansa cu atâta măiestrie, cu un aer atât de ațățător, încât până și Zülfiyar, care până în clipa aceea rămăsese posomorât, și-a golit paharul dintr-o suflare și a început să chiuie „haide, haide!”. Ebrehe a prins să se plece, rând pe rând, în fața mesenilor, iar aceștia i-au lipit pe frunte, potrivit datinii, aspri și galbeni umeziți cu salivă. Când i-a venit rândul lui Bünyamin, tânărul, aflat sub înrăurirea rachiului, cu care nu era deprins, a săvârșit o mare nesăbuintă. Banul acela negru pe care i-l încredințase cândva Zülfiyar alunecase dintre paginile *Atlasului* pe care i-l dăruise tatăl său și se amestecase cu asprii pe care-i ținea ascunși în sân. Bünyamin a dat de el când a vărât mâna în sân ca să caute un albișor pe care să-l lipească pe fruntea lui Ebrehe. Și-a dat seama de acest lucru abia în timp ce întindea moneda aceea alunecoasă și rece spre fruntea Marelui Efendi. Era însă prea târziu ca să mai facă ceva. Dacă se lăsa păgubaș, ar fi putut deștepta bănuieli. Din fericire, Ebrehe s-a ridicat în picioare iar banul s-a rostogolit pe jos și, pentru că instrumentistul de la tobe se lansase chiar atunci într-un șir de bătaie îndrăcite, Marele Efendi nu s-a mai lăsat pe spate în fața lui Bünyamin. De îndată ce bătaile au luat sfârșit, printr-o bătaie scurtă, s-a isprăvit și dansul. Bünyamin se vedea nevoit să-și recupereze banul fără a fi observat. Se gândea că, în caz de izbândă, avea să spună că se ducea la toaletă, pentru ca apoi să-l azvârle în hăul ei. Însă tocmai când încerca să purceadă la ceea ce-și pusese în minte, Ebrehe l-a apucat de braț și le-a spus oamenilor săi:

— Voi plecați acum! Eu și flăcăul ăsta avem treabă.

Bünyamin s-a înfiorat, pentru că în momentul în care îl apucase de braț crezuse că avea să fie prins asupra faptului. Dându-și însă seama că Marele Efendi făcuse acest lucru ca să-l

⁴⁷ Melodie foarte ritmată, specifică dansurilor interpretate de tineri imberbi, travestiți în femei (*köçek*).

ajute să se ridice de la masă, s-a simțit ușurat. Avea, într-adevăr, nevoie de așa ceva. Pentru că, după tot rachiul pe care-l băuse, era amețit de-a binelea.

În vreme ce Zülfiyar și oamenii lui se făceau nevăzuți, Ebrehe l-a târât de braț într-o altă cameră. Bünyamin era cu gândul tot la banul acela nenorocit care rămăsese în odaia de alături. Marele Efendi i-a spus:

— Femeia ta te așteaptă înăuntru. S-a scăldat la hamam, a fost unsă cu miresme, a fost înveșmântată în straie frumoase și curate. Cu toate astea, continuă să bocească. Ia să te văd! Sunt sigur că ai s-o alini!

Ebrehe a deschis ușa și l-a poftit înăuntru. El urma să înnopteze în odaia de alături. Odată pătruns în încăpere, Bünyamin a băgat de seamă că încuia ușa în urma lui. Camera întunecoasă era luminată de o singură lumânare, iar în ungherul ei cel mai îndepărtat se afla o amărâtă de fata, care plângea înăbușit. Tânărul a stins lumânarea, apoi s-a dus la ea și i-a spus:

— Nu te neliniști. N-am să-ți fac niciun rău. Am stins lumânarea ca să nu-mi zărești chipul. Pentru că n-ai să poți îndura să-l vezi; sunt foarte slut.

Fata se opri din plâns, dar la lumina care se strecura printre zăbrelele ferestrei se vedea limpede că avea lacrimi în ochi. Bünyamin a vrut s-o atingă, dar s-a răzgândit repede. Au așteptat o vreme amândoi în tăcere. În acest răstimp, din odaia de alături au prins să răzbată felurite sunete: erau gemetele de plăcere ale roabei care nimerise sub trupul lui Ebrehe.

Bünyamin s-a prăbușit pe canapea și și-a acoperit fața cu mâinile. Avea ochii plini de lacrimi. Zădărniciise totul, în încercarea de a-și salva tatăl, și se pomenise înconjurat de cei care-l căutau. Chiar dacă Zülfiyar nu făcuse niciun gest care să arate că îl recunoscuse, tânărul prinsese să cugete, cu o zi mai-nainte, că ceea ce se petrecea reprezenta un joc pus la cale cu iscusință. Deși era prins într-o asemenea aventură, deși îi salvase viața lui Ebrehe și se purtase trufaș, dându-i răspunsuri mai presus de el, nu se simțea ca un erou. După cum spusese Marele Efendi, era un om obișnuit, un om șters. Singura lui însușire era slujenia de neîndurat a chipului.

În timp ce se lupta cu sine pentru a nu se lăsa pradă deznădejdi în fața tinerei roabe, Bünyamin, căruia îi înotau ochii în lacrimi și i se pusese un nod în gât, a simțit o atingere pe umăr. Fata s-a aplecat spre el și l-a apucat de mână. I-a spus, cu

cea mai frumoasă, mai dulce voce din lume:

— *Aglaya. Maya imya Aglaya.*

De îndată ce a simțit mâna Aglaiei în mâna sa, Bünyamin nu s-a mai putut înfrâna și a început să plângă în hohote. S-a îndoit de mijloc, și-a pus capul pe genunchii ei și a plâns ore în șir. Când i-au secat lacrimile și a început să suspine, Aglaia l-a dus în patul ei și l-a învelit. Curând după aceea, Bünyamin s-a cufundat într-un somn adânc.

În zori, Aglaia dispăruse. În plus, Zülfiyar, care pătrunsese în odaia aceea încuiată de cu seară, încerca să-l trezească, înghiontindu-l și pălmindu-l cu mâinile lui butucănoase, și-i spunea că trebuia să se ferchezuiască și să-și ia degrabă micul dejun, pentru că Marele Efendi îl aștepta la Organizație. Masa de dimineață era așternută în aceeași odaie în care avusese loc zaiafetul, cu o seară înainte. Bünyamin, care izbutise să intre în cameră înaintea lui Zülfiyar, s-a așezat, fără să fie zărit de nimeni, pe nenorocitul de gologan; care încă mai zăcea pe jos, apoi a prins momentul prielnic pentru a strecura în buzunar obiectul acela primejdios, ce l-ar fi putut da de gol. Cu toate acestea, nu-și putea scoate din minte vorbele lui Ebrehe. Când i s-a risipit buimăceala pricinuită de somn, și-a dat seama de ce venise acolo Zülfiyar și s-a înspăimântat. Pentru că omul acela, care avea sarcina de a-l duce la Organizație, dovedea efortul care se făcea pentru a-l sili să înghită cu forța o păcăleală de necrezut, lăsându-l să creadă că era vorba de ceva real. Ca să nu mai spunem că-l tot îboldea pe tânăr, făcându-l să-i stea duminatul în gât, și nu ostenea să-i spună să-și termine mai repede mâncarea, căci altfel aveau să întârzie. Fără îndoială că i se pregătise o nouă farsă, iar zorzoanele și amănuntele menite s-o facă demnă de crezare erau deja pregătite.

Când au ieșit din conac și au încălecat pe caii pregătiți de rânduși, după micul dejun luat pe fugă, s-a apropiat de ei un cerșetor jerpelit, chel și spân. Era Obiditul care, până în ziua aceea, fusese lovit de trăsnet de taman șase ori. Ca un făcut, vremea era mohorâtă și stătea să plouă. Zülfiyar s-a înfuriat, l-a pocnit pe amărât peste față cu biciul său garnisit cu plumbi și a răcnit: „Păzea, piază-real! Doar n-ai să abați trăsnetul asupra noastră! Șterge-o de-aici!” Dar, cum lovitura aceea nu fusese suficientă pentru a-i domoli mânia, a început să-l bată pe nefericit de-a binelea. Bünyamin, căruia i se suise sângele la cap văzându-i cruzimea, i-a spus lui Zülfiyar să se oprească. Omul

acela fără cruțare a răspuns însă avertismentului băiatului cu o sudalmă grea, așa încât s-a întâmplat ceea ce era de așteptat să se întâmple. Bünyamin a apucat biciul, a început să tragă de el și nu se știe cum s-a făcut că bărbatul, luat pe nepregătite, a căzut de pe cal. Aceasta i-a fost de-ajuns ca să-și iasă din minți.

Când s-a ridicat de jos și s-a năpustit asupra tânărului, a încasat o lovitură de bici peste mutră. Iar când a dorit să se repeadă din nou la el, apărându-și fața, cârbaciul i-a șfichiuit peste pânțele și, totodată, peste spate. Zülfiyar s-a prăbușit grămadă la pământ. Bünyamin a zvârlit biciul din mână și, dând piteni calului, a luat-o la galop. Cât despre Obidit acesta și-a ostenit picioarele cale lungă și l-a urmărit pe tânărul acela care-i luase apărarea până la Moscheea Sultanei-Mame. Odată ajuns aici, i s-a tăiat răsufarea, dar a privit îndelung, cu recunoștință, pe urmele lui Bünyamin, care-și mâna armăsarul într-o direcție necunoscută.

Bünyamin a oprit calul la o cafenea din preajma Hanului Sultanei-Mame și, după ce l-a legat, s-a prăvălit pe un scaun și a cerut o cafea. A stat să cugete multă vreme, dar făcea mari eforturi să ia o hotărâre. În clipa aceea putea să se ducă oriunde dorea, dacă voia acest lucru. Mai exista însă și lumea aceea plină de taine, oricât de amăgitoare ar fi putut ea să pară – lumea lui Ebrehe. Deși nu se simțea în siguranță acolo, lumea aceea îi ațâța curiozitatea, îi stârnea imaginația și-i dădea un fals sentiment de libertate. A fost nevoit să deschidă *Atlasul* tatălui său, de data aceasta pentru a putea lua o hotărâre, și a citit fraza: „Și-a mânat viața înainte și a pornit la drum pentru a desluși taina”. A tras adânc aer în piept, de parcă s-ar fi cufundat în adâncurile mării. Sentimentul libertății învinsese libertatea în sine, iar Bünyamin jurase să dezlege taina. A încălecat pe cal și l-a mânat în goană spre Organizație.

Când a trecut prin tunelul care ducea la Organizație, venind dinspre cafeneaua aflată lângă tarapana, era ud learcă de sudoare. Ba chiar se poate spune că hotărârea și graba de care dădea dovadă au izbutit să-l sperie pe proprietarul cafenelei, cu mutra lui de ucigaș. Nevăzându-l pe Zülfiyar cu el, oamenii de la Organizație s-au mirat. Ebrehe a ieșit imediat din odaia de alchimie, ca să-l întâmpine:

— Prin urmare, ai ajuns aici fără a fi călăuzit de Zülfiyar, a spus el. Într-adevăr, mă uimești nespus! Dacă merge tot așa, e limpede că n-am să te pot pricepe vreodată. De vreme ce ai venit de bunăvoie, pesemne că aici se află niște lucruri care te atrag,

niște lucruri care-ți stârnesc curiozitatea și pe care râvnești să le descoperi.

Bünyamin, care răsufla greu după ce-și tot îmboldise calul pe drum, a strigat:

— Spune-mi ce urmărești să obții! Sunt sigur că-mi joci un renghii! Ce scopuri slujești? Ce știi despre mine?

— Întâi de toate, liniștește-te! Apoi întreabă, rând pe rând, ce ai de întrebat.

— Prima întrebare este următoarea: ce este basna cu vidul? De ce mi-ai istorisit acele ciudățenii? Vrei ca, în felul ăsta, să pui mâna pe ceva?

— Pot să ghicesc care va fi a doua întrebare. Ai să mă întrebi de ce urmăresc să obțin viteza infinită.

— Nu te juca cu mine! Răspunde-mi la întrebări și spune adevărul.

Pe chipul lui Ebrehe, care vedea că tânărul ardea de curiozitate, dată fiind confuzia pe care i-o sădise în minte, și că, în starea în care se afla, devenea treptat sensibil la orice sugestie, și-a făcut loc o expresie de mulțumire. Potrivit convingerii Marelui Efendi, Bünyamin, la rândul lui, știa că starea de zăpăceală care-l stăpânea îl făcea mai lesne de amăgit și, prin urmare, era decis să nu creadă cu prea mare ușurință în ceea ce-i spunea. Poate că asta și dorea – poate că dorea atât să-i dezvăluie adevărul, cât și să-l convingă de neadevărul spuselor sale. În ciuda zâmbetului rău pe care-l purta pe chip, l-a luat pe Bünyamin de braț și i-a spus:

— Am să-ți povestesc totul. Vino cu mine!

Au pătruns amândoi în odaia de alchimie și au ajuns în fața unui obiect ciudat, acoperit cu o învelitoare bălțată. Marele Efendi a ridicat învelitoarea, iar de sub ea s-a ivit o oglindă care trecea de orice-nchipuire. După felul cum arăta, aducea cu o cratiță așezată pe patru picioare. Dar în partea de sus, unde ar fi trebuit să se afle capacul, se găsea o oglindă, iar pe oglindă se găseau niște inscripții. Bünyamin s-a uitat la ele cu băgare de seamă și a observat că inscripțiile erau alcătuite din nenumărate firicele de nisip, lipite pe suprafața oglinzii. N-aveai însă cum să le atingi, pentru că oglinda era placată cu un strat de sticlă, în așa fel încât între cele două suprafețe să rămână un gol de o jumătate de deget. Obiectul acela ciudat era chiar Oglinda Profetiei, care-i schimbase viața lui Ebrehe.

Bünyamin s-a trudit mult, încercând să descifreze inscripțiile plămădite din firicele de nisip. Pentru că literele cu pricina, în stil

cufic, se alcătuiau din unghiuri și linii drepte. Când, în cele din urmă, a izbutit să deslușească scrisul, s-a mirat nespus. Pe Oglinda Profetiei scria:

**CU UN AN ÎNAINTE DE SFÂRȘITUL LUMII
LA CEA DE-A ȘAPTEA LUNĂ PLINĂ
MAHDI⁴⁸ VA PĂTRUNDE PE POARTA DE LA APUS**

Ebrehe, care urmărea cu plăcere dezorientarea ce pusese stăpânire pe Bünyamin, a început să povestească:

— Acum, iubite prietene, împărtășești cu mine cea mai mare taină, poate cea mai grozavă care a existat vreodată. Nici măcar Zülfiyar nu știe de ea. Dacă aș fi în locul tău, n-aș încerca să i-o destăinui. Pentru că n-o să te creadă. Nici n-o să simtă nevoia să-ți verifice spusele. Știu că arzi de curiozitate. De aceea, permite-mi să-ți istorisesc povestea acestei oglinzi. Am cumpărat-o acum cincisprezece ani, la o vânzare cu strigare pusă la cale de un gealat. Oglinda era protejată, așa cum vezi că este și acum, de o placă de sticlă și mi-au atras atenția grăunții de nisip care se găseau între suprafața ei și această placă. Pe vremea aceea nu apăruse încă inscripția pe care o vezi acum. Când gealatul mi-a destăinuit trecutul oglinzii, mi-a fost greu să-l cred: spunea că obiectul pe care-l cumpărasem era o oglindă profetică, ce-i fusese dăruită padișahului de către un derviş, cu douăzeci și cinci de ani în urmă. Potrivit vorbelor sale, după ce-i înmânase padișahului darul și după ce-și primise răsplata cuvenită, dervişul îi spusese suveranului că oglinda putea să înfățișeze viitorul, dar că faptul acesta n-avea să se petreacă decât cu șapte ani înainte de Sfârșitul Lumii; astfel, seminția omenească avea să afle că-i sunase ceasul. Tot potrivit gealatului, padișahul petrecuse vreme îndelungată căscând ochii la oglindă, dar, cum aceasta refuza să-i înfățișeze viitorul, sfârșise prin a se plictisi. La sfârșit, gealatul mi-a spus că oglinda îi fusese dăruită unui pașă care vădise oarecari merite în războiul din Creta, cu ani în urmă, dar pe care primiseră poruncă să-l descăpățâneze cu o zi înainte, motiv pentru care se dusesse el însuși să-i facă felul. Potrivit datinii, gealatul pusese stăpânire pe avuția bărbatului și se

⁴⁸ În escatologia islamică, Mahdi („cel călăuzit”) este un gen de izbăvitor despre care se crede că își va face apariția înainte de Ziua Judecării de Apoi și că, alături de Iisus Christos, va crea o societate perfectă, ideală; la fel ca Dajjal, nu este menționat în Coran. Natura și atributele acestui personaj sunt definite în mod diferit de mediile sunnite și de cele šiite. De-a lungul timpului, numeroase personaje din lumea islamică s-au proclamat Mahdi, aflându-se la originea unor tulburări sociale de proporții.

alesese și cu Oglinda Profeției, care se găsea printre bunurile acestuia.

Mai întâi am crezut că era vorba de o basnă a gealatului. Am luat oglinda și am așezat-o într-un colț al odăii mele, la Organizație. Au trecut, între timp, ani și am uitat atât de oglindă, cât și de povestea ei. S-a petrecut însă un lucru neobișnuit, la care am asistat cu exact șase ani în urmă și care mi-a adus aminte că la mijloc se afla o oglindă a profeției.

În dimineața zilei de care vorbesc, m-a trezit din somn o melodie. Era o muzică nespus de stranie, nespus de melancolică și răzbătea de undeva din odaia mea. Pentru că mă speriasem foarte tare, am pus mâna pe pistol. Am cercetat în jur și am băgat de seamă că venea dinspre Oglinda Profeției, de care uitasem de ani de zile. De cum am atins-o, muzica s-a oprit, iar faptul acesta mi-a stârnit fiori. Curând după aceea, firele de nisip de pe suprafața ei au prins să joace în fața ochilor mei și am crezut că-mi pierdusem mințile. După ce s-au deplasat mai întâi pe verticală, apoi pe orizontală, grăunțele au dat naștere unei inscripții asemănătoare celei pe care o vezi acum. Îmi amintesc și azi – scria așa:

**CU ȘAPTE ANI ÎNAINTE DE SFÂRȘITUL LUMII
ÎN NORDUL MARELUI ORAȘ
SE VA ARĂTA UN NOR ROȘU**

Habar n-aveam ce să fac. Am întors oglinda cu fața în jos și am scuturat-o. Văzând însă că firele de nisip erau parcă lipite de suprafața ei și nu se clinteau din loc, am fost și mai tulburat. Am crezut la început că era vorba de o farsă. Dar nu era posibil așa ceva. În plus, nici nu era vreun semn că geamul care acoperea oglinda ar fi fost scos din lăcașul lui. L-am chemat îndată pe Zülfiyar și i-am cerut să cerceteze dacă nu cumva în nordul orașului Konstantiniye se petrecea ceva neobișnuit. N-a mai fost însă nevoie să facă acest lucru – oamenii lui îl înștiințaseră de mult că, în spatele Galatei, în partea dinspre Tophane, își făcuse apariția un nor foarte gros, de culoare roșie. Tot potrivit lui Zülfiyar, oamenii de rând socoteau că semnul acela era prevestitor de ciumă și că peste trei zile avea să se stârneasă năpasta. Boala pe care-o așteptau nu s-a arătat însă, deși trecuse o săptămână, așa încât au răsuflat ușurați. Eu însă nu mă simțeam deloc ușurat.

În fiecare dimineață, abia deșteptat din somn, dădeam fuga

să mă uit la oglindă. Inscripția nu s-a schimbat vreme de un an. Dar într-o bună dimineată m-a trezit din nou melodia aceea nenorocită. La fel ca și data trecută, s-a întrerupt de îndată ce am atins oglinda, iar boabele de nisip au prins să lunece pe suprafața ei. De data aceasta, pe Oglinda Profeției scria:

**CU ȘASE ANI ÎNAINTE DE SFÂRȘITUL LUMII
PRINȚUL MOȘTENITOR AL ȚINUTULUI AUSTRIAC
VA FI UCIS PRIN OTRĂVIRE**

După ce am citit aceste lucruri am intrat imediat în legătură cu iscoada noastră din Viena. Potrivit veștii primite la douăzeci de zile după aceea, prințul moștenitor, în vârstă de șase ani, fusese într-adevăr ucis prin otrăvire. După cum povesteau iscoadele mele, care participaseră personal la înmormântare, în oraș era mare jale. Ca rezultat al acestei întâmplări, am socotit că era posibil ca oglinda să arate cu adevărat viitorul, iar mai apoi, după cele constatate în anul următor, am fost ferm convins de acest lucru. Pentru că, peste un an, pe oglindă scria: „Cu cinci ani înainte de Sfârșitul Lumii, va izbucni o răzmeriță în Anatolia.” Profețiile următoare s-au adevărat și ele. Austriecii au pierdut un război cu leșii, iar Tabrizul a fost pustiit de un mare incendiu.

Faptul că toate profețiile se dovedeau a fi adevărate confirma, desigur, autenticitatea adevăratei profeții. Da, așa cum ai priceput și tu, *a mai rămas foarte puțin timp până la Sfârșitul Lumii*. Acum, pe oglindă scrie că Mahdi va apărea cu un an înainte de Sfârșitul Lumii, la cea de-a șaptea lună plină. La un an după aceea, lumea va fi nimicită. Va veni Mahdi, Dabbetü'l Arz⁴⁹ va tășni din măruntaiele pământului, păcătoșii vor fi osândiți, holdele se vor usca, cerul se va acoperi cu nori de foc, mările vor seca și toate vietățile care înoată prin apă, umblă pe pământ ori zboară prin aer se vor stârpi. Nu va rămâne nimic din lumea asta.

Iată despre ce e vorba, dragă tinere! Învață, așadar, să prețuiești zilele de care ai parte. Numai tu și eu cunoaștem lucrurile despre care am discutat. Poți socoti, în continuare, că îți joc o festă – poți să nu crezi ceea ce ți-am spus. De fapt, îți

⁴⁹ Creatură escatologică cu identitate incertă, amintită în versetul 82 al surei a XXVII-a a Coranului („Furnicile”): „Când Cuvântul va cădea asupra lor, le vom scoate din pământ o fiară care va spune oamenilor că nu cred cu tărie în semnele Noastre.” (Coranul, traducere, prezentare, note și index: George Grigore, București, 2000, p. 303)

povestesc toate astea știind că n-ai să mă crezi. Dacă ai fi fost un om de teapa lui Zülfiyar, care crede tot ce-i spun eu, cu siguranță că nu ți-aș fi împărtășit aceste lucruri.

Bünyamin a spus:

— Mi-e foarte greu să te cred. Cu toate acestea, sunt decis să ascult până la capăt ceea ce ai să-mi istorisești, fie că e adevărat fie că nu. Ce legătură are Oglinda Profetiei cu vidul sau cu viteza infinită?

Ebrehe, care părea să se aștepte, de fapt, la această întrebare, i-a zis:

— Dacă vrei să afli, vino cu mine! Am să-ți arăt ceva.

S-au dus în bibliotecă, iar Marele Efendi a deschis un dulap ferecat cu lacăt și a scos din el o foaie de hârtie de mari dimensiuni, pe care i-a dat-o tânărului. Pe hârtie se găsea planul unui titirez uriaș, înalt de trei stânjeni, care putea fi rotit doar printr-un sistem de roți puse în mișcare prin explozia unei încărcături de praf de pușcă. Văzând silueta umană zugrăvită în inima titirezului, Bünyamin a fost descumpănit:

— Un titirez pregătit să se rotească, în care se găsește un om! a spus el. Ce idee ciudată! Bine, dar la ce folosește?

Ebrehe a început să-i explice:

— Proiectul acesta, care ție ți se pare ciudat, este singura scăpare a unui om care a priceput că se apropie Sfârșitul Lumii și care nu are prea multe nădejdi de mântuire, după nenumăratele păcate pe care le-a săvârșit. Știu că vorbele mele sunt foarte vagi, dar, nevorbind cu nimeni până acum despre aceste lucruri, mă căznesc să aflu expresia potrivită. Dacă vrei, să începem chiar cu Sfârșitul Lumii. După ce am citit inscripțiile de pe Oglinda Profetiei, am făcut rost de aproape toate cărțile scrise pe această temă. I-am citit pe Taberani, pe Ebu'ş-şeyh, pe Hafız ibn-Hacer, pe Ibn-i Merduveyh și pe ceilalți. Am aflat că soarele va răsări de la asfințit, că, după ce vor izbucni războaie și molime, pământul își va vomita toate comorile și toate poverile, că, prin dispariția munților și a craterelor, fața pământului va deveni netedă ca-n palmă, că se va arăta Mahdi, care se va lupta cu cei asemenea mie, și că o mare flacără mă va târî, laolaltă cu ceilalți păcătoși, spre Mahşer – locul Marii Adunări. Convinși fiind că mi-au mai rămas de trăit doar câțiva ani pe lumea asta și că, după acest răstimp, am să-mi ispășesc păcatele prin cazne veșnice, *am căutat o scăpare*, chiar dacă lucrul acesta poate părea nebunesc.

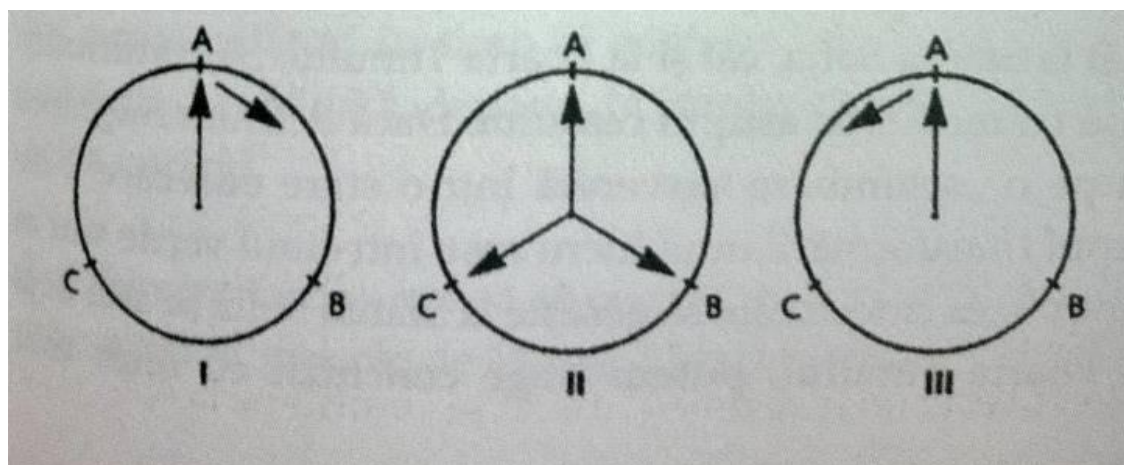
Dacă Oglinda Profetiei s-ar fi aflat la altcineva, bunăoară la

padişah, acesta s-ar fi pocăit, cu siguranță. Eu însă n-am făcut-o. Pentru că poți să eviți Sfârșitul Lumii. Dobândirea vieții veșnice, pe urmele căreia se află aproape toți alchimiștii, este posibilă, în ciuda tuturor împrejurărilor. Titirezul pe care-l vezi este un instrument menit să mă salveze de Marele Sfârșit. Am să-ți explic în ce fel se va petrece acest lucru. Astfel vei afla și de ce m-am străduit să obțin vidul.

Iată, sfârșesc prin a-ți dezvălui ceea ce doreai să afli: titirezul este un instrument menit să contribuie la obținerea contramișcării, iar pentru realizarea contramișcării este nevoie de vid. Ești destul de confuz, nu-i așa? Să-ți deslușesc! Noi credem că opusul mișcării este starea statică. Eu știu însă că opusul ei este contramișcarea. Să-ți dau un exemplu: un om pleacă la drum de la Sfânta Sofia la ora trei; la trei și un sfert, când ajunge la Bayezit, un hoț de buzunare îi șterpelește punga cu bani. La trei și jumătate, când ajunge la Aksaray, începe să-l doară capul și, în cele din urmă, la ora patru, ajunge la Poarta Tunului.

Dacă socotești însă că la ora patru „timpul a prins să se scurgă de-a-ndoașelea”, îți poți imagina ce înseamnă contramișcarea. În acest caz, bărbatul prinde să meargă de-a-ndărătelea, dinspre Poarta Tunului spre Sfânta Sofia, refăcând drumul pe care l-a parcurs mai-nainte, timp în care minutarul ceasului său se mișcă dinspre patru spre trei. Când ceasul arată trei și jumătate, ajunge la Aksaray și-l lasă durerea de cap. Odată ajuns la Bayezit, la vremea când ceasul arată trei și un sfert, hoțul de buzunare îi strecoară în chimir punga cu bani, pentru ca, în fine, la ora trei să ajungă la Sfânta Sofia. Pe scurt, lucrurile care s-au petrecut în timpul primei deplasări în spațiu se petrec și în timpul celei de-a doua, când timpul curge înapoi, dar de data aceasta invers. Eu numesc a doua mișcare contramișcare și consider că, deși anevoie, aceasta nu este cu neputință de atins. Să-ți mai dau un exemplu, dacă vrei.

Ebrehe s-a întrerupt, a luat în mână un creion, a desenat trei ceasuri pe o bucată de hârtie și i-a întins-o pe aceasta lui Bünyamin:

— Ai să pricepi mai bine ce vreau să spun prin intermediul acestor desene. Primul ceas indică mișcarea unui ac. La 20 de minute de la plecarea din punctul A, acul ajunge în punctul B și, tot la 20 de minute de la plecarea din acest din urmă punct, ajunge în punctul C, așa încât, spre a ajunge din nou în punctul A, de unde a pornit, trebuie să treacă exact 60 de minute.

Acum, cu voia ta, să presupunem că viteza acului crește. De data aceasta, să zicem că-și încheie rotația în șase minute în loc de 60. Dacă viteza sa sporește și mai mult, dacă atinge, bunăoară, viteza unui proiectil slobozit dintr-o pușcă, socotim că se află, concomitent, atât în A, cât și în B și în C. Ba mai mult, unii militari cred că dușmanii pe care-i ochesc mor de îndată ce apasă ei pe trăgaci. Or, acționarea trăgaciului și pătrunderea proiectilului în trup nu se petrec în același timp. Pentru că proiectilul nu se deplasează cu viteză infinită.

Să ne gândim însă, dacă ești de acord, că acul ceasului se deplasează cu viteză infinită. După cum spunea Aristotel, un corp care se deplasează cu această viteză parcurge orice distanță într-un timp egal cu zero. În acest caz, deplasarea acului de la A la B, de la B la C și revenirea sa la A se petrec într-un timp egal cu zero. De aici se desprinde o concluzie răvășitoare: dacă beneficiază de viteză infinită, acul se va afla, concomitent, și în A, și în B, și în C.

Întorcându-ne la primul exemplu – cel pe care l-am dat puțin mai devreme –, dacă bărbatul plecat de la Sfânta Sofia s-ar deplasa cu viteză infinită, el s-ar afla, simultan, atât la Sfânta Sofia, cât și la Poarta Tunului. Să continuăm însă cu meditația asupra ceasului. Dacă definim mișcarea ca pe o „schimbare survenită într-o stare oarecare”, de genul transformării unui lucru roșu într-unul verde sau al faptului că cineva care se găsește la Sfânta Sofia se află deja la Poarta Tunului, putem

trage concluzii cu mult mai înspăimântătoare. Să vedem dacă în cazul ceasului al cărui ac se pune în mișcare cu viteză infinită intervine sau nu vreo „schimbare”. Oare el se mișcă, *sau nu se mișcă*? Acul se găsea, cu puțin timp în urmă, la A, dar se află tot la A, se găsea, cu puțin timp în urmă, la B, dar se află tot la B și, în același mod, la C. Prin urmare, nu se poate vorbi de vreo schimbare în ceea ce-l privește. Bine, dar se poate afirma despre un lucru a cărui stare rămâne neschimbată că se mișcă? Nu! Prin urmare, se poate spune că, atunci când acul atinge viteza infinită, ceasul se oprește. Iar dacă el rămâne încremenit, nu mai există timp. Pentru că, fără mișcare, nu există nici timp.

Să privim acum cel de-al treilea ceas și să ne gândim că, sporindu-i și mai mult viteza, acul trece dincolo de viteza infinită. Viteza infinită făcea ca acul să se afle simultan în trei puncte diferite și oprea ceasul. O viteză și mai mare generează ceva ce depășește până și starea statică – generează *contramișcarea*. În acest caz, acul ceasului începe să se rotească în sens invers și dă naștere *contramișcării*, pe care vreau s-o obțin eu. În felul acesta, *timpul însuși va începe să curgă în sens invers*.

Da, dragă tinere, ai priceput, în sfârșit, că un om aflat într-un titirez ce se rotește cu viteză infinită poate călători înapoi în timp și se poate elibera de Marele Sfârșit care-i așteaptă, după o vreme, pe cei de felul lui. Căci titirezul ale cărui planuri le-ai văzut va atinge viteza dorită de mine pentru că se va deplasa în vid și va putea produce contramișcarea. Datorită acestui fapt, persoana aflată înlăuntrul lui poate călători în timp și poate reveni la frumoasele vremuri de altădată, departe de Sfârșitul Lumii, care se va arăta curând.

Lui Bünyamin nu-i venea să creadă, auzindu-l pe Ebrehe: prin urmare, dincolo de Marele Efendi, oamenii angajați la Organizația Imperială a Informațiilor lucrau la împlinirea călătoriei în timp fără a avea habar de ceea ce făceau. Deși ceea ce i se povestise despre contramișcare părea logic, tânărul socotea că Ebrehe îi juca o farsă, explicându-i lucruri de neînțeles prin lucruri și mai de neînțeles, așa cum se întâmpla în alchimie. Marele Efendi, care afirma că se afla în căutarea vidului pentru a împiedica frecarea și a atinge viteza infinită, definea viteza infinită ca pe o condiție a contramișcării. Cât despre contramișcare, dacă era să-l crezi, aceasta făcea posibil un lucru și mai greu de conceput, adică întoarcerea în trecut. În vreme ce lucrurile acestea puneau la grea încercare mintea lui Bünyamin,

Ebrehe continua să stăruie asupra faptului că vidul era de natură materială și că materia aceasta rară, care îmbrăca, pe pământ, doar forma unei „monede”, putea fi folosită „drept maia” și înmulțită, iar apoi întrebuințată pentru a determina titirezul să treacă de viteza infinită. Căci, explica el, așa cum oglinzile multiplicau formele, volumul vidului putea fi și el sporit printr-o operațiune alchimică, grație zincului, ce dădea strălucire oglinzii și se număra printre cele șapte elemente fundamentale.

Pe chipul lui Ebrehe, care-și dădea seama că Bünyamin era zăpăcit de-a binelea, se citea satisfacția. S-a întrerupt și a spus:

— Da, acum știi totul. Mai ai să-mi pui vreo întrebare?

Bünyamin, care parcă nici nu mai putea gândi, se simțea ca prins într-o menghină. Era de-a dreptul disperat, căci mintea sa, atinsă de paralizie, refuza să-i arate vreo ieșire. Cu toate acestea, din noaptea trecută, inima sa era stăpânită de un sentiment straniu. Nu și-o putea scoate din minte pe Aglaia. I-a răspuns lui Ebrehe:

— Da, aș avea o întrebare: unde se află Aglaia, roaba aceea pe care-ai cumpărat-o ieri?

Ebrehe s-a posomorât brusc.

MORȚI ȘI EROI

I

ÎN VREME CE EBREHE SE PERPELEA, DEGUSTÂNDU-ȘI ÎNJOSIREA ȘI, totodată, suferind de pe urma ei, în așteptarea lui Mahdi, despre care opera lui Kurtubi spunea că avea să se arate de la Soare-Apune și despre care aveau știință toți învățații deprinși cu scrierile sfinte, ca de unul dintre acele aproape șaptezeci de semne ale Sfârșitului Lumii, mântuitorul care avea să se lupte cu păgânii și cu renegații ce urmau să se adune sub stindardul lui Dajjal⁵⁰, spre a-i birui, Marele Executor care, după cum arăta Oglinda Profetiei, avea să pătrundă în oraș pe poarta de apus, cu un an înaintea Judecății din Urmă, la cea de-a șaptea lună plină, orașul Konstantiniye fremăta la auzul unei vești care stârnea uimire: pirații le dezvăluiau în șoaptă marinarilor că, în ciuda faptului că nu vedea și nu auzea nimic, un bărbat cu găvanele ochilor goale, cu urechile și nasul retezate călăuzea, cu mâinile strâns încleștate pe timonă, corăbii cu patru catarge prin cele mai primejdioase strâmtori, înțesate de stânci, și prin cele mai mici ape cu puțință, colcăind de șerpi de coral; marinarii le spuneau muncitorilor de la docuri și hamalilor cu prăjini, de parcă le-ar fi dezvăluit o taină, că tot același bărbat, deși orb și surd, putea stabili locul tuturor stelelor și planetelor care se roteau pe bolta cerului, putea călăuzi ghimii fără a se folosi de busolă și le putea îndruma, fără a se uita pe vreo hartă, spre insule înțesate de comori și de sălbatici însetați de sânge. După ce dădeau degrabă fuga la cârciumă la auzul acestei povești și după ce-i întorceau amănuntele pe toate fețele, muncitorii de la docuri și hamalii le istoriseau din nou piraților povestea bărbatului orb și surd, stârnindu-le uimirea. Bărbatul

⁵⁰ Literal, „Impostorul” (sensul comun al termenului este cel de „fals profet”) - un gen de „Anti-Christ”, în variantă islamică. Nu este menționat în Coran, dar este descris pe larg în unele „tradiții” privitoare la faptele și spusele Profetului. Potrivit acestora, Dajjal va avea un singur ochi sau va vedea cu un singur ochi și va aduce cu sine Raiul și Iadul deopotrivă, iar ceea ce va numi el Raiul va fi, de fapt, Iadul; uneori se precizează că va fi scund sau ghebos, că va avea picioare strâmbe și păr roșcat. Apariția lui Dajjal este asociată cu Sfârșitul Lumii; înaintea acestui moment, Dajjal va fi antrenat într-o confruntare decisivă cu izbăvitorul Mahdi, care îl va învinge și va instaura o ultimă eră de pace și bunăstare pe pământ.

acela care, deși lipsit de vedere, știa la orice oră a zilei unde se găseau Jupiter, Saturn, Mercur, Racul, Gemenii, Scorpionul și alte corpuri cerești și care, deși surd, auzea șușotelile cu iz de răzmeriță ale marinarilor, sunetul cine știe cărui piron ce juca în carena corăbiei, cocoșul vreunei arme vrăjmașe, a devenit pe dată subiectul inevitabil al taifasurilor care se încingeau prin cârciumile din Galata. Ba mai mult, când pirații din Algeria le-au dat de știre toboșarilor de pe galioane, toboșarii – scufundătorilor de pe corăbiile italiene, iar scufundătorii – reparatorilor de busole că exploratorul acela orb și surd se îndrepta spre Konstantiniye venind dinspre celălalt capăt al lumii și descoperind mereu noi și noi continente, în oraș s-au făcut, atât cât s-a putut, până și pregătiri pentru a-l întâmpina. Făuritorii de artificii au meșterit artificii, iar maeștrii artificieri și-au umplut tuburile cu praf de pușcă. Au fost scoase vinuri din pivnițele cu muscat și cu licori de Bozcaada. Au fost coborâte de pe rafturi busole dubioase și hărți de comori îndoielnice, spre a fi examinate de către explorator. Cu o noapte înainte, au fost așternute pe hârtie, la lumina lumânărilor, întrebări privitoare la rute sigure, la pământuri necunoscute, la aventuri incerte. Când s-au ivit zorii, lumea a prins să-l aștepte, curioasă, la cheiul din Galata. Cum corabia pe care-o așteptau încă nu se arătase la vremea prânzului, cei mai nerăbdători din mulțime s-au lăsat păgubași și au plecat. Cei mai hotărâți dintre ei s-au văzut nevoiți să constate, la lăsarea întunericului, că nu se zărea nici urmă din corabia exploratorului, așa încât s-au grăbit să ajungă la rugăciunea de seară. Când, în cele din urmă, până și cei mai curioși dintre cei prezenți au plecat în căutarea amicilor, văzând că tocmai se deschiseseră cârciumile, cheiul a rămas pustiu. La ceasul când norodul din Konstantiniye își făcea rugăciunea de noapte prin geamii, la cheiul rămas pustiu a tras o corabie neagră ca smoala, care purta urmele a sute de furtuni, a nenumărate răzmerițe, a numeroase gloanțe și sulițe. De pe corabie a coborât un bărbat orb și surd, înveșmântat în zdrențe, care-și ducea bocceaua în spinare. La fel ca în poveste, avea găvanele ochilor goale și nasul și urechile retezate. Omul acesta, care zărea stelele fără a se folosi de ochi, de ochean și de astrolab, a pornit să pășească pe ulițele din Galata, fără a simți nevoia să se lase călăuzit de cineva, de parcă ar fi fost văzător. După ce a zăbovit o vreme în imediata vecinătate a Hanului Velarilor, pe maidanul pe care se afla odinioară casa în care locuia cu fiul său, Būnyamin, a pătruns repede în prima

cârciumă care i-a ieșit în cale.

Ca din întâmplare, la cârciumă tocmai avea loc o reprezentatie dată de un magician. Magicianul stătea pe un scaun, legat la ochi, ucenicul său îl întreba, ridicând în aer feluritele obiecte pe care le lua de la cei ce se dedau băuturii, ca, de pildă, un amnar, o cutie cu opiu, un mangâr, niște mătănii, ce anume ținea în mână, iar magicianul îi dădea, rând pe rând, răspunsurile cuvenite, în ciuda faptului că avea ochii acoperiți. Cheflii erau cuprinși de uimire. Dar exploratorul, care urmărea cele ce se petreceau, a tulburat apele: acesta a spus, adresându-li-se tuturor celor care se găseau în cârciumă, că nu era vorba de magie ori de alte lucruri asemănătoare, pentru că numărul mărunțișurilor pe care le purta fiecare prin buzunare, de genul mătăniilor, al amnarului, nu era mai mare de cincisprezece și că, dacă erai atent, ucenicul îi adresa magicianului aceeași întrebare, în zece-cincisprezece moduri diferite. Potrivit spuselor sale, ucenicul îl întreba pe magician, când se referea la amnar, „ce e asta?”, când se referea la mătănii „bine, dar asta ce este?”, iar când ținea în mână o cutie cu opiu „spune, așadar, ce e asta?”. Petrecăreții din cârciumă nu s-au minunat atât de trucul cu pricina, cât de felul în care bărbatul acela orb și surd, care spunea că se numește Ihsan Efendi cel Lung, vedea și intuia asemenea lucruri. Mai mult, bărbatul nu ostenea să repete, fără sfială, că, de fapt, nu vedea și nu auzea, că lucrurile stăteau cu totul altfel decât se credea, așa încât cheflii mureau de curiozitate. Când l-au strâns cu ușa și l-au iscodit, au rămas muți de uimire în fața celor istorisite de el. Bărbatul acela orb și surd spunea că, deși nu vedea și nu auzea, știa tot ce se petrecea, pentru că *totul* – adică magicianul și ucenicul lui, vinul băut în cârciumă și cei care se aghezmuiiau cu el, toată Galata, întregul oraș Konstantiniye și făpturile ce sălășluiau în el, ba chiar întregul Univers – era numai și numai rodul minții sale. Potrivit lui, atât cârciuma aceea, cât și hohotele de răs ce răsunau în ea nu erau decât plâsmuirea minții sale. Dacă Ihsan Efendi cel Lung ar fi renunțat, bunăoară, să se mai gândească la cârciumarul care-și servea mușteriii cu vin, bietul om ar fi dispărut, Doamne, apără-ne!, cât ai clipi din ochi. Cârciumarul, magicianul, Galata și Konstantiniye *existau* pentru simplul motiv că Ihsan Efendi cel Lung *cugeta* la ele. Iar lucrul acesta scotea la iveală cea mai mare greșală a lui Rendekâr: faptul că gândea nu trebuia socotit a fi dovada existenței lui Ihsan Efendi cel Lung, ci dovada existenței acestei lumi, alcătuite din gândurile sale.

Tocmai de aceea îi tulbura pe cei prezenți, repetând stăruitor, cu înțelepciune:

— Nu eu, ci voi existați, și asta pentru că gândesc eu! Voi sunteți gândurile care se țin în mintea mea.

Oamenii aflați în cârciumă au răs cu atâta poftă, cu atâta nesaț de spusele bărbatului, încât cei care treceau pe drum, auzindu-le hohotele, au întredeschis ușa, întrebându-se dacă nu cumva înăuntru se afla vreun băsnuitor, și i-au măsurat pe cheflii din priviri. De îndată ce un bărbat căruia îi jucau ochii în cap ca unui pui de viezure le-a istorisit la repezeală, de parcă le-ar fi dezvăluit o taină, ceea ce se petrecea, noii veniți și-au căutat niște locuri libere, ca să se așeze. În felul acesta, veselia care domnea în cârciumă s-a întetit. În vreme ce bețivii repetau, hohotind de răs, „vai, vai, vai! Așadar, fiecare dintre noi este un gând în mintea lui Ihsan Efendi cel Lung! Așadar, omul acesta este răspunzător de fiecare nenorocire ce se-abate asupra noastră! Pentru că el călăuzește, pare-se, prin puterea minții, tot ceea ce se petrece pe lumea asta!”, omul acela orb și surd tăcea cu-ndârjire. Un bărbat care părea gata s-o ia razna de atâta voie bună s-a dus la un ienicer gras care, deși râdea cu lacrimi, picotea sprijinit cu umărul de perete și i-a ars o palmă zdravănă peste ceafa groasă. Când ienicerul s-a deșteptat și a pus mânios mâna pe hanger, i-a spus repede: „Nu te mânia pe mine, amice! Nu eu te-am pocnit. Eu nu sunt decât un gând în mintea lui Ihsan Efendi cel Lung. Ca și tine! Indiferent de ceea ce se petrece, cel care le orânduiește pe toate este omul acesta. De aceea, se poate socoti că el te-a altoit. Hai salutare!”, după care s-a dezlănțuit un potop de răs.

Când însă cel mai bătrân, mai țiitor la băutură și, din pricina aceasta, cel mai înțelept dintre bețivii aflați în cârciumă a prins să istorisească o poveste cum nu se poate mai potrivită, toată lumea a tăcut: era *Povestea copilului nefericit*. Potrivit chefliului, niște proroci care se înfățișaseră în fața padișahului unei țări foarte îndepărtate, cu multă vreme în urmă, îi spusese rădăciunii că se confrunta cu o mare primejdie. Primejdia cu pricina venea din partea unui copil care avea să se nască la un an după aceea și ale cărui vise urmau să se preschimbe, toate, pe loc, în realitate. Așa încât, dacă țâncul acela avea să cugete că toate casele din capitală erau de aur, casele aveau să devină, într-adevăr, de aur. Dacă avea să cugete că padișahul era nevoiaș, acesta avea să ajungă sărac lipit pământului, căci palatele, conacele, veșmintele de atlas și paralele sale aveau să fie nimicite

în chiar clipa aceea. Pruncul abia născut nu putea fi ucis, căci zarurile erau deja aruncate și soarta sa, pecetluită. Dacă el nu avea să se gândească la nimic, nici lumea, nici ei n-aveau să mai existe, nefiind zămisliți de gândire. La porunca padișahului, care fusese cuprins de groază la auzul acestor lucruri, a fost căutat și găsit copilul cu pricina, după care nouăzeci și nouă de învățați, maestri în cele patruzeci și una de științe, au prins să-l învețe tot ceea ce era adevărat, cu socoteala că, astfel, copilul urma să gândească doar ceea ce era real, iar ordinea lumii avea să rămână nevătămată. Dar pentru că-i era oprit să viseze, copilul era nefericit. Cel mai bătrân dintre învățați, văzând că întreaga țară se cufundase-n nefericire odată cu el, a cugetat zile întregi, după care a găsit, în fine, o soluție și i-a dat dezlegare copilului, spunându-i că-i era oprit să viseze, dar că nu exista nicio stavilă să viseze oameni visând.

După ce bătrânul bețiv și-a sfârșit povestea, spunând că fiecare vis al omului, fiecare reverie a sa era plămăda acelui copil nefericit, cei prezenți au privit fără voie spre locul în care ședea cu puțin în urmă Ihsan Efendi cel Lung. Bărbatul părăsise cârciuma. Au dat fuga pe urmele lui și l-au căutat toată noaptea, pentru a face haz de el. N-au izbutit însă să-l descopere, pentru că nu le-a dat prin minte să se uite în scheletul corăbiei care se găsea în apropierea șantierului naval. Ihsan Efendi cel Lung rătăcea prin scheletul acesteia și cerceta comorile lăsate în urmă de ceata de copii, de Efrasiyab și voinicii lui, care părăsiseră locul acela cu săptămâni înainte. Urmele confruntării cu Mai-marele străjilor și cu oamenii lui, care năvăliseră acolo în puterea nopții, pe nepusă masă, nu se șterseseră încă. Proiectilele de pământ se făcuseră zob, din hopa-mitică se alesese praful, iar moriștile erau rupte. Pe podeaua putredă se mai puteau desluși câteva pete de sânge. Puteai vedea acolo rămășițele tuturor armelor adevărate – consecință inevitabilă a jafurilor și furtișagurilor de care se țineau copiii prin oraș de luni de zile. Locul acela pe care puștii – al căror număr se tot împuștinase, ajungând la doisprezece, cu Alibaz cu tot, din pricina jocului cu pistoale vechi luate de la largul de Vechituri și reparate cu grijă ori a iataganelor șterpelite de pe la ieniceri beți și scoase din teacă la prima ocazie – îl făceau cândva să răsune de cântece, era acum pustiu ca-n palmă.

Ihsan Efendi cel Lung a deslușit în haosul acela o urmă familiară. Dărele roșii ale palmelor lui Alibaz înaintau pe podea către fereastră. Băiatul, despre care se putea deduce că fusese rănit în descinderea făcută de Mai-marele străjilor de noapte, se

târâse, după toate probabilitățile, pe jos, cu sângele șiroind din mână, ajunsese la fereastră și scăpase cu fuga, sărind pe fereastră. Pentru că era Efrasiyab și, în clipa aceea în care începea să se rostească chemarea la rugăciunea de dimineață, era cu siguranță pe cale să ajungă ACOLO.

II

DA, ERA EFRASIYAB. Stindardul pe care jurase și pe care-și așezase mâna înmuiată în cerneală roșie cu luni în urmă se afla, în continuare, în buzunarul scurteicii pe care-o purta. De vreo șase săptămâni înainta spre nord, unde se găsea vizuina diavolului, pe urmele Oștii Imperiale, iar pentru că pistolul i se păruse prea greu, îl aruncase, plin de jale, într-un sat. Iataganul cu versetul sacru, rămas amintire de la Ihsan Arabul, continua să-i atârne la brâu. Cu abia o săptămână în urmă răzbiise până la Oastea Imperială, înainte de-a fi cucerite orașe și prădate avuții, dar nu avusese parte de primirea plină de cinstire la care se aștepta. Deși fusese dat pe mâna unui soldat, izbutise s-o tullească înainte de-a i se șterge de pe obraz dâra palmei pe care-o primise pentru că încurca locul și-i venise ideea de a-i urma pe soldați la o jumătate de zi distanță.

În cele din urmă, într-una din zile, Oastea Imperială ajunsese în fața unei fortărețe pe ale cărei turnuri de la miazănoapte fluturau stindarde negre și care părea destul de greu de cucerit, dată fiind forma ei de stea. În aceeași zi, în vreme ce sfârșeau manevra de încercuire, înainte de lăsarea serii, ienicerii care făceau socoteala prăzilor cu care aveau să se aleagă de pe urma jafului, băieții care slujeau la arme, călărașii, voluntarii gata să-și pună viața la bătaie, spahiii, coloneii ienicerilor, slugile, majordomii, stegarii, gradații și ordonanțele ofițerilor de ieniceri alergau în toate părțile, iar căpeteniile hăițașilor, ale pușcașilor și ale arbaletrierilor, precum și mulți alți ofițeri dădeau ordine peste ordine. Se săpau șanțuri, se căra pământ cu coșurile și, astfel, se ridicau movile de zece, douăzeci, treizeci de stânjeni; înarmați cu cârpe și bucăți de piele de căprioară, oamenii suflau asupra tunurilor culverin, împodobite cu capete de dragon, și le lustruiau ca pe niște oglinzi. Când s-a lăsat întunericul, pregătirile pentru asediu erau pe cale de a se încheia. Nu le mai rămăsese decât să-și ascută săbiile. La miezul nopții, cei care se uitau din fortăreață spre cartierul general al Oștii Imperiale au crezut o clipă că pe bolta cerului se zăreau nenumărate stele.

Pentru că singurele lumini care licăreau în noaptea aceea neagră ca smoala erau scânteile care săreau din pietrele de ascuțit învârtite de pedale. Păgânii care au zărit această scenă n-au vrut să rămână mai prejos, așa încât și-au încărcat propriile baziliscuri, mortiere, culverine și balimezuri cu lanțuri, alice, cuie și cioburi de sticlă, pe post de ghiulele, și au tras cu ele salvă după salvă. Când și-au isprăvit cele aproape opt sute optzeci de kilograme de praf de pușcă în această demonstrație fără rost a răsărit soarele și, îndată după aceea, un tun de mari dimensiuni, aflat în spatele întăriturilor Oștii Imperiale, a slobozit asupra zidurilor o ditamai ghiuleaua, de paisprezece ocale.

Alibaz, care-și dorea să se numere printre primii oșteni ce urmau să pătrundă-n cetate, a început să tremure când a văzut că în zidul de care se izbise ghiuleaua se căscase o deschizătură cât toate zilele. Forța diavolească a mortierului, la care nu mai asistase până în ziua aceea, îl emoționase nespus și-i făcea dinții să clănțane-n gură. Și-a amintit deodată că nu era Efrasiyab, ci Alibaz, băiatul de care nu se lipea somnul. Ba mai mult, când au prins să bubuie, una după alta, puștile din spatele fortificațiilor, care erau cu mult mai zgomotoase decât pocnitorile din locurile de distracție orânduite pentru copii în zilele de bairam, și să vâjâie prin aer gloanțele, a început să plângă și să strige după ajutor. Când a explodat lângă el un proiectil azvârlit din cetate a simțit că-și pierde mințile și a luat-o la fugă, jeluindu-se, prin șanțuri, fără a ști încotro se-ndrepta. A alergat ACOLO, cu ochii șiroind de lacrimi.

S-a pomenit la poalele zidului cetății. S-a prăbușit la pământ și a rămas acolo o vreme, bocind. Însă de îndată ce o mulțime de gloanțe slobozite de pistolete, muschete, archebuze și carabine, dinspre fortificațiile Oștii Imperiale, s-au izbit, şuierând, de zidul la poalele căruia se găsea, și-a dat seama că trebuia să o șteargă de acolo. Gaura căscată de ghiuleaua de paisprezece ocale slobozită de mortier se afla chiar deasupra capului său. S-a cățarat pe zid, s-a strecurat prin ea și s-a pomenit nas în nas cu niște bărbați care se străduiau să astupe locul acela cu saci umpluți cu pământ. Cei mai mulți dintre ei s-au prăbușit însă numaidecât, doborâți de salva de archebuze care venea dinspre fortificații. Alibaz s-a năpustit în cetate. La prima vedere, locul acela părea mai sigur. A început să alerge, fără să știe încotro se-ndrepta. Desigur însă că Alibaz se ducea ACOLO. A sărit peste lanțurile întinse pe la colțuri pentru a-i împiedica să înainteze pe călăreții inamici care ar fi izbutit să pătrundă-n cetate și a

înaintat spre miazănoapte. Când a ridicat capul, a văzut stindardele negre. N-avea cum să fie remarcat de oamenii care alergau de colo-colo prin fortăreață. S-a speriat însă de bărbații aceia cu veșminte ciudate pe care nu-i mai văzuse până atunci și a intrat ACOLO.

Spre deosebire de ceea ce se petrecea afară, înăuntru era liniște. Între zidurile acelei clădiri cu tavan înalt, asemenea templelor, răsuna o cântare nedeslușită. Alibaz s-a-ndreptat spre locul de unde venea sunetul și a văzut nenumărați bărbați înveșmântați în negru care îngânau o melodie plină de alean. Îl împingeau pe unul dintre ei, care avea mâinile prinse în lanțuri și zăcea la pământ, gol pușcă, spre două emisfere de bronz, de câte un stânjien fiecare. O parte dintre bărbații îmbrăcați în negru au săltat cu mare trudă cele două emisfere, lipindu-le una de alta și dând la iveală o sferă. În mijlocul acestei sfere uriașe se găsea un robinet iar de o parte și de alta, două supape. Câțiva dintre bărbați au proptit sfera cu mâinile, ca să nu se desfacă în două, iar alți câțiva au prins câte un furtun de fiecare supapă și s-au apucat să golească aerul dinăuntru. Treaba aceasta le-a luat destul de mult timp. În cele din urmă, cele două emisfere s-au lipit, datorită vidului creat în interior.

Alibaz a văzut cum, mai apoi, oamenii înveșmântați în negru îl legau pe bărbatul despuiat la robinetul aflat în mijlocul sferei, folosindu-se de corzi subțiri de piele, și a început să urmărească, de data aceasta nu cu teamă, ci cu interes, ceea ce se petrecea. Pântecul gol al omului a fost uns cu grăsime și lipit strâns de robinet cu ajutorul unei menghine. După ce i-au legat zdravăn mâinile și picioarele cu niște nojițe, oamenii în negru au prins să-și psalmodieze imnurile melancolice pe un ton și mai stins. De îndată ce unul dintre ei, despre care se putea deduce că era căpetenia lor, a răsucit robinetul, bărbatul despuiat a urlat de durere, iar emisferele s-au rostogolit cu zgomot pe pardoseala rece de piatră, desprinzându-se una de cealaltă. Bărbații îmbrăcați în negru au început să strige *virtus vacui!* Cele două emisfere erau pline de sânge și de bucăți de carne, căci vidul dinăuntru supsesse parcă, prin robinetul prins de pântecul omului, sângele, intestinalele și celelalte măruntaie ale acestuia.

Văzând ce făceau, Alibaz s-a pornit din nou pe plâns. Se simțea cu totul îpușinat. Când l-a atins o mână pe spate, în vreme ce-i șiroiau lacrimile din ochi și-i tremura bărbia de teamă, a fost cât pe ce să-i stea inima-n loc. A vrut să se ridice și să fugă, dar nu-l mai țineau genunchii. Mâna care-l atinsese pe

spate l-a apucat de braț și l-a ridicat. A cutezat să ridice capul și l-a văzut pe unul dintre bărbații aceia înveșmântați în negru. În ciuda faptului că zâmbea, în ochii săi albaștri se deslușeau luciri diavolești.

Bărbatul l-a dus pe băiat la ceilalți oameni îmbrăcați în negru. Niciunul dintre ei nu părea mirat de împrejurare. Bărbații, care de data aceasta vorbeau în șoaptă, spre deosebire de larma pe care o făceau mai-nainte, l-au dus pe Alibaz într-o odăiță deprimantă. În odaie se găseau o grămadă de borcane cu leacuri. Unul dintre ei a luat un borcan plin cu un praf negru ca tăciunile și a pus două-trei linguri din el într-un pahar cu apă. Ar fi putut, de fapt, să pună chiar mai puțin. Deoarece, dat fiind faptul că o lingură din praful acela ar fi putut ucide un ditamai boul, pentru un copil ar fi fost suficientă și a cincea parte din ceea ce mai rămânea din ea. Bărbatul cu fața zâmbitoare i-a întins cupa cu otravă lui Alibaz, iar copilul, care, de fapt, era foarte însetat, n-a vrut să strice acea manifestare de prietenie și a sorbit licoarea până la fund.

A văzut în faptul că era eliberat din locul acela dătător de fiori o continuare a aceleiași purtări prietenești. Însă copilul acela care nu dormise nici măcar un minut de când se știa a prins să perceapă unele lucruri pe care nu le cunoscuse niciodată până atunci. În vreme ce pășea pe străzile înguste ale cetății, înconjurat de zvon de arme, de gemete și urlete, prin inima haosului, părea că i se-nchideau ochii și căsca pe rupte. Somnul pe care-l aștepta de ani de zile sfârșise prin a-l doborî. Când, în cele din urmă, i s-au îngreunat pleoapele și a prins să pice din picioare, a început să-și caute un loc în care să se ghemuiască și să doarmă în tihnă, iar ochii i-au căzut pe vârful unui copac. S-a cățărat pe ramurile de sus ale acestuia, căscând de zor. Când a ajuns în vârf, era cu ochii aproape închiși. Din fericire, aici se găsea un cuib de barză. Mama barză tocmai murise în dimineața aceea, răpusă de un glonte rătăcit. Alibaz s-a ghemuit taman în mijlocul cuibului, peste ouă, și s-a cufundat într-un somn adânc. După mai multe zile, ouăle au crăpat, sub înrăurirea căldurii degajate de trupul lui, iar puii au crescut hrănindu-se cu firimiturile de pesmeți, cu migdalele, dulciurile și boabele de coriandru aflate prin buzunarele băiatului adormit. Au învățat să zboare și au migrat către miazăzi. Când a venit primăvara și s-au întors la cuibul în care veniseră pe lume, l-au revăzut pe băiatul care dormea acolo. Au dat naștere altor pui, fără a-i întrerupe visele fără sfârșit, și au sfătuit stăruitor generația următoare să

nu facă tărăboi și să nu-l deștepte pe copilandru din somnul adânc în care era cufundat.

III

ÎN VREME CE LA ORGANIZAȚIE circulau din mână-n mână imagini, plăsmuite după descriere, ale lui Mahdi – Marele Izbăvitor care urma să se arate-n oraș în anul acela, la cea de-a șaptea lună plină –, Būnyamin era obsedat de Aglaia. Fiind convins că n-avea s-o mai revadă niciodată, încerca să și-o alunge din minte pe felurite căi, dar nu reușea decât să-și abată gândurile vremelnice în alte direcții. Spre a izbuti s-o uite pe tânăra roabă, s-a dedicat examinării ciudatelor instrumente care se aflau la Organizație. Mai întâi a cercetat, curios, ciubucele care zvârleau mici săgeți otrăvite, instrumentele de tortură portabile și pistoalele cu șase țevi. Putea face acest lucru fără nicio opreliște, deoarece îi era îngăduit să rătăcească pe unde voia. Trăind, de fapt, ca un pușcăriaș și fiindu-i cu desăvârșire interzis să părăsească locul acela, nu era niciun pericol să dea în vileag tainele Organizației.

Instrumentele de comunicare îl uimeau nespuse de mult. Principalele ustensile folosite de Organizație în acest scop erau niște zmeie de mici dimensiuni care-și puteau schimba culoarea, tot soiul de tablete care scoteau fum când erau aprinse, fluier care iscau sunete la care nu reacționau decât niște lilieci ținuti în cuști și pe care urechea omenească nu le putea percepe. Obiectul care-i stârnea cel mai mare interes, între toate acele instrumente și materiale, era o ustensilă hărăzită ascultării pereților. Aceasta era alcătuită dintr-o țeavă flexibilă, în formă de Y, plămădită dintr-un maț de animal. Unul dintre capetele acesteia urma să fie lipit de perete, iar celelalte două erau atașate, printr-un sistem de arcuri, la niște căști și, astfel, se putea asculta în tihnă orice discuție care avea loc de cealaltă parte. După ce s-a convins că nu-l vedea nimeni, Būnyamin și-a strecurat aparatul în sân.

Urmărea să strângă informații privitoare la Ebrehe. Nu era însă chip să și-o scoată din minte pe Aglaia. De aceea, s-a apucat să scrie poezie. A plăsmuit taman șapte poeme în *aruz*⁵¹, în care-și zugrăvea dragostea, iar în zilele următoare a reluat, mereu și mereu, aceleași versuri, îndepărtând din cuprinsul lor tot ceea ce nu privea iubirea. În ciuda tuturor eforturilor sale, n-a izbutit

⁵¹ Prozodie specifică literaturii clasice otomane, de influență arabo-persană.

însă să desăvârșească o silabă lungă și, astfel, să împlinească metrul unei poezii, făcând trecerea de la *feilun* la *failun*⁵². Cu trei zile înainte de cea de-a șaptea lună plină a anului, când și-a desfăcut punga în care ținea poezia cu pricina pentru a ieși din acest impas, a băgat de seamă că cineva-i cotrobăise prin hârtii. Mai mult, acel cineva îi corectase și poezia, așa încât *failun-ul* fusese desăvârșit printr-un *elij*⁵³ adăugat versului. Bünyamin și-a dat seama imediat că la mijloc se afla Ebrehe. N-a avut însă cum să zărească pe hârtie lacrimile de gelozie ale acestuia, căci ele se zvântaseră de mult.

Felul în care-i fusese violată intimitatea l-a mâniat nespus și l-a făcut să-și piardă încrederea în sine. A ajuns să creadă că fiecare dintre purtările sale era prevăzută cu mult înainte, că fiecare dintre întâmplările cu care se confrunta făcea parte dintr-un plan și că fiecare dintre lucrurile pe care le-implinea în taină era, de fapt, cunoscut celorlalți. Era convins că, după ce-i stârneau curiozitatea față de lucruri bine definite, pregăteau toate condițiile necesare pentru a-i strecura informații greșite. Era, totodată, încredințat că procedau astfel încât să descopere el singur ceea ce doreau să-i transmită și că făceau un joc de neconceput pentru orice minte omenească, izbutind să fie înspăimântător de convingători.

În mod foarte probabil, știau și că șterpeliase aparatul de ascultat. Mormăielile care răzbăteau seară de seară din odaia de alături, unde se afla Ebrehe, erau, mai mult ca sigur, urmarea unei anumite socoteli. Trecuseră nu știu câte zile de când refuza cu îndărătnicie să apropie aparatul de ascultat de zid, pentru a desluși taina acelor sunete. Cu o zi înainte de cea de-a șaptea lună nouă nu și-a mai putut înfrâna însă curiozitatea. Și-a pus căștile la urechi și a lipit țeava de perete.

A recunoscut pe dată vocea lui Ebrehe. Marele Efendi părea să citească un basm. Bünyamin a prins să asculte basmul acela ciudat, știind prea bine că acesta avea să-l adoarmă:

„Trăia odată într-un sat un om căruia-i mersese vestea pentru neștiința sa. Într-una din zile, omul acesta a prins să fie frământat de o-ntrebare, așa încât și-a pierdut orice poftă de a mai mânca și a mai bea ceva. Căci atunci când deschidea ochii vedea lumea, iar atunci când îi închidea vedea întunericul, iar

⁵² Formule prozodice, în literatura clasică otomană.

⁵³ Prima literă a alfabetului arab.

faptul acesta îl tulbura peste poate.

S-a tot gândit și s-a socotit el preț de mai multe zile și nopți, cu mintea lui neștiutoare, și, în cele din urmă, a decis că și întunericul putea fi văzut. Ba mai mult, când a dat de cartea unui învățat de pe vremuri, care spunea că morții percepeau întunericul, tăcerea și neantul, a fost pe deplin convins de îndreptățirea ideii sale. Potrivit acesteia, așa cum morții nu vedeau lumina, viii n-aveau cum să vadă întunericul la fel de bine ca răposatii. Pentru că somnul era însă frate cu moartea, un om cufundat în somn vedea mai bine întunericul decât un altul, care se mulțumea, bunăoară, să stea cu ochii închiși. Omul acesta neștiutor a încercat să afle ce anume vedea când nu vedea lumea și, astfel, a descoperit că în bezna pe care-o zărea când închidea ochii roiau nenumărate vise. Nefiind însă felul de om care să se mulțumească cu atât, a voit să afle mai mult. Prin urmare, a săpat în pământ și a scos la iveală un chiup plin cu bani de aramă, pe care tot el îl îngropase acolo cândva. A bătut la poarta unui învățat care se-ndeletnicea cu științele oculte, purtând sub braț această povară de preț, și l-a întrebat ce anume era bezna aceea pe care-o vedea când închidea ochii. Adevărat sau ba, învățatul i-a spus precum urmează:

— Aceasta este o-ntrebare neașteptat de mintoasă din partea unui om ca dumneata, a cărui neștiință a ajuns de pomină. De aceea, spre a te răsplăti, n-am să te las fără răspuns. Acum ascultă-mă bine! Muzica se ivește din tăcere, așa cum giubeaua pe care o porți se ivește din lână. Astfel a fost zămislită din neant și lumea în care viețuiești. Numai că vidului, care este cealaltă denumire a neantului, i-a prisosit o fărâmă. Aceasta a fost împărțită în două părți, iar una dintre ele ți-a fost dăruită dumitale, sub forma unei tăblițe goale. Întunericul pe care-l vezi este tocmai această tăbliță. Fiind goală, bineînțeles că este lipsită de lumină, așa încât dumneata vezi, de fapt, pe tăbliță întunericul. Dumneata însă plăsmuiești vise din acest întuneric, care reprezintă o parte a vidului din care a fost plămădită lumea.

Mintea bărbatului neștiutor, care ascultase cu mare luare-aminte spusele învățatului ce se-ndeletnicea cu științele oculte, s-a poticnit într-un punct. De aceea l-a întrebat:

— O, învățatule! Ai spus că vidul rămas după zămislirea lumii s-a împărțit în două părți. Una dintre ele i-a fost dăruită omului sub forma unei tăblițe goale. Ce s-a-ntâmplat însă cu cealaltă parte?

Învățatul, care s-a-ntristat la auzul acestei întrebări, i-a spus

pe un ton șovăitor, care arăta că nu era sigur de adevărul spuselor sale:

— Cea de-a doua parte i-a fost dată Fiului Zorilor, care era invidios pe darul oferit vrăjmașului său. Însă acesta, în loc să plăsmuiască vise, a plămădit din vid un ban și și-a imprimat pe el propriul chip. După ce a slobozit în Lume banul pe care-și pusese pecetea, a prins să aștepte ca paraua aceasta, care era însuși vidul increat, să cumpere absolut tot, da, absolut tot. În cele din urmă, lucrul în așteptarea căruia se afla a prins a se mplini. Văzând banul, oamenii au făurit nenumărați alți bani, de aur și argint, după asemănarea sa, și au socotit că băteau pe fețele lor chipuri și peceti de padișahi, de sultani și regi. N-aveau cum să știe că acele peceti și acele chipuri îi aparțineau, de fapt, Fiului Zorilor. Astfel, banii care purtau chipul lui au prins să cumpere lumea și pe cei care-și duceau traiul în ea. Singurul vis pe care a izbutit să-l plăsmuiască Fiul Zorilor a fost ca banul, care fusese plămădit din vid și era însuși vidul, să devină prețul și valoarea lumii, care nu este decât un vis. A așteptat ca oamenii să vândă, puțin câte puțin, lumea, pe care până în ziua aceea o contemplase cu plăcere, odată cu cei care sălășluiau în ea.

Ignorantul nu s-a mulțumit cu ceea ce aflase, ci l-a întrebat din nou:

— O, învățatule! Ciudate vorbe ai mai rostit! Bine, dar unde-l pot afla pe Fiul Zorilor, despre care ai grăit dumneata?

Învățatul i-a răspuns:

— Este foarte simplu. Îndepărtează-te de locul acesta atât cât îți stă-n putință, iar când se lasă întunericul, întoarce-te spre miazănoapte și strigă-i numele. O să-ți răspundă sigur.

După ce a sfârșit prin a-și astâmpăra curiozitatea, bărbatul cel neștiutor i-a sărutat mâna cărturarului și a vrut să-i dea chiupul cu bani pe care-l adusese cu sine. Când a văzut însă banii, învățatul a fost nespus de scârbit și l-a luat la palme pe neștiutorul acela ce nu pricepuse nimic din vorbele sale, după care l-a gonit. Ignorantul s-a întrebat, mirat, peste ce pocinog dăduse; dar, ce era mai rău, i-a fost din nou ațâțată curiozitatea, care mai înainte păruse să se domolească. De aceea, a gonit din răputeri spre ținutul Fiului Zorilor și, în cele din urmă, la lăsarea întunericului, a ajuns pe o câmpie pustie. Pe cer nu se zărea nici măcar o stea.

Neștiutorul s-a întors spre miazănoapte și a strigat:

— O, Fiu al Zorilor! Am aflat de ceea ce ai săvârșit și am bătut drumul până aici. Spune-mi, cine ești?

Deși în jur nu se simțea nici cea mai mărunță adiere, s-a auzit, parcă, zvon de furtună.

Dinspre miazănoapte a răsunat o voce, care i-a spus omului:

—

Pentru că începuse să caște, sub înrâurirea adormitoare pe care o au îndeobște basmele asupra copiilor, lui Būnyamin i s-au înfundat urechile și n-a mai izbutit să audă ultima frază a poveștii pe care-o citea Ebrehe. Adevărul este că soarta bărbatului neștiutor nu-i stârnea prea mare interes. Cu toate acestea, după ce și-a scos aparatul de ascultat de la urechi, i-a venit în minte o vorbă pe care-o auzise cândva în legătură cu Fiul Zorilor și a căscat deodată ochii mari. Cum îi zburase somnul, a început să-și frământa mintea cu banul pe care Fiul Zorilor îl zămislise din vid. Spre a-și astâmpăra curiozitatea, care nu înceta să sporească, s-a dus în atelierul de alchimie, îmboldit de o voce lăuntrică, și a luat un borcan cu pilitură de fier. A așternut praful pe o foaie de hârtie și, de îndată ce a așezat banul sub ea, firicelele de pilitură de fier s-au lipit unul de altul și și-au dezvăluit liniile magnetice. Aceste linii nu semănau însă cu cele obișnuite. Amețit de aburii de mercur, Būnyamin a văzut aceste linii sub forma unei litere și a distins în ea pecetea lui Iblis⁵⁴, îngerul blestemat.

Când a ieșit din odaie, Būnyamin, care se deșteptase din somnul său adânc abia spre prânz, a constatat că Ebrehe plecase, însoțit de majoritatea oamenilor săi, și că la Organizație nu mai rămăseseră decât câțiva paznici. Cea de-a șaptea lună plină a anului avea să se arate în noaptea aceea și, dacă basmul istorisit de Oglinda Profetiei se dovedea a fi adevărat, Mahdi urma să intre în Konstantiniye, cam pe la orele acelea, pe poarta de apus. Convins că toate poveștile acelea făceau parte din festa care i se juca, Būnyamin își mobiliza întreaga putere de gândire pentru a pune faptele cap la cap, dar nu izbutea defel să descurce ițele. Băgând de seamă că, la intrarea în Organizație, podeaua era mânjită, de la un capăt la altul al ușii, cu ceva ce aducea a untură de porc, a simțit că mintea sa refuza să mai

⁵⁴ Cea mai pregnantă întru chipare a Diavolului (ar. Şaytan, tr. Şeytan) în islam. Iblis este izgonit din Paradis pentru că refuză să se închine în fața lui Adam și să se supună, astfel, Poruncii Divine: „Când Noi am spus îngerilor. «Aruncați-vă cu fața la pământ înaintea lui Adam!», ei s-au aruncat, afară de Iblis, care a refuzat cu trufie, căci era dintre cei tăgăduitori.” (*Coranul*, trad. cit, II 4, p. 24) Iblis este amintit și în alte sure coranice.

gândească și, pentru a se liniști, a început să cugete la Aglaia.

A citit de nenumărate ori până la miezul nopții, în șoaptă, poeziile de dragoste pe care le scrisese. În vreme ce lăcrima, încercând să afle o cale de a se elibera de gândurile negre, a auzit niște tropăituri. Venise Ebrehe, însoțit de oamenii lui. A ieșit din odaie și a văzut un om plin de sânge la nas și la gură, cu mâinile strâns legate cu sfoară, în jurul căruia se agitau Zülfiyar și slugile lui. Bărbatul acela care, de îndată ce fusese prins, fusese năclăit din cap până-n picioare cu untură de porc, pentru îndepărtarea spiritelor bune și a îngerilor, era chiar așa-numitul Mahdi. Înfățișarea se potrivea însă descrierii. Întocmai așa cum scriau cărțile de *hadis*⁵⁵, avea fruntea descoperită, nasul mic, ochii mari, dinții strălucitori și rari, coapsele lungi și pielea smolită. Ebrehe, care intrase ultimul în încăperea și care avea grijă să se țină cât mai departe de Mahdi, a înaintat către celula în care urma să fie ferecat captivul, fără a-l băga în seamă pe Bünyamin. Poate că nu întâmplător, încăperea aceea avea un perete comun cu odaia lui Bünyamin.

Odată revenit în camera lui, tânărul a încuiat ușa, apoi a scos aparatul de ascultat. Se gândea că se așteptau la o asemenea reacție din partea lui după ce-l văzuse pe Mahdi și, de aceea, nu se temea prea mult că avea să fie prins. A lipit aparatul de perete, după care l-a auzit pe Ebrehe, adresându-i-se probabil lui Zülfiyar:

— Afară sunt aproape treizeci de copii care cerșesc. Trimite câțiva oameni, ca să cerceteze ce se petrece.

Zülfiyar:

— Da. Asta mi-a atras și mie atenția. Nu e clar ce pune la cale Halește-Râtani. Trebuie să ne luăm niște măsuri de siguranță. Pentru că ieri trebuia să vină să-și ia haturile alea roșii, dar n-a apărut nici până acum.

Ebrehe:

— Fă ce ți-am spus. În răstimpul ăsta, să-i punem pe caligrafi să scrie un firman. Am să-ți spun mai încolo în ce privință. Acum să ne vedem de treabă. Puneți-l pe bărbat pe masa caznelor, dar mai întâi ungeți-i obezile cu sânge de porc. Altfel le-ar putea rupe. Când vă sfârșiți treaba, ieșiți. Am să-l

⁵⁵ „Tradiții profetice”, în sensul de dovezi privitoare la spusele și faptele Profetului Mahomed (*sunna*), ridicate la rangul de normă comportamentală și morală. Tradițiile profetice constituie cea de-a doua sursă a legislației islamice și le permit adepților diverselor școli juridice să se acorde și să-și completeze jurisprudența. Dincolo de tradițiile „autentice” (*sahih*), care se bazează pe un lanț (*silsila*) transparent și autentificat de transmitători și garanți, există numeroase tradiții „îndoielnice”, multe dintre ele apocrife.

iscodesc singur.

După aceste discuții, Bünyamin a auzit multă vreme zornăit de lanțuri și gemete răzbătând din încăperea de alături. Apoi, ușa celei s-a închis cu zgomot și auzea fără prea mari eforturi până și sunetele înăbușite pe care le scotea prinsul, rămas singur cu Ebrehe.

Ebrehe:

— Când te-ai arătat la Poarta Tunului, m-am neliniștit foarte tare la gândul că ești Mahdi. Dar când ți-am pus sacul în cap, n-am mai avut nicio teamă. Pentru că, fiind pus la păstrare în untură de porc vreme de un an, ți-a luat pe loc toată puterea.

Bărbatul:

— Jur că nu sunt Mahdi! Și nici pomeneală ca lucrul ăla de care vorbești să-mi ia toată puterea. Pentru că, de fapt, sunt un becisnic. Vă rog, nu mă schingiuiți! Am să vă spun tot ce știu. Slujba, mănăstirea, numele tuturor, unul câte unul. Dacă vedeți însă în mine vreo primejdie, omorâți-mă și gata! Numai să nu mă chinuiți! Nu pot îndura suferința. Oh, mami! Mami, unde ești!?

După scâncetele bărbatului, care începuse să plângă, Bünyamin a auzit răsunând o palmă. Ebrehe, cel care-l pocnise, îi spunea:

— Gura! Nu încerca să mă duci de nas! Ai dinții rari. Vorbești cu prune-n gură. Până și semnul de pe spatele tău e cum scrie-n cărți. Ba mai mult, o oglindă pe care-am dobândit-o cu ani în urmă mi-a arătat că urma să intri astăzi exact pe poarta aia. Totul arată că ești Mahdi! Și ai venit aici ca să mă distrugi pe mine! Știu asta. Dar, până la urmă, eu am fost cel care te-a prins și care ți-a stors vlaga. Știu că e imposibil să te ucid, dar, altfel, e foarte ușor să ți se ia puterea. Pentru că aproape în fiecare carte de științe oculte scrie că puterea lui Mahdi devine neglijabilă când e schingiuit. De aceea, ți-am făcut rost de cel mai iscusit, de cel mai nemilos călău de pe lumea asta. Ba mai mult, a adus cu el cincizeci de cărți care zugrăvesc cele mai rele chinuri cu putință, din o mie și unu posibile. În plus spune că, dacă ar găsi o cale potrivită, te-ar putea foarte bine și omori.

— Au! Mămico! Mămico! Fie-ți milă de mine! Eu nu sunt Mahdi. Mă cheamă Franz!

Bărbatul începuse din nou să plângă. Bünyamin pricepuse cine era schingiuitorul despre care vorbea Ebrehe. Era un ins peltic, fără nicio expresie pe chip. Se spunea că nu știa nicio altă limbă în afară de arabă și că venise la Organizație cu o zi în urmă. Când plânsetul captivului din celulă a fost curmat de o

altă palmă, Bünyamin a ciulit din nou urechea.

Ebrehe a bătut cu pumnii în ușa celulei, strigându-le celor de afară:

— Zülfiyar! Adu-l imediat aici pe Hattakay!

La o bucată de vreme după ce s-a deschis ușa celulei, s-au auzit următoarele vorbe, rostite de Zülfiyar:

— Mărețule Ebrehe, ești sigur că omul ăsta e în stare să schingiuiască?! L-am văzut ceva mai devreme. Nu știe să mânuiască nici măcar menghina. Pentru că nu pricep araba, n-am putut să-l iau la-ntrebări. De când a venit nu și-a dat jos gluga de pe cap. Aduce la mutră cu Hattakay, dar e ceva necurat la mijloc!

În ciuda acestor vorbe, lui Zülfiyar i s-a trântit ușa-n nas. Ebrehe, despre care rezulta limpede că era nespus de emoționat, i-a spus ceva lui Hattakay în limba arabă. Bünyamin, care auzea răzbătând prin perete sunetele unor obiecte de metal ce se izbeau unele de altele și zângănit de lanțuri, și-a dat seama că Hattakay îl pregătea pe bărbat de tortură. Era clar, totodată, că în vremea aceasta captivul fremăta de neliniște.

Captivul:

— Nu! Nu! Nu faceți asta! Sunt iscoadă austriacă. Nu! Îndepărtați cleștele ăla de mine! Am să vă spun tot! Ascultați-mă mai întâi!

Ebrehe:

— Ce-ai să ne mai spui? Totul e limpede.

Captivul:

— După cum spuneam, sunt iscoadă austriacă. Mi s-a spus că o să fie foarte ușor. Spuneau că o să fiu întâmpinat ca un rege.

— Cine ți-a spus asta?

— Cei de la organizația de informații a austriecilor.

— Continuă!

— Aveau un plan nebunesc. Un proiect la care lucrau de ani, de zeci de ani de zile. Au muncit la proiectul acesta cel puțin un secol după asediul Vienei.

— Despre ce vorbești?

— Totul a început cu zeci de ani în urmă. În țara mea au fost aleși patruzeci-cincizeci de oameni, bărbați și femei, care aduceau la chip cu Mahdi și care au fost ferecați într-o mănăstire.

— Și ce s-a întâmplat după aceea?

— Femeile și bărbații aceia s-au împerecheat între ei.

— Ce spui acolo? Bine, dar cu ce scop?

— Dintre urmașii acestor oameni, ajunși la maturitate, au fost aleși cei care aduceau cel mai bine cu Mahdi. Doi dintre ei au fost părinții mei. Copiilor le era interzis să părăsească mănăstirea. Toți descendenții primei generații au fost uciși, pentru a fi cruțată taina. Cei din generația următoare aduceau și mai bine cu Mahdi decât cei din prima generație. Ei, la rândul lor, s-au împerecheat în același mod și astfel a apărut o a treia generație, din care fac parte și eu. Semnul despre care se spune că se află pe spatele lui Mahdi apare doar la cinci dintre noi. Nu știu ce soartă au avut ceilalți. Nu mi-am văzut niciodată tatăl. Dar mi-am văzut o dată mama, când aveam trei ani, și din ziua aceea nu i-am mai uitat niciodată chipul. Când eram la mănăstire locuiam toți cinci în aceeași chilie. Nu aveam nume și eram strigați după numere. Din cauza asta, când am împlinit șapte ani, am început să-mi spun Franz. Nu ne cunoșteam limba maternă. De fapt, la mănăstire ne era interzis să vorbim altă limbă decât limba voastră. Eram struniți cu bătaia să vă învățăm limba, tradițiile și obiceiurile. Din pricina asta, doi dintre frații mei s-au închis în sine. Își îmbrățișau strâns trupul cu brațele și se legănavă cât era ziua de lungă înainte și-napoi, așa încât nu-și mai puteau satisface nici măcar cele mai simple necesități. Prin urmare, am rămas doar trei. Unul dintre noi a murit de oftică. Cel de-al doilea și-a pierdut mințile la șaisprezece ani și, în cele din urmă, am rămas doar eu.

Ebrehe, care asculta vorbele bărbatului răbdător, și-a pierdut în cele din urmă răbdarea și a strigat:

— Minți! Oglinda Profeteiei se află la mine de ani de zile! Și toate profețiile pe care le-am deslușit în ea s-au împlinit, rând pe rând. Iar una dintre acestea vestea chiar venirea ta!

Bărbatul:

— Oglinda Profeteiei e o cu totul altă poveste. Organizația de informații l-a chemat, cu o jumătate de secol în urmă, la Viena, pe cel mai iscusit ceasornicar al Europei și i-a cerut să meșterească un anumit mecanism. Așa a zămislit ceasornicarul ceea ce dumneata numești Oglinda Profeteiei. Oglinda aceasta era alcătuită din câteva mecanisme aparte. Primul dintre ele era un mecanism de programare, iar oglinda avea să înceapă să funcționeze la exact patruzeci de ani de la momentul în care avea să-i fie dăruită padișahului vostru de către un așa-zis derviş, vestind, pasămite, Sfârșitul Lumii. În ziua în care am împlinit douăzeci și șase de ani și am fost avansat la gradul de căpitan,

m-am dus la ospiciul din Viena și l-am vizitat pe ceasornicar, care o luase razna la un an după ce închipuise oglinda aia uriașă. Până în ziua în care mi se vorbise de „proiect” știam că se puteau zămisli ceasuri care să funcționeze vreme de șase luni fără a fi întoarse. Când am auzit însă că ceasornicarul acela fusese în stare să imagineze un mecanism care să funcționeze de-a lungul a zeci de ani fără a fi întors nu mi-a venit să cred. De aceea mi-au fost arătate planurile a ceea ce dumneata numești Oglinda Profeției. Din câte-mi amintesc eu, la patruzeci de ani de la înstrăinarea oglinzii, primul mecanism urma să pună-n mișcare un al doilea mecanism, iar în acest răstimp, ciocănelele metalice aflate în pântecul ceasului aveau să izbească un șir de clopote de felurite dimensiuni, iscând o melodie melancolică, asemenea cutiilor muzicale. Ia gândeți-vă acum la efectul pe care urmau să-l producă sunetele stranii iscate de oglindă, după ce aceasta zăcuse părăsită într-un ungher vreme de patruzeci de ani!

— Bine, dar dacă ceea ce spui este adevărat, cum se face că particulele de nisip de pe suprafața oglinzii se mișcă fără niciun impuls și dau naștere inscripțiilor?

— Am să-ți explic! Particulele de nisip de care vorbești dumneata sunt, în realitate, particule de pilitură de fier, vopsită în alb. Chiar sub oglindă se află niște bare, tot de fier, care aduc a cușcă, fără a fi solidare între ele. Prin urmare, poți să scrii un anumit lucru doar alegând niște bare bine determinate din acest angrenaj. De îndată ce un al treilea mecanism face legătura între unele bare și magnetul principal, pilitura de fier se lipește de acestea. Astfel iese la iveală una dintre inscripțiile acelea pe care dumneata le numești profeții. Fiecare dintre inscripții este vizibilă pe suprafața oglinzii timp de exact un an de zile.

— Spusele tale nu explică în ce fel se schimbă scrisul. Cum se șterge, așadar, o inscripție? Pentru că am văzut cu ochii mei cum se ștergea brusc scrisul de pe suprafața oglinzii, pentru a face loc unei alte profeții.

— Înțeleg ce vrei să spui! Dat fiind sistemul în formă de cușcă, barele care vor conduce la apariția noii inscripții sfârșesc prin a se magnetiza după un an. Dar în intervalul acesta, o parte din pilitura de fier rămâne prinsă de ele, chiar dacă barele și-au pierdut magnetismul. Ceasornicarul s-a gândit și la acest aspect, așa încât a conceput un al patrulea mecanism, care pune în mișcare două bare de fier mai puțin magnetizate, ce mătură oglinda pe rând, în lungime și în lățime, și poartă aceste particule

de nisip către noile bare, de care urmează să se prindă pentru simplul fapt că acestea sunt înzestrate cu o forță de atracție mai mare. Ciocănelele mecanismului lovesc angrenajul de fiecare dată când se modifică inscripția, iscând melodia aceea melancolică.

— Bine, dar cum se explică faptul că profețiile apărute pe suprafața oglinzii se împlinesc, rând pe rând?

— Crede-mă, îți spun adevărul! Când mecanismul acesta de care vorbesc i-a fost dăruit padișahului vostru de către o iscoadă în straie de derviș, primind numele de Oglinda Profeției, se știa că avea să intre-n funcțiune după patruzeci de ani. Fusese conceput până și un calendar care arăta când urmau să se realizeze diverse operațiuni și cum avea să se procedeze. În momentul apariției primei profeții, la patruzeci de ani de la dăruirea oglinzii, adică acum șase ani, oamenii noștri urmau să aprindă patru butoaie cu praf roșu în dosul Galatei. În calendar se precizau anul, ziua și chiar ora la care aveau să se îplinească toate aceste lucruri. Totul era atât de clar și de precis încât organizația noastră, care așteptase răbdătoare să se scurgă cei patruzeci de ani, a trecut imediat la acțiune și a făcut în așa fel încât toate profețiile să se îplinească, chipurile! Potrivit profeției din anul următor, „moștenitorul tronului austriac urma să fie ucis”. Bineînțeles că, de fapt, copilul n-a fost ucis, ci s-a organizat doar o înmormântare de formă. În același fel au fost împlinite și celelalte profeții: oamenii noștri au izbutit să provoace o răzmeriță în Anatolia, am fost învinși într-un război cu leșii, înregistrând pierderi neînsemnate și cedându-le niște pământuri sterpe, și am iscat un incendiu la Tabriz. Toate acestea erau menite să vă facă să credeți în ultima profeție, adică în venirea lui Mahdi. Cum toate profețiile se vădiseră a fi adevărate, trebuia să credeți și în aceasta din urmă. Așadar, ne așteptam să-l întâmpinați pe Mahdi, mântuitorul credincioșilor, cu înflăcărare și speranță. Singurul scop al „proiectului” era ca padișahul vostru să-i sărute mâna lui Mahdi, care urma să intre-n oraș pe poarta de la apus, și să-i cedeze tronul, pentru ca apoi salvatorul acesta, care era, de fapt, o iscoadă austriacă, să vă conducă țara. De aceea mi s-a spus că urma să fiu primit ca un rege și că n-aveam să întâmpin nicio opreliște. Dar nu s-a întâmplat cum au spus ei. În cele din urmă m-ați prins. De ce credeți însă, pe de o parte, că sunt Mahdi și vreți, pe de altă parte, să mă schingiuiți? Cine sunteți?

— Gura! Știu că ești Mahdi! Îmi înșiri basnele astea, încercând, pasămite, să mă duci de nas prin puterea minții. Eu

însă sunt mai deștept ca tine! Ești Mahdi, o știu la fel de bine cum îmi știu numele! Ooo! Văd că te-ai îmbujorat la față! S-ar zice că-ți revin forțele. Îl vezi pe bărbatul ăla care stă lângă mangel? ? Îl cheamă Hattakay. Este cel mai vestit schingiutor din lumea largă. Tocmai încinge în foc drugii de fier care au să-ți mângâie curând trupul. Ai crezut că mă păcălești, dar acum or să-nceapă caznele. Hattakay!

Bünyamin, care asculta discuțiile ce se purtau în celulă, l-a auzit, prin perete, pe Ebrehe cum îi spunea ceva în arabă lui Hattakay. Era limpede că aștepta ca acesta să purceadă la schingiuială. Dar s-a petrecut ceva neașteptat. Bünyamin a recunoscut vocea lui Hattakay.

Hattakay:

— Mi-a stat ceasul, o, Mărite Efendi! Al dumitale precis că funcționează. Spune-mi, cât este ceasul exact? S-a făcut dimineață?

Ebrehe:

— O să răsară curând soarele. Dar parcă nu știai altă limbă în afară de arabă?! Unde ai deprins limba noastră? Ce naiba! Fața ta a ajuns să arate ciudat. Ori nu cumva ai lepră?

— N-am lepră, o, Mărite Efendi! Căldura jarului din mangel mi-a topit ceara de pe față. Nici mie nu-mi face plăcere ce se petrece.

— Nu ești Hattakay! Unde e Hattakay? Cine ești?

— De ieri seară, Hattakay doarme întovărașit de pești în larg, la Sarayburnu⁵⁶, cu o piatră atârnată de picior. Cât despre mine: sunt hoțul acela faimos pe care l-a răpit cândva fiul pașei din Bagdad, confundându-l cu frumoasa de care era îndrăgostit. Dar stai! Să încuiem mai întâi ușa celei ăsteia, ca să nu-mi facă necazuri oamenii tăi!

— Ce faci? Zülfiyar! Zülfiyar! Ajutor!

— Nu mai urla degeaba! Acum nu te mai poate salva nimeni, o, Mărite Efendi! Și nu încerca să faci lucruri necugetate! Pentru că n-am ochi buni, dar de la distanța asta n-am cum să nu te nimeresc cu pistolul.

Bünyamin n-a mai auzit ultimele cuvinte ale celui care se pretinsese a fi Hattakay. Căci auzind urletele lui Ebrehe, Zülfiyar și oamenii săi veniseră la ușă, încercând s-o spargă. În ciuda

⁵⁶ Literal, „Promontoriul Seraiului” - cap care separă apele Cornului de Aur de cele ale Mării Marmara. Avea o reputație sinistă în perioada otomană, pentru că de aici obișnuiau să fie aruncate în apele Bosforului trupurile neînsuflete ale celor uciși la Palatul Topkapı, spre a fi luate de curenți.

bubuielilor, se puteau auzi țipetele mânioase și, totodată, înspăimântate ale Marelui Efendi:

— Te-am recunoscut, mizerabil nenorocit! Cerșetor rufos! Câine negru ce mănânci carne de porc!

Când Bünyamin a ieșit din odaia lui ca să cerceteze ce se petrecea, s-a pomenit în plin tăvăno. Zülfiyar și oamenii lui se trudeau din răputeri să spargă ușa. Unul dintre bărbați a tras cu pistolul în încuietoarea de fier, vădind o mare nechibzuință. Credea că în felul acesta urma să deschidă ușa. Și-a priceput greșeala abia când glonteile a adus încuietoarea în asemenea hal, încât nu mai putea fi descuiată nici măcar cu șperaclul. Au căutat, prin urmare, minute în șir un butuc cu care să poată fărâma ușa, fără a izbuti să găsească ceva. În cele din urmă, Zülfiyar a poruncit să se aducă un mic tun, de felul celor folosite pe corăbii. În timp ce se îndeletniceau cu încărcarea țevii, la intrarea în sediul Organizației s-a stârnit mare zarvă: oamenii care păzeau ușa aruncau sudălmii cumplite, întrerupte de palme zdravene și de urlete de durere. Când a alergat în hol laolaltă cu ceilalți, ca să vadă despre ce era vorba, Bünyamin a recunoscut-o imediat pe grāsana aflată în ușa tunelului dintre cafenea și intrarea în Organizație. Femeia aceea cu sâni spornici, cu ditamai burduhanul și cu pulpe uriașe te ducea cu gândul la o căpcăună și se numea îmbelșugata. Matahala cu pricina, care cerșea însoțită de șapte copii pisălogi, dându-se drept mama lor, și de care se temea până și Halește-Râtani, rămăsese înțepenită în ușa îngustă a culoarului, din pricina coapselor ei mari, și-i doboră la pământ pe toți bărbații care se năpusteau asupra ei, trăgându-le palmă după palmă. După sunetele care răzbăteau dintr-acolo, era limpede că în spatele femeii priponite se mai găseau și alți oameni. Aceștia încercau să elibereze drumul împingând-o de la spate, iar îmbelșugata arunca ocări grele, fără număr, care-ți înghețau sângele în vine, și-și doboră vrăjmașii la pământ.

Nici n-au pus bine mâna pe iatagane bărbații de la Organizație, că cei aflați în spatele îmbelșugatei au și urnit-o din loc, deblocând tunelul. În clipa aceea, în sediul Organizației s-au revărsat o droaie de copii. Țâncii aceia mucoși și băloși care, de felul lor, erau peste poate de sâcâitori, suficient de sălbatici ca să-ți smulgă ce aveai în mână, lipicioși ca guma arabică și iuți ca argintul viu, au tăbărât asupra lui Zülfiyar și a oamenilor săi. Când au început să se arate din tunel și cerșetori în toată firea,

s-a dovedit că puhoiul de copii nu era decât avangarda. Majoritatea bărbaților de la Organizație au fost trântiți la pământ fără a fi avut timp să pună mâna pe sabie și apoi asaltați de nenumărații copii cerșetori care li se suiau în cârcă, îi prindeau de gât, li se cocoțau pe umeri, li se agățau de brațe, îi trăgeau de urechi. În timp ce urlau de durere, căci plozii îi mușcau de coapse, de brațe, de nas și de urechi, mai încasau ciomege și de la cerșetorii maturi. Zülfiyar s-a vădit a fi totuși mai rezistent și, după ce s-a scuturat, aruncându-i pe puștii suiți pe el în dreapta și-n stânga, și-a scos pistolul cu șase țevi. Până și acest efort a fost însă zadarnic. De îndată ce zecile de copii care îl năpădiseră iar, cât ai zice pește, și-au înfipt dinții în coapsa, fundul, brațele, gâtul și urechile lui, a urlat de durere și s-a prăbușit grămadă la pământ. La sfârșitul luptei, oamenii Organizației zăceau pe jos, la picioarelor micilor cerșetori, legați fedeleș. Era o întâmplare de necrezut. Așa a plătit Organizația pentru faptul că-și subestimase inamicii.

De cum s-a domolit zarva, s-a auzit vocea hoțului care fusese răpit cu multă vreme în urmă de către fiul pașei din Bagdad, pentru că se travestise-n femeie. Cerșetorii au recunoscut îndată glasul lui Halește-Râtani, starostele lor, și s-au îngrămădit în fața ușii. Bărbatul care luase înfățișarea lui Hattakay nu putea descuria odaia pe dinăuntru din pricina încuietorii fărâmate de glonte și le poruncea cerșetorilor să-l scoată de-acolo. Au încercat mai întâi să folosească tunul, dar n-au izbutit să tragă cu el. Au decis așadar să smulgă încuietoarea folosindu-se de levier și de clești. În cele din urmă, ușa s-a deschis, iar Halește-Râtani, înveșmântat în straie de călău, l-a scos dinăuntru, îmbrâncindu-l de zor, pe Marele Efendi. Cât despre bietul Franz, iscoada austriacă, acesta se temuse să nu fie supus la cazne și se speriasse de moarte, așa încât își dăduse duhul. Cerșetorii erau cuprinși de bucurie. Starostele lor a grăit:

— Mulțumesc, bravo! V-ați nimerit taman la țanc. Dar să nu-mi spună mie lumea Halește-Râtani dacă n-am să-i sparg eu capul bărbatului care mi-a dat ceasornicul ăsta! Pentru că s-a stricat tocmai la miezul nopții. Din fericire, Marele Efendi avea ceas. Altfel n-aș fi putut să ghicesc pentru nimic în lume momentul ales de noi. Haideți! Acum e vremea șterpelelii! Tot ceea ce se află aici e-al vostru! Faceți ce voiți. Oricum nu vă aude nimeni de-afară!

De îndată ce au auzit vorbele starostelui lor, cerșetorii au năvălit din toate părțile, scoțând țipete de bucurie, au deschis cu

forța ușile ferecate și s-au apucat să prade tot ce le pica-n mână. La un moment dat, când au spart o ușă iar animalul aflat dincolo de ea s-a năpustit afară, speriat, unii dintre ei s-au minunat, căci era vorba de o maimuță cu barbă. Aceasta a alergat o vreme de colo-colo, apoi l-a văzut pe Bünyamin și i-a sărit drept în brațe: animalul cu pricina era Jupiter, maimuța lui Bünyamin. Halește-Râtani s-a întors spre Bünyamin și i-a spus:

— Ia te uită, flăcăule, câte nu se petrec pe lumea asta! Ce mare greșeală au făcut când l-au subestimat pe Halește-Râtani! Eu însă îi urmăresc de luni de zile. Am răbdat, am așteptat și i-am tras pe sfoară. Am să te pun să i-o plătești acestui Mare Efendi al tău pentru ce mi-a făcut. Să nu crezi însă că tu ai scăpat, pentru că am ajuns să cred că și tu ești de-al lor! Dacă n-ai fi fost de partea lor, l-ai fi căutat, în vremea asta lungă ce s-a scurs, pe Halește-Râtani, care te-a ajutat de-atâtea ori, și l-ai fi întrebat de sănătate. Să nu crezi că n-am habar de faptul că te-ntindeai cu ei la băutură și la altele. Roagă-te însă, căci sunt om cu stăpânire de sine, cu scaun la cap, cu putere de-nțelegere; de aceea, n-am să te ucid aici, pe dată. Celorlalți tovarăși ai tăi le-a mai rămas însă de trăit cel mult o jumătate de oră. Mai ales lui Ebrehe ăsta! la să vedem care or să-i fie ultimele vorbe!

Halește-Râtani le-a poruncit cerșetorilor să i-l aducă pe Ebrehe, legat fedeleș, cu frânghie. Marele Efendi era într-o stare care-ți stârnea mila. Starostele cerșetorilor s-a-ntors spre el și i-a spus:

— Ca să vezi, Mare Efendi! Acum eu sunt stăpânul tău. Viața ta stă în puterea buzelor mele. Ha! Știi? De două săptămâni nu mai iau pilulele alea roșii. Păcătosul ăsta de rob al tău a vrut să-și ia zilele, așa că s-a lăsat de hapuri. Dar, nu se știe de ce, n-a izbutit să-și dea bietul suflet nici a doua zi, nici în zilele următoare. Sau poate că murise deja și nu reușise încă să-și dea seama, cu puțină minte pe care-o avea. Acum, spune-mi: doar nu m-oi fi păcălit ani de zile?

Halește-Râtani a lăsat deoparte tonul batjocoritor și a strigat, printre dinți:

— M-ai dus de nas, satană! Mi-ai otrăvit viața ani de zile și ai făcut din mine unealta faptelor tale păcătoase. M-ai făcut „mizerabil” și-ai semănat în mine scârba de viață. Acum știi ce-o să ți se-ntâmpale, nu-i așa? Dacă ai însă o ultimă dorință, n-am să te prigonesc. Ai?

Ebrehe, care-și dădea seama că totul se sfârșise, a spus în șoaptă, uitându-se la funia pe care Halește-Râtani o înnodase de

mai multe ori, ca să-l spânzure:

— Da, am. Vreau să vorbesc cu Bünyamin între patru ochi.

Tocmai atunci, în hol a năvălit un cerșetor. Din chimirul, din buzunarele, din bocceaua și mânecile sale se revărsau pretutindeni galbeni, aspri și florini.

— Hei, popor! a răcnit el. Veniți! Veniți! V-o spun spre binele vostru. Aici e o odaie ticsită cu parale. Veniți, umpleți-vă boccelele și nu uitați să vă rugați pentru binele meu! Căci s-ar putea socoti că toți banii sunt ai mei, de vreme ce eu i-am găsit. Eu vi-i dau însă vouă pe toți, ca să mă păzesc de necazuri!

Pe când cerșetorii dădeau buzna, cu mic, cu mare, în odaia plină cu bani, Halește-Râtani a prins funia pe care-o pregătise pentru a-l spânzura pe Ebrehe de cuiul din perete, a spus „îți îndeplinesc ultima dorință. Vorbește cu flăcăul ce-ai de vorbit. Dar de îndată ce-am să mă-ntorc, am să te spânzur cu mâna mea”, iar apoi li s-a alăturat celor care prădau paralele.

Odată rămas singur în hol cu Bünyamin, Ebrehe i-a spus:

— Dragă Bünyamin, iată-mă ajuns la capătul drumului. Sunt foarte mâhnit că, odată cu mine, va fi distrusă o mare sursă de cunoaștere. Mă refer la informațiile pe care le strânge Organizația de ani de zile. Iscoadele aflate pe târâmurii îndepărtate au să se risipească fără urmă, pentru că nu vor mai putea primi vești de la noi. Uită-te la amărății ăștia care jefuiesc banii din încăperea tezaurului! Habar n-au că, dacă ar fi în stare să folosească informațiile din volumele aflate în bibliotecă, ar putea obține de zece, poate chiar de o sută de ori mai multe parale decât cele pe care le fură acum. Știu, pe de altă parte, că după ce-au să prade toate obiectele de aur și argint care se află la Organizație, au să dea foc acestui loc. Astfel, va fi nimicit un ditamai creierul. Iar eu voi fi murit ca un păcătos. Sunt sigur că, pe lumea cealaltă, dacă există așa ceva, am să simt un singur lucru: rușine. Poate că de ani de zile am fugit nu atât de Sfârșitul Lumii, cât de acest simțământ. În ceea ce te privește pe tine, Bünyamin, știam de la bun început că ești fiul lui Ihsan Efendi cel Lung, după cum bănuiesc că ai priceput deja. Mi-am dat seama că tu erai persoana pe care o căutam încă din ziua în care mi-ai salvat viața. „Banul” era la tine, în cartea aceea ciudată pe care o ții ascunsă în sân. Nu te tulbura! Știam și de ea. Am observat-o când am intrat în camera ta noaptea, în timp ce dormeai. Da, am intrat și-n camera ta. N-aveai cum să te trezești, pentru că în cafelele pe care obișnuiai să le bei se găseau leacuri care urmau

să te cufunde într-un somn adânc. Te-am contemplat îndelung în timp ce dormeai și mi-am imaginat cum trebuie să fi arătat adevărata ta față. Semănai cu tatăl tău.

N-am cum să-ți explic ce simțeam pentru tine. Dacă nu e înțeles, un sentiment încetează, de fapt, să mai fie sentiment. Puteam de la bun început să te omor și să-ți iau „banul”. Dar n-am vrut să fac asta. Pentru că oricum erai la mâna mea, iar pentru mine prețuiaai cel puțin la fel de mult ca paraua aceea. Parcă mi-ai fost scos anume în cale. De aceea am vrut să te cercetez îndeaproape. Așa am avut prilejul să aflu ce-nseamnă neputința și sârbezenia. Am văzut, în același timp, datorită acestui fapt, câtă lipsă de virtute stăruie în putere și în patima pentru orice fel de putere. Nu te străduiai atât de mult să supraviețuiești, cum facem noi. Poate că de multă vreme acceptaseși să fii nimicit. Parcă nu urmăreai să trăiești, ci cu totul altceva: erai un martor. Da, acum sunt sigur de asta. Nu erai un erou, asta e limpede. Iar cuvintele acelea neobrăzate pe care le rosteai îți erau parcă șoptite la ureche de altcineva, care aproape că-și bătea joc de mine. Părea că tot ceea ce mi se-ntâmpla mie, tot ceea ce li se-ntâmpla lor, celorlalți, tuturor, se-ntâmpla doar pentru ca tu să vezi, să afli. Tu, care erai un neputinte, te aflai deasupra mea, care aveam toată puterea din lume. Pentru că tu ne vedeai și ne contemplai pe toți, fără a interveni în evenimente. Când te asupream, plângeai. Lucrul acesta, care ar putea fi tălmăcit ca o dovadă de slăbiciune, era, de fapt, viața ta. Pe câtă vreme noi eram tari ca stânca și tot la fel de lipsiți de viață.

Așa am învățat de la tine că puterea, în sine, înseamnă moarte. Pentru că te-am urmărit. Ah! Dacă aș putea contempla și eu lumea ca tine, dacă aș putea-o privi așa cum o privești tu! Eu am văzut-o însă ca pe o sursă de putere și mi-am zărit în ea propria întunecime. Cel mai bun, cel mai frumos lucru pe care am izbutit să-l văd de-a lungul vieții mele ai fost tu, Bünyamin! Aș fi vrut să-ți spun multe lucruri. Dar minutele îmi sunt numărate. De aceea, te rog să faci un ultim lucru pentru mine. După ce mor, pune-mi „banul” acela în gură și leagă-mi bărbia. Pentru că nu vreau să ajungă-n mâna nimănui. Rămâi cu bine! Rămâi cu bine, Bünyamin!

Ebrehe rostise ultimele vorbe în grabă, coborând vocea, pentru că Halește-Râtani, îmbătat oarecum de bănetul pe care-l găsise, se-ndrepta spre ei, fredonând golănește un cântec

deocheat, și, pe de altă parte, azvârlea în toate părțile cu florini, pe care-i scotea din chimir și din sân. A luat funia pe care-o prinsese de zid, continuând să îngâne aceeași melodie, și a uns-o cu o bucată de săpun pe care-o scosese din buzunar. Era limpede, după toate purtările lui, că voia să prelungească pe cât posibil momentele acelea plăcute, pe care le aștepta de ani de zile, procedând cu băgare de seamă și prelungind așteptarea. În cele din urmă a înfășurat brusc funia agățată de perete în jurul gâtului lui Ebrehe și a prins să tragă de ea. Deși i se umflaseră venele de la gât, pentru că se sforța din răsuputeri, continua să îngame cântecul acela golănesc. Marelui Efendi i-a țâșnit pe dată limba din gură. Era vânăt la chip și-i ieșiseră ochii din orbite. Halește-Râtani a slăbit o clipă frânghia, pentru ca apoi s-o strângă pe neașteptate, iar capul lui Ebrehe a căzut într-o parte: îi frânsese gâtul. Dacă funia n-ar fi fost strânsă în pripă, ar fi murit mai pe-ndelete, iar starostele cerșetorilor ar fi încercat o satisfacție și mai mare.

Când și-a sfârșit treaba, Halește-Râtani abia mai sufla. A scuipat asupra leșului, apoi le-a strigat cerșetorilor:

— Grăbiți-vă! Luați-vă calabălăcul, că plecăm! Băgați toți banii-n saci. Să nu rămână nicio para! Luați tot ce e de preț! Ba nu! Ba nu! Mai bine dați foc la tot! Cât despre oameni, fie faceți-le de petrecanie, fie lăsați-i în plata Domnului, să se mistuie de vii! Zidurile astea țin la pârjol, așa că nu vă temeți c-o să se întindă focul și-o să dăm de belea. Puneți leșul lui Ebrehe într-un sac! O să-l luăm cu noi, ca să-l îngropăm la isnaf. Am să beau și-am să halesc carne de porc pe mormântul lui în fiecare noapte. Mișcați-vă! Repede! O să ieșim pe ușă unul câte unul. Ultima o să iasă îmbelșugata. Ea are sarcina să pună și focul.

După ce a rostit aceste vorbe, Halește-Râtani l-a apucat pe Bünyamin de braț și a prins să-l tragă spre ieșire. Când au ieșit din tunel și au ajuns în cafenea, proprietarul cu mutră de ucigaș nu se mai afla la locul său obișnuit. La tejghea era instalat Vinde-Tot, mâna dreaptă a lui Halește-Râtani, iar un băiat tocmai ștergea de pe jos, cu o cârpă, sângele proprietarului. Afară, doi cerșetori pregăteau mortarul cu care urma să fie zidită ușa pasajului secret, după ce avea să iasă toată lumea. La vremea când părăseau cafeneaua, se rostise de mult chemarea la rugăciunea de dimineață. Cei doi cerșetori care-i urmau cărau cu greu sacul în care se găsea trupul lui Ebrehe, iar Halește-Râtani îl târa pe tânăr către clădirea isnafului, trăgându-l de cămașă, și

striga, străduindu-se să zâmbească, când simțea privirile întrebătoare ale oamenilor cu care se petreceau pe drum: „E robul meu. Vedeți-vă de treaba voastră!”

Când au pătruns în clădirea breslei, tocmai începuse să plouă. Sacii cu bani erau încă pe drum. De cum a intrat, Halește-Râtani a poruncit să i se facă o cafea, ca să se-ntremeze, și, totodată, să se-ncălzească apă pentru leșul lui Ebrehe, dar și să i se sape mormântul. Starostele cerșetorilor și-a sorbit cafeaua, iar în timpul acesta apa cu care avea să fie spălat trupul mortului a fost pusă la-ncălzit într-unul dintre cazanele pentru mâncare. Apoi au început să-și facă apariția și ceilalți, rând pe rând. Sacii cu banii nu se mai sfârșeau. Ultimul cerșetor venit le-a spus că, după ce stârnise focul la Organizație, îmbelșugata nu mai nimerise să fugă, pentru că se-nțepenise în ușa tunelului, așa încât arsese de vie; lucirea care se zărea până atunci în ochii oamenilor s-a stins brusc. Tristețea aceasta n-a durat însă mult, căci toată lumea aștepta să se desfacă sacii și să se numere paralele. Unii dintre cerșetori voiau să se sape mai întâi groapa, ca să fie-nmormântat Ebrehe. Apa trebuincioasă pentru spălarea trupului se-nfierbântase de mult. Halește-Râtani a desfăcut sacul în care se afla leșul, apoi i-a spus lui Bünyamin:

— Ai să speli tu hoitul. I-ai salvat, totuși, viața, așa că ești singura persoană apropiată de el.

Trupul fusese așezat pe o piatră pe care odinioară, înainte de cucerire, cerșetorii greci obișnuiau să ofere prinoase unui zeu necunoscut, spre a le spori milosteniile. Au fost aduse două paravane pentru a feri trupul de privirile celorlalți, iar pe buricul mortului au fost așezate un săpun și un cuțit. Cerșetorii au mai adus un cazan cu apă caldă și niște pânză pentru giulgiu, după care Bünyamin a rămas singur cu leșul.

Tânărul habar n-avea de unde să înceapă. Ca un făcut, maimuța, care i se ghemuise la piept, sub cămașă, se tot foia, stânjenindu-i mișcările. Din pricina aceasta, Bünyamin s-a trudit mult să-l despoaie pe Ebrehe. Marele Efendi își pierduse turbanul când trăsesse Halește-Râtani de ștreang. Nu era ras în cap și nu-și lăsase nici măcar o șuviță de păr în creștet, potrivit obiceiului. I se dusesse tot sângele din obraji, iar pielea, care oricum era transparentă, sfârșise prin a deveni sticloasă, așa încât sub pielița de pe mâini aproape că se puteau zări oasele. Bünyamin continua să scoată veșmintele de pe trupul lui Ebrehe și s-a speriat strașnic când a văzut că îi cădea scăfârliă pe spate, pentru că avea ceafa frântă. Atingea pentru prima oară un trup

neînsuflețit. Când a desfăcut băierile și i-a scos nădragii, a rămas înlemnit: trupul avea între picioare un ștremeleag prins de solduri cu niște curele de meșină.

Bünyamin a turnat câteva cani cu apă peste Ebrehe, apoi a scos *banul* și i l-a pus în gură, pe limbă. I-a legat bărbia, a înfășurat trupul în giulgiu și a legat băierile acestuia. Marele Efendi era acum gata de îngropăciune.

Către seară, când ploaia s-a întetit, trupul a fost coborât în groapa săpată taman în mijlocul clădirii breslei. Mormântul a fost apoi astupat, iar lespezile au fost așezate la loc cu grijă. Halește-Râtani se delecta cu această priveliște, iar desfătarea sa avea să sporească, desigur, curând, căci de multă vreme dăduse poruncile trebuincioase pentru pregătirea unui zaiafet care urma să se petreacă tocmai deasupra gropii. Într-adevăr, în clădirea isnafului, oamenii descăpățâneau oi și jumuleau găini, oalele clocoteau pe vetre, iar pe tăvi erau rânduie nenumăratele tipsii cu baclavale agonisite din multele parale ale Organizației. În vreme ce afară tuna și fulgera, oile prindeau a se rumeni; cazanele cu compot erau însă gata de mult. Câțiva cerșetori au adus patru căldări pline cu smântână și trei străchini cu miere, iar bucuria copiilor n-a mai cunoscut margini. Plăsmuitorii de ode au renunțat în ziua aceea la cântările lor triste și li s-au alăturat lăutarilor, care începuseră a cânta melodii de joc. Până și plozii lânceziți cu opium, ca să pară betegi, au căscat ochii și au prins a aștepta să fie poftiți la masă, sorbind din priviri găinile fripte, baclavalele și gustoasele mâncăruri din cratițe. Când Halește-Râtani a aprins racheta de semnalizare pe care o găsisese la Organizație și a garnisit cupola cu scânteii roșii, veselie a ajuns pe culmi. La un moment dat, afară a fulgerat apoi a tunat iar unul dintre cerșetori a strigat cu teamă:

— Obiditul e aici! Printre noi!

Și, într-adevăr, Obiditul îi urmărea, ascuns în spatele uneia dintre coloanele pe care se sprijinea cupola clădirii. De îndată ce l-au zărit pe omul acela primejdios care atrăgea trăsnetele asupra sa, cerșetorii s-au apucat să urle:

— Piaza asta rea o să abată trăsnetul asupra clădirii! Goniți-l!

— Faceți-i bucata! Mătrășiți-l!

— Dați cu pietre-n el! Omorâți-l!

— Băgați de seamă! Are pistol!

Văzând arma, gloata care se-ndrepta spre Obidit, înarmată cu pietre și bâte, a rămas ținută locul. Ba mai mult, când au băgat de seamă că acesta mai avea un pistol la brâu, a rămas

descumpănită. Halește-Râtani s-a năpustit însă în fruntea cetei și a urlat:

— Băi pezevenghiule! Cum îndrăznești să vii aci? Ori poate te-ai jurat să abați trăsnetul asupra noastră? Nu ți-am spus că te omor de îndată ce intri aici? Acum nu mai e cazul să-ți spun s-o ștergi. Ai să vezi tu ce-o să pățești!

Halește-Râtani s-a lăsat în jos și, adăpostindu-se în spatele pietrei pe care fusese spălat trupul lui Ebrehe, a scos pistolul de la brâu și a tras în Obidit. Cupola clădirii a răsunat de sunetul armei. Dar greșise ținta. În vreme ce Obiditul se apropia de locul unde se afla el cu pistolul în mână, Halește-Râtani le-a strigat cerșetorilor:

— Pentru numele întemeietorului nostru! Vin să-l omoare pe starostele vostru! Ajutați-mă!

Ferestrele clădirii au fost luminate însă de un trăsnet care se iscase foarte aproape, iar cerșetorii au fost cuprinși de groază. Era limpede că și bolta cerului își greșise ținta, la fel ca pistolul lui Halește-Râtani, și că, în felul acesta, scăpaseră la mustață. Tunetul grozav care a urmat a frânt cu totul bărbăția cerșetorilor. Cu siguranță că fulgerul următor avea să se abată asupra isnafului! Mai întâi au zbughit-o pe ușă cei mai temători dintre ei, însă nu peste multă vreme i-au urmat și cei mai bravi, astfel încât au părăsit locul acela primejdios în pas alergător. Dar Halește-Râtani nu putea să iasă din dosul pietroiului și să fugă spre ușă. De aceea a început să-l implore pe Obidit să se-ndure de el. Celălalt însă nici măcar nu-i răspundea. Lăsase însă pistolul în jos, de parcă s-ar fi învoit să-l lase să plece. Crezând că-l înduplecase, Halește-Râtani s-a ridicat, necugetat, în picioare; când a început însă să gonească spre ușă, arma s-a descărcat, iar starostele cerșetorilor a fost împușcat în picior.

Cerșetorii așteptau afară, în ploaia torențială, să vadă dacă, într-adevăr, trăsnetul avea să se-abată asupra isnafului; în clădire nu mai rămăseseră decât trei oameni. Obiditul i-a șoptit lui Bünyamin, în vreme ce Halește-Râtani se tăvălea pe jos de durere:

— Nu uit binele care mi s-a făcut odată. Acum poți să pleci liniștit. Dar zorește-te! Uite, acolo e o ușiță. Dacă ieși pe ea, n-o să bage nimeni de seamă. Ai să vezi pe ușă un lacăt. Când atârnă în jos, se deschide lesne. Hai, du-te! Noroc!

Într-adevăr, Bünyamin a deschis lacătul cu ușurință. De-acum era liber. Pe când alerga prin ploaia cu spume, îndreptându-se spre Calea Divanului, a privit în urmă. Clădirea

isnafului nu se mai deslușea în întunericul nopții, prin ploaia deasă. O scăpărare ivită pe neașteptate a luminat însă totul în jur: trăsnetul lovise clădirea. Tunetul care a răsunat curând după fulger a înăbușit țipetele cerșetorilor; isnaful era mistuit de flăcări.

ÎNTUNERICUL

ÎNTR-UN TÂRG ANATOLIAN TRĂIA, CU MULTĂ VREME ÎN URMĂ, un negustor visător și distrat. Era atât de distrat, atât de dus de pe lume, încât adeseori uita de datoriile pe care le avea de plătit ori de-ncasat, obișnuia să-și socotească ghelirul aiurea și făcea greșeli de toate soiurile, mai mici ori mai mari, prin catastife. Din pricina aceasta, avutul i s-a topit treptat, dar el tot n-a încetat să viseze cu ochii deschiși. Cum nu era la fel de iscusit ca tovarășii săi întru îndeletnicire, nu încerca să tragă foloase din toate cele și nu se spetea muncind, nu era defel trudit. Într-o seară s-a lungit în pat, dar nu ca să-și alunge osteneala de peste zi, ci ca să viseze, și s-a pomenit, în vis, în fața ferestrei unei case. A privit pe fereastră și a văzut un om care dormea dus într-un pat ce aducea a leagăn, precum și un bărbat care stătea la căpătâiul său, scriind ceva într-un catastif. Bărbatul acesta, înalt de stat, cu ochii trași spre tâmpile și cu pomeții ieșiți în afară lăsa, la răstimpuri, condeiul din mână și-l învelea pe cel cufundat în somn, legănându-l ușor, de parcă ar fi stat să se trezească. După o vreme, bărbatul s-a întors cu spatele și s-a pomenit față-n față cu negustorul care se uita în încăpere, pe fereastră. Pe chip i s-a așternut o expresie care șovăia între uimire și supărare. În clipa aceea, visul s-a întrerupt, iar negustorul s-a deșteptat brusc. În ziua aceea nu s-a mai dus la prăvălie, ci a răsfoit ore în șir felurite cărți de tălmăcire a viselor. Nedând însă peste vreun semn care să poată fi tălmăcit în vreun fel, în bine sau rău, s-a întins din nou în pat seara, nădăjduind să-și continue visul. Nu peste multă vreme a ațipit și s-a pomenit din nou, în vis, în fața aceleiași ferestre. Bărbatul înalt de stat mângălea mai departe în catastif, iar celălalt continua să doarmă și să viseze, lungit în așternut. În vreme ce negustorul urmărea curios priveliștea care i se înfățișa în fața ochilor, bărbatul cel

înalt s-a întors iar cu spatele, s-a uitat la el și a priceput că era urmărit, așa încât s-a ridicat mânios, s-a îndreptat spre fereastră și i-a închis draperia în nas. Când s-a trezit, negustorul, al cărui vis fusese astfel întrerupt, a dat fuga la cărțile lui de tălmăcire a viselor. Din nou n-a găsit nimic, deși le-a răsfoit îndelung, așa încât și-a pus nădejdea în cea de-a treia noapte. A așteptat seara cu nerăbdare, iar după rugăciunea de seară s-a întins în așternut și a așteptat să se cufunde-n somn. Nu peste mult timp s-a afundat într-un somn adânc și s-a pomenit iar, în vis, în fața aceleiași ferestre. Draperia era trasă. Din pricina aceasta, s-a văzut nevoit să încerce s-o întredeschidă, ca să poată privi înăuntru. Dar, desigur, n-avea cum să știe că la mijloc se afla o capcană. Pentru că de îndată ce a făcut acest lucru, s-a trezit nas în nas cu bărbatul acela înalt. Cât despre celălalt bărbat, acela continua să doarmă în odaie. Bărbatul înalt de stat i-a spus negustorului în șoaptă, ca să nu-l trezească pe cel cufundat în somn:

— Măi pezevenghiule! De trei zile tot căști ochii înăuntru, uitându-te pe fereastră! Din pricina ta mi-am lăsat deoparte catastiful și condeiul și mi-am trăgănat treaba. Ce curiozitate mai e și asta! Acum, zi repede: ce pedeapsă să-ți dau pentru că ne-ai stânenit pe toți cu indiscreția ta?

Negustorul a spus, stingherit:

— Mă rog de iertăciune, lunganule! De trei zile tot vin și te iscodesc, uitându-mă pe fereastra aceasta. Pentru că sunt curios să știu ce faci. Aflând ce meșterești, mi-aș putea da seama dacă ceea ce văd e de bine sau de rău. De aceea, deslușește-mi cu ce te îndeletnicești aici. După aceea poți să mă pedepsești cum vrei.

Bărbatul cel înalt de stat a prins să-i explice:

— Îl vezi pe bărbatul acesta care doarme în pat? Ei bine, eu mi l-am închipuit! Bărbatul acesta doarme și visează. Iar eu îi aștern visele în catastif, unul câte unul.

Negustorul l-a întrebat, cu gura căscată de uimire:

— Bine, dar ce visează?

Bărbatul i-a răspuns oarecum cu jumătate de gură, nerăbdător la gândul că-și lăsase treburile neduse până la capăt

— Te visează pe dumneata, îi visează pe cei din jurul dumitale și, totodată, visează lumea în care trăiești. Dar curios mai ești! Deduc că n-ai să mă lași în pace prea lesne. Având în vedere că ești atât de iscoditor, ce-ar fi să te preschimb în maimuță? Hai! Zi!

Negustorul a strigat, temător:

— Nu! Nu! Nu, te rog! Mă jur că n-am să mai vin niciodată!
Bărbatul i-a șoptit printre dinți, îngrijorat și supărat:

— Gura! Nu mai striga! Ai să-l trezești! Aici se petrec lucruri serioase. Cât despre tine... N-am să te preschimb în maimuță. Dar, ca să spun drept, nu vreau să mă mai stingherești. Prin urmare, n-ai să mai dormi niciodată. În felul acesta, nici n-ai să mai visezi.

De cum s-a sfârșit vedenia, negustorul s-a deșteptat și a deschis cărțile de tălmăcire a viselor. N-a întâlnit însă nicio tălmăcire întemeiată. Întreaga sa nădejde se lega de visul pe care urma să-l aibă seara, la culcare. A așteptat cu înfrigurare rugăciunea de seară și s-a lungit în așternut. Numai că, deși era trecut de miezul nopții, nu se lipea somnul de el. Când s-a făcut dimineață, se simțea plin de vioiciune, deși nu dormise toată noaptea. Cum nesomnul său a continuat și în noaptea următoare, dar și în cele ce au urmat, s-a decis să se ducă la un doftor. Doar că, deși în prima noapte a băut o lingură, în cea de-a doua trei linguri, iar în cea de-a treia o sticlă întreagă din siropul de somn pe care i-l dăduse acesta, nu s-a ales cu niciun folos. Neizbutind nici măcar să caște, deși mai pe urmă se apucase să bea sirop în loc de apă și să mestece rășină cu opiu cât era ziua de lungă, a târguit cu doi galbeni o muscă țețe adusă de un călător din Maghreb, într-un borcan, și s-a lăsat înțepat de zburătoare. Ba mai mult, la povața unor vecini, și-a luat plapuma și așternutul la spinare și s-a dus în peștera celor Șapte Adormiți⁵⁷. Deoarece nici aici n-a putut dormi, s-a abătut pe la un vrăjitor căruia-i mersese vestea în toată lumea și al cărui nume umbla din gură-n gură, iar când i-a istorisit necazul său, și-a dat seama că exista un dram de nădejde pentru a-și redobândi somnul. Magicianul i-a spus că într-un loc al lumii acesteia vremelnice se afla un om care dormea de zeci, poate chiar de sute de ani și că dacă reușea să dea de el și să-l deștepte din somn, avea să se poată lecu de beteșug.

Auzind vorbele magicianului, negustorul și-a vândut prăvălia, cu inima cuprinsă de speranță, a cumpărat trei cămile, le-a împovărat cu găinaț de ieruncă și a prins a colinda ținut cu ținut, vânzând neconținut din materia aceea de preț, care îmboldea cepele de lalele să crească în șase zile. Pe când negustorea pe

⁵⁷ „Ceii Șapte Adormiți din Efes”, comemorați ca martiri atât de creștini, cât și de musulmani, care-i numesc „Oamenii grotei” (*Ashab al-Kahf*); Coranul se referă la ei în mod explicit în cea de-a XVIII-a sură, intitulată „Grota” (versetele 9-26). Varianta islamică a legendei este, desigur, diferită de cea consemnată în hagiografia creștină.

meleagurile și prin târgurile pe unde rătăcea, întreba, pe de o parte, de bărbatul care dormea de zeci de ani, iar pe de altă parte își schimba drumul, în funcție de răspunsurile pe care le primea. În cele din urmă, a ajuns într-un târgușor din preajma Damascului, iar un țăran i-a vorbit despre un sfânt care dormea de taman șapte ani și care era purtat de nevastă-sa din sat în sat, spre a le fi arătat curioșilor în schimbul a trei mangări. Din câte se spunea, femeia strânsese o avere frumușică de pe urma adormitului. Cei care doreau puteau să vadă minunea cu ochii lor, în cortul ridicat la marginea târgului.

Odată ajuns la cortul aflat în locul amintit negustorul s-a pomenit înconjurat de un puhoi de lume. Oamenii făceau coadă la intrare, pentru a-l vedea pe cucernicul care dormea de șapte ani, Cei cărora le venea rândul îi dădeau bătrânei neveste a sfântului câte trei mangări și pătrundeau în cort în grupuri de câte șapte, iar în clipele acelea erau vegheați de un arap voinic, care-i împiedica să facă larmă. Dacă se-ntâmpla ca vreun mușteriu să sloboadă strigăte de uimire și, astfel, să-i primejduiască sursa de câștig, trezindu-l pe sfânt, arapul avea buzduganul de fier la-ndemână, gata să-l abată asupra sa.

Când i-a venit rândul și a intrat în cort, negustorul s-a gândit, văzându-l pe sfântul care dormea pe o saltea de fulgi, că acela ar fi putut fi bărbatul pe care-l căuta, așa încât inima i-a tresăltat de nădejde. Prin urmare, a încercat să afle un mijloc de a-l trezi. A cugetat până seara, iar în cele din urmă a găsit o soluție. A dibuit, la cârciuma din sat, unde sălășluia cel mai gălăgios cocoș cu puțință și, către dimineață, a pornit la drum. Când se lumina de ziuă a ajuns într-un sat ai cărui locuitori erau, cu toții, rânzoși și năuci. Câțiva bărbați buimaci de somn se străduiau să ducă spre o buturugă un cocoș pe care-l stăpâneau anevoie, cu gândul de a-l tăia. Cât despre buimăceala oamenilor, aceasta se trăgea de la faptul că, de când ieșise din ou, cocoșul acela cânta de cu noapte și foarte urât, așa încât satul nu mai putea dormi în tihnă. Profitând de năuceala sătenilor, negustorul, ajuns taman la țănc, a târguit cocoșul cel mai aprig din ținut cu o jumătate de aspru și s-a întors în târg tocmai când amurgea. A așteptat până după miezul nopții, apoi a ieșit din așezare, s-a dus la cortul în care dormea sfântul, a dezlegat frânghia cu care pecetluse ciocul cocoșului ca să nu trâmbițeze și a așezat pasărea pe cort. Pricepând că i se dăduse drumul, pintenatul s-a cocoțat, din două-trei salturi, în vârful stâlpului din mijloc al acestuia.

Cât despre negustor, acesta s-a cățarat, cu inima bătând de emoție, pe o movilă de unde putea zări cortul și, cuibărindu-se în spatele unei stânci, și-a astupat urechile cu ceară. Trecuse cu mult de miezul nopții și mai era puțin până la ziuă. În vremea aceasta, când în valea în care se afla cortul domnea o liniște desăvârșită, cocoșul a cântat atât de pătrunzător, atât de urât, încât în cort s-a aprins imediat lumina, iar nevasta sfântului a prins să se jelească și să țipe că omul ei, care ținuse casa dormind, se deșteptase din somn și revenise la viață. Cât despre arap, acesta a încercat până și să-l legene pe bărbat, despre care socotea că-i cheazășuia traiul de zi cu zi, dar fără niciun folos. Bărbatul cerea, pe bună dreptate, un mic dejun îmbelșugat și, mai cu seamă, cârnați cu ouă. Doar că, în ciuda dorinței lui, nevasta, căreia nu-i secaseră încă lacrimile, a tăiat cocoșul care se cocoșase pe stâlpul cortului și i-a dat să mănânce bărbatului buimac de somn pilaful gătit cu zeama în care fierseese acesta.

Negustorul, care se-ntorsese în târg vesel, ținându-și de bucurie, și-a cumpărat de la bazar cea mai pufoasă pernă de fulgi, precum și o saltea moale, umplută cu bumbac scărmanat de exact șaptezeci de ori. După ce și-a făcut rugăciunea de seară, a revenit în odaia de han în care poposise și, lungindu-se în pat, a prins să aștepte somnul. Numai că n-a putut dormi nici în noaptea aceea, nici în cele ce au urmat. Gândindu-se că vrăjitorul îl trăsese pe sfoară, l-a căutat l-a aflat și povestindu-i cele petrecute, și-a cerut paralele înapoi.

Însă vrăjitorul nu i-a înapoiat banii, deoarece susținea că știa care era adevărata problemă: potrivit lui, negustorul nu deșteptase din somn pe cine trebuia. Sfântul acela nu era decât un nefericit care se-ndrăgostise, cu mulți ani în urmă, de o fată, iar apoi o ceruse tatălui ei de nevastă. Tatăl fetei, lipsit de inimă cum era, îi poruncise să sape și să fărâmițeze cu cazmaua un munte uriaș ce se afla la răsărit de satul lor, făcând astfel soarele să se arate cu două ceasuri mai devreme; dacă nu făcea sau nu izbutea să facă acest lucru, n-avea să i-o dea pe copila sa în veci. Bietul om, mistuit de focul dragostei, își văzuse visul cu ochii după ce mânuise cazmaua zi și noapte și împlinise, astfel, dorința hainului părinte, dar de îndată ce pătrunsese în odaia nupțială se prăbușise pe pat, picând lat de oboseală. Din pricina aceasta, dormea de șapte ani încheiați.

Negustorul s-a despărțit fără prea multă nădejde de vrăjitor, care spunea că întâmplarea aceea trebuia să-i fie învățătură de minte, și, străbătând cu cămilele meleag după meleag, a văzut,

când i s-a ivit prilejul, câtă dreptate avusese acesta. Prin locurile pe unde s-a perindat a întâlnit oameni care dormeau de șapte, de opt, ba chiar de cincisprezece ani. Niciunul dintre ei nu era însă bărbatul pe care-l căuta el. Astfel s-au scurs anii, iar într-o bună zi, drumul l-a purtat spre Konstantiniye. Și-a lăsat cămilele la Üsküdar și, nevoind să le plătească zeciuială misiților, a încărcat într-o barcă găinațul de ieruncă, pe care dorea să-l vândă el însuși la Tahtelkale, și a poposit într-un han din apropierea Bazarului Acoperit. Cum se răsucea mereu în așternut de pe-o parte pe alta și nu izbutea cu niciun chip să adoarmă, a coborât în curte și l-a văzut, sub o streășină ce dădea roată curții, pe paznicul hanului, care se ghemuise pe o saltea și dormea adânc, sforăind de mama focului. L-a privit cu pizmă până în zori. Cum paznicul încă nu se trezise, deși soarele răsărise de mult, și-a încărcat marafeturile pe catări și a pornit la drum, îndreptându-se spre locul de mezat. În vreme ce la picioare-i picau nenumărate pungi cu parale, căci găinațul de ieruncă se vindea la un preț de trei ori mai mare decât valoarea lui, nu-și putea lua gândul de la paznic. Spre seară, când a ajuns la han ca să-și adune lucrurile, l-a aflat pe bărbat tot dormind, iar întrebarea pe care o purta în minte a devenit și mai stăruitoare. De îndată ce a trecut în Üsküdar și și-a mânat cămilele, împovărate cu alte mărfuri, mai departe, a avut simțământul că aflate răspunsul. Cu toate acestea, la vremea când vindea produsele pe care le luase cu sine pe alte meleaguri, aflate la mare depărtare de Konstantiniye, lucrurile tot nu-i păreau limpezi.

Și-a făcut, prin urmare, un obicei din a veni de două ori pe an la Konstantiniye și a cerceta dacă paznicul mai trăgea sau nu la aghioase. Numai că acesta dormea adânc, fără contenire, ghemuit pe salteaua sa, și nu se-ntâmpla nici măcar să se scoale la răstimpuri ca să se ușureze. Deși negustorul, care era un om rușinos din fire, a încercat să-i iscodească pe cei de la han, întrebându-i dacă-l văzuseră sau nu pe paznic treaz, n-a izbutit să obțină niciun răspuns de la ei. Nimeni nu luase seama la paznic până atunci și nici de atunci încolo nu păreau a avea de gând să-i acorde vreo prețuire. Astfel, negustorul, care era visător și sfios de felul lui, s-a închis tot mai mult în sine și a prins să treacă și mai des pe la Konstantiniye. În răstimpul acesta, avuția sa sporise considerabil, pe felurite căi. Dar lui nu-i era aminte la parale. Aștepta cu nerăbdare doar ziua în care avea să se deștepte paznicul din somn.

După ce s-au scurs în felul acesta ani de zile, negustorul a

mai venit o dată la Konstantiniye. Și-a încărcat, ca de obicei, mărfurile pe catări, la Eminönü, iar când a pătruns pe Calea Divanului s-a pornit o ploaie cu spume. Trecând prin fața tarapanalei, a văzut că prin gurile de aerisire din pivnița clădirii ieșeau trâmbe de fum. În mod ciudat, în jur se aflau puzderie de cerșetori. A ajuns la han tocmai când ploaia se întetise zdravăn. Paznicul pe care-l urmărea de ani de zile continua să doarmă pe salteaua de sub streășină. Negustorul, pe chipul căruia mijise o rază de speranță, s-a retras în odaia lui, dorind să se mai lepede puțin de osteneala drumului. A încercat să cugete, privind pe fereastră cu gratii de fier la fulgerele de afară, pentru a-și mai trece timpul. Dar nu reușea să afle răspuns la întrebarea care-l frământa de ani de zile, iar străfulgerarea pe care-o aștepta nu-i scăpăra deloc prin minte. Un fulger desprins chiar atunci de pe bolta cerului a nimerit în cupola unei biserici părăsite unde obișnuiau să se adăpostească cerșetorii, așa încât a urmărit multă vreme incendiul iscat de trăsnet. Cum ploaia se mai domolise și apoi stătuse cu totul, pălălaia se întetise. Dar întrebarea care-l obseda nu-i dădea deloc pace, împiedicându-l să urmărească în tihnă priveliștea. În cele din urmă și-a îndesat scufia pe cap, și-a pus caftanul peste cămașa de noapte și a decis să coboare în curte. În vreme ce cobora scările hanului desculț, se scărpinga pe spate cu un băț la capătul căruia se afla o mână ca de om. Paznicul hanului tot mai dormea pe salteaua de sub streășină. Negustorul s-a dus la el, umblând cu picioarele goale prin mocirla din curte. În vreme ce-l cerceta pe bărbat, potrivit obiceiului, a băgat de seamă că în curte se mai afla cineva și s-a uitat spre un ungher retras, cufundat în beznă.

Acolo, în întuneric, se afla o umbră, despre care se vădea imediat că-i aparținea unui om tânăr. Negustorul a luat felinarul atârnat sub streășină și a înaintat în direcția umbrei. Când lumina a căzut pe chipul schilodit al tânărului, nici nu s-a mirat, nici nu s-a speriat. I-a spus:

— Pacea fie cu tine! E clar că nici pe tine nu te cuprinde somnul, deși pari nespus de ostenit. Arăți de parcă ai fi străbătut mările. Dacă aș fi în locul tău, mi-a găsi o saltea moale și m-aș culca. Până una-alta, spune-mi, cum te cheamă?

— Bünyamin.

— Așa, prin urmare. În ținutul nostru, numele acesta se pronunță „bin Yemin”. Asta înseamnă „vlăstarul mâinii drepte”. Tatăl tău trebuie să te iubească foarte mult. Altfel nu ți-ar fi pus un asemenea nume. Ai vreun necaz? Uite, toată lumea s-a dus să

se uite la pârjolul de la isnaful cerșetorilor. De vreme ce tot nu te ia somnul, du-te să te uiți și tu, dacă vrei. Așa o să-ți mai treacă vremea.

— N-am nevoie de așa ceva. De fapt, de acolo vin. Dar dumneata de ce nu te duci?

— Aici se află ceva care îmi stârnește mai mult interes. De aceea, ca să fiu sincer, n-am stare să mă uit până dimineață la incendiu și la ce-o mai fi să fie după aceea.

— Ce vrei să spui?

— Ai aerul cuiva care-a trecut prin multe aventuri, tinere. De aceea, ai să mă-nțelegi. Îl vezi pe paznicul ăla de han? Mă refer la bărbatul acela care sforăie acolo, pe saltea. El este cel care-mi trezește interesul. Bagă de seamă, nu e vorba de nicio depravare din partea mea. De ani de zile tot vin în orașul ăsta și-l găsesc pe bărbatul cu pricina mereu adormit. Nu l-am văzut niciodată să se scoale noaptea ca să se ușureze barem. Nu mănâncă și nu bea nimic. Parcă-ar fi venit pe lume ca să doarmă. Nu pare să fi atras atenția nimănui. Ai zice că doarme în tihnă, dar cine știe ce visează! E limpede că visează. Pentru că-i freamătă neconținut buzele. Poftește, dacă voiești, să uităm la el mai de aproape!

Când s-a ridicat și s-a dus la paznic, Bünyamin a văzut că, într-adevăr, buzele bărbatului se mișcau. Negustorul, sfios de felul lui, l-a cercetat pe bărbat la boașe, îmbărbătat poate și de prezența tânărului, după care a spus, minunându-se:

— Aaa! S-ar părea că i s-a-nvârtoșat mädularul pentru că-i vine să se ușureze. Oricum, nu peste multă vreme o să se scoale și-o să se ducă la privată, ca să-și golească bășica.

Tocmai când rostea aceste vorbe, paznicul hanului s-a întors pe partea cealaltă și a încetat să mai sforăie o vreme. La ceasul când au prins să cânte cocoșii, a dat semne de trezire. Sforăitul de mai-nainte era înlocuit acum de un soi de sâsăit. Era limpede că plutea undeva între o buimăceală pe cînste și un somn iepuresc. Când au cântat din nou cocoșii, la rînd, s-a scărpinat în cap pe sub scufia de noapte și, răsucindu-se încă o dată în așternut, a prins să răsufle regulat. În acest răstimp nu uita nici să se scarpine între picioare. Când au cântat cocoșii a treia oară, a tușit. La negustor se putea vedea însă taman contrariul semnelor deșteptării din somn: în vreme ce paznicul hanului se scărpină în ureche cu degetul mic, continuând să rămână cu ochii închiși, acesta s-a pornit pe căscat. Nu după multă vreme, ochii negustorului s-au înnegurat de somn. S-a despărțit de tânăr fără a-i spune măcar „la bună vedere”, neliniștit cum era să

nu-i piară toropeala, în ciuda nespusei mahmureli care se abătuse pe neașteptate asupra lui. A urcat buimac treptele de lemn, a intrat în odaia sa de la han și a pus capul pe perna de puf, îmbibată cu tinctură de opiu.

Rămas singur în curte cu paznicul hanului, Bünyamin și-a amintit, fără a pricepe prea bine de ce-l cuprinsese îngrijorarea, de *Atlasul* lui Ihsan Efendi cel Lung. A scos cartea din sân, sub imboldul unei porniri nelămurite, i-a răsfoit paginile și, de data aceasta, i-a deslușit titlul până la capăt era *Atlasul continentelor încețoșate*. Nu s-a mirat când a dat, în vreme ce-l frunzărea, peste un șir de nume familiare. A deschis cartea, pe care n-avea s-o poată citi niciodată pe de-a-ntregul, s-a uitat prin ea la întâmplare și i-au sărit în ochi următoarele rânduri:

„Dragul meu fiu,

Când mi-a intrat în cap ideea că locuința mea, felinarul pe care obișnuiam să-l port în mână când mă-ntorceam acasă în puterea nopții, scoarța persană de pe perete și tot ceea ce vedeam în Galata – un oraș în toată puterea cuvântului – nu reprezenta decât rodul gândurilor mele, am tras concluzia că mi s-a șubrezit puterea de judecată. Acum însă văd că, de fapt, m-am înșelat cugetând astfel. Pentru că, într-adevăr, este vorba de gândurile mele.

I-am împărtășit pentru prima oară această idee lui Ali Said Çelebi, la cafeneaua din fundătura Mihel. După cum știi, omul acesta cumsecade îmi arată un respect aproape nelimitat și crede pe loc ce-i spun. Când am afirmat că proprietarul cafenelei în care stăteam noi atunci la taifas, mușteriii acesteia și tot ceea ce ființa în lumea în care trăiam existau doar în închipuirea mea, m-a întrebat, arătând cu degetul spre sine: „Dar eu?” Primind răspunsul previzibil, s-a întristat nespus, din pricini necunoscute; cine știe ce și-o fi imaginat! Astfel, Ali Said Çelebi a devenit singurul om care credea că viețuia în mintea mea. Nu pot să spun că faptul acesta l-a cutremurat peste măsură, pentru că a doua zi mi-a împărtășit unul dintre motivele sale de amărăciune: după cum spunea, dorea să se numere printre muezinii Moscheii Sultan Ahmet dar, în ciuda faptului că era cât se poate de instruit, nu izbutea cu niciun chip să dobândească această slujbă, pentru că nu se bucura de niciun protector. De aceea, mă ruga să mi-l imaginez ca muezin al moscheii amintite. Sincer să fiu, puteam să-i îndeplinesc această dorință. Am refuzat însă s-o fac Dar asta n-a însemnat că m-a lăsat în pace. A

doua zi mi-a bătut la ușă purtând sub braț o găscă, iar în mână, un coș cu ouă și un bulgăre de unt. Așa încât am fost nevoit să-i împlinesc voia, chiar dacă doar în parte: Ali Said Çelebi nu a ajuns muezin, ci ajutor de imam la Moscheea Sultan Ahmet. Dar pesemne că a uitat de binele pe care i l-am făcut, pentru că de multă vreme nu m-a mai căutat ca să mă-ntrebe de sănătate.

Cât despre tine, iubitul meu fiu, nu cutezai să mă-ntrebi niciodată cine eram, cum de trăiam fără să mănânc și să beau nimic zile de-a rândul, de unde veneau banii cu care ne orânduiam viața. Îți spun de unde veneau banii, deși știu prea bine că n-ai să mă crezi: era destul să-mi imaginez o sută de aspri pentru a avea o sută de aspri în buzunar. Cum nu vreau să te tulbur și mai mult, nu doresc să-ți împărtășesc tot. Dar credemă că tot ceea ce vezi și auzi, totul, se alcătuiește din visele bietului tău părinte! Sunt, totuși, unele lucruri care rămân în afara hotarelor acestora. Ihsan Arabul, unchiul tău, haimanaua aceea plină de măreție, era un om care trasa hărțile adevăratei lumi – cea în care un fricos ca mine, care cunoștea vidul și întunericul, se sfia până și să pășească. A murit cu ani în urmă, dar hohotul lui continuă să-mi stăruie în urechi, iar imaginea lui, în minte. De ce l-am visat? Poate că am dorit ca tu, unicul meu fiu, să-l cunoști; atât și nimic mai mult!

Pentru că fiecare tată își dorește să-l învețe ceva pe fiul său, să-i arate ce e drept și adevărat. Eu nu am însă nimic altceva de oferit decât visele mele. De aceea ți-am dăruit cartea aceasta ciudată, pe care o ții acum în mână. Din păcate, n-am avut cum să-ți arăt Universul. Am dorit să-ți las, de fapt, o operă precum *Atlas Minor*, pe care Kâtip Çelebi⁵⁸ a tradus-o sub titlul *Panorama lumii*, dăruindu-mi apoi și mie un exemplar. Dar ce altceva în afară de Vid se poate afla în mintea unuia ca mine, care a-ntors spatele lumii? Am scris *Atlas Vacui* – Atlasul Vidului, din care am plăsmuit vise –, ca să-l trăiești, nicidecum ca să-l citești.

Așa ai ajuns, iubitul meu fiu, care nu ești decât un vis în închipuirea mea, să trăiești ceea ce n-a izbutit să trăiască sărmanul tău tată și să atingi ceea ce el n-a atins niciodată. N-ai fost un erou, așa cum s-ar aștepta orice părinte să-i fie odrasla.

⁵⁸ Cunoscut și ca Hacı Halifa (1609-1657), Kâtip Çelebi, funcționar în administrația imperială, a fost un veritabil polihistor și poligraf, ilustrându-se îndeosebi prin lucrări de geografie, istorie și bibliografie. Printre lucrările sale se numără un dicționar bibliografic, ordonat alfabetic, care recenzază circa 14 500 de opere redactate în arabă, persană și turcă (*Keşf ül-Zunûn*, „Descoperirea ideilor”), lucrări referitoare la istoria otomană, la navigație, precum și o cosmografie (*Cihânnümâ*, „Panorama lumii”), inspirată de traducerea personală a lucrării *Atlas Minor* de Gerardus Mercator și Jodocus Hondius.

Ai fost nespus de șters, de umil. Cu toate acestea, nu m-am putut opri să nu-ți șoptesc la ureche, din vreme-n vreme, cuvinte nepotrivite pentru firea ta. Pentru că n-am vrut ca, în loc să visezi, să te-njosești în fața celor ce se închină vidului. Ai sfârșit prin a trăi, în cele din urmă, aventura pe care o visam eu pentru tine și prin a citi, astfel, *Atlasul* pe care ți l-am hărăzit. Vei fi aflat, de-acum, ultimul lucru pe care-l mai aveai de aflat de la mine.

N-am izbutit însă să lămuresc o seamă de aspecte privitoare la persoana mea. Rendekâr deduce că există din faptul că gândește. Și eu gândesc, prin urmare exist, dar cine sunt eu? Ihsan Efendi cel Lung, care locuiește în Galata, în vecinătatea Hanului Velarilor, sau bărbatul melancolic și dezorientat care va locui, de pildă, la Izmir, peste exact trei sute opt ani? Care dintre noi este vis și care, realitate? Cuget, așadar exist. Cuget la un bărbat care cugetă și îmi închipui că el știe despre sine că face acest lucru. Bărbatul acesta deduce că există din însuși faptul că gândește. Iar eu știu că judecata lui este corectă, pentru că el este visul meu. Cred că bărbatul acesta, care susține, pe bună dreptate, că există mă visează pe mine. Prin urmare, cineva, o persoană reală, mă visează pe mine. El este real, în vreme ce eu sunt un vis.

Mi-aș fi dorit foarte mult să-ți fiu tată cu adevărat, să te mângâi pe păr, să te sărut. Dar e, oare, cu puțință să atingi visele? De aceea, sunt deopotrivă foarte aproape și foarte departe de tine. Mi-e nespus de greu să-mi iau rămas-bun. Oricât de departe m-aș afla, vreau să mi te închipui mereu alături de Aglaia, cu chipul tău mândru de odinioară.

Rămâi cu bine, fiule! Rămâi cu bine, iubitul, unicul meu vis!”

Bünyamin a surâs. A închis *Atlasul* și l-a vârât în sân. Se simțea grozav de trudit. Cu puțin înainte de chemarea la rugăciunea de dimineață s-a dus la paznic, care continua să se scarpine pe lavița pe care stătea tolănit și a încercat să-l trezească, trăgându-i câteva ghionturi. Întrâurit de ceea ce vedea în vis, paznicul își mișca neconținut buzele și nu reușea cu niciun chip să se deștepte din somn. Când însă tânărul l-a scuturat zdravăn, a deschis ochii. Se făcuse dimineață. Paznicul, care se scula parcă dintr-un somn de veacuri, s-a săltat în așternut și a privit în jur, dar n-a izbutit să-l vadă pe cel care-l trezise. Pentru că pretutindeni domnea întunericul. De fapt, nu erau oare toate visele, cele visate și cele nevisate, tocmai acel

întuneric?

SFÂRȘIT

14 septembrie 1992
Karşıyaka